T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİSAYAR PROGRAMLARININ FİKRÎ HUKUK KAPSAMINDA KORUNMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed KUMAŞ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Ankara, 2025

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİSAYAR PROGRAMLARININ FİKRÎ HUKUK KAPSAMINDA KORUNMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed KUMAŞ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Dr. Fatma Betül ÇAKIR ÇELEBİ

Ankara, 2025

ONAY SAYFASI

Muhammed KUMAŞ tarafından hazırlanan "Bilgisayar Programlarının Fikrî Hukuk Kapsamında Korunması" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Kurumu	İmza
Dr. Fatma Betül ÇAKIR ÇELEBİ		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk ABD	
Kabul ■	Red ☐		
Dr. Osman Buğra BEYDOĞAN		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk ABD	
Kabul ■	Red ☐		
Dr. Ayşe ÇAKIR		Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD	
Kabul ☐	Red ■		
Dr. Cansu KORKMAZ (Yedek)		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk ABD	
Kabul ☐	Red ☐		
Dr. Emre KALENDER (Yedek)		Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD	
Kabul ☐	Red ☐		

Tez Savunma Tarihi: 29.11.2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Doktora/Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ünvan Ad Soyad

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 28.01.2025

Muhammed KUMAŞ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında tavsiyeleri ve değerli katkılarıyla yardımlarını esirgemeyen danışmanım sayın Dr. Fatma Betül ÇAKIR ÇELEBİ'ye; kıymetli görüşleri ve yönlendirmeleri için Dr. Osman Buğra BEYDOĞAN ve Dr. Ayşe ÇAKIR'a içten teşekkürlerimi borç bilirim.

Bu süreçte sevgisi ve desteğiyle her daim güç veren, güven ve inancını bir an olsun eksik etmeyen sevgili eşim Zeynep FETVACI'ya; yalnız tez sürecimde değil hayatımın her alanında sevgi ve dualarını başımın üzerinde daimî hissettiğim kıymetli annem Esennur KUMAŞ ve kıymetli babam Orhan KUMAŞ'a en kalbî duygularla teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bilgisayar Programlarının Fikrî Hukuk Kapsamında Korunması

Hızı ve gelişimine günbegün tanıklık ettiğimiz bilgi ve teknoloji çağında; verinin işlenmesi, iletilmesi ve dönüştürülmesi ihtiyacı bilgisayar programlarını modern yaşamın vazgeçilmez bir unsuru kılmaktadır. Bilgisayar programları; donanım, yazılım ve veri unsurlarından oluşan bilgisayar sisteminde, bu unsurlar arasında gerekli etkileşimin sağlanması ve böylelikle verinin işlenip organize edilmesi, iletilmesi ve anlamlı çıktılar sunulmasına hizmet eder.

Mahiyeti itibariyle soyut nitelik arz eden bilgisayar programları, insan fikri ürünü olarak yoğun bir gayret ve emeğin neticesidir. Gerek fizikî gerek sanal ortamda birçok yolla erişilebilen bilgisayar programlarının; eser sahipliği, kullanımı ve çoğaltılması gibi noktalarda hak ihlaline uğramaya gayet müsait olması ve hatta sıklıkla ihlale konu olmaları; onları korunmaya ziyadesiyle muhtaç kılmakta, bu alanda hukuki düzenlemeler ihdas edilmesi zorunluluğunu doğurmaktadır.

Diğer yandan bilgisayar programlarının fikrî hukukta korunması, yoğun fikir ürünleri olan yeni programların oluşturulmasını teşvik ederek bilgi çağına katkıda bulunacak, toplumun bilgiye erişimini ve iletişimini kolaylaştıracaktır.

Giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşan çalışmamızın birinci bölümünde temel bilgisayar terimlerinin tanım ve açıklamaları, bilgisayar programı ile yazılım arasındaki metodolojik ilişki ve bilgisayar programlarının fikrî hukuktaki eser niteliği; ikinci bölümünde bilgisayar programlarında eser sahipliğinin tespiti, eser sahipliğinden doğan haklar ve bilgisayar programlarının hukuki koruması; üçüncü ve son bölümde ise bilgisayar programları üzerindeki hakların ihlal edilmesi halinde başvurulacak hukuki başvuru yolları, yaptırımlar ve içtihatlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgisayar programı, eser, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, fikrî hak, hukuki koruma, hususiyet.

ABSTRACT

Protection of Computer Programs under Intellectual Property Law

In the age of information and technology, whose speed and development we witness day by day, the need to process, transmit and transform data makes computer programmes an indispensable element of modern life. In a computer system consisting of hardware, software and data elements, computer programs serve to provide the necessary interaction between these elements and thus to process, organise, transmit and present meaningful outputs.

Computer programmes, which are abstract in nature, are the result of intense effort and labour as a human intellectual product. The fact that computer programmes, which can be accessed in many ways in both physical and virtual environments, are very susceptible to infringement of rights in terms of copyright, use and reproduction, and even frequently subject to infringement, makes them in dire need of protection and necessitates the necessity of legal regulations in this field.

On the other hand, the protection of computer programs under intellectual property law will contribute to the information age by encouraging the creation of new programs that are intensive intellectual products, and will facilitate the access to information and communication of the society.

In the first part of our study, which consists of an introduction, three chapters and a conclusion, the definitions and explanations of basic computer terms, the methodological relationship between computer programmes and software, and the nature of computer programmes as works in intellectual law are examined; in the second part, the determination of copyright in computer programmes, the rights arising from copyright and the legal protection of computer programmes are examined; and in the third and final part, the legal remedies, sanctions and jurisprudence to be applied in case of violation of the rights on computer programmes are examined.

Keywords: Computer programme, intellectual right, Law on Intellectual and Artistic Works, legal protection, originality, work.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI i

BEYAN ii

TEŞEKKÜR iii

ÖZET iv

ABSTRACT v

KISALTMALAR DİZİNİ xii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM 5

GENEL OLARAK BİLGİSAYAR, BİLGİSAYAR PROGRAMI VE BİLGİSAYAR PROGRAMININ ESER NİTELİĞİ 5

1. BİLGİSAYAR KAVRAMI 5

1.1 Genel Olarak 5

1.2 Bilgisayarın Tarihi Gelişimi 6

1.3 Bilgisayarın Bileşenleri 7

1.3.1 Donanım 7

1.3.2 Yazılım 7

1.3.2.1 Genel Olarak 7

1.3.2.2 Bilgisayar Programı Kavramı 8

1.3.2.3 Bilgisayar Programı ile Karşılaştırılması 8

2. BİLGİSAYAR PROGRAMI 11

2.1 Genel Olarak 11

2.2 Bilgisayar Programlarının Hukukta Yeri 12

2.2.1 Uluslararası Belgelerde 12

2.2.2 Öğretide 15

2.2.3 Türk Hukukunda 16

2.3 Bilgisayar Programının Oluşum Süreci 18
2.3.1 Genel Olarak 18
2.3.2 Hazırlık Tasarımları 19
2.3.3 Program Akışı 21
2.3.4 Algoritma 22
2.3.5 Kodlar 23
2.3.5.1 Genel Olarak 23
2.3.5.2 Kaynak Kodu 24
2.3.5.3 Nesne Kodu 25
2.3.6 Kullanıcı Ara Yüzü 25
3. BİLGİSAYAR PROGRAMLARININ ESER NİTELİĞİ 27
3.1 Genel Olarak 27
3.1.1 Eser Kavramı 27
3.1.2 Fikrî Mülkiyet Hukukunda Eser Kavramı 27
3.1.2.1 Sahibinin Hususiyetini Taşıması Bakımından 28
3.1.2.2 Dış Dünyada Algılanabilir Olması Bakımından 29
3.2 Bilgisayar Programlarının Eser Statüsünde İncelenmesi 30
3.2.1 Sahibinin Hususiyetini Taşıması Bakımından 32
3.2.2 Dış Dünyada Algılanabilir Olması Bakımından 34
3.2.3 Bir Eser Türü Olarak Düzenlenme Şartı Bakımından 35
İKİNCİ BÖLÜM 37
BİLGİSAYAR PROGRAMLARINDA ESER SAHİPLİĞİ, ESER SAHİPLİĞİNDEN DOĞAN HAKLAR VE HUKUKİ KORUMA 37
1. BİLGİSAYAR PROGRAMLARINDA ESER SAHİPLİĞİ 37
1.1 Genel Olarak Eser Sahipliği 37
1.1.1 FSEK Kapsamında Eser Sahipliği 39
1.1.2 Tüzel Kişiler Bakımından Eser Sahipliği 39

1.1.3 İştirak Halinde Meydana Getirilen Eserler Bakımından Eser Sahipliği 41
1.2 Bilgisayar Programlarında Eser Sahipliği 42
1.2.1 Genel Olarak 42
1.2.2 Birden Fazla Kişinin Oluşturduğu Bilgisayar Programlarında Eser Sahipliği 43
1.2.2.1 İştirak Halinde Eser Sahipliği 44
1.2.2.2 Müşterek Eser Sahipliği 45
1.2.3 İşverenler ve Tüzel Kişilerin Hak Sahipliği 47
1.2.3.1 İşverenler Bakımından 47
2.2.3.2 Tüzel Kişiler Bakımından 50
2. BİLGİSAYAR PROGRAMLARINDA ESER SAHİPLİĞİNDEN DOĞAN HAKLAR 53
2.1 Genel Olarak 53
2.2 Manevi Haklar 54
2.2.1 Genel Olarak 54
2.2.2 Eseri Umuma Arz Hakkı 56
2.2.3 Adın Belirtilmesi Hakkı 59
2.2.4 Eserde Değişiklik Yapılmasını Men Etme Hakkı 60
2.3 Mali Haklar 63
2.3.1 Genel Olarak 63
2.3.2 İşleme Hakkı 65
2.3.2.1 Genel Olarak 65
2.3.2.2 Hakkın Sınırlandırılması 68
2.3.3 Çoğaltma Hakkı 69
2.3.3.1 Genel Olarak 69
2.3.3.2 Bilgisayar Programlarında Çoğaltma Halleri 71
2.3.3.3 Hakkın Sınırlandırılması 74
2.3.4 Yayma Hakkı 77

2.3.4.1 Genel Olarak 77
2.3.4.2 Hakkın Sınırlandırılması: Tükenme İlkesi 80
2.3.5 Temsil Hakkı 85
2.3.6 İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı 86
2.4 Hakların Sınırlandırılması 89
2.4.1 Genel Olarak 89
2.4.2 Süre Bakımından Sınırlandırma 89
2.4.2.1 Mali Haklarda 89
2.4.2.2 Manevi Haklarda 90
2.4.3 Kamusal Sebeplerle Sınırlandırılma 90
3. BİLGİSAYAR PROGRAMLARININ HUKUKİ KORUMASI 92
3.1 Genel Olarak 92
3.1.1 Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunmasının Gerekliliği 92
3.1.2 Bilgisayar Programlarının Hangi Hukuk Dalı Kapsamında Korunacağı Meselesi 94
3.2 Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukuku Kapsamında Korunması 94
3.2.1 Genel Olarak Fikri Hukukta Bir Eserin Korunması 94
3.2.2 Bilgisayar Programlarında Korumanın Kapsamı 98
3.2.2.1 Genel Olarak 98
3.2.2.2 Koruma Kapsamında Olan Unsurlar 98
3.2.2.3 Koruma Kapsamında Olmayan Unsurlar 101
3.3 Bilgisayar Programlarının Patent Hukuku Kapsamında Korunması 104
3.3.1 Genel Olarak Patent Koruması 104
3.3.2 Bilgisayar Programlarının Patent Koruması 106
3.4 Bilgisayar Programlarının Haksız Rekabet Hukuku Kapsamında Korunması 109
3.4.1 Genel Olarak Haksız Rekabet Hukuku 109
3.4.2 Haksız Rekabet Hukuku Koruması Kapsamında Bilgisayar Programları 112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 116
BİLGİSAYAR PROGRAMLARI ÜZERİNDEKİ FİKRÎ HAKLARIN İHLALİ HALİNDE BAŞVURULABİLECEK YASAL YOLLAR 116
1. FİKRÎ HAKLARIN İHLALİ 116
1.1 Genel Olarak 116
1.2 İhlalin Tespiti 118
2. FİKRÎ HAKLARIN İHLALİ HALİNDE AÇILABİLECEK DAVALAR 120
2.1 Hukuk Davaları 120
2.1.1 Genel Olarak 120
2.1.2 Tespit Davası 122
2.1.3 Tecavüzün Ref'i (Ortadan Kaldırılması) Davası 124
2.1.3.1 Manevi Hakların İhlal Edilmesi Durumunda Tecavüzün Ref'i Davası 126
2.1.3.2 Mali Hakların İhlal Edilmesi Durumunda Tecavüzün Ref'i Davası 128
2.1.4 Tecavüzün Men'i (Önlenmesi) Davası 136
2.1.5 Tazminat Davası 138
2.1.5.1 Genel Olarak 138
2.1.5.2 Manevi Haklara Tecavüz Halinde Tazminat Davası 138
2.1.5.3 Mali Haklara Tecavüz Halinde Tazminat Davası 140
2.1.5.4 Mütecavizin Sağladığı Kâra İlişkin Hak Sahibinin Talep Hakkı 142
2.2 Ceza Davaları 142
2.2.1 Genel Olarak 142
2.2.2 Mali, Manevi ve Bağlantılı Hakları İhlal Suçu 143
2.2.3 Teknolojik Önlemleri Etkisiz Kılma Suçu 144
2.3 İhtiyati Tedbirler 145
2.3.1 Genel Olarak 145
2.3.2 Gümrüklerde Geçici El Koyma Tedbiri 147
2.4 Alternatif Çözüm Yolları 149

2.4.1 Arabuluculuk 149
2.4.1.1 Zorunlu Arabuluculuk Yönünden 149
2.4.1.2 İhtiyarî Arabuluculuk Yönünden 150
2.4.2 Tahkim 151
SONUÇ 153
KAYNAKÇA 162

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
B	: Bölüm
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
E	: Esas
FSEK	: 5486 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
Hk.	: Hakkında
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K	: Karar
m.	: Madde
RKHK	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
S	: Sayı
s.	: Sayfa
s.e.t.	: Son Erişim Tarihi
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TRIPS	: Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları)
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
WIPO	: World Intellectual Property Organization (Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü)
WTO	: World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)

GİRİŞ

Çok eski çağlardan bu yana insanlar tarım, ticaret, sosyal ve dini yaşam gibi çeşitli sebeplerle hesaplama, bilgiyi işleme, iletme amaçlarıyla çeşitli araçlar kullanmışlardır.[1] Antik Mısır ve Mezopotamya medeniyetlerinde çakıl taşları, toprak tabletler, abaküs, 60 ve 10 tabanlı sayı sistemlerinin hesaplama araçları olarak kullanıldığı bilinmektedir.[2] Bunlar gündelik yaşamları pratikleştirip kolaylaştırmış ve toplumları ileriye götürmüştür. Çünkü insanlar zamanlarının büyük bölümünü daha verimli işlere ayırmak adına uzun ve sıkıcı hesaplardan kurtulmak istemişler, bunu da makinelerle gerçekleştirmek için çalışmışlardır.[3]

Bilgisayarın icadı, birbirinden farklı dönemlerde çeşitli bilim insanlarının katkılarını içeren bir süreci ifade ettiğinden ilk modern bilgisayarın tam olarak kim ve ne zaman icat edildiği hususuna net bir yanıt vermek güçtür.[4] Cambridge Üniversitesi matematik profesörü Charles Babbage tarafından 1830 yıllarında tasarlanmış insan yönlendirmesi olmaksızın otomatik işlem yapan, veriler için bir belleğe sahip olan, komutları sırasıyla işleyebilen "analitik motor" olarak adlandırdığı hesaplama aracı tüm dünya tarafından modern bilgisayarların babası olarak kabul edilmektedir.[5] İlk elektronik bilgisayar ise bilgisayar teknolojisinin gelişimini etkileyen ikinci dünya savaşı yıllarında İngiliz matematikçi Alan Turing'in çalışmaları neticesinde 1936 yılında geliştirilen "*Turing Makinesi*" olmuş[6], bu makinenin verileri işleme tarzı günümüz bilgisayar yazılımlarının da temelini oluşturmuş ve bu mantıkla geliştirilen "*Colonsus*" isimli makine de ilk elektronik bilgisayar olarak kabul edilmiştir.[7] 1946 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen *ENIAC* ise, elektronik devreler kullanılarak tasarlanmış ilk büyük ölçekli bilgisayar olarak bilgisayar teknolojisinin gelişim sürecinde önemli bir dönüm noktasını temsil etmiş; yaklaşık 140 metrekarelik alanı kaplayan ve 30 ton

[1] **Keser, Hafize** (2019) 'Bilgisayarın Evrimi' Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), C:24, S:2, s. 411-422, s. 412.
[2] **Keser,** s. 412.
[3] **Keser,** s. 412.
[4] **Keser,** s. 412.
[5] **Keser,** s. 412-413.
[6] Alan Turing, "*On Computable Numbers, with an Application to the Entscheidungsproblem*" (Hesaplanabilir Sayılar Üzerine, Entscheidungsproblem'e Bir Uygulama İle) başlıklı makalesinde bu kavramı tanıtmıştır. Bkz: **Turing, Alan** (1937) 'On Computable Numbers, with an Application to the Entscheidungsprob' Proceedings of the London Mathematical Society, C:2 S:42, s. 544-546. <https://www.cs.virginia.edu/~robins/Turing_Paper_1936.pdf> s.e.t. 11.07.2024.
[7] **Ekiz Hüseyin / Vatansever Fahri / Zengin Ahmet / Demir Zafer** (2000) 'Hesaplamanın Tarihi ve Bilgisayarların Gelişimi' Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi C:4 S:1-2, s. 73-81, s. 75.

ağırlığında olan bu cihaz, dönemin teknolojik olanaklarının sınırlarını gözler önüne sermiştir.[8]

Bilgisayar ismi, Latin dilinde "hesaplamak" anlamına gelen "*computere*" kelimesinden gelmektedir.[9] "*Computer*" olarak ülkemize giriş yapan bilgisayarın "bilgisayar" olarak dilimize yerleşmesi de Türk Dil Kurumu'nun önerisi ile olmuştur.[10] Türkçede "*Belleğine yüklenmiş program uyarınca aritmetik ve mantık işlemleri yapabilen, sonuca göre karar verip programdaki akışı değiştirebilen, çevresiyle etkileşimde bulunabilen, girdi ve sonuç verilerini belleğinde tutabilen aygıt; elektronik beyin*"[11] anlamına gelen bilgisayar; neredeyse günlük hayatımızın her alanında işlerimizi hızlandırıp düzenlemekte, ceplerimize kadar girerek günlük işlerimizi düzenlememize yardım etmektedir. Gündelik notlar almaktan mesajlaşmaya, fotoğraf albümleri oluşturmaktan sosyal etkileşimlere, bankacılık işlemlerinden hastane randevusu almaya kadar hayatımızın içinde olan, adeta kişisel asistanlar halini almış bilgisayarların bu işlevlerini yerine getirebilmesi ise programlar sayesinde olmaktadır.

Bilgisayar programı; bilgisayarın verileri işlemesi ve istenilen sonucu yerine getirmesi için girdi-çıktı işlemlerini, aritmetiksel-mantıksal işlemlerini ve saklama işlemlerini yapabilmesini sağlayan komutlar sistemi anlamına gelir.[12] Bir diğer bir anlatımla; makineden istenilen bir işlevi yerine getirme, amacı gerçekleştirme ve bir sonuç elde etme yeteneği veren komutlar bütünüdür.[13] 5486 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda (FSEK)[14] ise bilgisayar programı; "*Bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır.[15] Mahiyeti itibariyle soyut bir fikir ürünü olan programlar, yoğun bir emek neticesinde meydana gelmekle beraber teknolojinin geniş imkanlarının kötüye de kullanılması sebebiyle kolaylıkla kopyalanabilmektedir. Bu sebeple hukuk sistemleri tarafından fikrî bir eser olarak korunması kaçınılmaz hale gelen bilgisayar programlarının

[8] **Topaloğlu, Mustafa** (1997) Bilgisayar Programları Üzerindeki Haklar ve Bu Hakların Korunması, İstanbul, Altan Matbaacılık, s. 21.
[9] **Ekiz / Vatansever / Zengin vd.** s. 73.
[10] Bkz. <https://tdk.gov.tr/icerik/sikca-sorulan-sorular/turk-dil-kurumu-ithal-edilen-urunlere-turkce-isimler-verilmesini-nicin-saglamiyor/> s.e.t. 04.07.2024.
[11] Bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/?ara=bilgisayar> s.e.t. 04.07.2024.
[12] **Arıkan, Ayşe Saadet** (1996) 'Bilgisayar Programlarının Korunması AB ve Türkiye' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C:8, S:3, s. 309-381, s. 314.
[13] **Arıkan,** s. 314.
[14] Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, T.C. Resmî Gazete, S: 5846, 5 Aralık 1951.
[15] Bkz. 5486 sayılı FSEK m.1-g, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5846.pdf> s.e.t. 05.07.2024.

fikir ve sanat eserleri hukuku kapsamında korunması gerektiğine dair eğilim giderek güç kazanmıştır.[16] 12 Haziran 1995 tarih ve 4110 sayılı Kanun[17] ile bilgisayar programları FSEK koruması altına alınmış, bilgisayar programları ve bu programların hazırlık süreçleri "ilim ve edebiyat eseri" olarak sayılmıştır.[18] Bu koruma; tecavüzün ref'i ve men'i davaları, tazminat ve cezai yaptırımlar gibi yasal çözümler aracılığıyla sağlanır. Buna karşın bilgisayar programını meydana getiren kod ve komutların yalnızca makinenin anlayabileceği bir dil olması, insan tarafından doğrudan anlaşılamaması nedeniyle bir "eser" olarak korunamayacağı görüşü de vardır.[19] Fakat hukukumuzda FSEK'in açık hükmü gereğince fikir ve sanat eseri olarak sayıldığı ve korunduğu açıktır.[20]

Bilgisayar programları, soyut düşüncenin ürünü olan ve hususi bir yaratım süreci gerektiren fikrî eserler olduklarından telif hakları kapsamında korunmaları gerektiği aşikardır. Bu programların hukuk sistemleri içerisinde fikir ve sanat eseri olarak tanımlanıp korunması, bir yandan eser sahibinin emeği ve fikrî katkısının tanınmasını sağlarken diğer yandan kötüye kullanılmasını güvence altına alarak ekonomik güven tesisi de sağlar. Hukuki korumanın gerekliliği, dijital çağın sunduğu geniş imkân ve tehditler düşünüldüğünde ziyadesiyle önem kazanmıştır. İnternet ortamındaki küresel bilgi aktarımının anlık ve kolay oluşu, bu aktarımın kapasitesi ve kişilerin kolay erişimi göz önüne alındığında; bilgisayar programlarının kolaylıkla çoğaltılması, dağıtılması, izinsiz kullanılması riski her zaman mevcuttur.

Hukuki koruma genel olarak birtakım temel amaçlara yöneliktir. Öncelikle bilgisayar programlarının yasal olarak korunması; eser sahiplerinin fikrî emeklerinin karşılığının bulunduğunu bilmeleri ve bu güvenle çalışmalarını, yeni fikir ve ürünlerin çıkması noktasında büyük bir teşvikin oluşmasını sağlar. Diğer yandan ciddi bir ekonomik değere sahip olan bu programların korunması, ekonomik güven ortamı oluşturarak bu alana yapılacak yatırımların önünü açar ve bu durum nihayetinde toplumun ortak menfaatini ilgilendirir. Hukuki koruma aynı zamanda adil rekabet ortamını da sağlayarak yazılım geliştiricileri arasında adaletli bir etkileşimin zeminini oluşturur. Bireysel bazda da

---

[16] **Küçükali, Canan** (2020) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Kapsamında Korunması' İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C:19 S:37, s. 104-127, s. 105.

[17] Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun, T.C. Resmî Gazete, sayı: 4110, 12 Haziran 1995.

[18] Bkz. 4110 sayılı Kanun m. 1, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22311.pdf> s.e.t. 05.07.2024; Bkz. FSEK m. 2/1, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5846.pdf> s.e.t. 05.07.2024.

[19] **Küçükali,** s. 105.

[20] Bkz. FSEK "*İlim ve edebiyat eserleri*" başlıklı m. 2/1: *"İlim ve edebiyat eserleri şunlardır: Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları."*

korumanın faydasına değinilecek olursa, program kullanıcısının güvenliği sağlanmış olur ve güvenilir, güncel ve sorunsuz programlara erişimin temini gerçekleşir.

Üç bölüm halinde ele alınan çalışmamızın birinci bölümünde; temel bilgisayar kavramlarının teknik tanım ve açıklamaları, kısaca bilgisayarın tarihi gelişimi; yazılım ve bilgisayar programlarının ayrı ayrı tanımlarının ardından aralarındaki kavramsal ilişki ve metodolojik fark; bilgisayar programlarının oluşum süreci, hazırlık çalışmaları ve bileşenleri; bilgisayar programlarının uluslararası belgelerde, öğretide ve Türk Hukuku'ndaki yeri; bilgisayar programlarının fikrî hukuk kapsamında eser niteliği, eser niteliğini haiz olması için taşıması gereken fikrî ve yasal koşullar ve bu kapsamda ulusal ve uluslararası düzenlemeler incelenmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde; genel olarak fikrî hukukta eser sahipliği, tüzel kişiler ve birden fazla kişi tarafından meydana getirilen eserler açısından eser sahipliği ve bu bağlamda bilgisayar programları üzerindeki eser sahipliğinin örneklerle incelenmesi; eser sahipliğinden doğan haklar, bu kapsamda programlar üzerindeki mali ve manevi haklar, bu hakların bilgisayar programları bağlamında somut örneklerle tahlili; ardından bilgisayar programlarının hukuki korunmasının gerekliliği, hangi hukuk dalında korunacağı, bu kapsamda sırasıyla fikrî hukuk, patent hukuku ve haksız rekabet hukukunda korunmasına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; korumanın ihlali halinde başvurulacak yasal yollar, yasal yolların etkinliği; bu kapsamdaki dava türleri, ihlal durumunda uygulanacak hukuk ve ceza davaları ve bunların neticesinde uygulanacak müeyyide ve tedbirler, bu kapsamdaki içtihatlar; ihtiyatî tedbirler, alternatif çözüm yolları ve bu kapsamda arabuluculuk ve tahkim incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK BİLGİSAYAR, BİLGİSAYAR PROGRAMI VE BİLGİSAYAR PROGRAMININ ESER NİTELİĞİ

1. BİLGİSAYAR KAVRAMI

1.1 Genel Olarak

Bilgisayar terimi, kökenini Latincede "hesaplamak" anlamına gelen *"computare"* kelimesinden alır. Latincede *"com-"* ön eki "birlikte" anlamına gelirken, *"putare"* fiili "hesaplamak" veya "düşünmek" anlamındadır; bu bağlamda, bilgisayar kelimesi, aslında "birlikte hesaplamak" veya "birlikte düşünmek" gibi bir anlam taşır.[21] Türk Dil Kurumuna göre ise bilgisayar, "*belleğine yüklenmiş program uyarınca aritmetik ve mantık işlemleri yapabilen, sonuca göre karar verip programdaki akışı değiştirebilen, çevresiyle etkileşimde bulunabilen, girdi ve sonuç verilerini belleğinde tutabilen aygıt; elektronik beyin*" manasına gelmektedir.[22]

Başka bir anlatımla bilgisayar; fiziksel bileşenlerden oluşan monitör, kasa, klavye ve fare gibi donanım unsurları (*hardware*) ile bu donanımları işlevsel hale getiren yazılım (*software*) bileşenlerinin birleşiminden meydana gelir.[23] Donanım unsurları; bilgisayarın elle tutulabilir, somut ve fiziksel yönünü temsil ederken[24]; yazılım bileşenleri bu fiziksel yapıya işlevsellik kazandırarak onun çalışmasını ve belirli görevleri yerine getirmesini sağlar.[25]

Daha geniş manada ise bilgisayarın tanımı, "veri giriş birimlerinden aldığı veri kümeleri üzerinde çok sayıda mantıksal işlem yapabilen, bu işlemleri önceden belirlenmiş ya da tanımlanmış bir programa göre sonuçlandırıp gerektiğinde sonuçları veri çıkış birimlerine iletebilen elektronik cihaz veya elektronik beyin"[26] olarak yapılabilir. Bu tanıma göre, bulaşık veya çamaşır makinelerinin kontrol üniteleri, otomobillerin elektronik kontrol sistemleri gibi cihazlar da bilgisayar olarak kabul edilebilirken; ayrıca sunucular,

---

[21] **Ekiz / Vatansever / Zengin vd.** s. 73.
[22] Bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/?ara=bilgisayar> s.e.t. 12.07.2024.
[23] **Göksoy**, **Resul** (2017) 'Ceza Muhakemesinde Dijital Delillerin Elde Edilmesi ve Güvenilirliğin Sağlanması' (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 3.
[24] **Göksoy**, s. 7.
[25] **Göksoy**, s. 12.
[26] **Kıyak, Emre** (2021) 'Kişisel Bilgisayar Donanımı ve Yazılım Kullanım Lisansının Haczi' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:25 S:2, s. 49-96, s. 52.

kişisel bilgisayarlar ve cep telefonları da bu kapsama girer ve bilgisayar olarak nitelendirilebilirler.[27]

Kullanıcıların bilgisayarlarla etkileşime girmesi, yalnızca yazılım ve programlar aracılığıyla mümkün olabilir. Dolayısıyla, bilgisayarlar yazılım ve programlar vasıtasıyla işlevsel hale gelir ve kullanıcılar için anlamlı bir araç haline dönüşür.[28]

1.2 Bilgisayarın Tarihi Gelişimi

Bilgisayarın icadına ilişkin süreçte önemli bir yer tutan Cambridge Üniversitesi matematik profesörü Charles Babbage, 1830'lu yıllarda elektrik motorlarının üretimine paralel bir dönemde, insan müdahalesi olmaksızın otomatik işlem yapabilen, verileri depolama kapasitesine sahip ve komutları belirli bir sırayla işleyebilen "analitik motor" isimli bir hesaplama aracını 1838 yılında tasarlamış[29] ve bu tasarım, dönemin en ileri teknolojik yeniliklerinden biri olarak öne çıkmakla kalmamış, aynı zamanda modern bilgisayarların temel ilkelerini de belirlemiştir.[30]

1936 yılında Alan Turing tarafından tasarlanan Turing makinesi ise[31], bilgisayarların öncüsü olarak kabul edilir ve günümüz bilgisayarlarının işleyiş ve yapı özelliklerinden önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir.[32] Turing makinesi, teorik olarak her türlü hesaplama işlemini gerçekleştirebilme kapasitesine sahip olsa da, pratikte bu tür bir mekanizma sınırlı bir uygulama alanına sahipti. Bununla birlikte, Turing'in bu kavramı, bilgisayar biliminin ve matematiksel mantığın temel taşlarını oluşturarak, günümüz bilgisayar teknolojisinin gelişimine zemin hazırlamıştır.[33]

1946'da ABD'de geliştirilen ENIAC, elektronik devrelerle çalışan ilk büyük ölçekli bilgisayar olarak bilgisayar teknolojisinin evriminde önemli bir dönüm noktası oluşturmuş ve 140 metrekarelik alan kaplayan, 30 ton ağırlığındaki boyutlarıyla dönemin teknolojik sınırlamalarını yansıtmıştır.[34] Bu devasa boyutlar, o dönemdeki teknolojik sınırlamaları ve

---

[27] **Kıyak,** s. 53.
[28] **Dalyan, Şener** (2009) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Hukukta Korunması' (Doktora), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 25.
[29] **Bromley, Allan G.** (1982) 'Charles Babbage's Analytical Engine, 1838' IEEE Annals of the History of Computing. C:4 S:3, s. 196–217, s. 196.
[30] **Keser**, s. 412-413.
[31] Detaylı bilgi için bkz: **Vitányi, Paul MB.** (2012) 'Turing Machines and Understanding Computational Complexity' ArXiv, s. 1-9, <https://arxiv.org/abs/1201.1223> s.e.t. 10.07.2024.
[32] **Ateş, Mustafa** (2007) Fikrî Hukukta Eser, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 142.
[33] **Ekiz / Vatansever / Zengin vd.,** s. 75.
[34] **Burks Arthur W. / Burks Alice R.** (1981) 'The ENIAC: First General-Purpose Electronic Computer' MD Computing, 1995, C:12 S:3 s. 206-212; **Topaloğlu** (1997), s. 21.

bilgisayar mühendisliğinin henüz başlangıç aşamasında olduğunu gözler önüne sermektedir.

1.3 Bilgisayarın Bileşenleri

Geniş anlamda bilgisayar; fiziksel bileşenleri oluşturan monitör, kasa, klavye ve fare gibi donanım unsurları (hardware) ile bu donanımları işlevsel kılan yazılım (software) bileşenlerinden meydana gelir.[35] Bu iki temel bileşenin uyum içinde çalışması, bilgisayar sistemlerinin bilgi işleme ve iletişim kurma süreçlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmesini mümkün kılar.

1.3.1 Donanım

Donanımlar, bilgisayarın somut ve fiziksel yönünü teşkil etmektedir. Fiziksel bileşenler, bilgisayarın donanım unsurlarını içermekte olup, monitör, kasa, klavye ve fare gibi parçalar, kullanıcı ile bilgisayar arasındaki etkileşimi sağlamaktadır.[36]

Bilgisayar donanım bileşenleri, veri giriş aygıtları aracılığıyla bilgilerin alınmasından başlayarak merkezi ve grafik işlem birimlerinde bu verilerin işlenmesi, çıktı aygıtlarıyla kullanıcıya sunulması ve depolama aygıtlarında saklanmasına kadar tüm bu süreçleri kapsayan; klavye, fare, CPU, GPU, monitör, sabit disk ve SSD gibi cihazların birbirleriyle etkileşim içinde çalışarak bilgisayarın temel işlevlerini yerine getirdiği dört ana kategoriye ayrılan kapsamlı bir yapılar bütünüdür.[37]

1.3.2 Yazılım

1.3.2.1 Genel Olarak

Türk Dil Kurumu'na göre yazılımın tanımı: "*Bir bilgisayarda donanıma hayat veren ve bilgi işlemde kullanılan programlar, yordamlar, programlama dilleri ve belgelemelerin tümü*" olarak ifade edilmiştir.[38] Anlaşılacağı üzere yazılım kavramı, programları da içeren geniş kapsamlı bir terimdir.

Yazılımlar, bilgisayarın işlevselliğini ve kapasitesini belirleyen, onun donanımını hayata geçirip anlamlı kılan ve kullanıcının ihtiyaçlarına göre özelleştirilebilen bir yapı taşı olarak, bilgisayarın ruhu ve özüdür.[39] Zira bilgisayar, yazılım olmadığı takdirde, yalnızca

---

[35] **Dalyan**, s. 25.
[36] **Pala, Zeydin** (2005) Bilgisayar Donanımı, Ankara, Türkmen Kitabevi, s. 43.
[37] **Pala,** s. 43.
[38] Bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/?ara=yaz%C4%B1l%C4%B1m> s.e.t. 10.07.2024.
[39] **Şahan, Gökhan** (2016) Bilgisayar Programı İmâl Sözleşmesi, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 51.

işlemci, anakart, bellek ve ekran kartı gibi elektronik bileşenlerden oluşan ve "donanım" olarak adlandırılan mekanik bir araç yığınından ibarettir.[40]

Doktrinde yazılım kavramı "donanımı işlevsel hale getiren ve bilgi işlem süreçlerinde kullanılan programlar, yordamlar, programlama dilleri ve belgelerin tümü" olarak da tanımlamaktadır.[41] Yazılım yalnızca bilgisayar donanımını çalıştıran kodlardan ibaret olmayıp bu kodların oluşturulması ve uygulanması için gereken tüm bileşenleri, programlama süreçlerini, programların etkin çalışmasını sağlayan yardımcı araçları ve belgeleri de kapsayarak donanıma hayat veren ve bilgi işlemin her aşamasında kritik bir rol oynayan kapsamlı bir sistem olarak tanımlanmaktadır.[42]

1.3.2.2 Bilgisayar Programı Kavramı

Yazılım, donanımın işlev görmesini ve işlem yapmasını mümkün kılan çalıştırılabilir programlar ile bu programlara ait verilerin tümünü ifade eden üst bir kavram iken; bilgisayar programı ise donanım olarak adlandırılan bilgisayar sistemlerinin çalıştırılması amacıyla geliştirilen ve doğrudan bilgisayara yönelik komutlar içeren talimatlar bütünüdür.[43]

1.3.2.3 Bilgisayar Programı ile Karşılaştırılması

Çalışmamızın konusunu da göz önüne alarak bu konuda kullanılan terminolojinin açık ve net bir şekilde tanımlanması, yazılım ve bilgisayar programı kavramlarının kıyaslanarak açıklanması da gerekmektedir. Gündelik dilde sıklıkla eşanlamlı kullanılan bilgisayar programı ve yazılım terimleri, gerçekte birbirinden farklı olup bilgisayar programları belirli bir işlevi yerine getirmek üzere yazılmış kod dizilerini ifade ederken; yazılım, bu programlarla birlikte uygulamaları, işletim sistemlerini, sürücüleri ve bilgisayar sistemlerinin bütün işleyişini düzenleyen tüm yazılım ürünlerini kapsayan daha geniş bir kavramdır.[44]

Bilgisayar programı, belirli bir programlama dilinde kaleme alınmış ve bilgisayara belirli görevleri yerine getirmesi için yönlendiren bir dizi talimattan oluşmakta iken; yazılım terimi, bir araya getirilmiş bu programlar bütününü ifade eder ve genellikle belirli

[40] **Şahan,** s. 51.
[41] **Erel**, **Şafak N.** (1994) 'Fikrî Hukukta Bilgisayar Programlarının Korunması, Prof. Dr. İlhan Öztrak'a Armağan' Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:49, S:1-2, s. 142.
[42] **Erel** (1994), s. 142.
[43] **Çakır Çelebi, Fatma Betül** (2023) 'Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tükenme İlkesi Çerçevesinde İkinci El Yazılımlarının Satışının Değerlendirilmesi' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:27, S:4, s. 129-165, s. 132.
[44] **Dalyan**, s. 25.

bir amaca hizmet eden bir dizi bilgisayar programını kapsamaktadır.[45] Keza FSEK'in "tanımlar" başlıklı m. 1/B/1-g bendinde de bilgisayar programının tanımında, "*özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde*"[46] ibaresine yer verildiği göz önüne alındığında; yazılıma nispetle daha özel bir terim olarak ele alındığı görülmekte ve açıklamamıza uymaktadır.

Bilgisayar programı ve yazılım kavramlarına yönelik ilk resmi tanımlamanın izlerine ise, Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü'nün (WIPO)[47] 1978 yılında yayımladığı "Bilgisayar Programlarının Korunmasına İlişkin Model Hükümler"de[48] rastlamak mümkündür.[49] Düzenlemenin "Tanımlar" (*definitions*) başlıklı birinci maddesinin i bendinde bilgisayar programı: "*makine tarafından okunabilir bir ortama dahil edildiğinde, bilgi işleme kapasitesine sahip bir makinenin; belirli bir işlevi, görevi veya sonucu belirtmesine, gerçekleştirmesine veya elde etmesine neden olabilen bir dizi talimat anlamına gelir*"[50] olarak tanımlanmıştır. Mezkûr düzenlemenin aynı maddesinin "iii" bendinde "destekleyici materyaller" kavramının da tanımı yapılmış[51]; ardından "iv" bendinde "bilgisayar yazılımı" kavramının tanımı "*(i) ila (iii)'te belirtilen öğelerden herhangi biri veya birkaçı anlamına gelir*"[52] olarak ifade edilmiş ve yazılım kavramının daha genel bir tabir olduğu vurgulanmıştır. Başka bir ifadeyle, yazılım kavramı yalnızca

---

[45] **Özkaya, Pelin / Samet, Refik** (2020) 'Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması' Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi, C:6 S:1, s. 17-34, s. 20.

[46] Bkz. FSEK m. 1B/1-g.

[47] "Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü [*World Intellectual Property Organization, (WIPO)*], yenilikçi bireyler ve yaratıcıların uluslararası düzeyde korunmasını ve desteklenmesini amaçlayan Birleşmiş Milletler'e bağlı bir ajanstır. Fikirlerin güvenli bir şekilde pazara ulaşmasını sağlamaktadır. WIPO, bu bağlamda, yaratıcılar, yenilikçiler ve girişimciler için fikrî mülkiyetlerini koruma ve geliştirme konusunda hizmetler sunmakta, ayrıca güncel fikrî mülkiyet meselelerine dair bir tartışma forumu işlevi görmektedir." Bkz. WIPO hakkında: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/> s.e.t. 10.07.2024.

[48] Bkz. "WIPO Model Provisions on the Protection of Computer Software", <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 10.07.2024; Çalışmanın devamında "WIPO Model Hükümler" olarak anılacaktır.

[49] **Tapcı, Elif Nur** (2022) 'Bilgisayar Programlarının Korunmasının Fikrî Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi' (Yüksek Lisans) İstanbul. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 4.

[50] Bkz. "WIPO Model Provisions on the Protection of Computer Software", s. 12, m. 1/i: *" 'computer program' means a set of instructions capable, when incorporated in a machine-readable medium, of causing a machine having information- processing capabilities to indicate, perform or achieve a particular function, task or result"*, <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 10.07.2024.

[51] *" 'supporting material' means any material, other than a computer program or a program descrip- tion, created for aiding the understanding or applica- tion of a computer program, for example problem descriptions and user instructions"* Bu metin, *"Bir bilgisayar programının anlaşılmasına veya uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla oluşturulan, örneğin problem açıklamaları ve kullanıcı talimatları gibi, bilgisayar programı veya program tanımı dışındaki herhangi bir materyal anlamına gelir"* olarak çevrilebilir. Bkz. WIPO Model Provisions on the Protection of Computer Software, s. 12, m.1/iii, <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 10.07.2024.

[52] Bkz. Bkz. "WIPO Model Provisions on the Protection of Computer Software", s. 12, m.1/iv, <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 10.07.2024.

bilgisayar programları ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda programlar ve bu programlara ilişkin destekleyici materyalleri de içine alan geniş bir çerçevede değerlendirilmiştir.[53]

Her ne kadar FSEK yazılım kavramını açıkça tanımlamamış ve bir görüşe göre yazılım ve bilgisayar programları aynı kabul edilmiş olsa da[54] WIPO belgelerinde[55] ayrı kavramlar olarak tanımlanması ve Türk Dil Kurumunun tanımına göre de yazılımların programları da içeren bir kavram olduğu[56] kabulü göz önüne alındığında; bizim de görüşümüz, bilgisayar programı ve yazılım terimlerinin ayrı kavramlar olduğudur.

Diğer yandan öğretide bilgisayar programlarının geniş ve dar anlamda programlar olarak tasnifleyerek; yazılımları geniş, programları ise dar anlamda program olarak niteleyen görüş de mevcuttur.[57] Bu görüşe göre dar anlamda bilgisayar programı, elektronik cihazların işleyişini yönlendiren ve bu cihazlar tarafından okunup değiştirilebilen komutlar bütünü olarak tanımlanırken; geniş anlamda bilgisayar programı, yalnızca programları değil, aynı zamanda bu programların geliştirilmesi ve çalıştırılmasında kullanılan tüm araç ve yöntemleri de kapsayan, bilgisayar yazılımlarının tamamını içeren kapsamlı bir perspektifi ifade etmektedir.[58] Örneğin; yordamlar, algoritmalar, derleyiciler, hata ayıklayıcılar ve diğer yazılım geliştirme araçları geniş anlamda bilgisayar programı kategorisine dahil ve buna göre, geniş anlamda bilgisayar programı kavramı, donanım bileşenleri haricindeki tüm yazılım unsurlarını kapsar ve yazılım ekosisteminin bütününü ifade eder.[59]

Sonuç olarak her bilgisayar programının bir yazılım; fakat her yazılımın bir bilgisayar programı olmadığı söylenebilir.[60] Bu çalışmada da yazılım ve bilgisayar programı terimleri açıklandığı anlamlarıyla, farklı kavramlar olarak kullanılacaktır.

---

[53] **Tapcı,** s. 4
[54] **Arıkan,** s. 314.
[55] Bkz. "WIPO Model Provisions on the Protection of Computer Software", s. 12, m.1/i,iv, <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 10.07.2024.
[56] "*Bir bilgisayarda donanıma hayat veren ve bilgi işlemde kullanılan programlar, yordamlar, programlama dilleri ve belgelemelerin tümü"* olarak tanımlanmış olmakla yazılımların programları kapsadığı belirtilmiştir. Bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/?ara=yaz%C4%B1l%C4%B1m> s.e.t. 11.07.2024.
[57] **Erişgin, Nuri** (1999) 'Standart Yazılım Devrini Amaçlayan Sözleşmelerde Edimin Konusu Olarak Bilgisayar Programı' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:48 S:1-4, s. 213-253, s. 214; **Efe, Elif Sema** (2023) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Hukukta Korunması' (Yüksek Lisans) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5; **Yıldırım, Mustafa Fadıl** (1998) 'Standart Bilgisayar Programı Ayıplarından Sözleşmeye Dayalı Sorumluluk' Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2 S:1, s. 147-160, s. 147.
[58] **Efe,** s. 5.
[59] **Efe,** s. 5.
[60] **Çakır Çelebi,** s. 132.

2. BİLGİSAYAR PROGRAMI

2.1 Genel Olarak

Günümüz dünyasında bilgisayarlar, hem iş yerlerinde hem de evlerimizde yaygın olarak kullandığımız ve yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş makineler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bilgisayarların kendi başlarına ihtiyaçlarımızı karşılayacak düzeyde olmadıkları da aşikârdır. Bir bilgisayarın kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi; aralarında "*Windows*", "*macOS*" ve "*Linux*" gibi işletim sistemlerinin de bulunduğu yazılım ya da bilgisayar programları olarak adlandırılan veri kümelerinin kullanımını zorunlu kılmaktadır.[61] Bilgisayarı açtığımızda karşımıza çıkan işletim sistemleri, bilgisayarın beklenen işlevlerini tam anlamıyla yerine getirmesi için yeterli olmayıp yazı yazmak veya karmaşık hesaplamalar yapmak gibi görevler için kelime işlemciler, hesap tabloları ve diğer özel amaçlı programlar gibi ek programlara ihtiyaç duyulmaktadır ve bu programlar bilgisayarın işlevselliğini artıran ve kullanıcıya çeşitli görevleri gerçekleştirme imkânı sunan temel araçlardır.[62]

Kullanıcıların bilgisayarlarla etkili bir şekilde etkileşim kurabilmesi, bilgisayarların ancak yazılım ve programların sunduğu arayüzler ve işlevler aracılığıyla işlevsel ve anlamlı hale gelmesiyle mümkün olur.[63] Bir bilgisayarın kendisinden beklenen herhangi bir görevi başarıyla yerine getirebilmesi; söz konusu görevlere ilişkin yapılması gereken işlemlerin ayrıntılı tanımları ile bu tanımlara uygun talimatların, programlar biçiminde sistemin belleğinde yer almasına bağlıdır.[64] Yazılım; donanımı yönlendirme, kullanıcıdan gelen komutları işlemeye dönüştürme ve bilgisayarın performansını optimize etme işlevlerini yerine getirerek bilgisayarları yalnızca donanım bileşenlerinin bir araya gelmesinden ibaret statik yapılar olmaktan çıkarıp; dinamik, esnek ve kullanıcı odaklı araçlar haline dönüştürür.[65] Yazılımın sunduğu bu temel altyapı, bilgisayarların çeşitli uygulamalarda kullanılmasını mümkün kılar ve günlük yaşamdan profesyonel alanlara kadar geniş bir yelpazede vazgeçilmez bir rol oynar. Dolayısıyla yazılım, bilgisayarın işleyişini yöneten ve kullanıcı deneyimini şekillendiren kritik bir bileşen olarak karşımıza

[61] **Özden Merhacı, Selin** (2023) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve Avrupa Birliği Direktifleri Kapsamında Bilgisayar Programlarının Kaynak Koda Çevrilmesi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:166 s. 193-220. s. 194.
[62] **Özden Merhacı**, s. 194.
[63] **Dalyan,** s. 25.
[64] **Çavuşoğlu Sancak, Emine** (2014) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 68. Maddesi Kapsamında Bilgisayar Programlarının Korunması' (Yüksek Lisans) Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 1.
[65] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 1.

çıkar.[66] Bu kapsamda bilgisayar programı da, bilgisayarın faaliyetlerini yönlendiren ve belirli bir problemi çözmek için gereken hesaplamaları gerçekleştiren, çözümü ise dış dünyaya ileten ayrıntılı bir talimatlar dizisidir.[67]

Bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde korunmasının gerekliliği, bu programların kapsamlı tanımının yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Zira bilgisayar programları, çeşitli unsurları bünyesinde barındıran karmaşık yapılardır.

2.2 Bilgisayar Programlarının Hukukta Yeri

2.2.1 Uluslararası Belgelerde

Bilgisayar programına ilişkin uluslararası alanda ilk resmi tanımlama WIPO'nun 1978 yılında yayımladığı WIPO Model Hükümler'in "*Tanımlar*" başlıklı birinci maddesinin "i" bendinde şu şekilde yer almaktadır: "*Makine[68] tarafından okunabilir bir ortama dahil edildiğinde, bilgi işleme kapasitesine sahip bir makinenin; belirli bir işlevi, görevi veya sonucu belirtmesine, gerçekleştirmesine veya elde etmesine neden olabilen bir dizi talimat anlamına gelir.*"[69] Bu tanım, bilgisayar programlarının sadece kodlama ve programlama süreçlerinin bir ürünü olmaktan öteye geçerek geniş kapsamlı bir hukuki koruma alanına dâhil olduğunu vurgulamaktadır.

WIPO Model Hükümler'de bilgisayar programları tanımlanmış olmasına karşın, 1996'da hazırlanıp 2002'de yürürlüğe giren WIPO Telif Hakları Anlaşması'nda (*WIPO Copyright Treaty*)[70] bu tür bir tanıma yer verilmemiştir.

---

[66] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 1.
[67] **Tapcı,** s. 7.
[68] Bu paragraftaki "makine" terimi, genel anlamda bilgi işleme kapasitesine sahip olan her türlü donanımı ifade etmektedir.
[69] Bkz. "WIPO Model Provisions on the Protection of Computer Software", s. 12, m. 1/i, <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 10.07.2024.
[70] "1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi'nin kabulünden sonra zamanla sözleşmede çeşitli değişiklikler yapılmakla birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamadığı görülmüştür. Bunun üzerine WIPO Komitelerinde yürütülen çalışmalar neticesinde hazırlanan WIPO Telif Hakları Anlaşması (*WIPO Copyright Treaty*) 1996 yılında imzaya açılmış ve 157 ülkenin katılımıyla kabul edilmiştir. Ancak söz konusu Anlaşma 2002 yılında yürürlüğe girebilmiştir. WIPO Telif Hakları Antlaşması kapsamında; bilgisayar programları ile veri tabanlarının tanımı yapılmış ve ilim ve edebiyat eserleri kapsamında korunacağı ifade edilmiş; eserlerin özgün nüshaları ya da kopyalarının satılması ya da sahipliğinin el değiştirmesi yoluyla topluma sunulmasına, kiralanmasına, eserlerinin telli ya da telsiz yöntemlerle topluma iletilmesine izin verme hususunda eser sahiplerine münhasır yetki tanınmış; eser sahibinin haklarına getirilebilecek istisnalar belirlenmiş; eser sahiplerince kullanılan teknolojik yöntemlerin etkisiz hale getirilmesine karşı gerekli yaptırımların düzenlenmesi zorunlu kılınmıştır.
Türkiye Anlaşmayı; 02/05/2007 tarihli ve 5646 sayılı WIPO Telif Hakları Anlaşmasına Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile kabul etmiştir. Türkiye, 28 Kasım 2008 tarihi itibariyle Anlaşmaya taraf olmuştur. Sözleşmeye hâlihazırda 93 ülke taraftır." Bkz. <https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332367/wipo-telif-

WTO[71] çerçevesinde gerçekleştirilen Uruguay müzakereleri sonucunda kabul edilen ve 1995'te yürürlüğe giren Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları Anlaşması'na[7273] (TRIPS Anlaşması) ise Türkiye, aynı yıl taraf olmuştur.[74] TRIPS Anlaşması'nın "Bilgisayar Programları ve Veri Derlemeleri" başlıklı 10. maddesi[75], telif hakları bölümünde bulunmaktadır. Bu maddenin ilk fıkrasında bilgisayar programlarının tanımı yapılmamakla birlikte, bu programların Bern Sözleşmesi[7677] çerçevesinde edebi eser

haklari-anlasmasi-wct.html> s.e.t. 12.07.2024; Ayrıca Anlaşma tam metni için bkz: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295157> s.e.t. 12.07.2024.

[71] World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü), uluslararası ticaretin düzenlenmesi ve serbestleştirilmesi amacıyla kurulan, 1995 yılında faaliyete geçen bir organizasyondur. Merkezinde, dünyanın ticaret yapan ülkelerinin büyük bir kısmı tarafından müzakere edilip imzalanan ve parlamentolarında onaylanan WTO anlaşmaları yer almaktadır. Amaç, ticaretin mümkün olduğunca sorunsuz, öngörülebilir ve serbest bir şekilde akmasını sağlamaktır. Bkz: <https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm> s.e.t. 15.07.2024.

[72] TRIPS Anlaşması (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), fikri mülkiyet haklarının ticaretle bağlantılı yönlerine ilişkin WTO Anlaşması, fikri mülkiyet konusundaki en kapsamlı çok taraflı anlaşmadır. Bilgi ve yaratıcılık ticaretinin kolaylaştırılmasında, fikri mülkiyet konusundaki ticari anlaşmazlıkların çözümlenmesinde ve DTÖ üyelerine iç politika hedeflerine ulaşma konusunda serbestlik sağlanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Fikri mülkiyet sistemini inovasyon, teknoloji transferi ve kamu refahı açısından çerçevelemektedir. Anlaşma, fikri mülkiyet ve ticaret arasındaki bağlantıların öneminin ve dengeli bir fikri mülkiyet sistemine duyulan ihtiyacın yasal olarak tanınmasıdır. Bkz: <https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm> s.e.t. 15.07.2024.

[73] Bkz. TRİPS Anlaşması orijinal tam metni: <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm> s.e.t. 07.07.2024.

[74] Türkiye'nin taraf olması ve anlaşma hükümlerini iç hukukuna entegre etmesi ile ilgili bkz: <https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332365/ticaretle-baglantili-fikrî-mulkiyet-anlasmasi-trips.html> s.e.t. 12.07.2024.

[75] *"(1) Computer programs, whether in source or object code, shall be protected as literary works under the Berne Convention (1971) (2) Compilations of data or other material, whether in machine readable or other form, which by reason of the selection or arrangement of their contents constitute intellectual creations shall be protected as such. Such protection, which shall not extend to the data or material itself, shall be without prejudice to any copyright subsisting in the data or material itself."* Bu metin, *"(1) Bilgisayar programları, ister kaynak ister nesne kodunda olsun, Bern Sözleşmesi (1971) kapsamında edebi eser olarak korunacaktır (2) İster makinede okunabilir ister başka bir biçimde olsun, içeriklerinin seçimi veya düzenlenmesi nedeniyle fikri yaratımlar oluşturan veri veya diğer materyallerin derlemeleri bu şekilde korunacaktır. Veri veya materyalin kendisini kapsamayacak olan bu koruma, veri veya materyalin kendisinde mevcut olan herhangi bir telif hakkına halel getirmeyecektir"* olarak çevrilebilir. Sözleşme metni için bkz. <https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm> s.e.t. 13.07.2024.

[76] Bern Sözleşmesi, edebi ve sanatsal eserlerin uluslararası düzeyde korunmasını hedefleyen ve 1886 yılında kabul edilen bir anlaşmadır. Bu sözleşme, eser sahiplerinin haklarını korumak için bir dizi uluslararası standart belirler ve üye ülkelerin bu standartları tanımasını ve uygulamasını sağlar. Sözleşme, eserlerin korunma süresini eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden sonra belirli bir süre için geçerli kılar. Genel olarak bu süre, eser sahibinin ölümünden itibaren en az 50 yıl olarak belirlenmiştir, ancak bazı ülkeler bu süreyi daha uzun tutabilir. Türkiye öncelikle 1 Ocak 1952 tarihinde Sözleşmenin 1948 yılında tadil edilmiş metnine katılmış, 07.07.1995 tarih ve 4117 sayılı "Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde Değişiklik Yapan ve 1979'da Tadil Edilen Paris Metnine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun" ile de Bern Sözleşmesi'nin en son haline taraf olmuştur. Bkz: <https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332363/edebiyat-ve-sanat-eserlerinin-korunmasina-iliskin-bern-sozlesmesi.html#:~:text=%C4%B0li%C5%9Fkin%20Bern%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi-,Edebiyat%20Ve%20Sanat%20Eserlerinin%20Korunmas%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Bern%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi,uluslararas%C4%B1%20nitelikteki%20%C3%A7ok%20tarafl%C4%B1%20anla%C5%9Fmad%C4%B1r> s.e.t. 12.07.2024.

[77] Bern Sözleşmesi tam metni için bkz: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283693> s.e.t. 05.07.2024.

olarak korunacağı vurgulanmaktadır.[78] TRIPS Anlaşması, fikrî mülkiyet haklarının korunması açısından uluslararası düzeyde asgari bir standart belirlemektedir. Bu anlaşma, üye devletlere kendi ulusal yasalarını oluştururken belirli temel ilkeleri göz önünde bulundurmak zorunda bırakırken, aynı zamanda bu yasaların detayları ve uygulanma biçimleri konusunda bir bağımsızlık tanımaktadır.[79]

Avrupa Birliği'nin (AB) 14 Mayıs 1991 tarihli "Bilgisayar Programlarının Hukukî Korunması Hakkındaki Yönergesi"nde[80] ise bilgisayar programlarının, bir bilgisayarın işlevlerini yerine getirmesini sağlayan komutlar dizisi olarak tanımlandığı belirtilmiştir. Bu tanımlama, bilgisayarların belirli görevleri yerine getirebilmesi için gerekli olan program bileşenlerinin temel niteliğini vurgulamaktadır. Yönergenin Açıklayıcı Memorandumu ise bu tanımlamayı daha da genişleterek, bilgisayar programlarının, belirli bir amaca yönelik olarak bir bilgisayara talimat veren ve insan ya da makine tarafından algılanabilir herhangi bir dil, şekil, sistem veya kod ile ifade edilebilen talimatlar bütünü olduğunu belirtmektedir.[81]

1991 tarihli Yönerge'yi yürürlükten kaldırarak 23 Nisan 2009 tarihinde kabul edilen 25 Mayıs 2009 tarihli Bilgisayar Programlarının Hukuki Korumasına İlişkin Yönerge'nin[82][83][84] birinci maddesi, bilgisayar programı teriminin herhangi bir biçimdeki bilgisayar programlarını kapsayacağını ve bu kapsamın bilgisayar donanımına entegre olanları da içereceğini belirtir. Aynı maddenin devamında, bilgisayar programının geliştirilmesine katkı sağlayan hazırlık ve tasarım çalışmalarının da bu terim altında değerlendirileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, Yönerge bu konuda belirli bir şart öngörmektedir. Bu koşula göre hazırlık çalışmalarının bilgisayar programı terimi içerisinde sayılabilmesi için, bu çalışmaların yapısı gereği ilerleyen aşamalarda bir bilgisayar

---

[78] **Yazıcı, Emine Sena** (2019) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukuku Çerçevesinde Korunması' (Yüksek Lisans) İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 9.
[79] **Yazıcı,** s. 9-10.
[80] Çalışmanın devamında "1991 tarihli Yönerge" olarak adlandırılacaktır. Yönerge orijinal tam metni için bkz. <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/1424> s.e.t. 12.07.2024.
[81] **Aksu, Mustafa** (2006) Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukukunda Korunması, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 44-45; **Dalyan,** s. 10.
[82] Avrupa Birliği tarafından 23 Nisan 2009 tarihinde kabul edilmiş ve Avrupa Birliği Resmî Gazetesinde 05.05.2009 tarihinde yayımlanmış, 25.05.2009 tarihinde de yürürlüğe girmiş bulunan Yönerge'dir. Yönerge hk. bkz. **Aksu, Mustafa** (2009) 'Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyinin Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunmasına Dair Yönergesi (2009/24/EG)' Terazi Hukuk Dergisi, C:4 S:37, s. 139-143.
[83] Yönerge orijinal metni için bkz: WIPO "Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version)" <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 07.07.2024.
[84] Çalışmanın devamında "2009 tarihli Yönerge" olarak adlandırılacaktır.

programına dönüştürülebilecek potansiyele sahip olması gerekmektedir.[85] 1991 tarihli Yönerge'nin ilk maddesi gibi, yeni Yönerge'nin ilk maddesi de bilgisayar programlarının Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi çerçevesinde edebiyat eseri olarak korunmasını amaçlamaktadır. Bu düzenleme, bilgisayar programlarının da tıpkı diğer edebi eserler gibi telif haklarına tabi olması gerektiği ilkesine dayanır.[86] Aşağıda değinileceği üzere Türk Hukukunda da benzer görüş benimsenmiş olup anılan Yönerge FSEK açısından mehaz olma niteliği taşımaktadır.

2.2.2 Öğretide

Bir görüş; bilgisayar programlarını, bir bilgisayar sisteminin belirli bir işlem veya görevi gerçekleştirmesini mümkün kılan düzenlenmiş bir yönetim veya komutlar dizisi olarak tanımlar.[87] Bu bakış açısına göre, bilgisayar programları sadece pasif birer kod dizisi olmayıp, aksine, bilgisayarın donanım bileşenleriyle etkileşim kurarak belirli işlevleri yerine getiren dinamik yapılar olarak görülmelidir.

Bir başka görüşe göre bilgisayar programı, bir programlama dili kullanılarak oluşturulan ve içerdiği komutlar aracılığıyla bilgisayara belirli talimatlar vererek, onun spesifik işlevleri yerine getirmesini sağlayan bir dizi yönlendirme bütünüdür.[88] Yazılım ise, belirli bir amaç doğrultusunda bir araya getirilen bu programların bütünüdür.[89] Bu görüş, bizim de katıldığımız üzere bilgisayar programları ile yazılım arasında net bir ayrım yaparak; bilgisayar programının tek başına belirli bir görevi yerine getirebilen bağımsız bir birim iken; yazılımın birden fazla programın entegre edilerek daha geniş ve karmaşık bir işlevsellik sunan bir yapı olduğunu ifade eder.

Öğretide öne sürülen başka bir görüşe göre, bilgisayar programı bir bilgisayarın belirli bir görevi yerine getirebilmesi için hazırlanan ve birbirleriyle uyum içinde çalışan komutlar zincirinden oluşur.[90] Bu yaklaşım ise, bilgisayar programlarının, yazılım ve donanım bileşenlerinin koordinasyonunu sağlayarak hedeflenen işlevleri gerçekleştirmesine vurgu yapmaktadır.

---

[85] **Yazıcı,** s. 8.
[86] **Aksu** (2009), s. 141.
[87] **Beşiroğlu, Akın** (2004) Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar: Fikrî Hukuk - Sınai Hukuk, 3. Baskı, İstanbul, Beta Basım, s. 111.
[88] **Özkaya / Refik** (2020), s. 20.
[89] **Özkaya / Refik** (2020), s. 20.
[90] **Yıldırım, Mustafa Fadıl** (2010) Bilgisayar Programlarında İkinci El İşlemler, Fikrî Mülkiyet Yıllığı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 574.

Görüşlere ortak yönleriyle değinerek özetleyecek olursak bilgisayar programları; belirli bir işlem veya görevi gerçekleştirebilmesi için bilgisayara talimat veren ve uyum içinde çalışan komutlar dizisi olarak tanımlanır. Buna göre programlar, donanım bileşenleriyle etkileşim kurarak dinamik işlevler yerine getirir ve bir programlama dili kullanılarak yazılır.

Kanunlarda bilgisayar programı veya yazılım kavramlarının açık bir şekilde tanımlanmadığı durumlarda hukukun genel ilkelerine uygun olarak hareket edilmesi gerektiğinden, ilgili kanunun yalnızca yazılımı mı yoksa bilgisayar programlarını mı koruduğu ya da her iki kavramı birden kapsayıp kapsamadığı meselesi, kanun koyucunun iradesi ve kanunun amacına dayalı bir yorumlama süreciyle belirlenmelidir.[91] Bu yorum yapılırken kanun metinlerinin hazırlanış sürecinde kanun koyucunun niyetleri ve hedefleri dikkate alınarak söz konusu korumanın kapsamı ve sınırları hakkında bir sonuca ulaşılabilir ve bu şekilde mevzuatta yer almayan açık tanımlar, hukukun temel prensipleri ve kanunun genel amaçları ışığında netleştirilebilir.[92]

2.2.3 Türk Hukukunda

Bilgisayar programlarının korunmasına ilişkin hukuki düzenlemeler, 1991 tarihli Yönerge'ye uyum sağlama amacıyla 1995 yılında 4110 sayılı yasa ile FSEK'te yapılan değişiklikler yoluyla hukuk sistemimize dahil edilmiş olmakla birlikte, bilgisayar programının yasal tanımı ancak bu değişikliklerden altı yıl sonra, yani 2001 yılında 4630 sayılı kanun[93] ile FSEK'e eklenen bir madde aracılığıyla yapılabilmiştir.[94] Bu madde, bilgisayar programlarının ne olduğu konusunda açık ve net bir tanım getirerek hukuki korumanın kapsamını belirleyip bu alandaki belirsizlikleri ortadan kaldırmış ve böylece bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hakları çerçevesinde korunması, hem ulusal hem de uluslararası standartlara uygun bir şekilde sağlanmıştır.[95]

Bilgisayar programları FSEK'in 1B/1-g bendinde; "*Bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım bilgisayar programı kavramının, sadece

[91] **Dalyan,** s. 11.
[92] **Dalyan,** s. 11.
[93] Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun, T.C. Resmî Gazete, S:4630, 3 Mart 2001.
[94] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 2.
[95] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 2.

nihaî olarak ortaya çıkan eser değil, aynı zamanda bu eserin ortaya çıkması için yapılan tüm hazırlık aşamalarını da kapsadığını göstermektedir.

Bu tanımı açıklayan bir görüş ise; programın kapsamına bilgisayar programının kullanımına ilişkin kılavuzlar ile açıklayıcı kitapların da dâhil olduğunu, ancak FSEK'te yer alan bilgisayar programı ifadesi ile yalnızca programın kendisinin kastedildiğini ifade etmekte, bununla birlikte programın nihaî halinin yanı sıra program sonucunu doğurmamış kaynak kod biçiminde yazılmış halinin de bu ifade kapsamına girdiğini kabul etmektedir.[96] Bu görüşe göre; bilgisayar programının yalnızca çalışır durumdaki nihaî hali değil, kaynak kod biçimi de eser olarak kabul edilip fikrî mülkiyet korumasına dahil edilmeli; ayrıca program geliştirme sürecindeki kılavuzlar ve açıklayıcı kitaplar, programın etkin kullanımını destekleyerek programın fonksiyonelliğini artırdığı için FSEK'in kapsamı, programın tüm geliştirme aşamalarını ve bu süreçte üretilen yazılı materyalleri de içerecek şekilde geniş yorumlanmalıdır.

Bizim de katıldığımız aksi yöndeki görüşe göre ise; FSEK m. 2/1 bilgisayar programlarını edebi eser olarak kabul ederek koruma altına alır ve bu madde, her biçim altında ifade edilmiş bilgisayar programlarını ve ayrıca bu programlara dönüşmesi kaydıyla hazırlık tasarımlarını da kapsar ve bu sebeple bu tasarımların korunabilmesi için, son aşamada bir bilgisayar programına evrilmiş olmaları şarttır ve bilgisayar programına dönüşmemiş tasarımlar, FSEK'in sağladığı korumadan yararlanamazlar.[97]

FSEK 1/B/1-g'de belirtilen[98] "emir dizgesi" terimi açıkça tanımlanmadığından bir bilgisayar programının hangi aşamadan itibaren varlık kazandığını değerlendirmek gerekmektedir. Bir bilgisayar programının varlığından söz edilebilmesi, programın ya manyetik bir ortama aktarılmış olması ya da insan tarafından anlaşılabilir bir dilden doğrudan bilgisayarın işleyebileceği bir formata dönüştürülmesi suretiyle bilgisayar tarafından işlenebilir bir forma ulaşmış olmasına bağlıdır.[99] Programın bilgisayar tarafından işlenebilir hale gelmesi; başlangıçta insanlar tarafından anlaşılabilir bir programlama dili kullanılarak yazılması, ardından -bu yüksek seviyeli dilin bilgisayarların doğrudan anlayamayacağı bir yapıya sahip olması nedeniyle- bir derleyici veya

[96] **Ateş** (2007), s. 151-152.
[97] **Şahin, Onur** (2021) 'Telif Hakları Bakımından Bilgisayar Programları: Araişlerlik Serbestisi ile Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Programlar' (Doktora) Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 21.
[98] FSEK 1/B/1-g: *"Bilgisayar programı: Bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını ifade eder."*
[99] **Dalyan,** s. 12.

yorumlayıcı aracılığıyla makine diline çevrilmesi gibi çeşitli aşamalardan geçmesini gerektirir.[100] Makine dili, bilgisayarın doğrudan anlayabileceği ve işleyebileceği bir formattır. Sonuç olarak bir bilgisayar programından söz edildiğinde, aslında belirli bir programlama dili kullanılarak yazılmış, insanlar tarafından anlaşılabilir bir düzeyde olan ve aynı zamanda bilgisayarın işleyebileceği bir formata dönüştürülerek varlık kazanmış bir emir dizgesinden bahsedildiği; dolayısıyla bir programın varlığını kabul edebilmek için, onun hem insanlar tarafından anlaşılabilir hem de bilgisayarlar tarafından işlenebilir bir formda olmasının, bu dönüşüm sürecinin tamamlanmasıyla mümkün olduğu anlaşılmaktadır.[101]

FSEK'teki tanımdan hareketle, fikrî mülkiyet hukukunda korumanın yalnızca programlama dillerinden biriyle yazılmış olan bilgisayar programlarına özgü olmadığı, sonradan programa dönüşmesi kaydıyla geliştirme sürecindeki hazırlık çalışmalarını da kapsadığı; bu genişletilmiş koruma yaklaşımının ardında yatan temel sebebin ise yalnızca nihai programın korunmasının yetersiz kalacağı ve bu nedenle program geliştiricisinin fikrî emeğinin tam anlamıyla güvence altına alınamayacağı gerçeği olduğu anlaşılmaktadır.[102] Program geliştirme sürecinin, birçok aşamadan oluşması ve bu süreçte büyük bir fikrî emeğin harcanması gerçeği dikkate alındığında, hazırlık çalışmalarının bu sürecin kritik bir parçası olduğu; zira programın temel tasarımının, algoritmalarının ve yapısının oluşturulduğu bu aşamaların; analiz, tasarım, modelleme ve prototip oluşturma gibi yaratıcı ve teknik bilgi gerektiren çalışmalarla şekillenerek programın nihai haline ulaşmasında belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir.[103] Bu nedenle fikrî mülkiyet hukukunda, hazırlık çalışmalarının da koruma kapsamına dahil edilmesi geliştiricinin fikrî emeğini daha kapsamlı bir şekilde güvence altına alır.

2.3 Bilgisayar Programının Oluşum Süreci

2.3.1 Genel Olarak

Bilgisayar programları çeşitli bileşenlerden meydana gelir ve bu bileşenler arasında program akışı, algoritmalar, kaynak kodu, nesne kodu ve kullanıcı ara yüzü yer alır.[104] Bileşenleri; algoritma, akış, kaynak kod ve arayüz olarak veya akış şeması, algoritma,

[100] **Dalyan,** s. 12.
[101] **Dalyan,** s. 12.
[102] **Dalyan,** s. 12.
[103] **Dalyan,** s. 12.
[104] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 3.

nesne kodu, kaynak kodu ve arayüz olarak tasnifleyen görüşler de mevcuttur.[105] Yargıtay da bir içtihadında[106] bilgisayarlar programlarının esas olarak dört bölümden oluştuğunu ve bunların program akışı, algoritma, kodlar ve kullanıcı ara yüzleri olduğunu belirtmiştir. Fakat terimler arasında çalışmamızın özünü etkileyecek nitelikte nüanslar bulunmadığından biz bileşenleri Yargıtay'ın da içtihadında geçtiği üzere; program akışı, algoritmalar, kodlar (kaynak kodu ve nesne kodu) ve kullanıcı ara yüzü olarak ele alıp inceleyeceğiz.

Program akışı, bir programın belirli bir görevi yerine getirmek için izlediği adımlar dizisini ifade ederken, algoritmalar bu adımların mantıksal ve matematiksel kurallarını tanımlar.[107] Kaynak kodu, yazılımcılar tarafından anlaşılabilir programlama dilleri kullanılarak yazılan komutlar bütünüdür ve bu kod, derlenerek nesne koduna, yani bilgisayarın doğrudan çalıştırabileceği makine diline dönüştürülür.[108] Kullanıcı ara yüzü ise, kullanıcıların programla etkileşime geçmesini sağlayan görsel ve işlevsel öğelerden oluşur, böylece programın kullanımı kolay ve erişilebilir hale gelir.[109]

Bununla beraber her eser bir hazırlık sürecinden geçer ve programların yazımı da hazırlık çalışması ile başlar.[110] Bu kapsamda bilgisayar programlarının meydana gelmesinde, bileşenlerden önce hazırlık çalışmalarını incelemek yerinde olacaktır. Zira bilgisayar programlarının meydana gelmesi sürecinde, analiz ve planlama aşamaları büyük önem taşır.

2.3.2 Hazırlık Tasarımları

Bir program geliştiricisinin, bir programı geliştirmeye yönelmesinin ardındaki itici güçler, karşı karşıya kalınan problemler ve ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenir ve bu bağlamda problemlerin çözüm yollarını belirlemek ya da ihtiyaçların nasıl tatmin edileceğini ortaya koymak, geliştirilecek programın düşünsel temelini oluşturan başlıca

---

[105] İlk tasnif için bkz: **İçli, Şuayip** (2019) 'Fikrî Mülkiyet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması' (Yüksek Lisans) İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 11; ikinci tasnif için bkz: **Tapcı**, s. 9.

[106] "*…bir bilgisayar programının esas olarak dört bölümden oluştuğu, bunların program akışı, algoritma, kodlar ve kullanıcı ara yüzlerden olduğu, bilgisayar programının değişik aşamalardan geçerek oluşan bir mimari yapı gibi olduğu…*" Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2008/9074 K: 2010/4561 T: 27.04.2010, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 12.07.2024.

[107] **Efe,** s. 20-21.

[108] **Efe,** s. 21.

[109] **Efe,** s. 24.

[110] **Bozgeyik**, **Hayri** (2009) 'Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet' Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:25 S:3, s. 170-222, s. 205; **Efe,** s. 73.

unsurlardandır.[111] Bir programın dayandığı bu temelin sağlamlığı, yapılan tespitlerin doğruluğu ile doğrudan ilişkilidir ve bu nedenle bilgisayar programlarının geliştirilme sürecinde hazırlık çalışmaları büyük bir önem taşır.[112]

Hazırlık çalışmalarının ilk safhasında, bilgisayar programının beklenen çıktıları üretebilmesi için ayrıntılı bir analiz ve sistem araştırması gerçekleştirilir; program geliştiricisi, bu süreçte hangi verilerin kullanılabileceğini belirleyerek bir metodoloji geliştirir.[113] İkinci safhada ise, bu belirlenen metodoloji çerçevesinde, programın mantıksal yapısını ve temel işleyişini tasarlar.[114]

Açıklandığı üzere FSEK; bilgisayar programlarının yanı sıra, programın sonraki aşamada ortaya çıkmasını sağlayacak olan hazırlık tasarımlarının da fikrî mülkiyet koruması altında olduğunu açıkça belirtmektedir ve hazırlık tasarımlarının, programın nihai çıktısını doğuracak nitelikte olması gerekliliği, bu korumanın temel şartıdır.[115] Burada değinilmeli ki kanun koyucu, mehaz 2009 tarihli Yönerge'den çeviriye dayalı bir anlam farklılığından kaynaklanması muhtemel olarak FSEK'te; hazırlık tasarımlarının "bir sonraki aşamada" bilgisayar programlarına dönüşmesine vurgu yapıyorken, Yönerge'de ise "sonraki bir aşamada" *(at a later stage)* bu dönüşümün gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, FSEK'e göre hazırlık tasarımları, yalnızca bir sonraki aşamada program haline gelmeleri şartıyla eser olarak korunabileceklerdir.[116] Ancak "sonraki bir aşama" ifadesinin kapsamı, "bir sonraki aşama" ifadesinden oldukça farklıdır; zira "bir sonraki aşama" ifadesi, korumanın sınırlarını önemli ölçüde daraltmakta ve bu durum, tanımı açıkça yapılmamış olan hazırlık tasarımlarını son derece sınırlı bir alanda bırakmaktadır.[117]

FSEK m. 2/1, "*herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları*"nın ilim ve edebiyat eseri olarak sayılacağını belirtmiştir. Aynı şekilde m. 1B/1-g bendinde *"...bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını*" da bilgisayar programı olarak tanımlamıştır. FSEK madde 1B/1-g'de yer alan tanım ve FSEK madde 2/1'in hükmünden

[111] **Efe,** s. 16.
[112] **Efe,** s. 16.
[113] **Arıkan,** s. 324.
[114] **Arıkan,** s. 324.
[115] **Efe,** s. 16.
[116] **Aksu,** s. 97.
[117] **Aksu,** s. 97; **Dalyan,** s. 82.

yola çıkarak bilgisayar programlarının hazırlık tasarımlarının, bir sonraki aşamada programın ortaya çıkmasını sağlayacak nitelikte olmaları şartıyla, eser olarak korunma kapsamında değerlendirildiğini ifade edebiliriz.

Yasa koyucu, koruma kapsamına girecek hazırlık tasarımlarını tek tek sayarak belirtmek yerine, genel bir ölçüt benimseyerek bu tasarımların daha sonraki aşamada program haline gelmesi şartıyla eser olarak korunacağını ifade etmiştir. Bu yaklaşım koruma kapsamını genişleterek hazırlık tasarımlarının belirli bir listeyle sınırlandırılmaksızın nihai olarak bir bilgisayar programına dönüşme potansiyeline sahip tüm çalışmaların fikrî mülkiyet koruması altında olduğunu belirtir.[118]

2009 tarihli Yönerge'nin birinci maddesinde de; hazırlık tasarımlarını da içerdiği açıkça belirtilmektedir.[119]

2.3.3 Program Akışı

Belirlenen bir yöntem doğrultusunda, programın mantığının ve yapısının tasarlanmasını ifade eden program akışının oluşturulması sürecinde, programcılar akış şemalarından[120] faydalanabilir.[121] Program akışı, belirli bir programın işlevini yerine getirebilmesi için gerekli olan adımların mantıksal bir sırayla düzenlenmesini sağlar.[122] Bu süreçte; programın farklı işlevlerinin nasıl etkileşime girdiği, hangi işlemlerin hangi sırayla gerçekleştirileceği gibi unsurlar, akış şemaları aracılığıyla görsel olarak temsil edilir ve böylece, geliştiriciler programın karmaşık mantığını daha kolay anlayabilir ve planlayabilirler.[123]

Programa temel teşkil eden fikrîn algılanabilir düzeye getirilmesi ve kodlamadan daha fazla özen ve çaba gerektirmesi nedeniyle, program akışı da hazırlık çalışması olarak kabul edilmektedir.[124] Program akışı, programın ana yapısını ve mantığını belirleyerek programcıların izleyeceği yol haritasını oluşturur ve bu süreç, sadece kodların yazılması

---

[118] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 21-22.
[119] Bkz. 2009 tarihli Yönerge m. 1/1 ikinci cümle: *"For the purposes of this Directive, the term 'computer programs' shall include their preparatory design material."* Bu metin, "*Bu Direktifin amaçları doğrultusunda, 'bilgisayar programları' terimi, bunların hazırlayıcı tasarım materyallerini de kapsar"* olarak çevrilebilir. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 11.11.2024.
[120] Akış şeması algoritmaları ve işlemleri birbirine oklarla bağlı değişik tiplerdeki kutular içerisinde gösteren yaygın bir şema tipidir. Akış şemaları çeşitli alanlardaki işlem ve uygulamaların yönetilmesi, belgelendirilmesi, tasarlanması ve çözümlenmesinde kullanılır. Bkz: <https://pascal.computer.org/sev_display/search.action> s.e.t. 10.11.2024.
[121] **Arıkan**, s. 324.
[122] **Topaloğlu** (1997), s. 29.
[123] **Arıkan,** s. 324.
[124] **Topaloğlu** (1997), s. 90.

aşamasından ibaret olmayıp programın genel işleyişini, adımlarını ve karar noktalarını detaylı bir şekilde planlamayı içerir.[125]

Program akışını örneklendirerek açıklayacak olursak; bir bankanın otomatik para çekme makinesi *(Automated Teller Machine, ATM)* programının program akışında kullanıcı, kartını ATM'ye yerleştirerek süreci başlatır ve ardından bir şifre girer. Program girilen şifreyi banka veri tabanındaki kayıtlarla karşılaştırır; eğer doğruysa kullanıcıya işlem menüsü sunulur, aksi takdirde kullanıcıya tekrar denemesi için bir hak verilir veya işlem sonlandırılır. Kullanıcı para çekme, bakiye sorgulama veya para yatırma gibi çeşitli seçeneklerden biriyle devam eder. Para çekme işlemi seçildiğinde, kullanıcı çekmek istediği miktarı girer ve program, kullanıcının hesabında yeterli bakiye olup olmadığını kontrol eder. Yeterli bakiye varsa belirtilen miktar kullanıcının hesabından düşülerek para ATM'den verilir, ayrıca işlemin detaylarını içeren bir fiş sunulur ve kullanıcının kartı iade edilir.

2.3.4 Algoritma

Algoritmalar, sadece bilgisayar bilimiyle sınırlı bir kavram olmayıp aslında, en temel anlamıyla bir hedefe ulaşmak için izlenen adım adım yol haritasını; bir problemi çözmek veya belirli bir sonuca ulaşmak amacıyla takip edilen sistematik prosedürleri ifade eder.[126] Bilgisayar bilimindeki algoritmalar, karmaşık problemleri çözmek için geliştirilen mantıksal dizileri içerirken, aslında algoritmanın özündeki temel prensipler her türlü sistematik süreç için geçerli olduğundan; algoritma, belirli bir sorunu adım adım çözüme kavuşturmak için izlenen mantıklı ve düzenli bir yöntem olarak anlaşılmalıdır.[127]

Algoritma, bir bilgisayar programının geliştirilme sürecinin ikinci aşamasını temsil eder ve bu aşamada akış şemasında belirlenen problemlerin nasıl çözüleceği ayrıntılı bir şekilde planlanır.[128] Algoritmalar bu sorunlara yönelik adım adım çözümler sunar ve böylece programın mantıksal yapısı ortaya konur, ki programlama süreci de tam olarak bu noktada başlar, çünkü programın çalışır hale gelmesi için algoritmaların kod şeklinde uygulanması gerekmektedir.[129]

---

[125] **Topaloğlu** (1997), s. 90.
[126] Bkz. <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/algoritma-nedir> s.e.t. 11.10.2024.
[127] **İçli,** s. 11; **Topaloğlu** (1997), s. 91; **Dalyan**, s. 85.
[128] **Ateş** (2007), s. 150.
[129] **Ateş** (2007), s. 150.

Çeşitli algoritma türleri arasında arama algoritması, sıralama algoritması, matris veya vektör işlemlerine yönelik algoritmalar, grafik algoritmaları ve matematiksel modellerin çözümüne yönelik algoritmalar bulunmaktadır ve program geliştiricisi, ihtiyaçlarına göre bu algoritma türlerinden birini ya da birkaçını seçerek kullanabilir.[130]

Program akışı ile algoritmanın tanımları ve işlevleri karşılaştırıldığında, her iki yapının işlevlerinin birbirine oldukça yakın olduğu gözlemlenmektedir.[131] Program akışı, genellikle yüksek düzeyde bir genel bakış sağlarken, algoritma daha detaylı ve adım adım izlenecek bir yol haritası niteliğindedir.[132]

Algoritmanın bu metodolojik veya teknik yapısı, düşüncenin dışavurum biçimi olarak değerlendirilmesini engellediği için, FSEK'in düşüncenin ifade edilme şeklinin korunmasına yönelik temel ilkeleri doğrultusunda fikrî mülkiyet hukukunun koruma kapsamı dışında kalmaktadır.[133] Bu bağlamda, algoritmaların salt işlevsel özellikleri, onları soyut düşünce veya yaratıcı ifade yerine mekanik ve sistematik işleyiş unsurları olarak konumlandırmakta ve böylelikle telif hakkı korumasının dışında bırakmaktadır.[134] Yani, algoritmaların işlevsellik ve tekniklik arz eden doğası, onları hukuki anlamda korunabilir birer eser statüsüne eriştirmemekte ve bu nedenle, ifade ediliş biçiminden ziyade işlevsel bir çözüm olarak kabul edilmektedir. Zira FSEK m. 2/4'te de bu husus "*Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar"* olarak ifade edilmiş ve algoritmaların korumadan yararlanamayacağı belirtilmiştir.

2.3.5 Kodlar

2.3.5.1 Genel Olarak

Bir bilgisayar programının geliştirilme sürecinde nihai aşama, programın programlama dilleri aracılığıyla kaynak kodu şeklinde yazılması ve bu kaynak kodların, bilgisayarın çalıştırabileceği şekilde makine diline çevrilmesi sürecidir.[135] Bu dönüşüm, derleyici ve yorumlayıcı gibi araçlar kullanılarak gerçekleştirilir ve böylelikle insan tarafından anlaşılabilen yüksek seviyeli kodlar, bilgisayarın doğrudan işlemesi mümkün olan düşük seviyeli kodlara dönüştürüldükten sonra, bu kaynak kodları derleyici tarafından

[130] **Dalyan**, s. 15.
[131] **Topaloğlu** (1997), s. 25.
[132] **Topaloğlu** (1997), s. 25.
[133] **Topaloğlu** (1997), s. 91; **Aksu** (2006), s. 50-56.
[134] **Topaloğlu** (1997), s. 91; **Aksu** (2006), s. 50-56.
[135] **Ateş** (2007), s. 150.

okunarak analiz edilir ve bilgisayarın işlem birimlerinin anlayacağı nesne kodlarına dönüştürülür.[136]

2.3.5.2 Kaynak Kodu

Kaynak kod, bilgisayar programlarının insanların okuyup anlayabileceği bir dilde, belirli programlama dillerinin kurallarına uygun şekilde yazılmış halidir.[137] Programcılar tarafından çeşitli programlama dillerinin sunduğu yapı ve komutlar kullanılarak oluşturulan bu kodlar, bilgisayarlara belirli görevleri yerine getirmeleri için talimat verirken, kaynak kodun temel amacı bilgisayar sistemlerine karmaşık işlevleri doğru ve verimli bir şekilde gerçekleştirmelerini sağlayacak yönergeleri tanımlamaktır.[138]

Kaynak kodu, yazılımcılar tarafından çeşitli programlama dillerinde oluşturulan talimatlar dizisidir ve bu dillere *C, C#, Swift, Java, FORTRAN, Visual Basic, Kotlin, Go, Python* ve *JavaScript* gibi diller örnek olarak gösterilebilir.[139] Örneğin bir program geliştiricisi hesap makinesi programı yazarken; toplama, çıkarma, çarpma ve bölme işlemlerini gerçekleştiren talimatları yazacaktır. Eğer bu program geliştiricisi *Python* dilini kullanıyorsa bu işlemler için gerekli talimatları *Python*'un sözdizimine uygun şekilde yazar.[140]

Anlaşılacağı üzere bu programlama dilleri; kendine özgü semboller, harfler ve gramer kurallarına sahip olup bilgisayar programlarının edebi eserler kategorisinde korunmasının dayanağı da bu benzersiz dil yapılarına sahip olmalarıdır.[141]

Kaynak kodları, insan tarafından anlaşılabilir bir şekilde yazılıp okunabildiği gibi, ayrıca yazıldıktan sonra üzerinde değişiklik yapılabilir.[142] Bu özellikler program geliştirme sürecinde kodun sürekli olarak gözden geçirilmesini, düzeltilmesini ve iyileştirilmesini mümkün kılar.[143] İnsan tarafından anlaşılabilir olduğu halde kaynak kodlar, makine tarafından doğrudan anlaşılamamaktadır ve çeviriciler tarafından makinelerin anlayabileceği nesne koduna çevrilmesi gerekmektedir.[144]

---

[136] **Ateş** (2007), s. 150.
[137] **Topaloğlu** (1997), s. 26.
[138] **Topaloğlu** (1997), s. 26.
[139] **Yazıcı**, s. 17.
[140] **Yazıcı**, s. 17.
[141] **Şahin**, s. 31.
[142] **Dalyan**, s. 17.
[143] **Dalyan**, s. 17.
[144] **Efe**, s. 22; **Sevinç, Elif** (2007), 'Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması' (Yüksek Lisans) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 11.

2.3.5.3 Nesne Kodu

Nesne kodu, kaynak kodun bilgisayarın anlayabileceği bir formata dönüştürülmüş hali olup bilgisayar bu kodu ikili sistemde, yani 1 ve 0'lar şeklinde ifade eder ve bu dönüşüm süreci ise derleme veya yorumlama adı verilen işlemlerle gerçekleştirilir.[145] Kaynak kodun makine diline çevrilmiş hali olan nesne kodu, bilgisayarın programı anlayarak çalıştırabilmesini mümkün kılar.[146]

Kaynak kodu biçiminde yazılan tüm programlar, "derleyici" olarak adlandırılan özel bir çeviri aracı tarafından nesne koduna çevrilir ve böylece bilgisayarların anlayabileceği bir dile dönüştürülmüş olur.[147] Derleyicilerin ana fonksiyonu, kaynak kodunu dönüştürmek ve düzenleyerek bilgisayarın yorumlayabileceği uygun bir formata getirmektir.[148]

Bu dönüşüm sürecinde derleyicilerin yanı sıra önemli bir rol oynayan yorumlayıcılar ise, kaynak kodunu satır satır okuyarak anında yürütür ve böylece doğrudan bir nesne kodu üretimi yerine anlık işlem yapar.[149] Derleyiciler, programın tamamını bir defada çevirirken, yorumlayıcılar adım adım çeviri yapar.[150]

Bilgisayar programlarının hem ulusal mevzuatımızda hem de uluslararası düzenlemelerde edebi eserler kategorisinde korunmasının temelinde, bu programların sahip olduğu kaynak ve nesne kodları yer almaktadır.[151]

2.3.6 Kullanıcı Ara Yüzü

Arayüzler bilgisayar programları ile donanım arasındaki iletişimi sağlamak ve kullanıcı ile program arasındaki etkileşimi mümkün kılmak üzere tasarlanmıştır.[152] FSEK 1B/1-h bendinde de arayüz; "*Bilgisayarın donanım ve yazılım unsurları arasında karşılıklı etkilenme ve bağlantıyı oluşturan program bölümlerini ifade eder*" olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan hareketle, arayüzlerin sadece estetik unsurlar olmaktan öte programın kullanıcı tarafından etkin bir şekilde kullanılabilmesini sağlayan teknik bileşenler olduğunu söylemek mümkündür.

---

[145] **Aksu** (2006), s. 48.
[146] **Aksu** (2006), s. 48.
[147] **Dunn, Susan A.** (1986) 'Defining the Scope of Copyright Protection for Computer Software' Stanford Law Review, C:38, S:2, s. 497-534, s. 501, <https://www.jstor.org/stable/1228702> s.e.t. 16.07.2024.
[148] **Dunn,** s. 501.
[149] **Sevinç**, s. 20.
[150] **Sevinç**, s. 20.
[151] **Öztan, Fırat** (2008) Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi.
[152] **Dalyan**, s. 87-88.

Arayüzler iki temel unsurdan oluşur: fonksiyonel ve görsel-işitsel unsurlar.[153] Fonksiyonel unsurlar, kullanıcıların belirli eylemleri gerçekleştirerek program üzerinde işlem yapmasını mümkün kılar ve buna bir örnek olarak, bir belgenin üzerine sağ tıklayıp açılan menüden "sil" seçeneğini seçmek gösterilebilir; bu işlem, kullanıcının dosyayı çöp kutusuna taşımak istediğini ifade eden bir komut gönderir. Kullanıcının bu tür etkileşimleri, sistemin talimatları algılayıp yerine getirmesi için bir iletişim yolu oluşturur.[154] Görsel ve işitsel unsurlar ise programların kullanıcıya daha sezgisel ve etkileşimli bir deneyim sunmasını amaçlar. Programın başlatılmasıyla ekranda beliren grafikler, menüler, ikonlar ve animasyonlar görsel unsurlara örnek teşkil ederken, programın çalışması sırasında duyulan uyarı sesleri, bildirim tonları ve müzikler işitsel unsurlar arasında yer alır.[155] Örneğin, bir mesaj alındığında ekranda beliren bildirim penceresi ve bu sırada duyulan bildirim sesi, kullanıcıya hem görsel hem de işitsel geri bildirim sağlar.

Kullanıcı arayüzleri; programın menülerini, düzenini, yapısını, organizasyonunu, ekran görsellerini ve seslerini içeren, programın edebi niteliği bulunmayan unsurlarını kapsar.[156] Keza FSEK m.2/4'te de "*arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar*" denilmek suretiyle ara yüzüne temel teşkil eden düşünce ve ilkelerin korunmayacağı belirtilmiştir.[157] Ancak, görsel ve işitsel unsurların estetik niteliklerinin işlevsel özelliklerine kıyasla ağır basması durumunda, kendi kategorileri çerçevesinde fikrî mülkiyet hukukundan korunma olanağı doğabilir.[158] Bu bağlamda, grafiksel bir yapıya sahip kullanıcı arayüzleri, belirli koşulları karşılamaları halinde güzel sanat eseri olarak değerlendirilebilecek ve bu sıfatla korunabilecektir. Ayrıca, ikon ve menü gibi grafiksel özellik taşıyan kullanıcı arayüzleri de, belirli nitelikleri haiz olmaları şartıyla tasarım olarak korunma hakkına kavuşabileceklerdir.[159]

[153] **Topaloğlu** (1997), s. 91.
[154] **Topaloğlu** (1997), s. 94; **Şahan**, s. 56; **Ateş** (2007), s. 155.
[155] **Topaloğlu** (1997), s. 94.
[156] **Dalyan**, s. 88.
[157] **Dalyan,** s. 85.
[158] **Dalyan,** s. 87-88.
[159] **Dalyan,** s. 87-88.

3. BİLGİSAYAR PROGRAMLARININ ESER NİTELİĞİ

3.1 Genel Olarak

3.1.1 Eser Kavramı

Sözlük karşılığı "*emek sonucu ortaya konan ürün; yapıt*"[160] olan "eser" kelimesi, dilimize Arapçadan geçmiş bir sözcük olup günlük kullanımda eser, sadece zihinsel çabalar sonucu ortaya konan ürünleri değil, aynı zamanda fiziksel ve bedensel çalışmaların sonuçlarını da ifade eder.[161] Bu geniş anlamıyla eser, hem entelektüel üretimlerin hem de fiziksel emeklerin meyvelerini kapsar. Örneğin, bir ressamın tuval üzerine döktüğü renkler, bir yazarın kâğıda döktüğü kelimeler kadar, bir marangozun şekil verdiği ahşap veya bir çiftçinin toprağa ektiği tohumlar da eser olarak kabul edilir. Fakat biz çalışmamızın özü itibariyle entelektüel üretimin neticesi olan eser kavramıyla, yani fikir ve sanat eserleriyle ilgileneceğiz. Entelektüel eserler; insan zihninin yaratıcı gücünü ve hususi duyarlılığını yansıtan fikrî emeğin neticeleridir. Bu bağlamda bir romanın kurgusu, bir bestecinin notaları, bir ressamın fırça darbeleri gibi bir program geliştiricisinin kod satırları da insan düşüncesinin algılanabilir halleri olarak karşımıza çıkar.

3.1.2 Fikrî Mülkiyet Hukukunda Eser Kavramı

Burada bir eserin tanımı yalnızca rastgele bir çabanın değil, zihinsel ve entelektüel bir uğraşın neticesi olarak karşımıza çıkar. Eser, bireyin zihninde şekillenen ve soyut bir düşünce formundan somut bir varlık düzlemine aktarılan yaratıcı bir tasarımdır.[162] Bu bağlamda eserin oluşum süreci; yaratıcının entelektüel becerilerini, estetik duyarlılığını ve hususi fikirlerini harmanlayarak meydana getirdiği bir süreçtir.

Eser kavramı FSEK'in 1B/1-a bendinde "*Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade eder*" olarak tanımlanmıştır. Bu düzenleme, bir fikrî ürünün eser niteliğini kazanabilmesi için belirli kriterler getirmektedir. Buna göre bir ürünün eser sayılabilmesi için eser sahibinin hususiyetini yansıtması ve ilim, edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri kategorilerinden birine girmesi gerekmektedir.[163]

---

[160] Bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr/?ara=eser> s.e.t. 18.07.2024.
[161] **Ateş** (2007), s. 55.
[162] **Ergin, Engin** (2009) İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, C.1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 17.
[163] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 14; **Efe,** s. 32.

Ayrıca eserin "dış dünyada algılanabilir olması" ve "fikri bir çabanın ürünü olması" da diğer şartlar arasında yer almaktadır.[164] Bununla birlikte, öğretide bu iki şart genellikle ilk iki unsura dahil edilerek değerlendirilir.[165] Bu bağlamda fikrî mülkiyet hukukunda eser olma niteliği, iki temel unsur üzerine kuruludur: "sahibinin hususiyetini taşıma" (esasa ilişkin şart veya sübjektif unsur) ve "belirli kategorilerden birine dahil olma" (şekli şart veya objektif unsur).[166] Ancak bir ürünün eser niteliği taşıyıp taşımadığını belirlerken; eser sahibinin kişisel özelliklerinin, yaratım amacının, eserin kalitesinin veya değerinin önemi bulunmamaktadır.[167]

3.1.2.1 Sahibinin Hususiyetini Taşıması Bakımından

Bir fikrî ürünün eser olarak kabul edilmesi için, o ürünün sahibinin fikri çabasını yansıtması ve hususiyetini taşıması temel bir şarttır ve bu özellik öğretide "esasa ilişkin şart" veya "öznel şart" olarak adlandırılmaktadır.[168] Ancak, sübjektif şart her somut olayda ayrı ayrı değerlendirilmekte olup bu şartın varlığını tespit edebilmek için hususiyet kavramının ne anlama geldiğinin ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.[169]

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, bir eser herkes tarafından kolaylıkla oluşturulabiliyorsa, o üründe "hususiyet" bulunmadığından eser niteliği taşımayacaktır.[170] Örneğin, sıradan günlük notlar, basit çizimler, genel tarifler veya standart taslakların belirli bir bütünlük içermelerine rağmen eser sayılmaması, bu tür ürünlerin yaratıcı bir nitelik taşımamasından kaynaklanmaktadır. Bir ürünün eser olarak kabul edilmesi, ancak yaratıcı bir fikrî çalışmanın sonucu olmasıyla mümkündür ve bu yaratıcı çalışmayı diğerlerinden ayıran temel unsur ise, ürünün yaratıcısının şahsiyetinden kaynaklanan "hususiyet"tir.[171]

Başka bir görüşe göre, "hususiyet" kavramını eser niteliğini katı ve ağır koşullara bağlayarak dar bir çerçevede yorumlamak isabetli değildir.[172] Çünkü birçok eser, dar ve sıkı yorumlanmış haliyle tam bir hususiyet taşımamakla birlikte, sahibine özgü bağımsız

[164] **Karasu, Rauf / Suluk, Cahit / Nal, Temel** (2021) Fikrî Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 38; Tekinalp (2012) s. 103.
[165] **Ateş** (2007), s. 28.
[166] **Karasu/Suluk/Nal**, s. 45-46.
[167] **Karasu/Suluk/Nal**, s. 45-46.
[168] **Uğur**, **Cibrail** (2020) Fikir ve Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 35.
[169] **Yazıcı,** s. 33.
[170] **Hirsch**, **Ernst E.** (1943) Hukuki Bakımdan Fikrî Say, C.2, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 12.
[171] **Hirsch,** s. 12.
[172] **Arslanlı, Halil** (1954) Fikri Hukuk Dersleri II Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 6.

bir emek ve çabanın ürünü olabilir.[173] Ayrıca bir eserin daha önce üretilmiş eserlerden tamamen bağımsız ve tamamen yeni olması şart değildir; zira eserler genellikle önceden var olan çalışmalardan faydalanarak oluşturulur.[174] Bununla birlikte, başka eserlerden kısmen bağımsız olan bir eser de "hususiyet" barındırabilir; zira burada önemli olan ölçüt yeni eserin kendine özgü niteliklerinin, yararlandığı eserin "hususiyetini" aşarak belirgin hale gelmesidir.[175]

Bir görüşe göre "hususiyet" kavramı yaratıcılık unsuru ile ilişkilidir ve bir eserin hususiyet taşıyabilmesi, o eserin tümüyle eser sahibine özgü bir nitelik göstermesi, yani var olanlardan farklı ve benzersiz olması gerektiği şeklinde yorumlanmalıdır.[176] Diğer bir görüş ise hususiyetin eserin anlatımında, yani üslubunda ortaya çıktığını; bu üslubun, sanatçının yaratıcılığını, fikrî emeğini ve sanatsal kimliğini yansıtarak adeta bir imza niteliği taşıdığını öne sürmektedir.[177] Başka bir görüşe göre ise bir eserin hususiyet taşıyabilmesi için bağımsız bir fikrî çalışmanın ürünü olması gereklidir; ancak, intihale yol açmamak şartıyla, başka eserlerden faydalanılarak oluşturulan eserler de sahibinin hususiyetini yansıtan fikir ve sanat ürünleri olarak değerlendirilebilir.[178]

Kanaatimize göre, daha önce var olan bir eserden faydalanılarak meydana getirilen yeni bir eser, hususiyet şartını taşıyabilir. Bu bağlamda bir fikrî yaratımın eser sayılabilmesi için sahibinin hususiyetini yansıtması yeterlidir; tamamen bağımsız ve tümüyle yeni bir niteliği haiz olması şart değildir.

3.1.2.2 Dış Dünyada Algılanabilir Olması Bakımından

Bir fikir ve sanat ürününün eser olarak değerlendirilip hukuki koruma altına alınabilmesi için gereken bir diğer koşul algılanabilir olmasıdır; bu da eserin görsel, işitsel ya da fiziksel olarak algılanabilir bir nitelik taşımasını ifade etmektedir.[179] Bu bağlamda, eserin maddi bir varlık kazanması zorunlu olmayıp, eserin doğrudan doğruya duyularla algılanabilir bir nitelik taşıması da gerekmemektedir. Bunun yerine, dolaylı yollardan ya da teknik araçlar vasıtasıyla algılanabilmesi yeterli kabul edilmektedir.[180]

---

[173] **Arslanlı,** s. 6.
[174] **Arslanlı,** s. 6.
[175] **Arslanlı,** s. 6.
[176] **Ayiter**, **Nuşin** (1981) Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 44.
[177] **Tekinalp** (2012), s. 105.
[178] **Erel** (2009), s. 52.
[179] **Hirsch,** s. 166.
[180] **Öztan**, s. 90.

Zihinsel bir gayretin sonucu olan düşüncenin, hukuken korunabilir bir eser niteliği kazanabilmesi için belirli bir biçimle ortaya konulması gereklidir. Salt düşünce, bu haliyle eser olarak değerlendirilemez ve hukuki korumadan yararlanamaz.[181] Çünkü fikrî mülkiyet hukuku yalnızca düşüncenin kendisini değil, onun belirli bir şekilde algılanabilir ifadesini, yani dış dünyada bir gerçeklik kazanan eseri koruma altına almaktadır.[182]

3.2 Bilgisayar Programlarının Eser Statüsünde İncelenmesi

Bilgisayar programlarının birer eser olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin tartışılması, bu programların fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde koruma altına alınıp alınamayacağının belirlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir.[183]

Bir bilgisayar programının oluşturulması, derin bir fikrî çabanın ürünüdür ve özellikle karmaşık programlar söz konusu olduğunda, bu süreç oldukça yoğun, kapsamlı ve uzun soluklu bir çalışmayı gerektirir. Bu bağlamda bilgisayar programlarının geliştirilmesinde harcanan fikrî çaba, diğer fikrî eserlerin yaratılmasında harcanan çaba ile kıyaslandığında, onlardan hiçbir şekilde geri kalmamaktadır.[184] Bilakis bilgisayar programlarının geliştirilmesi sürecindeki bu yoğun emek, analitik düşünme, problem çözme yetenekleri ve yaratıcı süreçler; fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde korunmayı fazlasıyla hak eden bir nitelik taşır.

Her ne kadar bilgisayar programları bir zihnî yaratım sürecinin ürünü olsa da, bunların klasik anlamda bir fikir veya sanat eseri olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda süregelen şüpheler mevcut olmuştur.[185]

Bilgisayar programları, kendilerine özgü bazı niteliklere sahip olmalarının dışında FSEK'te belirtilen diğer eser türleriyle temelde büyük bir farklılık göstermezler. Bu sebeple, FSEK'in tüm eser türleri için öngördüğü genel hükümler, bilgisayar programlarının doğasına aykırılık teşkil etmediği sürece, bu programlara da tatbik edilebilir.[186] Dolayısıyla, bilgisayar programlarının korunması ve değerlendirilmesi hususunda FSEK'te yer alan genel ilkeler ve kurallar bu tür eserler için de geçerliliğini

[181] **Tekinalp** (2012), s. 108.
[182] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 17.
[183] **İçli,** s. 30.
[184] **Dalyan,** s. 67.
[185] **İçli,** s. 32.
[186] **Dalyan,** s. 67.

korur.[187] Bu durum bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet kapsamında değerlendirilmesi ve korunması noktasında, diğer eser türleriyle aynı hukuki çerçevede ele alınmasını sağlar.

Türk Hukuku'nda bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet koruması altına alınması, 1995 yılında yürürlüğe giren 4110 sayılı Kanun ile FSEK'te yapılan düzenleme ile resmiyet kazanmıştır.[188] Bu düzenleme, AB ile uyum süreci çerçevesinde gerçekleştirilmiş olup 1991 tarihli Yönerge'nin[189] büyük oranda tercüme edilerek FSEK'e eklenmesi suretiyle hayata geçirilmiştir.[190] Bu bağlamda, söz konusu Yönerge'nin temel ilkeleri ve koruma mekanizmaları Türk mevzuatına aktarılmış, böylelikle bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet kapsamında korunmasına yönelik AB standartları benimsenmiştir.[191]

2009 tarihli Yönerge'nin[192] 1/1 maddesi[193], bilgisayar programlarının Bern Sözleşmesi çerçevesinde "ilim ve edebiyat eseri" olarak korunacağını ve bu korumanın bilgisayar programlarının hazırlık tasarımlarını da kapsayacağını öngörmektedir.[194] Yönergenin 1/2 maddesinde[195] ise, hukuki korumanın bir bilgisayar programının herhangi bir biçimdeki ifade tarzını kapsadığı açıkça belirtilmiştir. Bu madde, bilgisayar programlarının yalnızca kodlama ve diğer algılanabilir ifadelerini değil, aynı zamanda

[187] **Dalyan,** s. 67.
[188] **Ateş,** (2007) s. 148; **Erel, Şafak N.** (2009) Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 58.
[189] 14 Mayıs 1991 tarihli "Bilgisayar Programlarının Hukukî Korunması Hakkındaki Yönerge", Council Directive No. 91/250/EEC of 14 May 1991 on "The Legal Protection Of Computer Programs", <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/1424> s.e.t. 10.07.2024.
[190] **Gönen, Coşkun** (2010) 'Eser, Eserin Korunma Koşulları ve Bilgisayar Programlarının Eser Niteliği' Legal Fikrî ve Sınai Haklar Dergisi, C: 6 S:21, s. 39-54, s. 46.
[191] **Arıkan,** s. 475.
[192] 23 Nisan 2009 tarihinde kabul edilen 25 Mayıs 2009 tarihli Bilgisayar Programlarının Hukuki Korumasına İlişkin Yönerge'nin 1991 tarihli Yönerge'yi yürürlükten kaldırdığına değinilmişti.
[193] *"In accordance with the provisions of this Directive, Member States shall protect computer programs, by copyright, as literary works within the meaning of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. For the purposes of this Directive, the term "computer programs" shall include their preparatory design material."* Bu metin, *"Bu Yönergenin hükümleri uyarınca, Üye Devletler, bilgisayar programlarını, Edebi ve Sanatsal Eserlerin korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi anlamında edebi eserler olarak telif hakkı ile koruyacaklardır. Bu Yönergenin amaçları doğrultusunda, 'bilgisayar programları' terimi, bunların hazırlayıcı tasarım materyallerini de kapsar" olarak çevrilebilir.* Bkz. Yönerge orijinal tam metni: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 10.07.2024.
[194] Mehaz yönerge doğrultusunda FSEK m. 2/1'de de hazırlık tasarımlarının korunacağı aynı şekilde düzenlenmiştir: "*Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları…*"
[195] *"Protection in accordance with this Directive shall apply to the expression in any form of a computer program. Ideas and principles which underlie any element of a computer program, including those which underlie its interfaces, are not protected by copyright under this Directive."* Bu metin, *"Bu Yönerge uyarınca koruma, bir bilgisayar programının herhangi bir biçimde ifade edilmesi için geçerli olacaktır. Arayüzlerinin altında yatanlar da dahil olmak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir unsurunun altında yatan fikirler ve ilkeler, bu Yönerge kapsamında telif hakkı ile korunmaz"* olarak çevrilebilir. Bkz. Yönerge orijinal tam metni: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 10.07.2024.

programın kullanıcıya sunulan her türlü formunu da koruma altına alır. Ancak aynı maddenin devamında, arayüzler dahil olmak üzere bir bilgisayar programının herhangi bir unsuruna dayanan fikir ve prensiplerin fikrî mülkiyet hukuku kapsamında koruma altına alınmadığı ifade edilmiştir.[196] Bu hüküm bilgisayar programlarının teknik ve fonksiyonel yönlerinin, yani soyut fikirlerin ve algoritmaların korunmadığını vurgulamaktadır. Böylece fikrî mülkiyet koruması, programın algılanabilir ifadesine odaklanmakta, ancak bu ifadenin arkasındaki soyut düşünceler ve işlevsel ilkeler korunmadığı belirtilmektedir.

Ayrıca WIPO Model Hükümler'de de bilgisayar programlarının entelektüel eser olarak edebi eser kapsamında koruma altına alınacağı düzenlenmiştir.[197]

3.2.1 Sahibinin Hususiyetini Taşıması Bakımından

Bilgisayar programlarının sahibinin hususiyetini taşıyıp taşımadığı belirlenirken, programın bağımsız bir entelektüel çalışmanın ürünü olup olmadığı ve böylece sahibinin yaratıcı gücünü yansıtıp yansıtmadığı incelenmelidir.[198] Program geliştiricisi, programı meydana getirirken önceki çalışmalardan faydalanabilir; bu nedenle programda eser sahibine ait "az çok bağımsız bir entelektüel çaba, fikrî gayret" olup olmadığı değerlendirilmelidir.[199] Zira, programın tamamen benzersiz ve orijinal olması gerekmez. Önemli olan, mevcut eserlerden farklı ve hususi kabul edilebilecek bir çalışma ortaya koymaktır.[200]

Bir bilgisayar programı, onu kodlayan kişinin yaratıcı zekâsını yansıtmalı ve hususi çabasının ürünü olmalıdır.[201] Bilgisayar programlarının doğası gereği estetik özellikler, fizikî benzersizlikler, özgün renk ve şekiller gibi unsurlar ön planda yer almaz. Bunun yerine bu programlarda hususiyet, büyük ölçüde teknik özelliklerinde öne çıkmaktadır.[202] Bu sebeple bilgisayar programlarında hususiyet kriteri incelenirken diğer bilim ve edebiyat eserlerine kıyasla daha düşük bir eşik gözetilmelidir ki bunun sebebi; bilgisayar programlarının doğası gereği estetik ve entelektüel bir yapı sergileme zorunluluğunun -tipik fikrî eserlere nispeten- çok daha az olması, hususiyetin yalnızca teknik yönüne dayanmasıdır.[203] Örneğin programın hususiyeti değerlendirilirken ortalama bir

[196] **Erel** (1994), s. 134.
[197] **Tapcı**, s. 37-38.
[198] **Erel** (1994), s. 144; **Dalyan,** s. 75.
[199] **Dalyan,** s. 69.
[200] **Dalyan,** s. 69.
[201] **Topaloğlu** (1997), s. 86.
[202] **Topaloğlu** (1997), s. 86.
[203] **Topaloğlu** (1997), s. 86.

programcının yazabileceği programın üstüne çıkma gibi bir niteliksel kriter gözetilmeyecektir.[204]

2009 tarihli yönergenin 1/3. maddesinde bilgisayar programlarının "*yazarın kendi fikrî yaratımı olması anlamında orijinal ise*" korunacağı[205]; WIPO 1978 tarihli "Bilgisayar Programlarının Korunmasına İlişkin Model Hükümler"in 3. maddesinde[206] ise "*yaratıcısının kendi fikrî çabasının sonucu olması anlamında orijinal olan bilgisayar yazılımları"*nın korunacağı belirtilerek hususiyet kriteri vurgulanmıştır.[207]

Bu düzenlemeler doğrultusunda, bir bilgisayar programının ilim ve edebiyat eseri olarak korunabilmesi için programın sahibinin hususiyetini yansıtan zihinsel emeği ile oluşturulmuş olması yeterlidir ve gereklidir. Bu bağlamda, bir bilgisayar programının eser sayılıp telif hakkı korumasına alınabilmesi için, programcının önceden yapılmış programlardan daha fazla yaratıcı çaba sarf etmesi ya da programın karmaşıklık düzeyine göre bir kalite değerlendirmesi yapılması şart değildir.[208] Fikrî mülkiyet hukuku kapsamında, bir programın korunabilmesi için, programın yaratıcısının kendi entelektüel emeğinin ürünü olması yeterli sayılmaktadır.[209] Anılan düzenlemeler dolayısıyla, bir bilgisayar programının basit bir uygulama ya da ileri düzeyde karmaşık bir program olup olmaması fark etmeksizin hususiyet ölçütü karşılandığı sürece koruma kapsamına alınacaktır.

Anılan düzenlemeler FSEK için de mehaz niteliğinde olduğundan, benzer bir yaklaşımla bilgisayar programlarının korunmasında aranan kriter eser sahibinin fikrî emeğidir.[210]

---

[204] **Aksu** (2006), s. 81; **Topaloğlu** (1997), s. 86.

[205] Bkz. 2009 tarihli Yönerge m. 1/3: *"A computer program shall be protected if it is original in the sense that it is the author's own intellectual creation. No other criteria shall be applied to determine its eligibility for protection."* Bu metin, "*Bir bilgisayar programı, yazarın kendi fikri yaratımı olması anlamında orijinal ise korunacaktır. Koruma için uygunluğunu belirlemek için başka hiçbir kriter uygulanmayacaktır"* olarak çevrilebilir. Orijinal tam metin için: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 10.07.2024.

[206] *"This Law applies only to computer software which is original in the sense that it is the result of its creator's own intellectual effort."* Bu metin, "*Bu Kanun yalnızca, yaratıcısının kendi fikri çabasının sonucu olması anlamında orijinal olan bilgisayar yazılımları için geçerlidir"* olarak çevrilebilir. Bkz. Orijinal tam metin: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 12.07.2024.

[207] Burada, düzenlemede geçen "*original*" kelimesinin hususiyeti ifade ettiğine dair görüş için: **Yarsuvat, Duygun** (1984) Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, s. 53.

[208] **Erel** (1994), s. 144.

[209] **Erel** (1994), s. 144.

[210] **Güneş, İlhami** (2008) Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 70.

Sonuç olarak bilgisayar programlarında hususiyet, genel olarak fikrî mülkiyet hukukunda aranan hususiyetten daha düşük bir gereklilik taşır ve bu bağlamda bir bilgisayar programının yaratıcısı ile olan bağı hususiyet kriterinin karşılanması için yeterli kabul edilmektedir.[211]

3.2.2 Dış Dünyada Algılanabilir Olması Bakımından

Yukarıda da ifade edildiği üzere[212] fikrî mülkiyet; dış dünyaya tezahür etmiş, algılanabilir bir neticeye dönüşmüş olan fikrî emek neticelerini bir "eser" olarak korumaktadır. Evrensel olan bu ilke bilgisayar programları için de geçerlidir.[213]

2009 tarihli Yönerge'nin 1/2 maddesi, "*Bu Yönerge uyarınca koruma, bir bilgisayar programının herhangi bir biçimde ifade edilmesi için geçerli olacaktır. Arayüzlerinin altında yatanlar da dahil olmak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir unsurunun altında yatan fikirler ve ilkeler, bu Yönerge kapsamında telif hakkı ile korunmaz*" hükmünü içermekle, korumanın herhangi bir şekilde ifade edilme şartına bağlı olduğu belirtilmektedir. Anılan hükümde bilgisayar programlarının korunmasına ilişkin olarak, teknolojik gelişmeler de göz önünde bulundurularak herhangi bir şekil şartı getirilmeyip bilgisayar programlarının her türlü ifade biçiminin korunma altına alınacağı belirtilmiştir.[214] Dolayısıyla madde hükmü bilgisayar programlarının sadece belirli bir biçimde değil, her türlü ifade tarzında korunabileceğini vurgulamaktadır.

TRIPS Anlaşması'nın 9/2 maddesi[215] de: "*Telif hakkı koruması, fikirler, prosedürler, çalışma yöntemleri veya matematiksel kavramlar için değil, ifadeler için geçerlidir"* hükmüyle aynı ilkeyi düzenlemektedir. Dolayısıyla hem 2009 tarihli Yönerge hem de TRIPS Anlaşması'nın ilgili maddeleri, telif hakkı korumasının yalnızca ifade biçimlerine yönelik olduğunu vurgulayarak soyut fikirler ve yöntemlerin bu korumanın dışında tutulduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Fikrî mülkiyet hukukunun temel amacı, eserlerin korunmasını sağlayarak yaratıcılığı teşvik etmek ve eser sahiplerinin emeklerinin karşılığını almalarını güvence altına almaktır. Ancak bu koruma sağlanırken, fikrî gelişimin önüne geçilmemesi önem arz

---

[211] **Bozbel, Savaş** (2012) Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, s. 417.
[212] Bkz: 1. B. 3.1.2.
[213] **Korkut Emrağ, Sırma** (2024) 'Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukuku Kapsamında Korunması' (Yüksek Lisans) İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 67.
[214] **Yusufoğlu, Fülürya** (2002) 'Bilgisayar Programlarının Hukuki Koruması' (Yüksek Lisans) Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 33.
[215] Bkz. Anlaşma tam metni: <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm> s.e.t. 10.07.2024.

etmektedir.[216] Bu sebeple, fikrî mülkiyet hukukunda korunmaya değer olan unsurlar, salt fikirler değil, bu fikirlerin algılanabilir ifadeye bürünmüş biçimleridir. Bu doğrultuda, fikrin kendisi ile bu fikrin algılanabilir ifadeye dönüşmüş hali arasında net bir ayrım yapılması gerekmektedir.[217] Zira bir çalışmanın temel dayanağını oluşturan fikir, henüz ifade edilmemiş soyut bir kavram iken; ifade ise bu fikrin belirli şekillerde algılanabilir halidir.[218]

Fikir ve ifade arasındaki ayrım, her somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmesi gereken göreceli bir meseledir ve bu konuda genellemeler yapılması mümkün değildir.[219] Esas olan, fikrin ifade biçiminden ayrıştırılabilmesi ve koruma altına alınacak unsurların karşılaştırıldığında birbirine intihal oluşturacak ölçüde benzememesidir. Aksi durumda, telif hakkı ihlalinin gerçekleştiği kabul edilecektir.[220]

Bilgisayar programları bakımından da fikir ve ifade ayrımı, diğer eser türlerinde olduğu gibi temel bir prensip olarak uygulanmakta olup bu ayrım kapsamında koruma altına alınan unsur, esasen programın ardındaki fikir ve ilkelerin bilgisayar ortamında algılanabilir bir biçimde ifade edilmesiyle ortaya çıkan yaratıcı formdur.[221] Bu bağlamda, bir bilgisayar programının hukuken koruma konusu olabilmesi için yalnızca soyut bir fikir veya tasarım aşamasında kalmaması, algılanabilir bir ifade şekliyle maddi olarak ortaya konmuş olması gereklidir.[222]

3.2.3 Bir Eser Türü Olarak Düzenlenme Şartı Bakımından

Yukarıda fikri mülkiyet hukukunda bir neticenin eser olarak tanınıp korunması için "ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat ürünlerinden" biri olarak sayılma şartından söz etmiştik.[223] Bilgisayar programlarının hangi kategoriye dahil edildiğini anlayabilmek için yine ulusal ve uluslararası hukuk metinlerine bakmak gerekecektir.

[216] **Ateş** (2007), s. 32.
[217] **Ateş** (2007), s. 32.
[218] **Ateş** (2007), s. 32.
[219] **Korkut Emrağ,** s. 72-73.
[220] **Korkut Emrağ,** s. 72-73.
[221] **Yusufoğlu,** s. 33.
[222] **Yusufoğlu,** s. 33.
[223] Bkz. 1. B. 3.1.2.

2009 tarihli Yönerge'nin 1/1 maddesi[224] "*Bu Yönergenin hükümleri uyarınca, Üye Devletler, bilgisayar programlarını, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi anlamında edebi eserler olarak telif hakkı ile koruyacaklardır*" hükmüyle bilgisayar programlarının edebi eser olarak kabul edileceğini belirtmiştir. Bu düzenleme doğrultusunda FSEK 2/1 maddesinde[225] de bilgisayar programlarının ilim ve edebiyat eseri olarak kabul edildiği açıkça belirtilmiştir.

Bilgisayar programlarının edebi eser kategorisinde korunmasının temelinde, bu programların kullanıcıya sunduğu arayüzden ziyade programların temelde sayı, harf ve işaretlerden oluşması yatar. Başka bir deyişle bu programlar kendine özgü bir yazılı dil kullanarak sıfır ve birlerden oluşan bir yapıya sahiptir.[226] Bu yazılı dil, programların işlevselliğini ve mantıksal yapısını tanımlayan kodlardan meydana gelir ve bu nedenle, edebi eserler gibi korunur.[227]

[224] *"In accordance with the provisions of this Directive, Member States shall protect computer programs, by copyright, as literary works within the meaning of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. For the purposes of this Directive, the term 'computer programs' shall include their preparatory design material."* Bu metin, "*Bu Yönergenin hükümleri uyarınca, Üye Devletler, bilgisayar programlarını, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi anlamında edebi eserler olarak telif hakkı ile koruyacaklardır. Bu Yönergenin amaçları doğrultusunda, 'bilgisayar programları' terimi, bunların hazırlayıcı tasarım materyallerini de kapsar"* olarak çevrilebilir. Bkz. Yönerge tam metni <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 11.07.2024.

[225] FSEK m. 2/1: "*İlim ve edebiyat eserleri şunlardır: 1. (Değişik: 7/6/1995 - 4110/1 md.) Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları…*"

[226] **Dalyan,** s. 74.

[227] **Bozbel,** s. 40; **Dalyan,** s. 74.

İKİNCİ BÖLÜM

BİLGİSAYAR PROGRAMLARINDA ESER SAHİPLİĞİ, ESER SAHİPLİĞİNDEN DOĞAN HAKLAR VE HUKUKİ KORUMA

1. BİLGİSAYAR PROGRAMLARINDA ESER SAHİPLİĞİ

1.1 Genel Olarak Eser Sahipliği

Fikrî mülkiyet hukuku kapsamında sanat eserlerinin korunmasında temel unsur, eser sahibidir.[228]

Eser sahibinin kimliğinin tespiti, eserin tabi olduğu yasal koruma ve buna bağlı olarak doğacak manevi ve mali haklardan kimin faydalanacağını belirlemek açısından kritik bir öneme sahiptir.[229] Aynı zamanda eser sahibinin kim olduğunun netleşmesi, eser sahibine tanınan hakların ve ayrıcalıkların doğru kişiye tahsis edilmesini sağlar.

Eser sahibinin haklarını korumak amacıyla fikrî hukuk mevzuatı, eser sahiplerine mutlak ve münhasır haklar sağlamaktadır. Bu düzenlemeler, eser sahibinin fikrî emeğini ve bu emeğin sonuçlarını güvence altına almayı hedefler.[230] İstisnai durumlar haricinde, bir eserin üçüncü şahıslar tarafından herhangi bir şekilde kullanımı, ancak eser sahibinin hukuka uygun olarak vereceği izinle mümkündür.[231] Eser sahibinin rızası olmaksızın gerçekleştirilen kullanımlar, telif haklarının ihlali olarak değerlendirilir ve bu tür ihlaller hukuki ve cezai yaptırımlarla karşılaşır. Bu koruma; eser sahibinin mali haklarının yanı sıra eserin bütünlüğünü koruma (eserde değişiklik yapılmasını men etme hakkı) ve eser sahibinin adının belirtilmesi gibi manevi hakları da kapsar.[232]

Eser sahibi, öğretide "yaratıcı gücünün özelliklerini, oluşturduğu fikir ürününe yansıtan kişi" olarak tanımlanmaktadır.[233] Bu tanımdan yola çıkarak bir eseri meydana getiren kişi, yalnızca bu yaratım süreci sayesinde eser sahibi unvanını kazanmaktadır ve böylece, oluşturulan eser üzerindeki tüm hakların sahibi olmaktadır. Dolayısıyla, eser sahibi sayılmak ve eser üzerindeki hakların doğması için herhangi bir irade beyanında

[228] **Çataklar, Eda** (2022) Çalışanların Eserleri İş Sözleşmesinin Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Doğurduğu Sonuçlar, 1. Baskı, İstanbul, Onikilevha Yayınevi, s. 11.
[229] **Tapcı,** s. 43.
[230] **Çataklar,** s. 11.
[231] **Çataklar,** s. 11 vd.
[232] **Çataklar,** s. 11 vd.
[233] **Erel, Şafak N.** (1998), Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara, İmaj Yayınevi, s. 69.

bulunmaya veya tescil, beyan, kayıt gibi hukuki işlemlere ihtiyaç yoktur.[234] Bu bağlamda, bir eserin ortaya çıkışı, eser sahibinin haklarını otomatik olarak kendiliğinden doğurur ve bu hakların korunması için ek bir prosedüre gerek yoktur.[235] Eserin meydana getirilmesi, tüm hukuki hakların doğal olarak eser sahibine ait olmasını sağlar ve böylece eser sahibi, tescil veya kayıt gibi formalitelerden bağımsız olarak eser üzerindeki haklarını tam anlamıyla kullanma yetkisine sahip olur. Bu durum eser sahibinin manevi ve mali haklarının doğrudan ve kendiliğinden tanınması anlamına gelmektedir.[236] Bu durum genel olarak öğretide "yaratma gerçeği ilkesi" olarak benimsenmiş olup bu ilke; "fikrî hakların yalnızca yaratma eylemiyle doğrudan doğruya yaratan kişiye ait olması" şeklinde ifade edilmektedir.[237]

Yaratma prensibinden hareketle, bir eserin ancak insan tarafından oluşturulabileceği genel kabul görmektedir. Bunun sebebi bir eserin yaratım sürecinin yoğun bir zihinsel faaliyet gerektirmesidir ve bu nedenle, eser sahibi yalnızca bir gerçek kişi olabilir.[238] Eğitimli hayvanların ortaya koyduğu resimler, şekiller ya da çeşitli mikroorganizmaların meydana getirdiği formlar ve ayrıca doğal olayların etkisiyle oluşan yapılar; örneğin, Ürgüp'teki Peri Bacaları veya Amasra'daki lav sütunları, estetik açıdan ne kadar değerli olurlarsa olsunlar, FSEK kapsamında eser olarak değerlendirilemezler.[239]

Bu çerçevede estetik ve yaratıcı değere sahip olsalar da, insan müdahalesi olmaksızın meydana gelen bu tür doğal oluşumlar fikrî mülkiyet korumasının dışında kalmaktadır. Bu örnekler, insanın bilinçli ve kasıtlı yaratıcılığı ile doğanın tesadüfi ve kendiliğinden oluşan güzellikleri arasındaki ayrımı açıkça ortaya koymaktadır. Yaratıcılık sürecinin merkezinde, insan zihninin hususi bir fikir veya sanat eseri üretme çabası bulunur ve bu nedenle, sadece insan eliyle yaratılmış eserler fikrî mülkiyet hukukunun koruma kapsamına alınmaktadır.

Örneğin bir yazarın uzun yıllar süren araştırmalar ve derin düşünceler sonucunda kaleme aldığı bir roman ya da bir mimarın teknik bilgi ve estetik anlayışını kullanarak tasarladığı bir bina, fikrî mülkiyet hukuku tarafından korunurken, bir yapay zekâ programının rastgele algoritmalarla oluşturduğu müzik parçaları dahi bu kapsam dışında

[234] **Öztan,** s. 280.
[235] **Erel** (1998), s. 69.
[236] **Erel** (1998), s. 69.
[237] **Erel** (1998), s. 69.
[238] **Tekinalp, Ünal** (2012), Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Vedat Kitapçılık, s. 143-144.
[239] **Suluk, Cahit / Orhan, Ali** (2005) Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, C.2, İstanbul, Seçkin Yayınevi, s. 145.

kalabilmektedir. Böylece insan yaratıcılığı ve bilinçli katkısı, bir eserin hukuki koruma altında değerlendirilebilmesi için vazgeçilmez bir unsurdur.

1.1.1 FSEK Kapsamında Eser Sahipliği

FSEK'in ilk düzenlemelerinde, yaratma gerçeği ilkesi[240] esas alınmış ve yalnızca gerçek kişilerin eser sahibi olabileceği kabul edilmiştir.[241] Ancak, "bazı teknik mülahazalar ve eserin yaratılışındaki menfaatlerin durumu göz önünde bulundurularak"[242] çalıştıranların da eser sahibi olabileceği hükme bağlanmış; daha sonra yapılan bir değişiklikle[243] eser sahibi "eseri meydana getiren gerçek kişi" olarak ifade edilmiş; sonraki bir değişiklikle[244] de "gerçek" ibaresi çıkarılmış ve eser sahibi "eseri meydana getiren kişi"[245] olarak tanımlanmıştır.[246]

Bu değişiklikler, eser sahipliği kavramının zamanla evrilerek daha geniş bir perspektiften ele alınmasını sağlamıştır. Kanunun bu şekilde yenilenmesi, eserin yaratılış sürecine katkıda bulunan tüm aktörlerin haklarının daha adil ve kapsamlı bir şekilde tanınmasını amaçlamaktadır.

FSEK 1B/1-b bendi[247] ve 8/1 fıkrası[248] eser sahibini "eseri meydana getiren kişi" olarak tanımlamıştır. Bu tanım, evrensel nitelikte olup doğal hukuk ilkelerinden türemektedir.[249]

1.1.2 Tüzel Kişiler Bakımından Eser Sahipliği

Bir ürünün eser olarak kabul edilmesinin en belirleyici unsuru olan hususiyet, tüzel kişilerin eser sahibi olabilmesini engellemektedir. Zira, hukuki düzenlemeler çerçevesinde yalnızca şahısların kendi hususi gayretleri ve fikrî emekleri sonucunda ortaya çıkan ürünler

---

[240] "Yaratma gerçeği ilkesi" gereğince, eser sahibi, eserin yaratıcısı olup, esere kendi kişisel izlerini ve benzersiz katkılarını yansıtan kişidir. Bu birey, eser aracılığıyla insanlığın ortak kültürel mirasına önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu katkısının karşılığı olarak, eserden doğacak mali ve manevi haklardan yararlanma ayrıcalığı yalnızca o kişiye ait olmalıdır. Bkz. **Eliri, İsa** (2014) 'Güzel Sanat Eserlerinde İşlenme Eserler' Sanat-Tasarım Dergisi C:1 S:2, s. 45-52, s. 48.

[241] **Özekes**, **Muhammet** (2002) 'Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:4 S:2, s. 89-138, s. 96.

[242] **Arslanlı,** s. 61.

[243] Bkz. 21.02.2001 tarihli 4630 s. Kanun m. 2/2: <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4630.html> s.e.t. 12.07.2024.

[244] Bkz. 03.03.2004 tarihli 5101 sayılı Kanun m. 24: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/03/20040312.htm#1> s.e.t. 12.07.2024.

[245] Bkz. FSEK 1B/1-b: *"Eser sahibi: Eseri meydana getiren kişiyi ifade eder."*

[246] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 27-28.

[247] FSEK m.1B/1-b: "*Eser sahibi: Eseri meydana getiren kişiyi ifade eder.*"

[248] FSEK m.8/1: "*Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.*"

[249] **Tekinalp, Ünal** (2005) Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş Dördüncü Bası, İstanbul, Arıkan Yayınevi, s. 134.

eser olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, tüzel kişiliklerin doğrudan eser meydana getirmesi mümkün değildir.[250] Bununla birlikte, hukukumuzda belirli şartlar altında tüzel kişilerin eser sahipliğine bağlı bazı hakları kullanma yetkisi bulunmaktadır. Bu yetki, tüzel kişilerin, kendi bünyelerinde çalışan şahıslar tarafından üretilen eserler üzerindeki mali hakları devralması ya da lisans anlaşmaları yoluyla bu hakları elde etmesi şeklinde ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, tüzel kişiler, doğrudan eser sahibi olamasalar da, eser sahipliğiyle ilişkili hakları kullanabilme kapasitesine sahiptirler.[251]

Günümüzde pek çok eser, özellikle bilgisayar programları, bir şirket veya başka bir tüzel kişilik çatısı altında, bu eserlerin üretilmesi amacıyla yapılan sözleşmeler çerçevesinde çalışanlar tarafından işveren için üretilmektedir.[252] Hatta bilgisayar programlarının geliştirilmesi amacıyla, birden fazla programcı grubu veya çeşitli şirketler iş birliği yaparak bir araya gelebilmektedir.[253] Bu bağlamda, bir eserin, eser sahibinin kişisel yaratımı olması ve hususiyetini taşıması gerekliliğinin, tüzel kişiler ve işverenler açısından sağlanmasının imkânsızlığı ve FSEK 8/1. maddesindeki açık hüküm nedeniyle; eserin sahibi, eseri üreten çalışan olacaktır.[254] Ancak FSEK m. 18/2[255] işverenlerin hak sahipliği meselesini açıklığa kavuşturmaktadır. Buna göre taraflar arasındaki sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadığı sürece, bir iş ilişkisi çerçevesinde üretilen eserlerin mali haklarını kullanma yetkisi işverene aittir.[256] Başka bir deyişle, özellikle bilgisayar programları söz konusu olduğunda, programı yazan kişi ile hakların sahibi genellikle farklı kişiler olmaktadır.[257] Yani eser sahipliği ve bu eserden kaynaklı manevi hakları kullanma yetkisi eseri üreten çalışanda iken, mali haklardan faydalanma yetkisi ise gerçek veya tüzel kişi olması fark etmeksizin işverenin elindedir.

İşverenler ve tüzel kişilerin eser üzerinde mali hakları kullanabilmesi hususunda en önemli unsur, eserin bir hizmet sözleşmesi çerçevesinde, yani işveren ile çalışan arasında

---

[250] **Erel** (1998), s. 69; **Gökyayla, K. Emre** (2005) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:7 S:1, s. 1-28, s. 21; **Kılıçoğlu, Ahmet** (2006) Sınaî Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 119; **Tekinalp** (2012), s. 69.
[251] **Tapcı,** s. 47-48.
[252] **İçli,** s. 35.
[253] **Erel** (1994), s. 145; **İçli,** s. 35.
[254] **Dalyan,** s. 91.
[255] FSEK m.18/2: "*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.*"
[256] **Dalyan,** s. 91.
[257] **Tapcı,** s. 47-48.

yapılan anlaşma doğrultusunda yaratılmış olmasıdır.[258] Bu bağlamda, çalışanın esas görevi bu eseri meydana getirmek olmalıdır. Eğer çalışan işverenle arasında var olan hizmet sözleşmesinden bağımsız olarak boş zamanlarında bir eser yaratıyorsa, bu durumda söz konusu eserin mali ve manevi hakları tamamen çalışana ait olacaktır.[259]

Bu noktada işveren ile çalışan arasındaki hizmet sözleşmesi, çalışanın iş tanımını ve görevlerini açıkça belirtmelidir. Örneğin, bir yazılım firmasında çalışan bir program geliştiricisinin, iş saatleri dışında kendi başına geliştirdiği bir mobil uygulamanın tüm hakları program geliştiricisine ait olacaktır. Ancak aynı program geliştiricisi, iş saatleri içerisinde ve işverenin verdiği görev doğrultusunda bir program geliştirdiğinde bu eserin mali hakları işverene geçecektir.

Dolayısıyla, işverenlerin ve tüzel kişilerin eser üzerindeki mali haklara sahip olabilmesi, çalışanın o eseri meydana getirme yükümlülüğü ile doğrudan bağlantılıdır. Çalışanın yaratıcılığı ve emeği, hizmet sözleşmesi dışında kalan zamanlarda ortaya koyduğu eserlerde tüm mali ve manevi hakların kendisine ait olmasını sağlar.[260]

Diğer yandan FSEK m. 18/2'deki "*aralarındaki sözleşmeden ya da işin özelliğinden anlaşılmadıkça*" ifadesi doğrultusunda işverenin, mali haklarını eser sahibine devredebilmesi de mümkündür.[261] Örneğin bir mühendislik firmasında çalışan bir mühendisin, şirketin kaynaklarını kullanarak ve işverenin talimatları doğrultusunda geliştirdiği bir eserin mali hakları, kural olarak işverene aittir. Ancak işveren ile mühendis arasındaki sözleşmede, bu tür durumlarda mali hakların çalışana devredileceği yönünde bir madde bulunuyorsa, bu durumda eser üzerindeki mali haklar mühendis tarafından elde edilebilir.[262]

1.1.3 İştirak Halinde Meydana Getirilen Eserler Bakımından Eser Sahipliği

FSEK 10/4 maddesi; "*Birden fazla kimsenin iştiraki ile vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa bir sözleşmede veya hizmet şartlarında veya eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksi öngörülmediği takdirde birlikte eser üzerindeki haklar eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır"* hükmüyle iştirak halinde meydana getirilen eser üzerindeki hak

[258] **Öztan,** s. 248; **Gökyayla, K. Emre** (2001) Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 212.
[259] **Öztan,** s. 250.
[260] **Gökyayla,** s. 212 vd.
[261] **Tekinalp** (2005), s. 138.
[262] **Tekinalp** (2005), s. 138.

sahipliğini düzenlenmiştir. Fakat burada bahsi geçen hak sahipliği yalnızca mali hakları kapsamakta, manevi haklar münhasıran eseri yaratanın şahsında bulunmaktadır.[263]

Bu meseleye örnek olarak; birden fazla yazarın katkıda bulunduğu bir romanı ele aldığımızda, bu roman yazarların ortak çalışması sonucu ortaya çıkmış ve bölünemez bir bütün oluşturmuşsa; mali haklar, yazarları bir araya getiren yayınevi veya başka bir tüzel kişilik tarafından kullanılabilir. Ancak bu yazarların her biri, eser üzerindeki manevi haklarını, yani eserle ilgili itibar ve tanınma haklarını, bireysel olarak korumaya devam eder.

1.2 Bilgisayar Programlarında Eser Sahipliği

1.2.1 Genel Olarak

Bilgisayar programlarının genellikle geniş bir ekip çalışmasının ürünü olması, eser sahipliğinin belirlenmesinde çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır.[264] Bir bilgisayar programının yaratılması sürecinde, birden fazla ekip veya şirketin iş birliği yapması sıkça rastlanan bir durumdur. Bu sürece katılan programcılar ise, çoğunlukla bilgisayar programını ticari olarak piyasaya süren bir şirket ya da tüzel kişinin çalışanları olarak görev yapmaktadır.[265] Bu bağlamda program kullanıcıları genellikle bireysel programcıların isimlerini bilmemekte, bunun yerine programın adını ve onu yayımlayan şirketi tanımaktadırlar. Dolayısıyla bir bilgisayar programı birden fazla kişi tarafından meydana getirildiğinde, kimlerin eser sahibi sayılacağı ve işveren ya da tüzel kişinin eser sahipliği ve buna bağlı haklarının nasıl belirleneceği büyük bir önem arz etmektedir.[266]

2009 tarihli Yönerge'nin 2/1 fıkrasında bilgisayar programlarında eser sahibinin "*programı yaratan gerçek kişi veya gerçek kişiler grubu veya Üye Devletin mevzuatının izin verdiği durumlarda, bu mevzuat tarafından hak sahibi olarak belirlenen tüzel kişi*" olduğu belirtilerek eser sahipliği programın yaratıcısı olan kişilere verilmiş hem gerçek kişilerin hem de tüzel kişiliklerin eser sahipliği hakları koruma altına alınmıştır. İkinci fıkrada ise, bir grup gerçek kişi tarafından ortaklaşa yaratılan bilgisayar programlarının münhasır haklarının, bu kişiler tarafından ortaklaşa sahip olunacağı belirtilmiştir. Üçüncü fıkra ise, çalışanların işverenleri için yarattıkları bilgisayar programları ile ilgili hak

[263] **Tapcı,** s. 48.
[264] **Erel** (1994), s. 145.
[265] **Erel** (1994), s. 145.
[266] **Erel** (1994), s. 145.

sahipliğini ele almakta ve sözleşmede aksi belirtilmedikçe, işverenin bu programlar üzerindeki tüm ekonomik haklara münhasıran sahip olacağını hükme bağlamaktadır.[267]

Türk hukukunda da mehaz Yönerge doğrultusunda eser sahipliği geçmişe nispeten daha geniş olarak ele alınmış ve 2004 tarihinde eser sahibi tanımındaki "gerçek" ibaresi kaldırılarak "*eseri meydana getiren kişi*" olarak tanımlanmıştır.[268]

1.2.2 Birden Fazla Kişinin Oluşturduğu Bilgisayar Programlarında Eser Sahipliği

Birden fazla kişinin katkısıyla meydana gelen eserleri; ortak bir irade ile tek bir eser yaratma amacı doğrultusunda bir araya gelinip oluşturulan eser ve her biri bağımsız birer eser niteliği taşıyan çalışmaların, tek bir eser meydana getirme amacıyla birleştirilmesi sonucu ortaya çıkan eser olarak iki ayrımda inceleyebiliriz.[269] İlkinde "iştirak halinde eser sahipliği", ikincisinde ise "müşterek eser sahipliği" söz konusu olacaktır.[270]

İştirak halinde eser sahipliği, eser sahiplerinin başlangıçtan itibaren birlikte ve koordineli bir şekilde çalışarak tek bir bütün eser oluşturma iradesine dayanmaktadır. Öte yandan müşterek eser sahipliği, bağımsız olarak yaratılmış eserlerin bir araya getirilerek yeni ve tek bir eser oluşturma amacıyla birleşmesi durumunda ortaya çıkar ve bu durumda her bir eser sahibi, birleşik eserin belirli kısımları üzerinde sahiplik haklarına sahiptir.[271]

---

[267] Bkz. 2009 tarihli Yönerge "*Bilgisayar programlarının yazarlığı (Authorship of computer programs)*" başlıklı m. 2: *"1. The author of a computer program shall be the natural person or group of natural persons who has created the program or, where the legislation of the Member State permits, the legal person designated as the rightholder by that legislation. Where collective works are recognised by the legislation of a Member State, the person considered by the legislation of the Member State to have created the work shall be deemed to be its author. 2. In respect of a computer program created by a group of natural persons jointly, the exclusive rights shall be owned jointly. 3. Where a computer program is created by an employee in the execution of his duties or following the instructions given by his employer, the employer exclusively shall be entitled to exercise all economic rights in the program so created, unless otherwise provided by contract."* Bu metin, "*1. Bir bilgisayar programının eser sahibi, programı yaratan gerçek kişi veya gerçek kişiler grubu veya Üye Devletin mevzuatının izin verdiği durumlarda, bu mevzuat tarafından hak sahibi olarak belirlenen tüzel kişidir. Toplu eserlerin bir Üye Devletin mevzuatı tarafından tanındığı durumlarda, Üye Devletin mevzuatı tarafından eseri yarattığı kabul edilen kişi eser sahibi olarak kabul edilir. 2. Bir grup gerçek kişi tarafından ortaklaşa yaratılan bir bilgisayar programı ile ilgili olarak, münhasır haklar ortaklaşa sahip olunur. 3. Bir bilgisayar programının bir çalışan tarafından görevlerini yerine getirirken veya işvereni tarafından verilen talimatları izleyerek yaratılması halinde, sözleşmede aksi belirtilmedikçe, işveren münhasıran bu şekilde yaratılan programdaki tüm ekonomik hakları kullanma hakkına sahip olacaktır"* olarak çevrilebilir.

[268] FSEK m.1B/1-b bendinde yer alan "gerçek" ibaresi, 3/3/2004 tarihli ve 5101 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 28. maddesiyle madde metninden çıkarılmıştır. Bkz: <https://www.lexpera.com.tr/resmi-gazete/metin/cesitli-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-iliskin-kanun-25400-5101-1> s.e.t. 17.07.2024.

[269] **Yarsuvat,** s. 84.

[270] **Yarsuvat,** s. 84.

[271] **Yarsuvat,** s. 84.

Bu ayrım, hem hukuki koruma mekanizmalarının belirlenmesi hem de eser sahiplerinin haklarının tanınması açısından büyük önem taşımaktadır.[272]

İştirak halinde eser sahipliğine bir örnek, bir program geliştirme ekibinin birlikte çalışarak bir program oluşturması olabilir. Burada programın her bir bileşeni, baştan itibaren tek bir bütün eserin parçası olarak düşünülmüş ve tasarlanmıştır. Bu durumda, program geliştiricileri arasında iştirak halinde eser sahipliği söz konusu olur.

Müşterek eser sahipliğine örnek olarak, birden fazla program geliştiricisinin ayrı ayrı oluşturduğu bağımsız program bileşenlerinin daha sonra bir araya getirilerek yeni bir program oluşturulması durumu verilebilir. Örneğin bir yazılım firması, bir grafik tasarım programı oluşturmak için; bağımsız olarak geliştirilen birkaç program bileşenini bir araya getirebilir. Bu bileşenler, başlangıçta birbirinden bağımsız eserler olarak geliştirilmiştir ve her biri kendi başına eser niteliği taşımaktadır. Ancak bunlar birleştirildiğinde yeni ve tek bir yazılım ürünü ortaya çıkar. Bu durumda her bir bileşenin sahibi, oluşturulan yeni program üzerindeki eser sahipliğini müşterek eser sahipliği olarak paylaşır.

İştirak halinde eser sahipliğinde, ortak yaratım süreci vurgulanırken, müşterek eser sahipliğinde bağımsız eserlerin birleşmesi sonucunda oluşan bütünün sahipliği öne çıkar.

1.2.2.1 İştirak Halinde Eser Sahipliği

Bir eserin en az iki kişi tarafından doğrudan yaratılması durumunda, eser sahipliğinin çokluğundan bahsedilir. Eğer bu şekilde birden fazla kişi tarafından oluşturulan eserde, her bir eser sahibinin katkısı birbirinden ayrılamıyorsa, bu tür sahiplik durumu öğretide "iştirak halinde eser sahipliği" olarak adlandırılmaktadır.[273]

Bu sahiplik türü, ortakların eserin yaratılmasına yaptıkları katkıların ayrıştırılamadığı ve bütünün her parçasında ortak bir emeğin bulunduğu durumları ifade eder. Bu durumda eserin sahipleri, eser üzerinde eşit ve bölünmez haklara sahip olurlar.[274] İştirak halinde eser sahipliği, genellikle iş birliği gerektiren sanat, bilim ve edebiyat gibi alanlarda ortaya çıkar ve eserin bütünlüğünü ve kolektif çabayı vurgular. Bu tür eser sahipliğinde her bir ortak, eserin tamamının ortak yaratıcılarından biri olarak kabul edilir ve eserin tamamı üzerinde söz sahibi olur.[275]

---

[272] **Yarsuvat,** s. 84.
[273] **Arslanlı,** s. 67.
[274] **Arslanlı,** s. 67 vd.
[275] **Arslanlı,** s. 67 vd.

İştirak halinde eser sahipliği türü FSEK m. 10'da[276] "*Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir"* denilmek suretiyle düzenlenmiştir.

Örneğin bir bilgisayar programının geliştirilmesi sırasında, birden fazla yazılım mühendisi, tasarımcı ve analist birlikte çalışarak programı ortaya çıkarır. Bu durumda, her bir kişinin katkısı programın bütünlüğü içinde ayrılmaz bir şekilde yer alır. Bir programın kodlama aşamasında bir mühendis algoritmaların geliştirilmesinden sorumlu olurken, bir diğeri kullanıcı arayüzünü tasarlar ve bir başkası veri tabanını yapılandırır. Bu katkılar birbirinden ayrılamaz ve programın bir bütün olarak işlevselliğini sağlar. Dolayısıyla, ortaya çıkan program üzerinde iştirak halinde eser sahipliği oluşur.

1.2.2.2 Müşterek Eser Sahipliği

Müşterek eser sahipliğinin varlığından bahsedebilmek için, çok sayıda bölümden oluşan bir fikri ve sanat eserinin mevcut olması, her bir bölümün bağımsız bir kimliğe ve tek başına "eser" vasfına sahip olması ve bu bağımsız eserlerin birden fazla kişi tarafından üretilmiş olması şarttır.[277]

FSEK'in "*Birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır.*

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, mahkemece müsaade verilebilir. Aynı hüküm malî hakların kullanılmasında da uygulanır" hükmünü içeren 9. maddesi müşterek eser sahipliğini tanımlamaktadır.[278]

FSEK tarafından yapılan tanım incelendiğinde, tanımlama sürecinde bütünden parçaya doğru bir yaklaşım benimsendiği açıkça görülmektedir.[279] Buna göre bir eserin çeşitli kısımlara ayrılması durumunda, bu bölümlerden her biri bağımsız birer eser niteliği

---

[276] FSEK "*Eser sahipleri arasındaki birlik*" başlıklı m. 10: "*Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir.*
Birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır. Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir. Eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir.
Bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez."

[277] **Erel** (1998), s. 75.

[278] **Ateş, Mustafa** (2003) Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 81; **Dalyan,** s. 109.

[279] **Tekinalp** (2012), s. 150.

taşıyorsa ve bu bağımsız eserler farklı kişiler tarafından oluşturulmuşsa, her bir parça üzerinde hak iddia edenler, o eserin sahibidirler.[280] Müşterek eser sahipliğinde, eserin birden fazla eserin bir araya getirilmesiyle oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, eserin bütünlüğü korunarak her bir eser sahibinin katkısı bağımsız olarak tanımlanmakta ve bu katkılar, eserin oluşturulmasında pay sahibi olan her bir bireye atfedilmektedir.[281]

Müşterek eser sahipliği durumunda, eser sahiplerinin bir araya gelerek tek bir eser oluşturma niyeti taşımadıkları, aksine her birinin kendi bağımsız eserini ürettiği bir süreç söz konusudur. Bu bağımsız eserler, ortak bir yapı veya proje kapsamında bir araya getirildiğinde ortaya çıkan bütün, bir ortak eser olarak nitelendirilmektedir.[282]

Müşterek eser sahipliği kavramı, kökenini Türk Medeni Kanunu'ndaki (TMK)[283] paylı mülkiyet düzenlemelerinden[284] almaktadır. Bu bağlamda TMK'da yer alan paylı mülkiyet hükümleri, ortak eser sahipliği durumlarına uygulanabilirlik ölçüsünde kıyasen tatbik edilmektedir.[285]

Buna bağlı olarak; müşterek eser sahipleri, müşterek mülkiyet durumunu sona erdirmek istediklerinde bu talebi gündeme getirebilir ve tüm eser sahiplerinin oybirliği ile ortaklık ilişkisini bitirerek her biri kendi eseri üzerinde bağımsız olarak tasarruf yetkisine sahip olabilir.[286] Bu durum, bilgisayar programları bağlamında değerlendirildiğinde de geçerlidir. Örneğin birden fazla program geliştiricisinin katkılarıyla oluşturulan bir program projesinde, her geliştirici kendi yazdığı kodu ayrı bir bileşen olarak kullanabilir. Eğer bu geliştiriciler, proje üzerinde ortak çalışmayı sonlandırma kararı alırsa, tüm tarafların bu kararı oybirliğiyle kabul etmesi halinde, her geliştirici kendi program bileşeni üzerinde bağımsız bir tasarruf yetkisi elde eder.

Bu süreçte, yukarıda bu başlık altında bahsolunduğu üzere TMK'nın paylı mülkiyete dair hükümleri, bu tür ortak mülkiyetin sona erdirilmesi ve mülkiyetin bireyselleştirilmesi sürecine uygun olduğu ölçüde kıyas yoluyla uygulanabilir. Örneğin, bir

---

[280] **Tekinalp** (2012), s. 150.
[281] **Tekinalp** (2012), s. 150.
[282] **Korkut Emrağ,** s. 100.
[283] Türk Medeni Kanunu, T.C. Resmî Gazete, S: 4721, 22 Kasım 2001.
[284] Bkz. TMK m. 688: "*Paylı mülkiyette birden çok kimse, maddî olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla maliktir.*
Başka türlü belirlenmedikçe, paylar eşit sayılır.
Paydaşlardan her biri kendi payı bakımından malik hak ve yükümlülüklerine sahip olur. Pay devredilebilir, rehnedilebilir ve alacaklılar tarafından haczettirilebilir."
[285] **Dalyan,** s. 37; **Erel** (1998), s. 77.
[286] **Ateş** (2003), s. 82.

program üzerindeki hakların belirlenmesi ve programa ilişkin bileşenlerin bağımsız olarak nasıl kullanılabileceğine dair hükümler, paylı mülkiyet kuralları çerçevesinde düzenlenebilir ve her geliştirici, kendi oluşturduğu kodun kullanımı üzerinde bağımsız kararlar alabilir.

Eğer eser sahipleri, müşterek eser sahipliğinin sona erdirilmesine rıza göstermiyorsa, bu durumda eser sahiplerinden birinin ortaklıktan ayrılması, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK)[287] fesih ve sözleşmeden dönme hükümleri çerçevesinde mümkün olabilir.[288]

1.2.3 İşverenler ve Tüzel Kişilerin Hak Sahipliği

1.2.3.1 İşverenler Bakımından

Bilgisayar programları, genellikle bir işverenin bünyesinde görev yapan yazılımcılar tarafından geliştirilir. Bu bağlamda yazılım sektöründe ve son kullanıcılar nezdinde, programı oluşturan yazılımcıların kimliklerinden ziyade bu geliştirilen programı piyasaya süren şirketlerin önemi daha fazla ön plana çıkar.[289] Örneğin bir yazılım şirketi için çalışan bir programcı, geliştirdiği kodun mali haklarını şirkete devretmiş olur ve bu kodun arkasındaki gerçek eser sahibinin ismi genellikle kamuya açıklanmaz. Yazılım ürünlerinin çoğunda asıl dikkat çeken, programın hangi şirket tarafından geliştirildiği ve pazarlandığıdır ve bu da işverenin eser üzerindeki hak sahipliğini ön plana çıkarmaktadır.[290]

FSEK m. 10/4 hükmü[291], birden fazla kişinin bir arada eser meydana getirdiği durumlarda, bu eserin üzerindeki hakların nasıl kullanılacağını düzenler. Eser ayrılmaz bir bütün oluşturuyorsa, bu eser üzerindeki haklar eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır. Bu durum, yazılı bir anlaşma ya da mevzuatta aksi belirtilmediği sürece geçerlidir.[292] Örneğin, bir program geliştirme projesinde, geliştiricilerin birlikte çalışarak bir program yazdıklarını varsayarsak; proje kapsamında

[287] Türk Borçlar Kanunu, T.C. Resmî Gazete, S: 6098, 12 Ocak 2011.
[288] **Tekinalp, Ünal** (2004) Fikrî Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 140.
[289] **Korkut Emrağ,** s. 101; **Dalyan,** s. 100.
[290] **Dalyan,** s. 100.
[291] FSEK m. 10/4: "*Birden fazla kimsenin iştiraki ile vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa bir sözleşmede veya hizmet şartlarında veya eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksi öngörülmediği takdirde birlikte eser üzerindeki haklar eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır. Sinema eseri ile ilgili haklar saklıdır.*"
[292] **İçli,** s. 39.

yazılı bir anlaşma ya da mevzuat hükümleri yoksa, ortaya çıkan programın hak sahipliği, projeyi başlatan şirket ya da kuruluş tarafından yönetilir ve kullanılır.

FSEK m. 18/2 ve 3. fıkraları[293] ise işverenin eser üzerinde sahip olacağı hakkı düzenlemektedir. Bu fıkralar; "*mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine aittir*" hükmünü haiz m. 18/1'e getirilmiş bir istisna niteliğindedir.[294] FSEK m. 10/4 ve 18/2-3 hükümleri de; eser sahibi sıfatına sahip olmayan tüzel kişiler ile işverenlerin, eser sahibine tanınmış olan münhasır hakları kullanabilmesine olanak tanımaktadır.

Fakat burada dikkat çekici olan husus, eser sahiplerini bir araya getiren kişi ve işverenlerin doğrudan "eser sahibi" olarak nitelenmeyip "eser üzerindeki hakları kullanmaya yetkili" olarak nitelendikleridir. FSEK'te 1995 yılında 4110 sayılı Kanun[295] ile yapılan değişiklik[296] neticesinde işverenlerin eser sahibi olabileceği yönündeki hüküm, yalnızca eser üzerindeki mali hakları kullanabileceği yönündeki düzenleme ile ilga edilmiştir.

Bu değişiklikle birlikte Kanun, eser sahipliği konusundaki yaklaşımını köklü bir biçimde değiştirmiştir. Artık yalnızca gerçek kişilerin eser sahibi olabileceği hükme bağlanmış, tüzel kişilerin eser sahibi olmasını sağlayan tüm düzenlemeler ise tamamen yürürlükten kaldırılmıştır.[297] Tüzel kişilerin eser sahibi olma yetkisinin ortadan kaldırılması, özellikle eser üzerinde hususi bir yaratıcılık ve emek unsurunun vurgulanmasını amaçlamış, fikri mülkiyet hukukunda bireyin yaratıcılık sürecine yaptığı katkının korunmasını ön plana çıkarmıştır.[298]

---

[293] FSEK m. 18/2,3: "*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.*
Bir eserin yapımcısı veya yayımcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir."

[294] **Yavuz, Levent / Alıca, Türkay / Merdivan, Fethi** (2014) Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C.1, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 575.

[295] 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun, T.C. Resmî Gazete, S: 4110, 12 Haziran 1995.

[296] Bkz. 4110 s. Kanun m. 4/1,2,3,4: "*5846 sayılı Kanunun 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.*
'MADDE 8
Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.
Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserlerin malî hak sahipleri bunları çalıştıran veya tayin edenlerdir. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.
Bir işlenmenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla, onu işleyendir.
Bir eserin yapımcısı veya yayımlayıcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre malî hakları kullanabilir."

[297] **Çataklar,** s. 295.

[298] **Çataklar,** s. 295.

Daha sonra FSEK'in 8. maddesinin 2. fıkrasında yer alan hüküm, 2001 yılında gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle[299] birlikte FSEK'in 18. maddesinin 2. fıkrasına taşınmıştır. Ancak bu değişiklikle birlikte, "mali hak" ifadesi metinden çıkarılmış ve eser sahipliğinden doğan hakların kullanım yetkisinin işverenlere ait olacağı açıkça belirtilmiştir. Böylece, işverenlerin çalışanların yarattığı eserler üzerindeki haklarının sınırları yeniden çizilmiştir.[300]

Özellikle dikkat çekilmesi gereken husus, 2001 yılındaki düzenlemenin öncesinde, işverenlerin yalnızca mali hakları değil, aynı zamanda manevi hakları da kullanma yetkisine sahip olduklarıdır.[301] Manevi haklar, eser sahibi tarafından yaratılan eserin, yaratıcıya olan manevi bağlarını ifade eden ve eser sahibine eserin kullanımı ve tanıtımı üzerinde denetim yetkisi veren haklardır. Ancak 2001'de gerçekleştirilen bu değişiklikle birlikte, işverenlerin manevi haklar üzerindeki yetkileri sınırlanmış, hatta ortadan kaldırılmıştır.[302] Bu durum, manevi hakların kullanım yetkisinin yalnızca eserin sahibine ait olması gerektiği anlayışını pekiştirmekte ve eser sahibinin kişisel haklarının korunmasına yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.[303]

Anlaşılacağı üzere FSEK'in 1952 yılında yürürlüğe girmesinden bu yana, işverenin haklarını belirleyen hükümlerde birden çok değişiklik yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başında işveren eser sahibi olarak tanımlanmakta iken; zamanla bu tanım değişmiş, işveren önce mali hak sahibi, daha sonra ise bu hakları kullanma yetkisine sahip kişi olarak kabul edilmiştir.[304]

Anılan hususlar 2009 tarihli Yönerge'nin 2. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında şu şekilde düzenlenmiştir: "*Bir grup gerçek kişi tarafından ortaklaşa yaratılan bir bilgisayar programı ile ilgili olarak, münhasır haklar ortaklaşa sahip olunur.*

Bir bilgisayar programının bir çalışan tarafından görevlerini yerine getirirken veya

---

[299] Bkz. 4630 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun, m. 5: "*5846 sayılı Kanunun değişik 8 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.*
'A) Tarif
I - Genel olarak
MADDE 8
Bir eserin sahibi onu meydana getirendir.
Bir işlenmenin ve derlemenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyendir. Sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır."
[300] **Çataklar**, s. 294.
[301] **Çataklar,** s. 295-296.
[302] **Çataklar,** s. 295-296.
[303] **Çataklar,** s. 296.
[304] **Çataklar,** s. 294.

işvereni tarafından verilen talimatları izleyerek yaratılması halinde, sözleşmede aksi belirtilmedikçe, işveren münhasıran bu şekilde yaratılan programdaki tüm ekonomik hakları kullanma hakkına sahip olacaktır."[305] Bu fıkralara göre, bir grup gerçek kişi tarafından ortaklaşa geliştirilen bir bilgisayar programı üzerinde münhasır haklar, programı birlikte geliştiren kişiler arasında müşterek bir biçimde paylaşılarak kullanılacaktır. Bunun yanı sıra, eğer bir bilgisayar programı, bir çalışan tarafından iş görevlerini ifa ederken ya da işverenin talimatlarını yerine getirirken yaratılmışsa, aksi sözleşmede açıkça belirtilmediği sürece, bu program üzerindeki tüm ekonomik hakların kullanımı münhasıran işverene ait olacaktır.

2.2.3.2 Tüzel Kişiler Bakımından

Tüzel kişiler bakımından, konuya ilişkin bazı noktaların tekrar vurgulanması önem arz etmektedir. Bir eserin yaratılması sürecinde, esere hususiyet kazandıran ve yaratma ilkesi gereğince onu var eden kişi, yalnızca bir gerçek kişi olabilir.[306] Eserin sahibinin kişisel özelliklerini yansıtması, bu eserin yalnızca gerçek kişiler tarafından ortaya konulmasını zorunlu kılar.[307]

FSEK 1B/1-b maddesinde yer alan "gerçek" ifadesi, 3 Mart 2004 tarihli ve 5101 sayılı Kanun'un 28. maddesiyle metinden çıkarılmıştır. Bu ifadenin metinden kaldırılması ve FSEK'in 27. maddesinin dördüncü fıkrasında tüzel kişilere tanınan koruma süresi göz önüne alındığında, tüzel kişilerin eser sahibi olabileceği gibi bir düşünce oluşabilir. Ancak Yargıtay, içtihatlarında bu değişikliğe rağmen tüzel kişilerin eser sahibi olamayacağı yönünde bir görüş bildirmiştir.[308] Bir kararında Yargıtay: *"...5846 Sayılı FSEK.nun 1. ve 2/3 maddesi uyarınca bir eserin sahibi onu meydana getiren kişidir. Davacı TSE 132 Sayılı Kanun'la kurulmuş ve tüzel kişiliği haiz bir kurum olduğundan, esasen yaratıcı faaliyeti olmayan tüzel kişi davacının eser sahibi olduğundan da söz edilemez. Davacı TSE, 5846*

[305] Bkz. 2009 tarihli Yönerge m.2/2-3: *"2. In respect of a computer program created by a group of natural persons jointly, the exclusive rights shall be owned jointly. 3. Where a computer program is created by an employee in the execution of his duties or following the instructions given by his employer, the employer exclusively shall be entitled to exercise all economic rights in the program so created, unless otherwise provided by contract."* Bu metin "*2. Bir grup gerçek kişi tarafından ortaklaşa yaratılan bir bilgisayar programı ile ilgili olarak, münhasır haklar ortaklaşa sahip olunacaktır. 3. Bir bilgisayar programının bir çalışan tarafından görevlerini yerine getirirken veya işvereni tarafından verilen talimatları izleyerek oluşturulması halinde, sözleşmede aksi belirtilmedikçe, işveren münhasıran bu şekilde oluşturulan program üzerindeki tüm mali hakları kullanma hakkına sahip olacaktır"* olarak çevrilebilir. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 05.08.2024.

[306] **Kılıçoğlu, Ahmet** (2017), Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s 186.

[307] **Kılıçoğlu** (2017), s. 186.

[308] Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2014/16277 K: 2015/1285 T: 04.02.2015; E: 2007/227 K: 2008/2175 T: 25.02.2008 sayılı kararları: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 05.08.2024.

Sayılı FSEK 10 /son ve/veya 18. maddesi uyarınca davaya konu yayınlar üzerinde yasa gereği mali hakları kullanma hakkına sahiptir, ancak manevi hak sahipliğinden söz edilemez. Buna rağmen davacı kurum yararına 5846 Sayılı FSEK 70/1. maddesi uyarınca manevi tazminata hükmedilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir"[309] diyerek tüzel kişilerin eser sahibi olamayacağını açıkça vurgulamıştır.

Tüzel kişiler, yalnızca organları aracılığıyla hukuki işlemler yapabilirler ve bir eserin FSEK'in öngördüğü anlamda meydana getirilmesi, tüzel kişiler için mümkün değildir. Bu nedenle, tüzel kişiler eser sahibi sıfatını taşıyamazlar. Bununla birlikte belirli koşullar altında, eser üzerinde bazı mali hakları kullanma yetkisine sahip olabilirler.[310] Bu durum, FSEK'in 18. maddesinin ikinci fıkrasında[311] düzenlenmiş olup, mali hakların eseri meydana getiren kişiye ait olması kuralının istisnasını oluşturmaktadır. Bu durum özellikle işçi-işveren ilişkileri bağlamında, bilgisayar programlarının geliştirilmesi sürecinde açıkça ortaya çıkar.[312] FSEK'in 18. maddesinin ikinci fıkrasının getirdiği hüküm; "iş ilişkisi" kapsamında geliştirilen eserlerin mali haklarının işveren tarafından kullanılabileceğini öngörmektedir. Örneğin, bir yazılım şirketinde çalışan bir programcının iş tanımı gereği geliştirdiği bir bilgisayar programı üzerinde, mali hakların kullanımı doğrudan işverene ait olabilmektedir. Bu durum, programcının işçi sıfatıyla işverene bağlı olarak çalışması ve geliştirdiği programların da bu iş ilişkisinin bir ürünü olması sebebiyle işverenin tüzel kişi olarak mali hakları devralabilmesine olanak tanımaktadır.[313]

Tarihsel süreçte, bu maddenin değişime uğramasında temel gaye işverenin haklarının sınırlandırılması yönünde olmuştur. Bu nedenle kanunun özüne ve felsefesine uygun olarak manevi hakların tüzel kişilerden ziyade, eseri meydana getiren gerçek kişilere ait olduğu ilkesinin geçerliliğini koruduğu varsayılmalıdır.[314] Özellikle 2001 yılında yapılan düzenlemelerle, işverenlerin manevi haklar üzerindeki yetkilerinin tamamen ortadan kaldırılması, eser sahibinin kişisel haklarını koruma amacı taşımaktadır.[315] Yargıtay, "haklar" ifadesinin mali haklara atıfta bulunduğu yönündeki görüşünü istikrarlı bir şekilde sürdürmektedir. Kararlarında sıkça vurguladığı üzere işverenler, çalışanlarının

[309] Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2014/16277 K: 2015/1285 T: 04.02.2015 sayılı kararı: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 05.08.2024.
[310] **Efe,** s. 76.
[311] FSEK m. 18/2: "*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.*"
[312] **İçli,** s. 41-42.
[313] **Tapcı,** s. 47 vd.
[314] **Çataklar,** s. 295.
[315] **Çataklar,** s. 295.

yarattığı eserler üzerinde mali hakları kullanma yetkisine sahip olabilirler. Ancak, manevi haklar konusunda durum farklıdır; bu hakların yalnızca eseri meydana getiren gerçek kişiye, yani çalışana ait olduğu kabul edilmektedir.[316]

Dolayısıyla tüzel kişiler, eser sahibi olma yetkisine sahip olmasalar da, işçi-işveren ilişkileri gibi özel durumlarda mali haklar üzerinde tasarruf edebilirler. Bu da, eser sahipliğinin yalnızca gerçek kişilere özgü olmasına rağmen, tüzel kişilerin ekonomik yarar sağlama amacına hizmet eden bir düzenlemedir.[317]

2009 tarihli Yönerge'nin 2. maddesinin 1. fıkrasında, eser sahipliğinin kapsamı daha geniş bir perspektiften ele alınmış ve tüzel kişilerin de, üye devletlerin ulusal mevzuatlarının izin verdiği ölçüde, doğrudan eser sahibi olarak kabul edilebileceği vurgulanmıştır. Anılan düzenleme şu şekildedir: "*Bir bilgisayar programının eser sahibi, programı yaratan gerçek kişi veya gerçek kişiler grubu veya Üye Devletin mevzuatının izin verdiği durumlarda, bu mevzuat tarafından hak sahibi olarak belirlenen tüzel kişidir.*

Toplu eserlerin bir Üye Devletin mevzuatı tarafından tanındığı durumlarda, Üye Devletin mevzuatı tarafından eseri yarattığı kabul edilen kişi eser sahibi olarak kabul edilir."[318]

Buna ek olarak, toplu eserlerin tanınmasına ilişkin düzenlemeler, eser sahipliğinin belirlenmesi konusunda daha karmaşık bir çerçeve sunmaktadır. Bir üye devletin mevzuatında toplu eserlerin varlığı kabul edilmişse, bu eserlere ilişkin olarak, eser sahibi olarak kabul edilecek kişi veya kişiler, yine ilgili ulusal mevzuat tarafından belirlenir.[319][320]

---

[316] Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2001/2687 K: 2001/5080 T:04.06.2001 sayılı kararı: <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 05.08.2024.

[317] **Yılmaztekin, Hasan Kadir** (2020) 'Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği ve Hak Sahipliği İle Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sıfatına Etkileri' Adalet Dergisi, S:65, s. 499-557, s. 509.

[318] Bkz. 2009 tarihli Yönerge m. 2/1: *"The author of a computer program shall be the natural person or group of natural persons who has created the program or, where the legislation of the Member State permits, the legal person designated as the rightholder by that legislation. Where collective works are recognised by the legislation of a Member State, the person considered by the legislation of the Member State to have created the work shall be deemed to be its author."* Bu metin, "*Bir bilgisayar programının eser sahibi, programı yaratan gerçek kişi veya gerçek kişiler grubu veya Üye Devlet mevzuatının izin verdiği durumlarda, bu mevzuat tarafından hak sahibi olarak belirlenen tüzel kişidir. Toplu eserlerin bir Üye Devletin mevzuatı tarafından tanındığı durumlarda, Üye Devletin mevzuatı tarafından eseri yarattığı kabul edilen kişi eser sahibi olarak kabul edilir"* olarak çevrilebilir. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 05.08.2024.

[319] Türk Hukuku'nda müşterek eser ve iştirak halinde eser kavramları olarak yer almış ve düzenlenmiştir.

[320] **Yazıcı,** s. 56-57.

Bu tür toplu eserlerde, eser sahipliği genellikle eseri meydana getiren bireysel katkılardan ziyade, eserin bütününü oluşturan kolektif yapıya atfedilir.[321]

2. BİLGİSAYAR PROGRAMLARINDA ESER SAHİPLİĞİNDEN DOĞAN HAKLAR

2.1 Genel Olarak

FSEK'te fikrî hak kavramına dair açık bir tanım bulunmamaktadır. Ancak, Kanun'da geçen "eser sahibinin hakları"[322] ifadesinin, fikrî hakları kapsadığı kabul edilmektedir.[323] Kanun koyucunun, fikrî hakları tanımlamaktan ziyade bu hakların kapsamına giren yetki ve menfaatleri belirlemeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır.[324]

Günümüzde fikrî haklar, hem malî hem de manevî unsurları bünyesinde barındıran ve hak sahibine farklı niteliklere sahip çeşitli yetkiler tanıyan çift yönlü bir hak türü olarak tanımlanmaktadır.[325] Öğretide, fikrî hak kavramının tarihsel gelişim süreciyle bağlantılı olarak "gayrimaddi mal" olarak açıklandığına da rastlanmaktadır.[326] Her ne kadar bu ifade eser sahibinin manevi haklarını vurgulamaktan uzak olsa da, eserin fiziksel olarak somutlaştığı maddeden bağımsız bir varlık ve ekonomik değere sahip olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu tanım, eserin maddi mallarda olduğu gibi ticarete konu olabilme ve devredilebilme niteliğine sahip olduğunu da göstermektedir.[327]

Dünya genelinde yaygın olarak kullanılan kavram ise "fikrî mülkiyet hakları"dır. Ancak ülkemizde fikrî haklar denildiğinde, yalnızca fikir ve sanat eserleri olarak tanımlanan fikrî ürünler kastedilmekte ve uygulamada bu kavram yerine sıklıkla telif hakkı ifadesi de tercih edilmektedir.[328]

Fikrî hakların konusu maddi mallar değil, fikrî eserlerdir; ancak bu eserler üzerinde tanınan haklar, hem malvarlığına hem de şahsiyete ilişkin yetkiler barındırır. Bu nedenle, eser sahibine sağlanan haklardan ekonomik bir değere sahip olanlar "malî haklar",

[321] **Yazıcı,** s. 56-57.
[322] Bkz: FSEK 3. Bölüm A başlığı.
[323] **Ayiter**, s. 5; **Dalyan,** s. 114.
[324] **Ayiter,** s. 5.
[325] **Ercan, Cannur** (2021) 'Fikri Hak Kavramı ve Eser Sahibinin Manevi Haklarının Genel Anlamda Kişilik Hakkıyla İlişkisi' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S:46, s. 377-412, s. 377.
[326] **Ateş** (2003), s. 100.
[327] **Erel** (2009), s. 26.
[328] **Ateş** (2003), s. 93.

ekonomik olarak ölçülemeyen nitelikteki haklar ise "manevî haklar" olarak adlandırılmaktadır.[329]

FSEK kapsamında da eserler üzerindeki haklar malî ve manevî olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmıştır.[330] Bu haklar, mutlak ve inhisarî nitelikte olup yalnızca eser sahibine tanınmış bir yetki alanını ifade etmektedir.[331] Mutlak hak statüsüne sahip olmaları dolayısıyla, eser sahibi bu haklarını herkese karşı ileri sürebilme imkanına sahiptir ve aynı zamanda bu haklar, sahibine hak konusu üzerinde doğrudan tasarruf ve kontrol yetkisi tanıyan; aynı zamanda herkes tarafından ihlal edilebilen haklardır.[332]

Mutlak haklar zamanaşımına tabi olmamakla birlikte, fikrî haklar mutlak haklardan farklı olarak belirli bir süreyle sınırlıdır.[333] FSEK, fikrî hakların koruma sürelerini Bern Sözleşmesi'ne uygun şekilde düzenlemiştir ve kural olarak bu süre, eser sahibinin yaşamı boyunca devam etmekte ve ölümünden itibaren 70 yıl daha korunmaktadır.[334]

Eser üzerindeki haklar, FSEK m.13/II uyarınca kural olarak bir bütünlük arz eder ve hem eserin tamamını hem de parçalarını kapsar.[335] Bu nedenle, eserin herhangi bir parçasına yönelik bir tecavüz, eser sahibinin haklarının ihlaline yol açacağı gibi bu haklardan birinin ihlal edilmesi diğer hakları da etkileyebilir.[336]

Mali ve manevi haklar, sınırlı sayı ilkesine tabi tutulmuş olup yalnızca kanunda açıkça öngörülen haklarla sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, eser sahibi, yalnızca kanunun kendisine tanıdığı sınırlı çerçevede haklarını kullanabilir; ancak kanunda öngörülen haklar dışında üçüncü kişilerin eserden yararlanmasını engelleme yetkisine sahip değildir.[337]

2.2 Manevi Haklar

2.2.1 Genel Olarak

Manevi hak bir hukuki terim olarak, eserin gayrimaddi niteliklerini ve eseri ortaya koyan kişiyle bu eser arasındaki ilişkiyi ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır.[338]

---

[329] **Ateş** (2003), s. 97.
[330] Bkz. FSEK m. 13: "*Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür.*"
[331] **Ayiter,** s. 112; Ayrıca bkz: FSEK m.18/1, m.20/1.
[332] **Erel** (1998), s. 2.
[333] **Ateş** (2003), s. 241; Ayrıca bkz: FSEK m. 19/2, m.27.
[334] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 47.
[335] **Tekinalp** (2012), s. 160.
[336] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 47.
[337] **Topaloğlu** (1997), s. 48.
[338] **Ateş** (2003), s. 125.

Manevi haklar, eserin yaratılmasıyla doğan ve eser sahibine sıkı biçimde bağlı nitelikteki haklardır. Bu nedenle manevi haklar, mali haklarda olduğu gibi belirli bir süreyle de sınırlandırılmamıştır.[339] Bu hakların doğumu, herhangi bir ehliyet şartına bağlı tutulmamıştır. Ancak, söz konusu manevi hakların etkin bir şekilde kullanılabilmesi için bireyin ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir.[340]

FSEK'te manevi haklar sınırlı sayıda hükme bağlanmış olup bunlar; m. 14'te "*Umuma arz salahiyeti*", m. 15'te "*Adın belirtilmesi salahiyeti*", m. 16'da "*Eserde değişiklik yapılmasını menetmek*" ve m. 17'de "*Eser sahibinin zilyed ve malike karşı hakları*" başlıkları altında düzenlenmiştir.[341] M. 17'deki manevi hakkın kullanılması için fikrî eserin bir cisme inhisar ettirilmesi[342], madde hükmünün yalnız belirli kategorideki eserler için uygulanacağının belirtilmesi[343], bilgisayar programlarının bu kategoride eserler olmayışı ve programların bilgisayar ortamlarında üretilmesi sebepleriyle; zilyet ve malike karşı ileri sürülen manevi hakların bilgisayar programları açısından uygulanma kabiliyeti çok zayıftır.[344] Zira bilgisayar programları, fiziksel bir cisme bağlı olmaksızın dijital ortamda varlık gösterdiği için, bir programa bağlı manevi hak iddiası kullanıcıların elindeki kopyalar üzerinde doğrudan ileri sürülemez. Bu sebeple bilgisayar programları açısından FSEK'in "*eser sahibinin zilyed ve malike karşı hakları"* kenar başlığı altında düzenlenen manevi haklara çalışmamızda ayrı bir başlık altında yer verilmemiştir.

FSEK'in 19. maddesi, manevi hakları kullanma yetkisine sahip kişileri belirlemektedir.[345] Bu düzenlemeye göre eser sahibi, kendisine tanınan yetkilerin nasıl

---

[339] **Yazıcı,** s. 84.
[340] **Öztan,** 287.
[341] **Korkut Emrağ**, s. 118.
[342] **Ayiter,** s. 122.
[343] Bkz. FSEK m. 17/1: "*Eser sahibi, gerekli durumlarda, aslın maliki ve zilyedinden, koruma şartlarını yerine getirmek kaydıyla, 4 üncü maddenin 1 inci ve 2 nci bentlerinde sayılan güzel sanat eserlerinin ve 2 nci maddenin 1 inci bendinde ve 3 üncü maddede sayılıp da yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarından geçici bir süre için yararlanmayı talep etme hakkına sahiptir. Eser sahibinin bu hakkı, bu eserlerin ticaretini yapanlar tarafından eseri satın alan veya elde eden kişilere müzayede ve satış kataloğu veya ilgili belgeler ile açıklanır."*
[344] **İçli,** s. 50-51.
[345] FSEK "*Hakları kullanabilecek kimseler"* başlıklı m. 19: *"(1)Eser sahibi 14 ve 15 inci maddelerin birinci fıkralariyle kendisine tanınan salahiyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu her hangi bir kimseye bırakmamışsa bu salahiyetlerin ölümünden sonra kullanılması, vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasiyle sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçılarına, ana - babasına, kardeşlerine aittir. (2)Eser sahibinin ölümünden sonra yukarıdaki fıkrada sayılan kimseler eser sahibine 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl kendi namlarına kullanabilirler. (3)Eser sahibi veya birinci ve ikinci fıkralara göre salahiyetli olanlar, salahiyetlerini kullanmazlarsa; eser sahibinden veya halefinden mali bir hak iktisap eden kimse meşru bir menfaati bulunduğunu ispat şartiyle, eser sahibine 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları kendi namına kullanabilir. (4) Salahiyetli kimseler birden fazla olup müdahale hususunda birleşemezlerse; mahkeme, eser sahibinin muhtemel arzusuna en uygun bir şekilde basit yargılama usulü ile*

kullanılacağını belirlemişse öncelikli olarak eser sahibinin tayin ettiği kişi veya kişiler Kanun'un tanıdığı manevi hakları kullanma hakkına sahip olacaktır. Burada, bir devrin gerçekleşmesinden ziyade Kanun'un tanıdığı bir yetkilendirme söz konusudur.[346] Ancak eser sahibi bu konuda bir belirleme yapmamışsa, manevi hakların kullanım sırası şu şekilde düzenlenmiştir: vasiyeti tenfiz memuru; memur atanmadıysa, eser sahibinin sağ kalan eşi, çocukları ve atanmış mirasçıları; bu kişiler de mevcut değilse anne, baba ve kardeşleri bu hakları kullanabilecektir.

Başka bir ifadeyle söz konusu kişiler, Kanun'da belirtilen sıraya uygun şekilde manevi hakları kullanma yetkisini elde edebilecektir. Ancak burada özellikle vurgulanması gereken husus, manevi hakların devrinin mümkün olmadığı, yalnızca bu hakların kullanım yetkisinin devredilebileceğidir.[347]

2.2.2 Eseri Umuma Arz Hakkı

Fikir ve sanat eserlerinin yayımlanması ya da başka bir şekilde aleniyet kazanması halinde, söz konusu eser umuma arz edilmiş; bir başka deyişle "kamuya sunulmuş"[348] kabul edilmektedir.[349] Bir eser, umuma arz edilmesiyle birlikte aleniyet kazanır. Fikri bir ürünün, fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde eser sıfatıyla koruma altına alınabilmesi için, söz konusu eserin aleniyet kazanması ya da yayımlanması, diğer bir ifadeyle, umuma arz hakkının fiilen kullanılmış olması zorunludur.[350] Bir eserin umuma arz edildiğinin kabul edilebilmesi için, o eserin eser sahibinin kişisel koruma alanından ve mahremiyet çerçevesinden çıkarak kamusal alana taşınması gerekmektedir.[351]

Umuma arz hakkı, bir eserin kamuya sunulup sunulmayacağına, hangi kişilere sunulacağına, sunulma zamanına ve biçimine ilişkin karar verme yetkisini içerir. Başka bir ifadeyle, bir eserin umuma arz edilmesi söz konusu olduğunda, bu arzın ne zaman yapılacağına ve eserin tamamının mı yoksa yalnızca bir kısmının mı kamuya sunulacağına karar verme yetkisi, münhasıran eser sahibine aittir.[352]

---

ihtilafı halleder. (5)18 inci madde ile yukarıdaki fıkralarda sayılan salahiyetli kimselerden hiçbiri bulunmaz veya bulunup da salahiyetlerini kullanmazlarsa yahut ikinci fıkrada belirlenen süreler bitmişse, eser memleketin kültürü bakımından önemli görüldüğü takdirde, Kültür ve Turizm Bakanlığı 14, 15, 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında eser sahibine tanınan hakları kendi namına kullanabilir."

[346] **Tekinalp** (2005), s. 152.
[347] **Erel** (2009), s. 139.
[348] "Kamuya sunulma" deyimi için ayrıca bkz: **Dalyan,** s. 117; **İçli,** s. 46; **Sevinç,** s. 51.
[349] **Öztan,** s. 293.
[350] **Yazıcı,** s. 85.
[351] **Yazıcı,** s. 85.
[352] **Arslanlı,** s. 80.

Eser sahibine özgü olan umuma arz hakkı, tamamen inhisarî bir nitelik taşımaktadır.[353] Bu hakkın, eser sahibinin açık rızası olmaksızın üçüncü kişilerce kullanılması, eser sahibinin manevi haklarının ihlaline yol açar. Ancak, eser sahibi umuma arz hakkını bir kez icra ettiğinde, bu hukuki işlem tamamlanır ve ilgili manevi hak, yerine getirilmesi gereken işlevini yerine getirerek sona erer.[354]

Umuma arz hakkında FSEK, bilgisayar programları için herhangi bir istisna öngörmemiştir. Bu bağlamda, ilim ve edebiyat eseri niteliği taşıyan bilgisayar programını meydana getiren eser sahibinin, söz konusu programı kamuya sunma hakkına sahip olduğu hususunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır.[355]

FSEK m. 14/1 umuma arz hakkını şöyle düzenlemektedir: "*Bir eserin umuma arzedilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını munhasıran eser sahibi tayin eder.*" Aynı maddenin devamında, 2. fıkra kısmen de olsa henüz arz edilmemiş eserin içeriği ile ilgili malumat verme hakkının münhasıran eser sahibinde olduğunu[356]; 3. fıkra ise eser sahibinin şeref ve itibarını etkileyebilecek şekilde umuma arzın eser sahibince men edilmesini düzenlemektedir.[357] Bu kapsamda bir bilgisayar programının kamuya sunulup sunulmayacağına, nüshalarının satışa çıkarılacağı, dağıtılacağı ya da başka bir ticari faaliyete konu edileceği zaman ve yöntemlere yalnızca programı meydana getiren eser sahibi karar verir. Bununla birlikte, henüz aleniyet kazanmamış ya da ana unsurları itibarıyla herhangi bir şekilde kamuya açıklanmamış bir programın içeriğine dair bilgi verme yetkisi de münhasıran programı oluşturan kişiye aittir.[358] Bilgi verme, bir eserin tanıtılmasını amaçlayan ve umuma arza kıyasla daha sınırlı bir çerçevede gerçekleştirilen bir eylemi ifade eder.[359]

Program sahibi, kamuya sunma hakkını doğrudan kendisi kullanabileceği gibi, bu hakkın kullanımını malî hakkını devrettiği bir başka kişiye de bırakabilir.[360] Nitekim, bazı

---

[353] **Tekinalp** (2012), s. 166.
[354] **Öztan,** s. 295.
[355] **Dalyan,** s. 117.
[356] FSEK m. 14/2: *"Bütünü veya esaslı bir kısmı alenileşmemiş olan, yahut ana hatları her hangi bir suretle henüz umuma tanıtılmıyan bir eserin muhtevası hakkında ancak o eserin sahibi malumat verebilir."*
[357] FSEK m. 14/3: *"Eserin umuma arzedilmesi veya yayımlanma tarzı, sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek mahiyette ise eser sahibi, başkasına yazılı izin vermiş olsa bile eserin gerek aslının gerek işlenmiş şeklinin umuma tanıtılmasını veya yayımlanmasını menedebilir. Menetme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür. Diğer tarafın tazminat hakkı saklıdır."*
[358] **Dalyan,** s. 118.
[359] **Gökyayla** (2001), s. 148.
[360] **Erel** (2009), s. 137.

durumlarda malî hakların kullanılabilirliği, programın kamuya sunulmasına bağlıdır.[361] Bu bağlamda, malî hakkı devralan kişi de programı kamuya sunma yetkisine sahip olur. Ancak, bu yetkinin kullanımı sırasında malî hak sahibinin, program yaratıcısının şeref ve itibarını zedeleyici bir davranışta bulunmaması gerektiği unutulmamalıdır.[362] Örneğin bir program geliştiricisi, yazdığı bilgisayar programını doğrudan kendi şirketi aracılığıyla piyasaya sürebileceği gibi, bu hakkı bir teknoloji firmasına devrederek programın pazarlama ve satış yetkisini de onlara bırakabilir. Ancak, teknoloji firması bu programı yanıltıcı reklamlarla tanıtarak geliştiricinin itibarını zedeleyecek bir şekilde hareket etmemelidir.

Bir bilgisayar programının kamuya sunulma zamanı veya şekli, sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek nitelikte olduğu takdirde, programın sahibi daha önce bu hususta izin vermiş olsa bile, programın hem asıl hali hem de işlenmiş halinin tanıtımını ve yayımlanmasını engelleme hakkına sahiptir.[363] Bu engelleme yetkisinden önceden yapılmış bir sözleşme ile feragat edilmesi ise hukuken geçersiz kabul edilir. Bu düzenleme, TMK'da şahsiyetin içe karşı korunması ilkesinin özel bir tezahürü olarak değerlendirilir.[364] Fakat belirtilmeli ki eser sahibinin umuma arzı men etmesi kusur içerdiği takdirde, umuma arz edenin tazminat hakkı bulunmaktadır.[365] Örneğin bir program geliştiricisi, muhasebe programının eksik ya da yanlış bilgilerle piyasaya sürülerek itibarını zedelediğini fark ettiğinde, programın tanıtım ve yayımını engelleme hakkını kullanabilir. Ancak bu engelleme, program sahibinin kendi kusuru nedeniyle bir zarara yol açmışsa, programı umuma arz eden firma tazminat talebinde bulunabilir.

Bir programın yalnızca umuma arz edilmesi, mali hakların da eş zamanlı olarak devredildiği sonucunu doğurmaz. Benzer şekilde, bir programın aile bireyleri veya yakın arkadaş çevresiyle paylaşılması ya da bir bilgisayar şirketinin değerlendirmesine sunulması, eser sahibinin bu programı kamuya sunma iradesini taşımaması sebebiyle hukuki anlamda kamuya arz niteliği taşımamaktadır.[366]

---

[361] **Dalyan,** s. 118.
[362] **Dalyan,** s. 118.
[363] **Dalyan,** s. 119; Bkz: FSEK m. 14/3
[364] **Erel** (1998), s. 115; Bkz: TMK m. 23/1-2: *"(1) Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. (2) Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz."*
[365] **Erel** (1994), s. 116
[366] **Dalyan,** s. 119.

2.2.3 Adın Belirtilmesi Hakkı

Eser sahibi, eseri ile kendisi arasındaki ilişkiyi kamuya açıklayıp açıklamama konusunda münhasır bir hakka sahiptir.[367] Bu aynı zamanda "*eser sahibi olarak tanıtılma hakkı"*dır.[368] Bu ilişkiyi duyurmayı tercih etmesi durumunda, eser sahibi, kendi adını kullanarak bu iradesini ortaya koyabilir. Ancak, adını tam ve açık bir şekilde belirtmesi zorunlu değildir; bunun yerine, kimliğini tanınabilir kılacak bir kısaltma, takma ad veya rumuz kullanmayı da tercih edebilir.[369]

FSEK m. 15/1: "*Eseri, sahibinin adı veya müstear adı ile yahut adsız olarak, umuma arzetme veya yayımlama hususunda karar vermek salahiyeti münhasıran eser sahibine aittir"* hükmünü amirdir. Buna göre eser sahibi, eserin umuma arzı veya yayımlanması sırasında kendi adının ya da bir takma adın kullanılmasına veya kimliğinin gizli tutulmasına karar verme hakkına sahiptir. Bu yetki, temelinde, eserin sahibinin kimliğini ve sahiplik statüsünü belirginleştirmeyi amaçlar.[370] Söz konusu hak, eserin umuma arz edilmesinden önce de mevcuttur ve eserin, eser sahibinin rızası dışında üçüncü kişiler tarafından sahiplenilmeye çalışılması ya da ortaklık iddialarına maruz kalması durumunda, eser sahibinin haklarının korunmasını sağlamaya dayanır.[371]

Bir eserde adın belirtilmesi, eser sahipliği konusunda bir karine teşkil etmesi ve esere ilişkin tasarruf yetkisinin ispatını kolaylaştırması bakımından önemli bir rol oynamaktadır.[372] Nitekim FSEK m. 11: "*Yayımlanmış eser nüshalarında veya bir güzel sanat eserinin aslında, o eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimse, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılır"* hükmünü haizdir.

Anılan madde, eser sahibine anonim kalma hakkını da tanımaktadır.[373] Eserin anonim olarak yayımlanması ya da eser sahibinin kimliğinin herhangi bir sebeple tartışmalı hale gelmesi durumunda, eser sahibi olduğunu ileri süren kişinin bu iddiasını kanıtlayabilmek için mahkemeye başvurması gerekmektedir.[374]

---

[367] **Dalyan,** s. 119.
[368] **Tekinalp** (2012), s. 169.
[369] **Dalyan,** s. 119.
[370] **Tekinalp** (2005), s. 156.
[371] **Tekinalp** (2005), s. 156.
[372] **Erel** (1998), s. 118-199.
[373] **Tapcı,** s. 53.
[374] Bkz: FSEK m. 15/3: "*Bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiği ihtilaflı ise, yahut her hangi bir kimse eserin sahibi olduğunu iddia etmekte ise, hakiki sahibi, hakkının tesbitini mahkemeden istiyebilir."*

Programın sahibi oluşturduğu programda adını belirtmeyi tercih ederse bu bilgilendirmeyi, USB bellek gibi dijital depolama araçlarının üzerinde veya program çalışırken kullanıcıların karşısına çıkan bir açılış ekranında ya da bilgi penceresinde gerçekleştirebilir.[375] Örneğin bir program geliştiricisi, programın çalıştırılması sırasında bir giriş ekranında "*Bu program x tarafından geliştirilmiştir*" ifadesine yer verebilir. Alternatif olarak, programın lisans bilgilerinin yer aldığı bir menüde adını belirtebilir.

Bu hak çerçevesinde dikkate alınması gereken bir diğer konu, asıl eserin kopyalanması veya başka bir yöntemle çoğaltılması halinde, eser sahibinin adının nasıl kullanılacağıdır.[376] FSEK m. 15/2'de, bu durumda çoğaltılan nüshanın ya da kopyanın bu niteliğinin açıkça belirtilmesi gerektiği ifade edilmektedir.[377] Bu düzenleme ile eser sahibinin adının, yalnızca eserin aslında değil aynı zamanda kopyalarında da kullanılmasına onay verdiği ve bu durumun umuma duyurulduğu ortaya konmaktadır. Örneğin bir program geliştiricisi tarafından oluşturulan programının orijinal sürümü, geliştiricinin adıyla piyasaya sürülmüş ve bu program bir eğitim kurumu tarafından çoğaltılarak öğrencilere dağıtılmışsa; her kopyada "bu program, x tarafından geliştirilmiştir ve eğitim amaçlı çoğaltılmıştır" gibi bir ifade yer almalıdır. Bu sayede eser sahibinin adını belirtme hakkı, bir diğer deyimle eser sahibi olarak tanıtılma hakkı korunmuş olur.

2.2.4 Eserde Değişiklik Yapılmasını Men Etme Hakkı

FSEK m. 16/1 uyarınca: "*Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz."* Eserde yapılan değişiklikler eserin mevcut biçimi veya içeriğinin herhangi bir şekilde değiştirilmesini ifade eder.[378] Ayrıca FSEK m. 16 ile yalnızca eserin kendisine yönelik müdahaleler değil, eser sahibinin adında yapılacak değişiklikler de yasaklanmıştır.[379] Dolayısıyla bu düzenleme, bir önceki başlıkta açıklanan adın belirtilmesi hakkını da güvence altına almaktadır.[380]

---

[375] **Efe,** s. 105.
[376] **İçli,** s. 48.
[377] FSEK m. 15/2: *"Bir güzel sanat eserinden çoğaltma ile elde edilen kopyelerle bir işlenmenin aslı veya çoğaltılmış nüshaları üzerinde asıl eser sahibinin ad veya alametinin, kararlaştırılan veya adet olan şekilde belirtilmesi ve vücuda getirilen eserin bir kopye veya işlenme olduğunun açıkça gösterilmesi şarttır."*
[378] **Ateş** (2003), s. 146;
[379] **Tapcı,** s. 54.
[380] **İçli,** s. 48.

Eser, biçim ve içeriğiyle bir bütünlük arz eder[381]; eser sahibinin hususiyeti yalnızca eserin tamamında değil, her bir parçasında ve detayında kendisini gösterir.[382] Bu nedenle, eserde yapılacak herhangi bir değişiklik, eserin bütünlüğünü zedeleyebilir ve eser sahibinin hususiyetinin kaybolmasına yol açabilir.[383] Örneğin, bir bilimsel makaleden rastgele cümlelerin çıkarılması veya yeni ifadelerin eklenmesi, bir hikâye kitabında yazarın üslubuna sadık kalınmadan karakterlerin diyaloglarının değiştirilmesi, bir bestede orijinal düzenlemenin dışına çıkılarak farklı bir enstrümana uyarlanması, bir mimari tasarımın onay alınmadan farklı bir yapıya dönüştürülmesi ya da bir tabloyu orijinal renklerinden farklı tonlarda yeniden basmak gibi müdahaleler, eserde değişiklik yapılması olarak değerlendirilir.[384]

Eser sahibi, eserini ortaya koyduğu mevcut haliyle kabul eder ve bu sebeple eserde kısaltma, ekleme, adını değiştirme gibi her türlü değişikliği yapma yetkisi yalnızca ona aittir.[385] Eser sahibinin üçüncü kişilerin eser üzerinde değişiklik yapmasını yasaklama hakkı, eser ile eser sahibi arasındaki özel bağdan kaynaklanmaktadır.[386] Eserin, sahibinin hususiyetini yansıtması dolayısıyla eser sahibi, eserde değişiklik yapılmasına kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin verse bile, bu değişikliklerin kendi şeref ve itibarını zedelemesi veya eserin hususi niteliklerini bozması durumunda bu tür müdahaleleri engelleme hakkına sahiptir.[387]

Bilgisayar programları statik yapılar olmayıp, sürekli olarak güncellenmekte ve geliştirilmektedir. Özellikle belirli bir şirketin veya kişinin ihtiyaçlarına göre sipariş üzerine tasarlanan programlarda, zaman içinde bu ihtiyaçların artması ya da programdan beklentilerin değişmesi gibi nedenlerle değişiklik yapılması kaçınılmaz hale gelebilir.[388] Ayrıca, geliştirme sürecinde yapılan testlerde fark edilmeyen bazı hatalar, programın bir süre kullanılması sonucunda ortaya çıkabilir. Çünkü hiçbir program geliştiricisi, programının tamamen hatasız olduğunu iddia edemez.[389] Örneğin bir e-ticaret sitesi için sipariş üzerine geliştirilen bir bilgisayar programı, başlangıçta yalnızca yerel satışları

[381] **Gökyayla** (2001)**,** s. 153.
[382] **Ateş** (2003), s. 145-146; **Dalyan,** s. 121.
[383] **Ateş** (2003), s. 145-146.
[384] **Ateş** (2003), s. 146.
[385] **Ayiter,** s. 121.
[386] **Gökyayla** (2001)**,** s. 153.
[387] **Efe,** s. 106; Bkz: FSEK m. 16/3: *"Eser sahibi kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirilmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür."*
[388] **Dalyan,** s. 122; **Akdemir Kamalı,** s. 144.
[389] **Dalyan,** s. 122.

desteklerken uluslararası satışlara geçildiğinde ödeme yöntemleri ve dil seçenekleri eklenmesi gerekebilir. Ayrıca kullanıcılar programı kullanırken bazı ödeme işlemlerinin zaman zaman başarısız olması gibi test aşamasında fark edilmemiş hatalar ortaya çıkabilir.

Bununla birlikte FSEK m.16'da; kanun ya da eser sahibinin izniyle bir eseri işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir şekilde yayan kişilerin; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım teknikleri gereği zorunlu olan değişiklikleri eser sahibinin özel iznine gerek kalmaksızın yapabileceği hükme bağlanmıştır.[390] Bu düzenleme, işin niteliği gereği eserde değişiklik yapılmasının kaçınılmaz olduğu durumları kapsamaktadır.[391] Örneğin bir yazılım şirketi bir bilgisayar programını farklı dillerde desteklemek amacıyla programa çeviri dil desteği eklemeye karar verebilir. Bu durumda, programı geliştiren şirketin izniyle programın içeriğinde, dil seçenekleri eklemek amacıyla bazı metinlerde değişiklik yapılması gerekebilir. Bu tür değişiklikler programın işlevselliği ve kullanıcı deneyimini iyileştirmek için zorunlu olabilir.

Aynı şekilde eserin işleme hakkının devredilmesi durumunda da, bu hakkı devralan kişinin eser üzerinde değişiklik yapabilme yetkisine de sahip olduğu sonucuna varılmalıdır.[392] Zira işlenme eserler, var olan bir fikir veya sanat ürününden hareketle oluşturulan, ancak bu üründen tamamen bağımsız nitelikte olmayan ve asıl eserin farklı bir şekle dönüştürülmesi suretiyle ortaya çıkan, aynı zamanda işleyenin yaratıcılığını ve hususi katkısını da barındıran eserlerdir.[393] Bu bağlamda, bir eserin işlenmesi, onun üzerinde değişiklik yapılmasını zorunlu kılar.[394] Örneğin bir yazılım şirketi, başka bir bilgisayar programına dayalı bir uygulama geliştirmek için işleme hakkını devraldığında bu hakkı kullanarak programın arayüzünü ve bazı temel işlevlerini değiştirebilir. Örneğin bir muhasebe programı temel alınarak yalnızca e-ticaret işletmeleri için özelleştirilmiş bir sürüm oluşturulabilir.

Her ne sebeple olursa olsun aşağıda ele alacağımız gibi, bilgisayar programlarında yapılan değişikliklerin mali haklar üzerindeki etkisi; değişikliğin kapsamı, niteliği ve benzeri ölçütler dikkate alınarak işleme veya çoğaltma hakkı çerçevesinde değerlendirilecektir. Ancak, gerek program üzerinde değişiklik yapma gerekse de programı

---

[390] FSEK m. 16/2: *"Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işliyen, umuma arzeden, çoğaltan, yayımlıyan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri eser sahibinin hususi bir izni olmaksızın da yapabilir."*
[391] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 54.
[392] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 54.
[393] **Eliri,** s. 45.
[394] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 55.

işleme veya çoğaltma hakları yalnızca program sahibine tanınan münhasır yetkiler arasındadır.[395]

Diğer yandan bilgisayar programının sahibi üçüncü kişilere program üzerinde değişiklik yapma yetkisi tanıyabilir ve bu yetkilendirmenin kapsamı ve sınırları, eser sahibi ile yetkilendirilen kişi arasında yapılan sözleşme ile belirlenir.[396] FSEK m. 17/2, eser maliki ile eser sahibinin bir sözleşme yoluyla anlaşarak malikin eser üzerinde tasarruf yetkisi elde edebileceğini düzenlemektedir.[397] Ayrıca bu iznin verilmesi hususunda, mali haklara ilişkin sözleşmelerin şekliyle ilgili FSEK m. 52 hükmü[398] uygulanarak yazılı şekil şartı aranır.[399] Yalnız FSEK m. 17/2'nin son cümlesi eser üzerinde hak sahibi olan kişinin; eser sahibinden izin almış olsa dahi eserin tahrip edilmesine, yok edilmesine veya eser sahibinin manevi haklarının ihlaline yol açacak herhangi bir tasarrufta bulunamayacağını hüküm altına alarak istisna öngörmüştür. Bir diğer istisna ise bu başlık altında yukarıda açıklanan FSEK m. 16/3 kapsamındaki hallerdir.[400]

2.3 Mali Haklar

2.3.1 Genel Olarak

Eser sahibinin mali hakları, eserin meydana getirilmesiyle birlikte kendiliğinden doğan ve eser sahibine, eser üzerinde ekonomik kazanç sağlama imkânı veren mutlak nitelikteki haklardır.[401] Eser sahibine münhasır olarak tanınan mali haklar, mutlak haklar arasında yer aldığından eser sahibine bu haklardan yararlanabilecek üçüncü kişileri belirleme ya da başkalarının bu haklardan yararlanmasını engelleme yetkisi sağlamaktadır.[402]

FSEK m. 20, henüz umuma arz edilmemiş yani alenileşmemiş bir eserden herhangi bir biçimde yararlanma hakkının yalnızca eser sahibine ait olduğunu açıkça ifade

---

[395] **Tapcı,** s. 54.
[396] **Tekinalp** (2005), s. 162.
[397] Bkz: FSEK m. 17/2: *"Aslın maliki, eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Ancak eseri bozamaz ve yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez."*
[398] Bkz: FSEK "*Şekil"* başlıklı m. 52: *"Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır."*
[399] **Tekinalp** (2005), s. 162.
[400] Bkz: FSEK m. 16/3: *"Eser sahibi kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirilmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür."*
[401] **Arslanlı** (1954), s. 78; **Dalyan,** s. 124; **Topaloğlu** (1997), s. 49; Bkz: FSEK m. 18/1: *"Mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine aittir."*
[402] **Arslanlı** (1954), s. 93.

etmektedir.[403] Aynı maddede, umuma arz edilmiş bir eserden yararlanma hususunda eser sahibine tanınan hakların ise yalnızca Kanun'da sınırlı bir biçimde düzenlenmiş olan mali haklardan ibaret olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, FSEK kapsamında eser sahibinin mali haklarının varlığından bahsedilebilmesi için eserin öncelikli olarak umuma arz edilmiş, yani alenileşmiş olması gerekmektedir.[404] Anılan düzenleme eserleri alenileşmiş ve alenileşmemiş olarak ayırdığı için eleştirilmiş; bu eleştirilerde alenileşmemiş eserlerin fikri hak korumasına tabi olamayacağı, yalnızca TMK'nın kişilik haklarının korunmasına ilişkin hükümleri kapsamında değerlendirilebileceği belirtilmiştir.[405]

Mali haklar birbirinden bağımsız bir nitelik taşır ve bu haklardan birinin devri ya da kullanımı diğer hakların durumunu etkilemez. Çünkü eser sahibinin devretmediği bir hakkın başka bir kişi tarafından elde edilmesi hukuken mümkün değildir.[406]

Mali haklar FSEK'te sınırlı sayı ilkesi çerçevesinde düzenlenmiştir. Buna göre eser sahibi yalnızca kanunda açıkça belirtilen haklardan faydalanabilir ve üçüncü kişilerin, kanunda öngörülen durumlar dışında eserden yararlanmasını engelleme yetkisine sahip değildir.[407] Zira FSEK m. 20/1'de "*Alenileşmiş bir eserden eser sahibine münhasıran tanınan faydalanma hakkı, bu Kanunda mali hak olarak gösterilenlerden ibarettir*" ifadesiyle, eser sahibine tanınan hakların sınırlı olduğu vurgulanmıştır. Ancak, sınırlı sayı ilkesi esasen hakların içeriğiyle ilgili olup, teknolojik gelişmeler doğrultusunda bu hakların kapsamının genişlemesi mümkün olabilir.[408]

Mali haklar, manevi haklardan farklı olarak devredilebilir, miras yoluyla başka kişilere geçebilir[409] ve mali bir değer taşıdıkları için rehin, hapis, haciz ve cebri icra işlemlerine konu olabilirler.[410]

Mali hakların koruması zaman yönünden sınırsız olmayıp belirli bir süre içindir. Zira FSEK m. 26/1 "*Eser sahibine tanınan mali haklar zamanla mukayyettir*" hükmünü haizdir. Koruma süresi ise devamındaki 27. maddede düzenlenmiş olup "*eser sahibinin yaşadığı müddetçe ölümünden itibaren 70 yıl"*dır.[411] Koruma, eserin alenileşmesi ile başlar

[403] **Dalyan,** s. 124.
[404] **Dalyan,** s. 124; **Erel** (2009), s. 157.
[405] **Erel** (2009), s. 157.
[406] **Memiş, Tekin** (2016) 'FSEK Sisteminde ve İlkeler Işığında Umumi Mahallerde Eserin Kullanımı ve Haklar': Memiş, Tekin (Editör) Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2014, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 314.
[407] **Topaloğlu** (1997), s. 49.
[408] **Tekinalp** (2012), s. 180.
[409] Bkz: FSEK m. 63, 64, 65.
[410] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 60.
[411] Bkz: FSEK m. 27/1.

ve koruma süresi, eserin alenileştiği veya alenileşmiş sayıldığı yılı takip eden yılın ilk gününden itibaren hesaplanır.[412] Ölüm halinde ise ölüm yılını takip eden yılın ilk gününden itibaren hesaplanır.[413]

FSEK kapsamında eser sahibinin mali hakları; işleme hakkı (m. 21), çoğaltma hakkı (m. 22), yayma hakkı (m. 23), temsil hakkı (m. 24) ve elektronik araçlarla kamuya iletim hakkı (m. 25) olarak düzenlenmiştir. Ayrıca her ne kadar Kanun'da farklı bir bölümde ele alınmış olsa da bazı yazarlar FSEK m. 45'te düzenlenen pay takip (izleme) hakkının[414] da mali haklar arasında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.[415]

2.3.2 İşleme Hakkı

2.3.2.1 Genel Olarak

İşleme, bir kişinin mevcut bir esere kendi hususiyetini katarak eseri farklı bir biçime dönüştürmesi anlamına gelir.[416] FSEK m. 1B/1-c'de ise işleme eser, *"Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsullerini ifade eder"* olarak tanımlanmıştır ve m. 6/1'de de örnekleme yoluyla işleme eserleri saymıştır.[417] FSEK m. 6/2'de de bu şekilde meydana gelen işleme eserlerin sahibinin haklarına halel getirmemek kaydıyla eser sayılacağı düzenlenmiştir.[418]

---

[412] Bkz: FSEK m. 26/5.
[413] Bkz: FSEK m. 26/6.
[414] Literatürde "pay ve takip hakkı" olarak adlandırılan bu hak, eser sahibine, eserin satışlarından belirli bir pay alma ve bu amaçla eserin tüm satış işlemlerini izleyip takip etme yetkisi tanımaktadır. Bu hak özellikle resim ve heykel gibi güzel sanat eserleri açısından önem taşımaktadır. Bkz: **Piroğlu, Ünsal** (2013) 'Güzel Sanat Eserlerinin Yeniden Satışında Eser Sahiplerine Pay Verilmesi' Terazi Hukuk Dergisi, C:8 S:83, s. 64-70, s. 64.
[415] **Ayiter,** s. 145; **Erel** (2009), s. 157.
[416] **Ayiter,** s. 126.
[417] FSEK m. 6/1: *"Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilipte bu esere nispetle müstakil olmıyan ve aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri işlenmedir: 1. Tercümeler; 2. Roman, hikaye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilerden bir başkasına çevrilmesi; 3. Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin filim haline sokulması veya filime alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekle sokulması; 4. Musiki aranjman ve tertipleri; 5. Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması; 6. Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması; 7. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi; 8. Henüz yayımlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi (İlmi bir araştırma ve çalışma mahsulü olmayan alelade transkripsiyonlarla faksimileler bundan müstesnadır.); 9. Başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması. 10. Bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması; 11. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları (Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemez)"*
[418] FSEK m. 6/2: *"İstifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve İşliyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu kanuna göre eser sayılır."*

Kanunun bu düzenlemeleri çerçevesinde bir fikir ve sanat ürününün işleme eser olarak kabul edilebilmesi için; esasa ilişkin olarak yararlanılan esere sadık kalınması ve işleyenin hususi özelliklerinin eserde yer alması, şekle ilişkin olarak ise işlemenin asıl eserle aynı ana kategoride bulunması ve aralarındaki ilişkinin açıkça belirtilmesi şartları aranır.[419] Bu durumda işleme eser, daha önce üretilmiş ve eser niteliği taşıyan bir fikri üründen, asıl eser sahibinin haklarına zarar vermemek koşuluyla faydalanılarak, işlemi gerçekleştirenin özgünlüğünü barındıran ancak faydalanılan esere kıyasla bağımsız bir yapıya sahip olmayan bir fikrî ürün olarak tanımlanabilir.[420]

FSEK m. 21, *"Bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı munhasıran eser sahibine aittir"* hükmünü haiz olarak eser sahibinin; eseri üzerinde yasayla tanınmış manevi ve mali haklara sahip olması dolayısıyla, eserin topluma sunulduğu şekil veya içerikten farklı bir biçimde uyarlanması yoluyla elde edilebilecek menfaatler üzerinde de hak sahibi olduğunu hükme bağlamıştır.[421]

FSEK m. 52 gereğince bir başkasına ait bir eserin işlenmesi, yalnızca eser sahibinin açık rızasına dayanan ve yazılı bir biçimde sunulmuş bir izinle mümkün olabilir.[422] İşleme hakkının hukuka uygun bir biçimde devredildiği durumlarda, bu devrin aynı zamanda ilgili mali hakları da kapsadığı sonucuna varılmaktadır.[423] Ancak, devredilen mali hakların, işleme hakkının devredilme amacına uygun şekilde ve eser sahibinin izin verdiği sınırlar çerçevesinde kullanılması zorunludur. Bununla birlikte, kişisel gizlilik alanında kalan ve kamuya sunulmayan işlemeler için eser sahibinden izin alınmasının gerekli olmadığı da vurgulanmalıdır.

İşleme eserlerin örnekleme yoluyla sayıldığı FSEK m.6/1'in 10. bendinde bilgisayar programlarının uyarlanmış, düzenlenmiş ve herhangi bir değişim yapılmış hallerinin de işleme eser olarak sayıldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, "uyarlama" terimi, bir bilgisayar programının yazıldığı dilin farklı bir dile çevrilmesini; "düzenleme", bağımsız programların ya da program parçalarının birbiriyle uyumlu hale getirilmesini; "herhangi bir değişiklik" ise kişisel kullanım için zorunlu olan değişikliklerin[424] ötesine geçen

[419] **Erel** (2009), s. 53-62.
[420] **Dalyan,** s. 126.
[421] **Beşiroğlu,** s. 276.
[422] FSEK m. 52: *"Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır."*
[423] **Yazıcı,** s. 91; Bkz: FSEK m. 20/4: *"Bir işlenmenin sahibi, kendisine bu sıfatla tanınan mali hakları, işleme hususunun serbest olduğu haller dışında, asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanabilir."*
[424] Bkz: FSEK "*Şahsan kullanma"* başlıklı m. 38.

müdahaleleri ifade etmektedir.[425] Bir örnek vermek gerekirse, bir bilgisayar programının *python* dilinde yazılmış bir sürümünün *java* diline çevrilmesi "uyarlama" olarak kabul edilir. Aynı şekilde, farklı geliştiriciler tarafından yazılmış iki bağımsız program bileşeninin birleştirilerek tek bir program haline getirilmesi ise "düzenleme" niteliği taşır. Belirtmek gerekir ki bir bilgisayar programının kaynak koduna erişen ve programlama diline hâkim olan kişiler bu kodu kolaylıkla değiştirebilir ve programa yeni özellikler ekleyebilirken; yalnızca nesne koduna erişen birinin bu kodu kaynak koduna dönüştürmesi son derece zor olduğundan, uygulamada kaynak kod olmaksızın program üzerinde değişiklik yapılması mümkün değildir ve programın kaynak kodları genellikle geliştiricileri tarafından gizli tutulmaktadır.[426]

Yukarıda belirtilen açıklamalar çerçevesinde, bir bilgisayar programının işlenmesi ve bu yolla eserden yararlanılması hakkı, yalnızca program sahibine özgülenmiş bir yetkidir.[427] FSEK m. 52'de öngörülen şekil şartlarına uygun olarak işleme hakkını devralan kişi bu hakka dayanarak kendisine tanınan mali yetkileri, işleme konusunun serbest olduğu durumlar haricinde yalnızca asıl eser sahibinin izin verdiği ölçüde kullanabilir. Bu bağlamda, bir bilgisayar programını hukuka uygun bir şekilde uyarlayan, düzenleyen veya üzerinde değişiklik yapan kimse, gerçekleştirdiği işleme üzerinde eser sahipliğinden kaynaklanan manevi ve mali hakların tamamını kullanma yetkisine sahip olacaktır.[428]

Bir programı işleme hakkı kendisine tanınan kişi, bu hakkı yalnızca ilgili işleme türüyle sınırlı kalmak koşuluyla gerçekleştirdiği işlemeye ilişkin eser sahipliğinden kaynaklanan tüm hak ve yetkilere sahiptir. Zira işlenme eser üzerindeki eser sahipliği, orijinal eserin sahibine bağlı olarak, onun iznine tabi olan "bağımlı bir eser sahipliği"dir.[429] Bu çerçevede işleme hakkı sahibi; işlemeyi umuma arz etme, işleme üzerinde kendi adını asıl eser sahibinin adıyla birlikte belirtme ve işleme üzerinde başkaları tarafından yapılacak değişiklikleri men etme gibi manevi hakların yanı sıra işlemeyi ekonomik olarak değerlendirebilmesi için gerekli mali haklara da sahiptir.[430] Hatta işleme hakkını kullanan kişi, bu hakkın ekonomik olarak değerlendirilmesi için gerekli olan ve eser sahipliğinden kaynaklanan hak ve yetkileri devir sözleşmesinde açıkça belirtilmiş olmasa dahi kullanma

[425] **Dalyan,** s. 126; **Yavuz/Alıca/Merdivan,** s. 167.
[426] **Yasaman, Hamdi** (2012) Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku: Fikir ve Sanat Eserleri Endüstriyel Tasarımlar Patentler ile İlgili Makaleler Mütalaalar Bilirkişi Raporları, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 275.
[427] Bkz. FSEK m. 21.
[428] **Yazıcı,** s. 91.
[429] **Ateş** (2007), s. 288.
[430] **Dalyan,** s. 129.

yetkisine sahiptir.[431] Örnek vermek gerekirse eser sahibi, bir programın temel sürümünü *python* dilinde geliştirmiş ve bu programı *java* diline dönüştürme hakkını bir başkasına devretmiş ve devralan da işleme hakkını kullanarak programı *java* dilinde yeniden yazmış ve geliştirmişse; bu durumda işleyen, ortaya çıkan yeni *java* programını kamuya sunma, programın üzerinde kendi adını asıl eser sahibinin adıyla birlikte belirtme ve başka kişilerin bu yeni programda değişiklik yapmasını engelleme haklarına sahiptir. Ayrıca işleme hakkı çerçevesinde, sözleşmede açıkça belirtilmemiş olsa bile bu işleme üzerinde ekonomik haklarını değerlendirebilir; örneğin programı lisanslayarak gelir elde edebilir.

Program sahibinin izniyle gerçekleştirilen bir işleme, hem asıl program sahibine hem de üçüncü kişilere karşı hukuki güvence altındadır. Bu bağlamda, işleme hakkı, devredildiği kişinin izniyle sınırlı olarak koruma altına alınır.[432] Örneğin bir eser sahibi, *python* programlama diliyle yazılmış bir programı *java* diline dönüştürme hakkını bir kişiye devretmişse[433], bu hakkın münhasır niteliği gereği aynı sonradan başka birine de *java* dilinde geliştirilme hakkı tanıyamaz.[434] Bu durum hem işleme hakkının ekonomik değerini hem de devralanın hukuki güvenliğini koruma amacına hizmet eder.

İşleme hakkı sahibinin, işleme yoluyla ortaya çıkardığı eser üzerinde üçüncü bir kişiye işleme hakkı tanıyıp tanıyamayacağı konusunda ise; işleme eserin yeniden işlenmesi için hem işleyenin hem de asıl eser sahibinin ortak izni gerekli olduğu, diğer mali hakların devri ise yalnızca işleyene ait olduğu, zira bu tür bir işlemin her iki tarafın haklarını doğrudan etkilediği söylenebilir.[435]

2.3.2.2 Hakkın Sınırlandırılması

FSEK m. 38/2 *"Sözleşmede belirleyici hükümlerinin yokluğu durumunda, hata düzeltme de dahil, bilgisayar programının düşünüldüğü amaca uygun kullanımı için gerekli olduğu durumda, bilgisayar programının onu hukuki yollardan edinen kişi tarafından çoğaltılması ve işlenmesi serbesttir"* hükmünü haizdir. Öyleyse bir bilgisayar programını hukuka uygun bir şekilde edinen kişi, programın öngörülen amacı doğrultusunda kullanımı için gerekli durumlarda veya mevcut bir hatayı düzeltme amacıyla, programı farklı bir programlama diline dönüştürebilir. Ayrıca, programa

[431] **Erel** (1998), s. 135.
[432] **Dalyan,** s. 130.
[433] FSEK m. 20/2 uyarınca, işleme hakkı, yalnızca hangi tür için tanımlanmışsa o tür kapsamında kullanılabilir. İşlenme eser üzerindeki faydalanma hakkı ise, işleme faaliyetinin belirlenen amacıyla sınırlıdır. Bkz: **Erel** (2009), s. 159.
[434] **Dalyan,** s. 130.
[435] **Erel** (1998), s. 136.

bağımsız başka bir yazılım veya program parçacıkları ekleyebileceği gibi, bu bağlamda çeşitli değişiklikler de yapabilir. Ancak, bu hakların kullanımının sözleşme ile aksi yönde sınırlandırılmamış olması şarttır.[436] Örneğin bir muhasebe programını yasal olarak satın alan bir kullanıcı, programda bulunan vergi hesaplama hatasını düzeltmek için programın kodlarında değişiklik yapabilir. Aynı şekilde bu programa iş takibi için küçük bir eklenti ekleyerek programı kendi ihtiyaçlarına uyarlayabilir.

2.3.3 Çoğaltma Hakkı

2.3.3.1 Genel Olarak

Eser sahibinin eserinden ekonomik menfaat sağlamasının en eski, en yaygın ve en doğal yolu olan çoğaltma hakkı, fikrî mülkiyet hukukunun temel yapısını oluşturmaktadır[437] ve eserin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlama işlevi bakımından büyük bir öneme sahiptir.[438] Hatta fikrî mülkiyet hukukunun ortaya çıkışının temelinde, çoğaltma hakkının yasal bir düzenleme ile belirli sınırlar içine alınması gereksinimi yatmaktadır.[439]

Çoğaltma, bir eserin birebir tekrar edilerek orijinaline başvurulmasına gerek kalmaksızın ondan faydalanmayı mümkün kılacak kopyalarının üretilmesi sürecidir.[440] Diğer bir anlatımla çoğaltma, bir eserin somut bir biçimde aynı şekilde yeniden üretilmesi ve asıl eserin birebir kopyalarının tekrar tekrar oluşturulmasıdır.[441] Bu hak, işlenmiş eserlerin çoğaltılmasını da kapsamaktadır.[442] FSEK m. 22/2 gereği "*eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır.*"

Çoğaltma işleminin hangi araçlarla gerçekleştirildiği ya da oluşturulan kopyaların sayısı herhangi bir fark arz etmez; tek bir kopyanın meydana getirilmesi dahi çoğaltma fiilini teşkil eder.[443] Bir eserin tamamen ya da kısmen kopyalanarak aslıyla aynı şekilde kullanım imkânı sunan herhangi bir nüshanın oluşturulması da, çoğaltma kapsamında

[436] **Dalyan,** s. 207.
[437] **Tekinalp** (2012), s. 184.
[438] **Yazıcı,** s. 92.
[439] **Tekinalp** (2005), s. 173.
[440] **Ayiter,** s. 128.
[441] **İçli,** s. 53.
[442] **Sevinç,** s. 57.
[443] **Topaloğlu** (1997), s. 50.

değerlendirilmektedir.[444] Aynı şekilde çoğaltmanın geçici veya sürekli olmasının da bir önemi yoktur.[445]

FSEK m. 22/1, *"Bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir"* hükmünü haizdir. Eser sahibi çoğaltma hakkını kendisi kullanabileceği gibi dilerse FSEK m. 52'deki şartlara uygun olarak üçüncü kişilere de devredebilir. Dolayısıyla bir eserin çoğaltılması eser sahibinin iznini gerektirmektedir.[446]

Fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde, bilgisayar programları bağlamında meydana gelen hak ihlalleri çoğunlukla eser sahibinin çoğaltma hakkının ihlali şeklinde tezahür etmektedir.[447] Yaygın olarak "korsan yazılım" olarak adlandırılan bu tür programlar, bilgisayar programının eser sahibinin izni olmaksızın yetkisiz kişilerce çoğaltılması neticesinde ortaya çıkmaktadır.[448] Bu durum, çoğaltma hakkını, bilgisayar programlarına ilişkin sahip olunan mali haklar arasında en kritik öneme sahip kılmaktadır. Zira günümüz bilgisayar teknolojisinin ulaştığı düzeyde, oldukça kapsamlı ve önemli ölçüde maliyet gerektiren bir bilgisayar programının diğer fikrî ve sanatsal eserlere kıyasla daha kısa bir zaman dilimi içinde, daha hızlı, daha az maliyetle ve farklı çoğaltma yöntemleri kullanılarak çoğaltılabilmesi olasıdır.[449]

FSEK m. 22/3, bilgisayar programları açısından çoğaltmayı ayrıca ele almış; "*geçici çoğaltılmasını gerektirdiği ölçüde, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fiilleri"*nin çoğaltma kapsamında değerlendirileceğini düzenlemiştir.[450] Buradaki sayım sınırlı olmayıp örnek kabilindendir,[451] teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında başka benzer eylemlerin de çoğaltma sayılması mümkündür.[452] Zira kanun koyucu da anılan maddenin ikinci fıkrasında "*bilinen ya da ileride geliştirilecek olan"* ifadesini kullanmıştır. Bu düzenleme,

[444] **Çakır Çelebi,** s. 139.
[445] **Tapcı,** s. 60.
[446] **Efe,** s. 90.
[447] **Efe,** s. 89.
[448] **Efe,** s. 89.
[449] **Dalyan,** s. 133.
[450] FSEK m. 22/3: *"Çoğaltma hakkı, bilgisayar programının geçici çoğaltılmasını gerektirdiği ölçüde, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fiillerini de kapsar."*
[451] **Efe,** s. 90.
[452] **Tapcı,** s. 60.

kaynağını 2009 tarihli Yönerge'nin 4/1-a bendinden[453] almaktadır.[454] Bu kapsamda, bir eserin yalnızca fiziksel kopyasının oluşturulması değil; dijital ya da analog ortamda depolanması, bir arşive kaydedilmesi, yazıcı ile çoğaltılması, başka bir cihaza aktarılması, çevrimiçi ortamdan indirilmesi veya internete yüklenmesi gibi işlemler de çoğaltma kapsamına girmektedir.[455]

Bilgisayar programlarının, özellikle üstlendikleri işlevleri yerine getirebilmeleri için teknik zorunluluklar gereği geçici veya kalıcı olarak çoğaltılmaları gerekmektedir.[456] Zira bir bilgisayar programının etkin bir şekilde çalıştırılabilmesi bu programın bilgisayar sistemine yüklenmesini zorunlu kılmaktadır; ancak bu yükleme işlemi, eş zamanlı olarak söz konusu programın çoğaltılması sonucunu da doğurmaktadır.[457] Bu anlamda, bilgisayar programlarının çoğaltılması, genellikle diğer fikri ve sanatsal eserlere yönelik geleneksel çoğaltma eylemlerinden farklı özellikler sergilemektedir.[458] Şöyle ki, geleneksel çoğaltma süreçlerinde, bu eylem neticesinde birbirinden bağımsız olarak kullanılabilen iki ayrı eser ortaya çıkarken, bilgisayar programları özelinde durum her zaman bu şekilde cereyan etmemektedir. Zira örneğin, bir programın çalıştırılması dahi FSEK m. 22 kapsamında çoğaltma olarak kabul edildiğinden, burada programın ikinci bir nüshasının kalıcı olarak cismanileşmesi her zaman söz konusu değildir.[459] Zira bir bilgisayar programının etkin bir biçimde çalıştırılabilmesi, öncelikle söz konusu programın bilgisayar sistemine yüklenmesini zorunlu kılmaktadır; fakat bu yükleme eylemi, eş zamanlı olarak programın çoğaltılması sonucunu da beraberinde getirmektedir.[460]

2.3.3.2 Bilgisayar Programlarında Çoğaltma Halleri

a) Önbelleğe Kayıt İşlemi

---

[453] 2009 tarihli Yönerge m. 4/1-a: *"1. Subject to the provisions of Articles 5 and 6, the exclusive rights of the rightholder within the meaning of Article 2 shall include the right to do or to authorise: (a) the permanent or temporary reproduction of a computer program by any means and in any form, in part or in whole; in so far as loading, displaying, running, transmission orstorage of the computer program necessitate such reproduction, such acts shall be subject to authorisation by the rightholder."* Bu metin, "*1. Madde 5 ve 6 hükümlerine tabi olmak kaydıyla, hak sahibinin Madde 2 kapsamındaki münhasır hakları, aşağıdakileri yapma veya bunlara izin verme hakkını içerir: (a) bir bilgisayar programının herhangi bir yolla ve herhangi bir biçimde, kısmen veya tamamen kalıcı veya geçici olarak çoğaltılması; bilgisayar programının yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi veya depolanması bu tür bir çoğaltmayı gerektirdiği ölçüde, bu tür eylemler hak sahibinin iznine tabi olacaktır"* olarak çevrilebilir.
[454] **Dalyan,** s. 134.
[455] **Tapcı,** s. 60.
[456] **Aksu** (2006), s. 136.
[457] **Efe,** s. 90.
[458] **Dalyan,** s. 133.
[459] **Dalyan,** s. 133-134.
[460] **Dalyan,** s. 134.

Programların, kompakt disk *(CD)* veya flaş bellek gibi fiziksel ortamlardan bilgisayarlarda etkinleştirilebilmesi için, programın öncelikle geçici bellek *(RAM)* olarak da bilinen önbelleğe kaydedilmesi gerekmektedir. Bu kayıt işlemi, bilgisayarın kapatılmasıyla birlikte otomatik olarak silinmekte; ancak bilgisayar kapatılmadan önce programı geçici olarak saklamaktadır.[461] Öğretide, bilgisayar programının geçici bellekte belirli bir zaman dilimini aşacak şekilde kayıtlı bulunması halinde, bu eylemin çoğaltma olarak addedilebileceği, daha kısa süreli kayıtlarda ise çoğaltmadan söz edilemeyeceği yönünde görüşler ileri sürülmüştür.[462] Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, FSEK m. 22/3'ün doğrudan dikkate alınmasıyla, geçici belleğe yükleme eyleminin süreden bağımsız bir şekilde çoğaltma olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde bir değerlendirme yapılması daha uygun görünmektedir.[463] Bununla birlikte bir eylemin çoğaltma olarak nitelendirilebilmesi için, geçici belleğe kaydedilen kısmın, söz konusu bilgisayar programının önemli bir bölümünü oluşturması da gerekmektedir.[464]

b) Bilgisayar Programının Ağ Ortamında Kullanılması

Diğer yandan bilgisayar ağları, bilgisayarların kablolu veya kablosuz olarak birbirine bağlanarak iletişim kurmasını sağlar ve yerel *(LAN)* veya genel *(Internet)* olmak üzere iki ana grupta yer almakta olup; yerel ağlar genellikle aynı kurum içindeki bilgisayarların bağlantısıyla oluşan, *"intranet"* olarak da bilinen daha küçük çaplı ağlar iken; internet ise tüm dünyaya yayılmış, bilgi paylaşımının yapıldığı uluslararası bir ağdır.[465] Bazı yerel ağlarda merkezi bir bilgisayardaki program, birden fazla kullanıcının erişimine açılmaktadır ve bu sistemde program, sadece ana bilgisayarda yüklü olup diğer bilgisayarlara geçici olarak *RAM*'e yüklenerek kullanılır.[466] FSEK'in m. 22/3 gereğince, bilgisayar programlarının geçici olarak çoğaltılmasını içeren bu yükleme, görüntüleme, çalıştırma, iletme ve depolama eylemleri de çoğaltma hakkı kapsamındadır ve bu nedenle, *RAM'*de gerçekleşen geçici yükleme ve çoğaltma eylemleri, çoğaltma olarak kabul edilmelidir.[467] Diğer yerel ağlar ve internet kullanımlarında ise; her bilgisayarın kendine özgü işletim sistemi, sabit diski ve *RAM*'i bulunur ve programlar en azından *RAM'*e kaydedilirken, bazı durumlarda sabit diske de kaydedilir; bu durum çoğaltma olarak kabul

[461] **Dalyan,** s. 134-135.
[462] **Başpınar, Veysel / Kocabey, Doğan** (2007) İnternette Fikrî Hakların Korunması, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 125-126.
[463] **Ateş** (2003), s. 392; **Dalyan,** s. 135.
[464] **Dalyan,** s. 135.
[465] **Dalyan,** s. 135-136.
[466] **Dalyan,** s. 136.
[467] **Kaypakoğlu,** s. 144.

edilir.[468] Ayrıca, programların ağlardan manyetik ortamlara kopyalanması veya indirilmesi de şüphesiz çoğaltma teşkil eder.[469]

c) Bilgisayar Programlarının Sabit Diske Kaydedilmesi

Bilgisayarın ana hafızası olarak bilinen sabit disk *(harddisk)*, bilgileri kalıcı olarak saklayıp bu belleğe yapılan kayıtlar, bilgisayar kapatılsa bile silinmez ve ana belleğe yapılan kayıt işlemleri, fikri hukuk açısından tartışmasız bir şekilde çoğaltma olarak kabul edilir.[470] Dolayısıyla bir internet sitesinden indirilen bir bilgisayar programının ana belleğe kaydedilmesi, programın çoğaltılması anlamına gelir. Nitekim bilgisayar programlarının kullanılabilmesi için genellikle sabit diske kaydedilmesi veya yüklenmesi gerekir ve programın yüklenmesinin zorunlu olduğu durumlarda, programın yasal yollardan elde edilmesi ve kullanma yetkisinin bulunması halinde programın sabit diske yüklenmesi FSEK m. 38/4[471] uyarınca hukuka uygundur.[472] Bu madde, programı yasal yollardan edinen kişiye programı yükleme, çalıştırma ve hatalarını düzeltme hakkı tanır.

d) Bilgisayar Programlarının Taşınabilir Diske Kaydedilmesi

Bilgisayar programları üzerindeki eser sahipliği haklarının en çok ihlal edildiği ve sahiplerine en büyük ekonomik zararı veren çoğaltma türü, programların sabit olmayan disklere (*SD* kartlar, *HDD/SSD* harici harddiskler, *USB* bellekler gibi) kopyalanıp ticari amaçla piyasaya sürülmesidir.[473] Hukuka aykırı bu eyleme "korsan çoğaltma" denir ve bilgisayar programının sabit diskten veya *CD/DVD* gibi ortamlardan, benzeri taşınabilir ortamlara aktarılmasıyla gerçekleşir.[474] FSEK m. 22/2 gereği, eserin ikinci kopyasının çıkarılması veya farklı ortamlara kaydedilmesi çoğaltma sayıldığından bilgisayar programının sabit olmayan disklere yüklenmesi de çoğaltma olarak kabul edilir.[475]

e) Program Unsurlarının Kopyalanması

---

[468] **Kaypakoğlu,** s. 141-142.
[469] **Dalyan,** s. 137.
[470] **Başpınar/Kocabey,** s. 126.
[471] FSEK m. 38/4: *"Bilgisayar programının kullanım hakkına sahip kişinin yapmaya hak kazandığı bilgisayar programının yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi veya depolanması fiillerini ifa ettiği sırada, bilgisayar programının herhangi bir ögesi altında yatan düşünce ve ilkeleri belirlemek amacı ile, programın işleyişini gözlemlemesi, tetkik etmesi ve sınaması serbesttir."*
[472] **Dalyan,** s. 139.
[473] **Dalyan,** s. 139.
[474] **Başpınar/Kocabey,** s. 127.
[475] **Ateş** (2003), s. 38.

Bilgisayar programlarındaki çoğaltma, öğretide kopyalanan unsurun türüne göre "aynen kopyacılık"[476] ve "mealen kopyacılık" olarak ikiye ayrılır.[477] Aynen kopyacılık, programın korunan kaynak ve nesne kodlarının izinsiz kopyalanarak orijinal programla esaslı benzerlik gösteren bir programın geliştirilmesinde kullanılması veya programın diskten bire bir kopyasının çıkarılmasıdır ki bu; intihalin bilgisayar programlarındaki tezahürüdür.[478] Mealen kopyacılıkta ise kodlar doğrudan kopyalanmaz ancak programın yapısı, fonksiyonları, akış şeması ve arayüzleri gibi unsurları kopyalanır ve bu tür kopyalamada programlar aynı veya farklı programlama dilleriyle yazılabilir.[479] Her iki durumda da ister bütünüyle isterse kısmen korunan unsurlardan yararlanılarak yeni bir program geliştirilsin, bu eylem bir çoğaltma sayılır ve program sahibinin izni olmadan yapıldığında çoğaltma hakkını ihlal eder.[480]

2.3.3.3 Hakkın Sınırlandırılması

Çoğaltma hakkının istisnası, FSEK 38. maddesinde "*şahsen kullanma*" başlığı altında düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasına göre bir eserin ekonomik bir çıkar elde etme amacı taşımaksızın yalnızca kişisel kullanım amacıyla çoğaltılması durumunda eser sahibinin izni aranmamaktadır. Örneğin bireysel gelişimi desteklemek amacıyla yabancı dildeki bir eserin çevrilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir.[481] Ancak söz konusu fıkranın devamında, bu istisnanın da sınırları belirtilmiştir. Buna göre, çoğaltma hakkının izin gerektirmemesi için hem olumlu hem de olumsuz iki koşulun birlikte sağlanması gerekmektedir: Olumsuz koşul, çoğaltma eyleminin eser sahibinin menfaatine haksız bir zarar vermemesi; olumlu koşul ise, kişisel kullanım sınırının aşılmamasıdır.[482] Örneğin bir program geliştiricisi, kişisel öğrenme ve deneme amacıyla açık kaynak kodlu bir oyunun kaynak kodlarını bilgisayarına indirebilir ve üzerinde değişiklikler yaparak kendi oyun programını oluşturabilir. Bu durum, program geliştiricisinin ekonomik bir çıkar amacı gütmeden sadece kişisel öğrenme ve geliştirme hedefiyle yaptığı bir çoğaltma ve değişiklik eylemi ise FSEK m. 38 kapsamında, bu eylem eser sahibinin iznini gerektirmeyecektir. Ancak eğer bu program geliştiricisi, oluşturduğu bu yeni programı ticari bir oyuna

[476] Diğer adıyla "yazılım kopyacılığı"; bkz: **Kaypakoğlu,** s. 146.
[477] **Dalyan,** s. 141.
[478] **Dalyan,** s. 141.
[479] **Dalyan,** s. 143.
[480] **Dalyan,** s. 143.
[481] **Tekinalp** (2005), s. 172.
[482] **Kaya, Arslan** (2020) Bilgisayar Programlarının Şahsen Kullanmaya Mahsus Olarak Çoğaltılması Mümkün müdür?, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, Beta Basım, s. 441.

dönüştürmeye karar verirse ve bu oyunda kullandığı kodların büyük bir bölümü orijinal oyunun kodlarına dayanıyorsa, bu durumda FSEK m. 38'in istisnası geçerliliğini yitirir.[483]

Bilgisayar programlarının çoğaltılmasına ilişkin istisnalar, FSEK m. 38'de, şahsen kullanım dışında üç farklı şekilde daha düzenlenmiştir: programın üretilme amacına uygun kullanımının temin edilmesi, yedekleme ihtiyacı ve ara işlerliğin sağlanması.[484] FSEK m.38/3'e göre[485], bir programın hatalarının giderilmesi dahil olmak üzere, işlevini yerine getirebilmesi için çoğaltılmasının zorunlu olduğu durumlarda, söz konusu programı yasal yollarla edinen kişi eser sahibinden izin almakla yükümlü değildir.

Aynı şekilde FSEK m. 38/4'e[486] göre de, bir bilgisayar programını yasal yollarla edinen kişilerin; programı yükleme, çalıştırma ve hatalarını düzeltme eylemleri şahsen kullanım kapsamında değerlendirilmekte olup bu eylemler ve kullanımı için gerekli olduğu takdirde kişilerin yedekleme kopyası alması sözleşmeyle engellenemeyecektir. Başka bir deyişle bu eylemler yine çoğaltma hakkı kapsamında ele alınacak; ancak bu fiillerin icra edilmesi hak sahibinin haklarına zarar vermeyecek ve programın edinilmesine yönelik sözleşmelere bu yönde hükümler konulması mümkün olmayacaktır.[487]

Anılan maddenin beşinci fıkrasına göre ise, *"Bilgisayar programının kullanım hakkına sahip kişinin yapmaya hak kazandığı bilgisayar programının yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi veya depolanması fiillerini ifa ettiği sırada, bilgisayar programının herhangi bir ögesi altında yatan düşünce ve ilkeleri belirlemek amacı ile, programın işleyişini gözlemlemesi, tetkik etmesi ve sınaması serbesttir."*

FSEK m. 38/6-7-8 fıkraları ise[488], birden fazla bilgisayar programının uyum içinde çalışabilmesini sağlamak için kopya çıkarma serbestisini düzenlemektedir. Bu uyumluluk,

---

[483] FSEK m. 38/1'in bilgisayar programlarına uygulanabilir olup olmadığına ilişkin tartışmalar için bkz: **Dalyan,** s. 173-179.
[484] **Kaya** (2020), s. 449.
[485] FSEK m. 38/3: *"Sözleşmede belirleyici hükümlerinin yokluğu durumunda, hata düzeltme de dahil, bilgisayar programının düşünüldüğü amaca uygun kullanımı için gerekli olduğu durumda, bilgisayar programının onu hukuki yollardan edinen kişi tarafından çoğaltılması ve işlenmesi serbesttir."*
[486] FSEK m. 38/4: *"Bilgisayar programını yasal yollardan edinen kişinin programı yüklemesi, çalıştırması ve hataları düzeltmesi sözleşme ile önlenemez. Bilgisayar programının kullanımı için gerekli olduğu sürece, bilgisayar programını kullanma hakkına sahip kişinin bir adet yedekleme kopyası yapması sözleşme ile önlenemez."*
[487] **Tapcı,** s. 63.
[488] FSEK m. 38/6-7-8: *"(6) Bağımsız yaratılmış bir bilgisayar programı ile diğer programların ara işlerliğini gerçekleştirmek üzere gerekli bilgileri elde etmek için, bilgisayar programının çoğaltılması ve işlenmesi anlamında kodun çoğaltılmasının ve kod formunun çevirisinin de zorunlu olduğu durumlarda, bu fiillerin ifası aşağıdaki şartların karşılanması halinde serbesttir: 1. Bu fiillerin, ruhsat sahibi veya bir bilgisayar programının kopyasını kullanma hakkı sahibi diğer bir kişi tarafından veya onların adına bunu yapmaya yetkili kişi tarafından ifa edilmesi, 2. Araişlerliği gerçekleştirmek için gerekli bilginin, (1) numaralı bentte*

ara işlerlik olarak adlandırılmakta olup özellikle yeni bir program geliştiren bir kişinin, bu programın başka yazılımlarla (örneğin bir işletim sistemiyle) uyumlu çalışmasını sağlamak için belirli değişiklikler yapmasını veya kopyalar oluşturmasını gerektirebilir.[489] Ancak, bu tür işlemler FSEK tarafından bazı şartlara tabi tutulmuştur.

FSEK m. 38/6'ya göre, ara işlerliği sağlamak amacıyla programın işlenmesinden kodun çoğaltılması ve kodun biçiminin değiştirilmesi anlaşılır ve bu işlemler, yalnızca bu durumlar için zorunluluk arz ettiğinde mümkündür.[490] Ayrıca bu işlemler yalnızca bilgisayar programının lisans sahibi olan kişiler, programın kullanım hakkına sahip kişiler ya da onların yetkilendirdiği kişiler tarafından gerçekleştirilebilir. İşlemler, yalnızca ara işlerliği sağlamak için gerekli olan program bölümleriyle sınırlı kalmalıdır. Eğer ara işlerlik için gereken bilgiler önceden sağlanmışsa, kopya çıkarma veya işleme işlemlerinin yapılmasına izin verilmez.

Ara işlerlik sağlamak amacıyla yapılan bu işlemler, programın normal kullanımına zarar vermemeli ve hak sahibinin meşru çıkarlarına orantısız bir şekilde müdahale etmemelidir.[491] Ayrıca, ara işlerlik amacıyla edinilen bilgiler, yalnızca gerekli olduğu durumlarla sınırlı kalmalı ve başka bir amaçla kullanılamaz; bu bilgiler başkalarına verilemez ve benzer bir bilgisayar programının geliştirilmesi, üretilmesi, pazarlanması ya da fikri mülkiyet haklarını ihlal eden başka bir faaliyet için de bu bilgiler kullanılamaz.[492] Örneğin bir metin düzenleme programı üzerinde çoğaltma hakkı bulunan kişi bu programın, *Windows* işletim sistemiyle uyumlu çalışabilmesi için belirli kodları analiz edip program üzerinde gerekli değişiklikleri yapabilir. Bu süreçte elde ettiği bilgileri yalnızca uyumluluk amacına yönelik kullanmak ve başka bir program geliştirme amacıyla paylaşmamak durumundadır.

---

belirtilen kişilerin kullanımlarına sunulmaması, 3. Bu fiillerin, araişlerliği gerçekleştirmek için gereken program parçaları ile sınırlı olması.
(7) Yukarıdaki fıkra hükümleri, onun uygulanması ile elde edilen bilgilerin; 1. Bağımsız yaratılmış bilgisayar programının araişlerliğini gerçekleştirmenin dışında diğer amaçlar için kullanılmasına, 2. Bağımsız yaratılmış bilgisayar programının araişlerliği için gerekli olduğu durumlar dışında başkalarına verilmesine, 3. İfade ediliş bakımından esastan benzer bir bilgisayar programının geliştirilmesi, üretilmesi veya pazarlanması veya fikri hakları ihlal eden herhangi diğer bir fiil için kullanılmasına, İzin vermez.
(8) Altıncı ve Yedinci fıkra hükümleri, programdan normal yararlanma ile çelişir veya hak sahibinin meşru yararlarına makul olmayan müdahale eder şekilde kullanılmasına izin verecek tarzda yorumlanamaz."
[489] **İçli,** s. 56.
[490] **Topaloğlu** (1997), s. 51.
[491] **İçli,** s. 57.
[492] **İçli,** s. 57.

Bu istisnaların ortak noktası, kişisel kullanım amacıyla çoğaltma hakkının yalnızca programı meşru yollarla edinen kişiler tarafından kullanılabilmesidir.[493]

2.3.4 Yayma Hakkı

2.3.4.1 Genel Olarak

Bir bilgisayar programının yalnızca çoğaltılmasının, tek başına anlamlı bir sonuç ifade etmemesi veya hedeflenen işlevi yerine getirmemesi olasıdır. Zira üçüncü kişiler bu programdan, çoğaltılmış kopyalarının ekonomik olarak dağıtılması yoluyla faydalanabilecektir.[494] Ancak belirtilmelidir ki yayma hakkı, genellikle çoğaltma hakkının bir uzantısı olarak devredilse de mali hakların birbirinden bağımsız yapıları nedeniyle bu durum her zaman zorunlu değildir.[495]

Her ne kadar yayma hakkı FSEK'te açık bir tanıma sahip olmasa da, bu hakkın düzenlendiği 23. maddede hangi eylemlerin yayma olarak değerlendirileceği örneklerle açıklanmıştır.

FSEK m. 23'e göre[496] yayma hakkı; bir eserin orijinalinin veya çoğaltılmış nüshalarının kiralanması, ödünç verilmesi, satışa çıkarılması ya da başka yollarla dağıtılması gibi tasarrufları kapsayan mali haklardan biridir.[497] Hükümde yer alan *"diğer yollarla dağıtma"* ifadesi, burada belirtilen yetkilerin sınırlı bir şekilde sayılmadığını açıkça ortaya koymaktadır ve bu doğrultuda, mülkiyetin ya da zilyetliğin devrini içeren her türlü piyasaya arz etme işlemi yayma hakkının kapsamına dahil edilir.[498] Diğer bir anlatımla yayma hakkı; eserin orijinalinin veya nüshalarının piyasaya arz edilmesi, ticari dolaşıma sunulması ya da ticaret sahasına dahil edilmesi şeklinde tanımlanabilir.[499] Bu noktada, hükümde yer alan *"nüsha"* kavramının yalnızca somut veya fiziksel kopyalarla sınırlı olduğuna dair açık bir düzenleme mevcut değildir ve anılan maddede geçen *"çoğaltılmış nüsha"* ifadesinin eserin sadece maddi değil, gayri-maddi kopyalarının da yayma hakkı kapsamında değerlendirilebileceği izlenimi uyandırmaktadır.[500] Bu bağlamda FSEK m. 23'ün mevcut hükmü, eserin dijital kopyalarının internet üzerinden satışını da

[493] **Yavuz/Alıca/Merdivan,** s. 859.
[494] **Efe,** s. 96.
[495] **Tekinalp** (2005), s. 174.
[496] FSEK m. 23/1: *"Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine aittir."*
[497] **Çakır Çelebi,** s. 133-134.
[498] **Çakır Çelebi,** s. 134.
[499] **Çakır Çelebi,** s. 134.
[500] **Çakır Çelebi,** s. 137.

yayma hakkı kapsamında değerlendirmeye engel teşkil etmediği intibaı uyandırmaktadır.[501] Ancak 2017 yılında yayımlanan 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Taslağı'nın[502] 6. maddesinde, *"Bir eserin fiziki nitelikteki aslını veya çoğaltılmış nüshalarını kiralama, ödünç verme, satışa sunma ya da diğer yollarla dağıtma suretiyle yayma hakkı, münhasıran eser sahibine aittir"* ifadesine yer verilerek, yayma hakkının yalnızca eserin fiziksel nüshaları üzerinde uygulanabileceği hükme bağlanmıştır.[503] Bu doğrultuda programların sanal ortamda ivazlı ya da ivazsız şekilde üçüncü kişilerin istifadesine sunulması, satım veya kiralama olarak kabul edilemeyecek, bu tür eylemler "dolaylı temsil" ya da eserin "elektronik olarak kamuya iletim hakkının kullanılması" şeklinde değerlendirilecektir.[504]

Yayma hakkı, ivazlı ya da ivazsız bir tasarruf işlemiyle üçüncü kişilere devredilebilir veya bu kişilere belirli kullanım hakları tanınabilir ya da tamamen devrolunabilir.[505]

Eserin yayma hakkı kapsamında ticarete sunulup sunulmayacağına karar verme yetkisi yalnızca eser sahibine aittir.[506] Öyleyse bir bilgisayar programını oluşturan kişinin izni olmadan eserin satış amacıyla piyasaya sunulması, kiralanması, ödünç verilmesi veya dağıtılması hukuken mümkün değildir. Bu doğrultuda yalnızca çoğaltma işlemini gerçekleştiren bir şirket, çoğaltılan kopyaları ticarete sunma yetkisine sahip değildir.[507] Benzer şekilde bir kişi bir bilgisayar programından yirmi adet kopya satın almış olsa bile, bu kopyaları programın geliştiricisinin onayı olmadan üçüncü kişilere kiralayamaz veya ödünç veremez.[508]

Yayma hakkı, genellikle çoğaltma hakkı ile birlikte ele alınmakta ve uygulama alanı bulmaktadır. Bu bağlamda çoğaltma hakkı, çoğu durumda öncelikli bir konumda olup, kural olarak çoğaltılmış eser nüshalarının yayılmasını mümkün kılarken; yayma hakkının mutlaka bir çoğaltma işlemine dayalı olması gerekmez ve bu iki hakkın ardışık

[501] **Çakır Çelebi,** s. 137.
[502] Bkz: <https://www.egelilawoffice.com/wp-content/uploads/2017/07/5846-SAYILI-FIKIR-VE-SANAT-ESERLERI-KANUNUNDA-DEGISIKLIK-YAPILMASINA-ILISKIN-KANUN-TASARISI.pdf> s.e.t. 20.11.2024
[503] **Çakır Çelebi,** s. 137.
[504] **Dalyan,** s. 145.
[505] **Erel** (2009), s. 571.
[506] Bkz: FSEK m. 23/1.
[507] **Dalyan,** s. 144.
[508] **Dalyan,** s. 144.

bir şekilde kullanılması zorunluluğu da bulunmamaktadır.[509] Çoğaltma hakkı ile yayma hakkı arasında güçlü bir bağlantı olduğu açık olmakla birlikte, bu haklar hukuken birbirinden bağımsız olarak düzenlendiği için, farklı tasarruf işlemlerine tabi tutulabilirler.[510] Özellikle, çoğaltma hakkı izinsiz yapılan çoğaltma faaliyetlerini önlemeyi hedeflerken, yayma hakkı esasen izinli olarak çoğaltılmış nüshaların yayılmasını konu alır.[511] Bu bağlamda, taraflar arasında yapılan sözleşmelerde açık ve kesin bir hüküm yer almadıkça ya da somut olayın koşulları aksi bir yoruma işaret etmedikçe, çoğaltma hakkının devri, genellikle yayma hakkının da devredildiği şeklinde yorumlanmaktadır.[512]

Başka bir ifadeyle bir programın sahibi, çoğaltma ve yayma haklarını aynı kişiye devredebileceği gibi bu hakları birbirinden bağımsız olarak farklı kişilere de tahsis edebilir. Bu durumda programın çoğaltılması bir kişi tarafından gerçekleştirilirken, yayılması başka bir kişi tarafından farklı bir zaman ya da mekânda gerçekleştirilmesi mümkün hale gelmektedir.[513] Nitekim, bu duruma FSEK m. 23/2[514] izin vermekte olup eser sahibinin rızasıyla yurt dışında çoğaltılmış nüshaların ülke içine getirilmesi ve bu nüshalardan yayma hakkı yoluyla yararlanılmasının münhasıran eser sahibine ait olduğu açıkça hükme bağlanmıştır.[515]

Diğer yandan, işin mahiyeti aksini göstermedikçe işleme hakkının devriyle birlikte işlenen esere ilişkin yayma hakkının da devredilmiş sayılacağı genel kabul görmektedir. Zira işleme hakkından ekonomik olarak etkin bir şekilde yararlanılabilmesi için, işleyenin genellikle yayma hakkına sahip olması gereklidir.[516] Bu doğrultuda, bir bilgisayar programını başka bir dile çevirerek işleme hakkını kullanan kişi, işin niteliği aksi bir duruma işaret etmedikçe, ortaya çıkardığı işlenmiş programın yayma hakkına da sahip bulunmaktadır.[517]

---

[509] **Korkut Emrağ,** s. 134.
[510] **Korkut Emrağ,** s. 134.
[511] **Korkut Emrağ,** s. 134.
[512] **Yusufoğlu,** s. 95.
[513] **Korkut Emrağ,** s. 134.
[514] FSEK m. 23/2: *"Eser sahibinin izniyle yurt dışında çoğaltılmış nüshaların yurt içine getirilmesi ve bunlardan yayma yoluyla faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Yurt dışında çoğaltılmış nüshalar her ne surette olursa olsun eser sahibinin ve/veya eser sahibinin iznini haiz yayma hakkı sahibinin izni olmaksızın ithal edilemez. Kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla, belirli nüshaların hak sahibinin yayma hakkını kullanması sonucu mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içinde ilk satışı veya dağıtımı yapıldıktan sonra bunların yeniden satışı eser sahibine tanınan yayma hakkını ihlal etmez."*
[515] **Korkut Emrağ,** s. 134.
[516] **Erel** (1998), s. 145.
[517] **Dalyan,** s. 144.

2.3.4.2 Hakkın Sınırlandırılması: Tükenme İlkesi

a) Genel Olarak

Eserin piyasada satışa arz edilip edilmemesi, eser sahibine tanınmış münhasır bir yetkidir. Ancak bu yetki sınırsız olmayıp eser sahibinin rızasıyla gerçekleşen ilk satıştan sonra sona erer.[518] Başka bir deyişle, eserin iradi olarak ilk kez satılmasıyla birlikte eser sahibinin yayma hakkı tükenir ve eseri satın alan kişiler onu yeniden satışa konu edebilir; bu durumda eser sahibi bu satışlara müdahale edemez.[519]

FSEK m. 23/2'e göre de; *"Kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla, belirli nüshaların hak sahibinin yayma hakkını kullanması sonucu mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içinde ilk satışı veya dağıtımı yapıldıktan sonra bunların yeniden satışı eser sahibine tanınan yayma hakkını ihlal etmez."* Bu durum, "yayma hakkının tükenmesi" ya da "tükenme ilkesi" olarak ifade edilmektedir.[520]

Tükenme ilkesi, 2009 tarihli Yönerge m. 4/2'de de *"Hak sahibi tarafından veya onun rızasıyla bir program kopyasının Topluluk içinde ilk satışı, programın veya kopyasının daha fazla kiralanmasını kontrol etme hakkı hariç olmak üzere, bu kopyanın Topluluk içindeki dağıtım hakkını tüketecektir"* ifadesiyle yer bulmuştur. Görüleceği üzere yayma hakkının tükenmesi hususunda Yönerge, eserin AB sınırları içerisindeki ilk satışını şart koşarken, FSEK yalnızca ülke sınırları içerisindeki ilk satışa odaklanmaktadır. Başka bir deyişle, FSEK kapsamında ülkesel tükenme ilkesine yer verilmiştir.[521] Buna göre eserin yurtdışında eser sahibinin izniyle çoğaltılması durumunda, bu işlem yurt içinde tükenme sonucunu doğurmaz.[522] Tükenme ilkesinin devreye girdiği noktada ise yayma hakkı sona ermektedir.[523]

Tükenme ilkesi, yalnızca yayma hakkıyla sınırlı olup diğer mali hakların bu ilke çerçevesinde sona ermesi mümkün değildir.[524] Tükenme ilkesi eserin yalnızca satış ve dağıtım hakkını tüketir.[525] Eserin kiraya verilmesi, kamuya ödünç verilmesi, finansal kiralama işlemlerine konu edilmesi ya da asıl veya çoğaltılmış nüshalar üzerinde rehin

[518] **Öztan** (2008), s. 362.
[519] **Öztan** (2008), s. 362.
[520] **Çakır Çelebi,** s. 143.
[521] **Yıldırım, Mustafa Fadıl** (2003) 'Bilgisayar Programlarında Akdî ve Teknik Kullanım Sınırlamaları ve Kullanıcının Hukukî Konumu' Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C:7 S:1-2, s. 563-580, s. 573; **Çavuşoğlu Sancak,** s. 81.
[522] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 81-82.
[523] **Yıldırım** (2003), s. 573.
[524] **Çakır Çelebi,** s. 144; **Çavuşoğlu Sancak,** s. 81.
[525] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 81.

veya intifa hakkı tesis edilmesi eser üzerindeki mali hakların tükenmesine yol açmaz.[526] Tükenme ilkesinin uygulanabilmesi için; yayma hakkı kapsamında bir eylem bulunmalı, eylem mülkiyet hakkının devri sonucunu doğurmalı, ilk satım veya dağıtım eser veya hak sahibinin iznine dayalı olarak yapılmalı, yayma hakkını devralan kişi eseri yeniden piyasaya sürmelidir.[527] Ancak eserin yeniden piyasaya sürülmesinin kiralama veya kamuya ödünç verme dışındaki bir yayma yöntemiyle gerçekleştirilmesi gerekir. Daha açık bir ifadeyle, bu ilkenin uygulanabilmesi, eserin aslı veya nüshalarının tam anlamıyla kullanılmasına olanak tanıyacak kesin bir mülkiyet devrini gerektirir.[528] Zira eserin mülkiyetinin herhangi bir şekilde devredilerek ilk kez dağıtımının yapılması halinde, eser sahibinin yayma hakkı yalnızca mülkiyetin yeniden devrine ilişkin olarak sona erer; ancak kiralama ve kamuya ödünç verme yetkileri bu tükenme kapsamına girmez. Başka bir ifadeyle, eser sahibinin açık bir rıza göstermemesi durumunda, eserin kiralanması veya kamuya ödünç verilmesi konusundaki hakları eser sahibinin üzerinde kalmaya devam eder.[529] Zira FSEK m. 23/2'nin üçüncü cümlesinde de *"kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla"* ifadesi yer almaktadır.

Tükenme ilkesi emredici bir düzenlemedir ve bu kapsamda tükenme ilkesinin uygulanma koşulları gerçekleştiğinde, yayma hakkı herhangi bir ek işlem veya müdahaleye gerek olmaksızın kendiliğinden sona erer. Başka bir deyişle taraflar aralarında yaptıkları sözleşmeyle tükenme ilkesinin uygulanmayacağını kararlaştırmış olsalar dahi, FSEK m. 23/2'de öngörülen koşulların oluşması halinde bu ilke geçerlilik kazanır.[530]

Sonuç olarak bir bilgisayar programının aslı veya nüshalarının eser sahibi tarafından ya da onun izniyle başka bir kişi aracılığıyla mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içerisinde ilk kez dağıtıma sunulması durumunda, bu programı devralan kişiler eser sahibinden yeniden izin almaksızın söz konusu programın aslı veya nüshalarını tekrar mülkiyeti devredici işlemlerle elden çıkarabilirler.[531] Bununla birlikte, eser sahibinin açık rızası bulunmadıkça, programı devralanların bu programı kiraya verme veya kamuya ödünç olarak sunma yetkisi yoktur; zira bu tür işlemler eser sahibinin münhasır yetki alanında kalmaya devam etmektedir.[532] Bu noktada vurgulanması gereken husus, tükenme

[526] **Çakır Çelebi,** s. 148; **Öztan** (2008), s. 369.
[527] **Çakır Çelebi,** s. 146-148.
[528] **Çakır Çelebi,** s. 148.
[529] **Dalyan,** s. 211.
[530] **Çakır Çelebi,** s. 145.
[531] **Dalyan,** s. 212.
[532] **Dalyan,** s. 212.

ilkesinin yalnızca yayma hakkı açısından geçerli olduğudur. Diğer bir deyişle, programı devralan kişiler, sadece devralınan programın aslı veya nüshalarını tekrar mülkiyeti devredici işlemlere konu edebilirler. Ancak bu kişiler, nüshaların çoğaltılması ve çoğaltılan nüshaların satışa sunulması gibi işlemleri gerçekleştirdiklerinde, eser sahibinin çoğaltma hakkını ihlal etmiş olacaklardır.[533]

b) Bilgisayar Programlarında Dijital Tükenme

Fiziki ortama aktarılmış eserlerin ilk satışı veya dağıtımı durumunda tükenme ilkesinin uygulanacağı konusunda bir görüş birliği bulunmakla birlikte, dijital eserlerin doğrudan bilgisayara indirilmesinin yayma hakkı kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve bu bağlamda tükenme ilkesine tabi olup olmayacağı hâlâ tartışmalıdır. Özellikle "dijital tükenme" kavramı önemli bir hukuki sorun olarak öne çıkmaktadır.[534]

Bilgisayar programları özelinde öğretide bizim de katıldığımız yaygın görüş, bir programın internetten indirilmesinin eser sahibinin rızası olsa dahi genellikle çoğaltma hakkı ve umuma iletim hakkı kapsamında değerlendirildiği yönündedir.[535] Eser sahibinin rızası bulunmuyorsa bu durum, söz konusu hakların ihlali olarak görülmektedir.[536] Bu yaklaşıma göre, FSEK m. 23/2'de yer alan "çoğaltılmış nüshalar" ifadesi, programların veri taşıyıcısına kaydedilmiş olmasını şart koşmakta; dolayısıyla internet üzerinden indirilen programlar bakımından tükenme ilkesinin uygulanamayacağı sonucuna varılmaktadır.[537] Diğer bir görüş ise bu ifadenin, bilgisayar programları ile diğer eserler arasında gereksiz bir ayrım yarattığını ileri sürmektedir. Bu görüşe göre, programların hem fiziki bir taşıyıcı ile hem de dijital ortamda devredilmesi, zilyetliğin devri sonucunu doğurur ve bu iki devre farklı hukuki sonuçlar bağlanması isabetli değildir.[538]

İnternet üzerinden indirilen bilgisayar programlarının yayma hakkının tükenmesine konu olup olamayacağı meselesi öğretide uzun yıllardır tartışılmakla beraber Avrupa hukukunda da yoğun tartışmalara yol açmıştır.[539] Bu alandaki hukuki çerçeveyi şekillendiren önemli kararlardan biri, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) 3 Temmuz

[533] **Dalyan,** s. 212.
[534] **Efe,** s. 99.
[535] **Aksu, Mustafa** (2016) 'İnternet Üzerinden Yayılan Eserlerde Tükenme İlkesi? (Dijital Tükenme İlkesi?)' AYBÜ-Ticaret ve Fikrî Mülkiyet Hukuku Dergisi, C:2 S:1, s. 1-22, s. 9.
[536] **Aksu** (2016), s. 9.
[537] **Yıldırım** (2003), s. 574.
[538] **Yıldırım** (2003), s. 574-575.
[539] **Çakır Çelebi,** s. 152-153.

2012 tarihinde verdiği UsedSoft/Oracle kararıdır[540] ve bu karar, konunun teorik ve pratik boyutlarını derinlemesine ele alarak tartışmaların seyrini belirlemiştir.[541]

Alman Federal Mahkemesi, internetten indirilen bilgisayar programlarında yayma hakkının tükenip tükenmeyeceği konusunu ABAD'a taşımıştır. Oracle, programlarının lisans sözleşmesi ile sunulduğunu ve bunun bir kopya satışı veya 2009 tarihli Yönerge kapsamında bir devir oluşturmadığını savunmuş; UsedSoft'un programları ikinci el olarak kullanıma açarak çoğaltma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. ABAD, Yönerge'deki *"ilk satış"* kavramını[542] yorumlayarak, bir eser kopyasının mülkiyetinin bedel karşılığı devrini içerdiğine karar vermiştir.[543] Oracle'ın programlarının lisansla sunulması, indirilen kopyaların ilk kullanıcının bilgisayarına kaydedilmesi ve süresiz kullanım hakkı tanınması, bu durumun *"ilk satış"* olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Mahkeme, fizikî veri taşıyıcısı ile pazarlama ve internetten indirme arasında ekonomik fark olmadığını belirtmiştir.[544] Tükenme ilkesi kapsamında, programı devreden kullanıcının kopyayı

---

[540] Karar metni için bkz: <https://opencasebook.org/casebooks/432-sale-and-licensing-of-content-online-june-2017/resources/15-usedsoft-gmbh-v-oracle-international-corp-c-12811-july-3-2012-ecj-digital-distribution-exhaustion/> s.e.t. 20.11.2024.

[541] **Efe,** s. 59-60.

[542] 2009 tarihli Yönerge m. 4/2: *"The first sale in the Community of a copy of a program by the rightholder or with his consent shall exhaust the distribution right within the Community of that copy, with the exception of the right to control further rental of the program or a copy thereof."* Bu metin, *"Hak sahibi tarafından veya onun rızasıyla bir program kopyasının Topluluk içinde ilk satışı, programın veya kopyasının daha fazla kiralanmasını kontrol etme hakkı hariç olmak üzere, bu kopyanın Topluluk içindeki dağıtım hakkını tüketecektir"* olarak çevrilebilir.

[543] **Efe,** s. 60.

[544] **Efe,** s. 60; Bkz: Karar metni 47. paragraf: *"It makes no difference, in a situation such as that at issue in the main proceedings, whether the copy of the computer program was made available to the customer by the rightholder concerned by means of a download from the rightholder's website or by means of a material medium such as a CD-ROM or DVD. Even if, in the latter case too, the rightholder formally separates the customer's right to use the copy of the program supplied from the operation of transferring the copy of the program to the customer on a material medium, the operation of downloading from that medium a copy of the computer program and that of concluding a licence agreement remain inseparable from the point of view of the acquirer, for the reasons set out in paragraph 44 above. Since an acquirer who downloads a copy of the program concerned by means of a material medium such as a CD-ROM or DVD and concludes a licence agreement for that copy receives the right to use the copy for an unlimited period in return for payment of a fee, it must be considered that those two operations likewise involve, in the case of the making available of a copy of the computer program concerned by means of a material medium such as a CD-ROM or DVD, the transfer of the right of ownership of that copy."* Bu metin, *"Ana davada söz konusu olan gibi bir durumda, bilgisayar programının kopyasının ilgili hak sahibi tarafından müşteriye hak sahibinin web sitesinden indirme yoluyla mı yoksa CD-ROM veya DVD gibi maddi bir ortam yoluyla mı sunulduğu fark etmez. İkinci durumda da hak sahibi, müşterinin tedarik edilen programın kopyasını kullanma hakkını, programın kopyasını maddi bir ortamda müşteriye aktarma işleminden resmi olarak ayırsa bile, bu ortamdan bilgisayar programının bir kopyasını indirme işlemi ile lisans sözleşmesi akdetme işlemi, yukarıda 44. paragrafta belirtilen nedenlerden dolayı, edinen açısından birbirinden ayrılamaz. İlgili programın bir kopyasını CD-ROM veya DVD gibi maddi bir ortam vasıtasıyla indiren ve bu kopya için bir lisans sözleşmesi imzalayan bir edinen, bir ücret ödemesi karşılığında kopyayı sınırsız bir süre için kullanma hakkını elde ettiğinden, bu iki işlemin de, ilgili bilgisayar programının bir kopyasının CD-ROM veya DVD gibi maddi bir ortam vasıtasıyla kullanıma sunulması durumunda, bu kopyanın mülkiyet hakkının devrini içerdiği düşünülmelidir"* olarak çevrilebilir. <https://opencasebook.org/casebooks/432-sale-and-licensing-of-content-online-june-

bilgisayarından tamamen kaldırması gerektiği, aksi halde çoğaltma hakkının ihlal edileceği belirtilmiştir. Ayrıca, tükenme ilkesinin lisansın süresiz kullanım hakkı tanıması durumunda geçerli olduğu vurgulanmıştır. ABAD, yayma hakkının tükenmesi sebebiyle UsedSoft'un eyleminin telif hakkını ihlal etmediğine ve ikinci el kullanıcıların ilk kullanıcıyla aynı haklara sahip olduğuna karar vermiştir.[545]

ABAD'ın UsedSoft kararının temel dayanağını, 2009 tarihli Yönerge m. 4/2'de geçen *"that copy"* ifadesinin oluşturduğu belirtilmelidir.[546] AB Hukukunda genel bir düzenleme olan ve tüm eser türleri için geçerli olan 2001/29 sayılı Bilgi Toplumunda Telif Hakları ve Bağlantılı Hakların Uyumlaştırılmasına İlişkin Yönerge'nin[547] (2001/29 sayılı Yönerge) m. 4/2'sinde ise bu kavrama karşılık *"that object"* ifadesi yer almakta[548] ve bu ibarenin eserin fiziki nüshalarına atıfta bulunduğu değerlendirilmektedir.[549]

Buna karşın ABAD; 2009 tarihli Yönerge'deki *"program kopyasının ilk satımı/the first sale of a copy of a program"* ifadesinden, yayma hakkının tükenmesi için fiziksel bir nüsha şartının çıkarılamayacağını vurgulamış; aksine, Yönerge'nin *"program kopyası/copy of a program"* ibaresi ile kopyanın fiziki bir taşıyıcıya bağlı olup olmaması arasında bir ayrım yapılmadığını ifade etmiştir ve *"that copy"* ifadesinin, *"that object"* gibi yalnızca fiziki varlığı olan nüshaları kapsamadığı, dolayısıyla fiziksel bir taşıyıcıya bağımlılık aranmadığı sonucuna ulaşmıştır.[550]

Ayrıca ABAD, 2009 tarihli Yönerge'nin, 2001/29 sayılı Yönerge'ye kıyasla bilgisayar programları için özel hüküm niteliği taşıdığını ve internetten indirilen bir programın yayma hakkının tükenmiş sayılacağını belirtmiştir.[551] Bu kararın bir diğer dayanağı, 2009 tarihli Yönerge'de yalnızca maddi varlığa sahip nüshaların yayma hakkına konu olacağına dair bir hüküm bulunmaması ve 2001/29 sayılı Yönerge'nin 28 numaralı

2017/resources/15-usedsoft-gmbh-v-oracle-international-corp-c-12811-july-3-2012-ecj-digital-distribution-exhaustion/> s.e.t. 20.11.2024.

[545] **Efe,** s. 60-61.

[546] **Çakır Çelebi,** s. 155.

[547] Yönerge tam metni için bkz: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0029> s.e.t. 21/11/2024.

[548] 2001/29 sayılı Bilgi Toplumunda Telif Hakları ve Bağlantılı Hakların Uyumlaştırılmasına İlişkin Yönerge m. 4/2: *"The distribution right shall not be exhausted within the Community in respect of the original or copies of the work, except where the first sale or other transfer of ownership in the Community of* ***that object*** *is made by the rightholder or with his consent."* Bu metin, *"Bu nesnenin Topluluk içinde ilk satışının veya mülkiyetinin diğer bir şekilde devrinin hak sahibi tarafından veya onun rızasıyla yapıldığı durumlar hariç olmak üzere, eserin aslı veya kopyaları ile ilgili olarak Topluluk içinde dağıtım hakkı tükenmez"* olarak çevrilebilir.

[549] **Çakır Çelebi,** s. 154.

[550] **Çakır Çelebi,** s. 154.

[551] **Çakır Çelebi,** s. 155.

paragrafında[552] bu tür bir sınırlamanın düzenlenmiş olmasıdır.[553] Ayrıca, 2009 tarihli Yönerge'nin umuma iletim hakkını düzenlememiş olması da bu kararın verilmesinde etkili olmuştur.[554]

2.3.5 Temsil Hakkı

FSEK'in 24/1. maddesinde *"Bir eserden, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarıyan aletlerle umumi mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı munhasıran eser sahibine aittir"* ifadesiyle düzenlenen temsil hakkı, umuma arzın devamı niteliğinde bir mali hak olarak tanımlanır.[555] Kanun, "temsil" kavramını açıkça tarif etmemekle birlikte, bunun eserin maddi bir varlık üzerinden sunulmasından ziyade, üçüncü kişilerin eseri görmesi veya duyması şeklinde, maddi olmayan araçlarla kamuya iletilmesi anlamına geldiği kabul edilmektedir.[556] Bir diğer ifadeyle temsil hakkı, bir eserin yayım dışındaki yöntemlerle ve doğrudan insan duyularına hitap ederek kamuya sunulması olarak tanımlanabilir.[557]

Anılan madde hükmünce temsil hakkı, "doğrudan temsil" ve "dolaylı temsil" olarak ikiye ayrılmaktadır.[558] Doğrudan temsil, bir eserin dinleyici veya seyircilere işaret, ses ya da resim nakline yarayan araçlar kullanılmadan, doğrudan sunulmasıdır. Örneğin, bir şiirin bir topluluğa okunması, bir tiyatro oyununun sahnede oynanması veya bir tablonun sergide teşhir edilmesi bu kapsamdadır.[559] Dolaylı temsil ise, eserin işaret, ses veya resim nakline yarayan araçlarla sunulmasını ifade eder. Bir şarkının kaydedildikten sonra teyp veya video cihazlarıyla dinletilmesi ya da stadyumda verilen bir konserin ses nakil araçlarıyla başka

---

[552] 2001/29 sayılı Yönerge 28. paragraf: *"Copyright protection under this Directive includes the exclusive right to control distribution of the work incorporated in a tangible article. The first sale in the Community of the original of a work or copies thereof by the rightholder or with his consent exhausts the right to control resale of that object in the Community. This right should not be exhausted in respect of the original or of copies thereof sold by the rightholder or with his consent outside the Community. Rental and lending rights for authors have been established in Directive 92/100/EEC. The distribution right provided for in this Directive is without prejudice to the provisions relating to the rental and lending rights contained in Chapter I of that Directive."* Bu metin, *"Bu Direktif kapsamındaki telif hakkı koruması, somut bir eşyaya dahil edilen eserin dağıtımını kontrol etme münhasır hakkını içerir. Bir eserin orijinalinin veya kopyalarının hak sahibi tarafından veya onun rızasıyla Topluluk içinde ilk satışı, bu nesnenin Topluluk içinde yeniden satışını kontrol etme hakkını tüketir. Bu hak, hak sahibi tarafından ya da onun rızasıyla Topluluk dışında satılan orijinal ya da kopyalar bakımından tükenmemelidir. Eser sahipleri için kiralama ve ödünç verme hakları 92/100/EEC sayılı Direktifte belirlenmiştir. Bu Direktifte öngörülen dağıtım hakkı, söz konusu Direktifin I. Bölümünde yer alan kiralama ve ödünç verme haklarına ilişkin hükümlere halel getirmez"* olarak çevrilebilir.
[553] **Çakır Çelebi,** s. 155.
[554] **Çakır Çelebi,** s. 155.
[555] **Tapcı,** s. 68.
[556] **Arslanlı** (1954), s. 104.
[557] **Erel** (1998), s. 145.
[558] **Dalyan,** s. 148.
[559] **Dalyan,** s. 148.

bir mekânda dinlenmesi dolaylı temsilin örneklerindendir. Her iki durumda da temsil, eserin muhataplarına ulaşma biçimindeki araçsal farklılıkla ayrışmaktadır.[560]

Temsilin temel unsurları, eserden yararlanmanın yalnızca o anla sınırlı ve dolayısıyla geçici bir nitelik taşıması ile bu yararlanmanın kamuya açık bir mahalde gerçekleşmesidir; başka bir deyişle, eserin tek bir kişiye, dar bir topluluğa veya genel erişime kapalı bir mekânda sunulması halinde temsilin varlığından bahsetmek mümkün olmayacaktır.[561]

Bir bilgisayar programının doğrudan temsiline, bir program geliştiricisinin kodunun işleyişini bir konferans salonunda canlı olarak seyircilere gösterdiği bir sunum örnek olarak verilebilir. Dolaylı temsil ise, aynı gösterimin kayıt altına alınarak video aracılığıyla başka bir platformda izleyicilere sunulması durumunda gerçekleşecektir.

2.3.6 İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı

Günümüzde teknolojinin gelişimi, eserlerin geleneksel yöntemlerden ziyade ses, görüntü ve veri aktarımına olanak tanıyan radyo, televizyon ve özellikle internet gibi modern iletişim araçlarıyla kamuya sunulmasını öncelikli hale getirirken, bilgisayar teknolojisindeki hızlı ilerlemeler de bu eserlerin elektronik ortamda ve özellikle internet üzerinden her türlü iletimini teknik olarak mümkün ve yaygın hale getirmiştir.[562] Dolayısıyla bir eserin internet aracılığıyla erişilerek kullanılması da umuma iletim hakkı çerçevesinde değerlendirilecektir.[563]

FSEK m. 25/1 hükmüne göre; "*Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı munhasıran eser sahibine aittir."* Maddenin ikinci fıkrasında eser sahibi eserin umuma

[560] **Dalyan,** s. 148-149.
[561] **Dalyan,** s. 149.
[562] **Dalyan,** s. 150.
[563] **Tekinalp** (2005), s. 181.

iletilmesine izin verme veya yasaklama hakkına sahip olduğu[564]; üçüncü fıkrasında da umuma iletimin eser sahibinin yayma hakkını ihlal etmeyeceği açıkça düzenlenmiştir.[565]

Umuma iletim hakkı WIPO Telif Hakları Sözleşmesi'nin *"Kamuya İletim Hakkı" (Right of Communication to the Public)* başlıklı 8. maddesinde de düzenlenmiştir.[566] Söz konusu düzenleme, dijital formatlarda eserin iletim hakkının eser sahibine ait münhasır yetkiler arasında yer aldığını vurgulamak ve Bern Sözleşmesi'ndeki bu eksikliği gidermek amacıyla oluşturulmuştur.[567]

Eserin elektronik yöntemlerle kamuya iletim hakkı, eserden yalnızca o anlık ve geçici bir şekilde yararlanılmasını ve eserin kamuya yönelik temsilini içermesi nedeniyle dolaylı temsilin özgün bir türü olarak değerlendirilebilirken, Bern Sözleşmesi'nin mükerrer 11. maddesi[568] hükmüne paralel şekilde bu hak, temsil hakkından bağımsız ve ayrı bir hak

---

[564] FSEK m. 25/2: *"Eser sahibi, eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına da sahiptir."*

[565] FSEK m. 25/3: *"Bu madde ile düzenlenen umuma iletim yoluyla eserlerin dağıtım ve sunumu eser sahibinin yayma hakkını ihlal etmez."*

[566] WIPO Telif Hakları Anlaşması *"Kamuya İletim Hakkı" (Right of Communication to the Public)* başlıklı m. 8: *"Without prejudice to the provisions of Articles 11(1)(ii), 11bis(1)(i) and (ii), 11ter(1)(ii), 14(1)(ii) and 14bis(1) of the Berne Convention, authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing any communication to the public of their works, by wire or wireless means, including the making available to the public of their works in such a way that members of the public may access these works from a place and at a time individually chosen by them."* Bu metin, *"Bern Sözleşmesi'nin 11(1)(ii), 11(mükerrer)(1)(i) ve (ii), 11ter(1)(ii), 14(1)(ii) ve 14bis(1) maddelerinin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, edebiyat ve sanat eserleri sahipleri, eserlerinin telli veya telsiz araçlarla umuma iletilmesine izin verme münhasır hakkına sahip olacaklardır"* olarak çevrilebilir.

[567] **Dalyan,** s. 150.

[568] Bern Sözleşmesi *"Yayın ve Bağlantılı Haklar" (Broadcasting and Related Rights)* başlıklı mükerrer m. 11: *"(1) Authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing: (i) the broadcasting of their works or the communication thereof to the public by any other means of wireless diffusion of signs, sounds or images; (ii) any communication to the public by wire or by rebroadcasting of the broadcast of the work, when this communication is made by an organization other than the original one; (iii) the public communication by loudspeaker or any other analogous instrument transmitting, by signs, sounds or images, the broadcast of the work. (2) It shall be a matter for legislation in the countries of the Union to determine the conditions under which the rights mentioned in the preceding paragraph may be exercised, but these conditions shall apply only in the countries where they have been prescribed. They shall not in any circumstances be prejudicial to the moral rights of the author, nor to his right to obtain equitable remuneration which, in the absence of agreement, shall be fixed by competent authority. (3) In the absence of any contrary stipulation, permission granted in accordance with paragraph (1) of this Article shall not imply permission to record, by means of instruments recording sounds or images, the work broadcast. It shall, however, be a matter for legislation in the countries of the Union to determine the regulations for ephemeral recordings made by a broadcasting organization by means of its own facilities and used for its own broadcasts. The preservation of these recordings in official archives may, on the ground of their exceptional documentary character, be authorized by such legislation."* Bu metin *"(1) Edebi ve sanatsal eser sahipleri, münhasıran aşağıdaki konularda izin verme hakkına sahiptirler: (i) eserlerinin yayınlanması veya işaretlerin, seslerin veya görüntülerin başka herhangi bir kablosuz yayılma yöntemiyle kamuya iletilmesi; (ii) telgrafla veya eserin yayınının yeniden yayınlanması yoluyla kamuya yapılan her türlü iletim, bu iletim asıl kuruluştan başka bir kuruluş tarafından yapıldığında; (iii) hoparlör veya benzeri bir araçla yapılan umuma iletim işaretler, sesler veya görüntüler vasıtasıyla eserin yayınını iletmek. (2) Bir önceki paragrafta belirtilen hakların hangi koşullar altında kullanılabileceğini belirlemek Birlik ülkelerinin mevzuatının konusudur,*

olarak FSEK'te düzenlenmiştir.[569] Zira radyo, televizyon, internet gibi araçların geniş kitlelere ulaşmadaki önemine gözetilerek bir eserin bu tür araçlar vasıtasıyla temsil edilmesinin başlı başına bağımsız bir mali hak olarak kabul edilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmiştir.[570]

Umuma iletim hakkının devri, kural olarak yalnızca tek seferlik bir yetkiyi içerdiğinden, bir eserin eser sahibinin izniyle bir radyo veya televizyon kuruluşunda ilk kez yayımlanmasının ardından, eserin başka bir yayıncı kuruluş tarafından canlı olarak yayımlanabilmesi için de yeniden eser sahibinin izninin alınması gerekmektedir.[571]

Bilgisayar programının fiziksel bir nüshasının indirilip kullanılmasına izin verilmesi durumu hariç; programın çevrimiçi olarak web sayfalarında veya internet sunucularında kişilerin erişimine açık şekilde bulundurulmasına izin verilmesi, FSEK m. 25/2'de tanımlanan kamuya iletim hakkının tipik bir örneğini oluşturmaktadır.[572] Bu hak, yalnızca programın geliştiricisine ait olup, anılan fıkrada yer alan "gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimi" ifadesi, büyük ölçüde internet üzerinden erişim kavramını yansıtmaktadır çünkü internette sunulan bir programa erişimin yer ve zamanı tamamen kullanıcının tercihiyle belirlenmektedir.[573]

Örneğin bir program geliştiricisi, geliştirdiği programın fiziksel kopyalarını yayarak kullanılmasına izin vermekle yetinmeyip programı çevrimiçi bir platformda kullanıcıların erişimine sunabilir. Bu durumda kullanıcılar programa bir internet tarayıcısı üzerinden bağlanarak seçtikleri yer ve zamanda programın fonksiyonlarından faydalanabilmektedir. Bu durumda programın çevrimiçi erişime açılması, FSEK m. 25/2'de düzenlenen umuma iletim hakkının somut bir tezahürüdür.

---

ancak bu koşullar yalnızca öngörüldükleri ülkelerde uygulanır. Bu izinler hiçbir şekilde eser sahibinin manevi haklarına ya da anlaşma olmaması halinde yetkili makam tarafından belirlenecek adil bir ücret alma hakkına halel getirmez. (3) Aksine bir hüküm bulunmaması halinde, bu maddenin (1). fıkrasına uygun olarak verilen izin, yayınlanan eserin ses veya görüntü kaydeden araçlarla kaydedilmesine izin verildiği anlamına gelmez. Bununla birlikte, bir yayın kuruluşunun kendi imkanlarıyla yaptığı ve kendi yayınları için kullandığı geçici kayıtlara ilişkin düzenlemeleri belirlemek Birlik ülkelerinin mevzuatına bağlıdır. Bu kayıtların resmi arşivlerde muhafaza edilmesine, istisnai belgesel nitelikleri nedeniyle, söz konusu mevzuat tarafından izin verilebilir" olarak çevrilebilir. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283693> s.e.t. 02.11.2024.

[569] **Erel** (1998), s. 157.

[570] **Ayiter**, s. 143; **Öztrak,** s. 60.

[571] **Öztan** (2008), s. 389.

[572] **Dalyan,** s. 152.

[573] **Dalyan,** s. 152-153.

2.4 Hakların Sınırlandırılması

2.4.1 Genel Olarak

Fikrî mülkiyet haklarının süreyle sınırlı olması, mutlak haklar ilkesinin bir istisnasıdır ve günümüzde hemen tüm ülkelerde ve uluslararası sözleşmelerde kabul edilmiştir. Bu süreler ülkeler arasında farklılık gösterse de, zamanla bir standartlaşma sağlanmaktadır.[574] Bu yaklaşımın dayanağı, eserlerin yalnızca yaratıcıları değil, aynı zamanda toplumların kültürel mirasının bir parçası olduğudur; dolayısıyla eserlerin yaratılmasından sonra belirli bir süre için ekonomik yarar sağlanması gerektiği, ardından ise eserlerin serbest bırakılarak topluma kazandırılması gerektiği savunulmaktadır.[575]

2.4.2 Süre Bakımından Sınırlandırma

2.4.2.1 Mali Haklarda

Fikir ve sanat eserlerinden doğan malî hakların süreleri, FSEK'in 26 ve 27. maddelerinde düzenlenmiştir. 26. maddede eser sahibine tanınan malî hakların süreyle sınırlı olduğu belirtilirken[576], m. 27/1'de eserlere uygulanacak genel koruma süresi *"eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl"* olarak belirlenmiştir.[577] Eser türlerine ve eser sahibinin bir veya birden fazla kişi olmasına göre farklılıklar içeren bu düzenlemeler gereği; gerçek kişi tarafından geliştirilip alenileştirilmiş bir bilgisayar programı, geliştiricisinin yaşadığı süre boyunca ve ölümünden sonra 70 yıl süreyle korunur. Eğer program alenileşmeden önce geliştiricisi vefat ederse, malî haklar ancak programın alenileştirilmesinden sonra, ölüm tarihinden itibaren 70 yıl daha korunabilir.

FSEK 27/4 uyarınca *"İlk eser sahibi tüzelkişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır."* Madde metninden tüzel kişilerin eser sahibi olabileceği izlenimi doğsa

---

[574] **Dalyan,** s. 156.
[575] **Dalyan,** s. 156.
[576] FSEK m. 26: *"Eser sahibine tanınan mali haklar zamanla mukayyettir. 46 ve 47 nci maddelerdeki haller dışında koruma süresinin bitiminden sonra herkes, eser sahibine tanınan mali haklardan faydalanabilir. Bir eserin aslı veya işlenmeleri için tanınan koruma süreleri birbirine tabi değildir. Bu hüküm 9 uncu maddenin birinci fıkrasındaki eserler hakkında da uygulanır. Koruma süresi, eserin alenileşmesinden önce cereyana başlamaz. Forma veya fasikül halinde yayımlanan eserlerde son forma veya fasikülün yayımlandığı tarih, eserin aleniyeti tarihi sayılır. Fasıla ile yayımlanan mütaaddit ciltlerden müteşekkil eserlerin her bir cildi ile bülten, risale, mevkute ve yıllıklar gibi eserlerde aleniyet tarihi bunlardan her birinin yayımlanma tarihidir. Aleniyet tarihinden başlıyan süreler eserin ilk defa alenileştiği veya dördüncü fıkraya göre alenileşmiş sayıldığı yıldan sonraki senenin ilk gününden itibaren hesap olunur. Eser sahibinin ölümünden itibaren başlıyan sürelerin hesabında, eser sahibinin öldüğü seneyi takip eden yılın ilk günü başlangıç tarihi sayılır. 10 uncu maddenin birinci fıkrasında zikredilen hallerde süre, eser sahiplerinden son sağ kalanının ölüm tarihinden sonra başlar."*
[577] FSEK m. 27/1: *"Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder. Bu süre, eser sahibinin birden fazla olması durumunda, hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl geçmekle son bulur."*

da, FSEK'in 18/2 maddesinde[578] 4630 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik çerçevesinde tüzel kişilerin eser sahibi olmaları mümkün olmadığı için, bu düzenlemenin tüzel kişilerin, eserin alenileşmesinden itibaren 70 yıl süreyle malî hakları kullanabileceği şeklinde yorumlanması gerektiği söylenebilir.[579]

2.4.2.2 Manevi Haklarda

Türk hukukunda manevi haklar, süreyle sınırlı olmaksızın korunur; bu nedenle, bir bilgisayar programının sahibi mali haklarını devretmiş olsa dahi, manevî haklarını süresiz olarak ileri sürebilir.[580] Ancak manevi hakların kullanım süresi, eser sahibi dışında kalan kişiler için mali haklar gibi belirli bir süre ile sınırlıdır. Eğer bir program geliştiricisi, ölümünden önce manevî haklarının nasıl kullanılacağına dair bir düzenleme yapmamışsa bu hakların kullanımından sorumlu kişi; vasiyeti yerine getirme görevlisi, bu tayin edilmemişse; sağ kalan eş, çocuklar, atanmış mirasçılar ve ana-baba olacaktır.[581] Bu kişiler, geliştiricinin şeref ve haysiyetine zarar verecek surette programın umuma arzı veya yayılmasını engelleyebilir, eser sahibinin tespitini talep edebilir ve programın bütünlüğünün korunmasını isteme hakkına sahiptirler. Bu haklar, hakları kullanan en son kişinin yaşam süresiyle sınırlıdır ve onun ölümünden sonra, mirasçıları tarafından kullanılamaz.[582] Nihai olarak ise söz konusu haklar program sahibinin ölümünden sonra en fazla 70 yıl boyunca kullanılabilir.[583]

2.4.3 Kamusal Sebeplerle Sınırlandırılma

FSEK'te hakların kamusal gerekçelerle sınırlandırılması 30 ile 37. maddeler arasında düzenlenmiştir. Bu maddelerin ilki olan 30. maddede, *"amme intizamı mülahazası ile"* ifadesiyle, hakların kamu düzeni amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiş, devamında ise 31 ile 37. maddeler arasında yer alan *"genel menfaat mülâhazasıyla"* başlıklı bölümde, hakların kamu yararı doğrultusunda sınırlandırılması öngörülmüştür. Bu düzenlemeler, fikrî mülkiyet haklarının, belirli durumlar ve kamu çıkarları doğrultusunda sınırlandırılabilmesine olanak tanır.

---

[578] FSEK m. 18/2: *"Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır."*
[579] **Erel** (1998), s. 96.
[580] **Dalyan,** s. 161.
[581] Bkz. FSEK m. 19/1.
[582] **Dalyan,** s. 161.
[583] Bkz. FSEK m. 19/2.

FSEK m. 30, *"Eser sahibine tanınan haklar, eserin ispatı maksadiyle mahkeme ve diğer resmi makamlar huzurunda ve alelıtlak zabıta ve ceza işlerinde bir muameleye konu teşkil etmek üzere kullanılmasına mani değildir. Fotoğraflar, umumi emniyet mülahazasiyle veya adli maksatlar için sahibinin rızası alınmaksızın, resmi makamlar veya bunların emriyle başkaları tarafından her şekilde çoğaltılabilir ve yayılabilir. Eserin her hangi bir suretle ticaret mevkiine konmasını, temsilini veya diğer şekillerde kullanılmasını meneden yahut müsaade veya kontrole bağlı tutan kamu hukuku hükümleri mahfuzdur"* hükmünü haizdir.

Bu düzenlemeden, kamu düzeni gerekçesiyle programdan doğan hakların kamu mercileri tarafından kullanılması veya program geliştiricisinin haklarının kısıtlanmasıyla sınırlanabileceği anlaşılmaktadır. İlk fıkra uyarınca geliştiricinin hakları, mahkeme veya diğer resmi mercilerce kolluk kuvvetleri ya da soruşturma işlemleri sırasında kullanılabilir. İkinci fıkra ise fikrî hakların tamamen yasaklanması, izne bağlanması veya kontrol edilmesi gibi kamu hukuku düzenlemelerinin, eser sahibinin haklarını sınırlayabileceğini belirtmektedir.[584]

FSEK'in 31 ile 37. maddeleri arasında yer alan kamu yararı düşüncesiyle yapılan sınırlandırmalar arasında ise; 33. maddede belirtilen eğitim ve öğretim amaçlı temsil serbestisi[585] ile 34. maddede yer alan eğitim ve öğretim amaçlı seçme ve toplama eserler oluşturmak için iktibas serbestisi[586], belirli şartlar altında bilgisayar programlarına da uygulanabilir niteliktedir.[587] Örneğin bu çerçevede, yayımlanmış bir bilgisayar programının tüm eğitim ve öğretim kurumlarında yüz yüze eğitim amacıyla doğrudan veya dolaylı olarak kâr amacı gütmeden temsil edilmesi, program geliştiricisinin ve programın adının

[584] **Dalyan,** s. 165-166.
[585] FSEK m. 33: *"Yayımlanmış bir eserin; tüm eğitim ve öğretim kurumlarında, yüzyüze eğitim ve öğretim maksadıyla doğrudan veya dolaylı kâr amacı gütmeksizin temsili, eser sahibinin ve eserin adının mutat şekilde açıklanması şartıyla serbesttir."*
[586] FSEK m. 34: *"Yayımlanmış musiki, ilim ve edebiyat eserlerinden ve alenileşmiş güzel sanat eserlerinden, maksadın haklı göstereceği bir nispet dahilinde iktibaslar yapılmak suretiyle, hal ve vaziyetinden eğitim ve öğretim gayesine tahsis edildiği anlaşılan seçme ve toplama eserler vücuda getirilmesi serbesttir. 2 nci maddenin üçüncü bendinde ve 4 üncü maddenin birinci fıkrasının birinci ve beşinci bentlerinde gösterilen neviden eserler, ancak seçme ve toplama eserin münderecatını aydınlatmak üzere iktibas edilebilir. Ancak bu serbestlik, hak sahibinin meşru menfaatlerine haklı bir sebep olmadan zarar verir veya eserden normal yararlanma ile çelişir şekilde kullanılamaz. Münhasıran okullara mahsus olarak hazırlanan ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onanan (okul-radyo) yayımları için de birinci fıkra hükümleri uygulanır. (Ek: 21/2/2001 - 4630/18 md.) Yayımlanmış musiki, ilim ve edebiyat eserlerinden ve alenileşmiş güzel sanat eserlerinden, iktibaslar yapılmak suretiyle eğitim ve öğretim gayesi dışında seçme ve toplama eserler vücuda getirilmesi ancak eser sahibinin izniyle mümkündür. Bütün bu hallerde eser ve eser sahibinin adı mutat şekilde zikredilmek icap eder."*
[587] **Dalyan,** s. 166-167.

mutat şekilde belirtilmesi koşuluyla serbesttir.[588] İktibas serbestisine ilişkin sınırlama hükmünde ise önemli olan hususlar; eğitim ve öğretim amacıyla farklı kişiler tarafından geliştirilen programlardan yapılan iktibasın yalnızca bu amaca yönelik ve belirli bir ölçüyü aşmayan bir dereceyle yapılması gerektiği; ayrıca bu alıntılarla oluşturulacak seçme ve toplama programlarında, eğitim ve öğretim ihtiyaçlarına uygun olarak iktibas edilen program parçalarına gerekli görüldüğü takdirde kısaltma veya değişiklik yapılabilmesinin mümkün olduğu; ancak buna karşın iktibas edilen parçalara ait ana programın ve bu programı geliştirenin adlarının her durumda uygun şekilde belirtilmesinin zorunlu olduğudur.[589]

3. BİLGİSAYAR PROGRAMLARININ HUKUKİ KORUMASI

3.1 Genel Olarak

3.1.1 Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunmasının Gerekliliği

Bilgisayar programlarının hukuki koruma altına alınması gerektiği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bir bilgisayar programı yalnızca belirli bir kişi ya da sınırlı sayıda kişinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geliştirildiğinde ve münhasıran bu sınırlı grup tarafından kullanıldığında, bu tür bir programın hukuki koruma gereksinimi minimal düzeyde kalabilir. Bu durumun temel nedeni, programın diğer kişilerce kopyalanarak kullanılmasının olası bir tehlike teşkil etmemesidir.[590] Ancak, kapsamlı bir kullanıcı kitlesine hitap eden ve ticari amaçlarla piyasaya sürülen programlar söz konusu olduğunda, bu tür programların izinsiz kopyalanarak kullanılması riski her zaman mevcuttur. Böyle bir durumda, programın hukuki koruma altında olması zorunludur; aksi takdirde telif hakkı ihlalleri ve haksız rekabet gibi durumlar ortaya çıkabilir, ki bu da program geliştiricilerinin maddi ve manevi haklarını ciddi şekilde zedeleyebilir.[591]

Bilgisayar programları; geliştirilmeleri sürecinde yoğun emek, büyük maliyetler ve uzun süreli çalışmalar gerektiren eserlerdir.[592] Ancak, bu denli kapsamlı bir çaba sonucunda ortaya çıkan programların, dijital ortamda kopyalanması son derece basit ve

[588] **Dalyan,** s. 167.
[589] **Dalyan,** s. 168; FSEK m. 34/3.
[590] **Dalyan,** s. 31.
[591] **Dalyan,** s. 31.
[592] **Hart, Robert** (1989) 'Legal Protection: Patents, Copyright and Trade Marks' The Protection of Computer Software: Its Technology and Applications, der.Derrick Grover, Cambridge, Cambridge University Press on Behalf of the British Computer Society, s. 178.

maliyetsiz bir işlemdir.[593] Bu durum, bir yandan programın eser sahibine karşı ciddi bir haksızlık teşkil ederken, diğer yandan da hukuki koruma mekanizmalarının önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bilgisayar programlarının hukuki korunma gereksinimi ve bu korumanın önemi, programların hayatın hemen her alanında yaygın olarak kullanılmasından ve bu programların kopyalanmasının son derece kolay ve düşük maliyetli olmasından kaynaklanmaktadır.[594] Bilgisayar teknolojilerinin hızlı ilerleyişi, bu kopyalama sürecini daha da basit hale getirirken program geliştiricilerinin yaptıkları yatırım ve emeklerin yeterli hukuki koruma altında bulunmaması durumunda, sektör genelinde ciddi olumsuz sonuçlar doğabilecektir.[595] Yazılım üreticileri tarafından yapılan büyük çaplı yatırımların ve gösterilen yoğun emeğin karşılıksız kalması, sadece bu alandaki yaratıcı süreçlerin zarar görmesine yol açmakla kalmayacak, aynı zamanda inovasyonun ve rekabetin canlı tutulmasına da ket vuracaktır. Bu sebeple bilgisayar programlarının hukuki açıdan korunması yalnızca bireysel çıkarların değil, aynı zamanda tüm yazılım sektörünün sürdürülebilirliği ve gelişimi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Hukuki güvenceler geliştiricilerin haklarını koruyarak sektördeki fikrî faaliyetlerin devamlılığını ve yazılım ekosisteminin sağlıklı bir şekilde büyümesini teşvik eder.

Bilgisayar programlarının kendi kendini koruma yetisi, program akışında yer alan teknik engeller ve güvenlik önlemleri sayesinde bir ölçüde mümkün olsa da, gerçek ve kapsamlı bir korumanın yalnızca uygun ve etkili hukuki düzenlemelerle sağlanabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.[596] Teknik önlemler, izinsiz erişimi ve kopyalamayı bir dereceye kadar engelleyebilir; ancak, bu tür önlemlerin sınırları vardır ve korsanlıkla mücadelede tek başına yeterli olmaları beklenemez.[597] Bu nedenle hukuki koruma ihtiyacı, program geliştiricilerin haklarını güvence altına almak amacıyla zorunlu bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, yasa koyuculara büyük sorumluluklar düşmektedir; zira, teknolojik gelişmeler ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda mevcut düzenlemelerin güncellenmesi, hatta gerektiğinde yeniden tanımlanması kaçınılmaz hale gelmiştir.[598]

---

[593] **Hart,** s. 178.
[594] **Arıkan,** s. 333.
[595] **Sevinç,** s. 36-37.
[596] **Beşiroğlu, Akın** (2002) Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar: Fikir Hukuku, C.1, 2. Baskı, Ankara, Ankara Patent Bürosu Ltd. Şti. Yayınları, s. 86.
[597] **Beşiroğlu,** s. 86.
[598] **Beşiroğlu,** s. 86.

3.1.2 Bilgisayar Programlarının Hangi Hukuk Dalı Kapsamında Korunacağı Meselesi

Bilgisayar programlarının hukuki açıdan korunmasının zorunluluğu, yukarıda belirtilen nedenlerle[599] su götürmez bir gerçek olmakla birlikte, bu korumanın hangi hukuk dalı tarafından sağlanması gerektiği uzun yıllar boyunca tartışma konusu olmuştur.[600] Geçmişte, bilgisayar programı sahiplerinin haklarının en etkin şekilde hangi hukuki mekanizma aracılığıyla korunacağı konusunda derin fikir ayrılıkları yaşanmıştır; bu tartışmalar, programların sözleşme hukuku, patent hukuku veya fikrî mülkiyet hukuku kapsamında mı değerlendirileceği üzerine odaklanmıştır.[601]

Başlangıçta, bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde korunmasına yönelik genel bir şüpheci yaklaşım hâkimken, zamanla bu görüş yerini gelişmiş ülkelerin de benimsediği bir uzlaşıya bırakmıştır: Fikrî mülkiyet hukukunun, bilgisayar programlarının uluslararası düzeyde korunması için en uygun yol olduğu kabul edilmiştir. Ancak bu noktada, tartışmalar sona ermemiş; bu kez de fikrî mülkiyet hukukunun geleneksel ilkelerinin bilgisayar programları gibi dinamik ve sürekli evrilen bir teknolojiye nasıl uyarlanacağı sorusu gündeme gelmiştir.[602]

3.2 Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukuku Kapsamında Korunması

3.2.1 Genel Olarak Fikri Hukukta Bir Eserin Korunması

Fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde sağlanan koruma, doğrudan eserin kendisini ya da eseri yaratan kişiyi değil, bu kişinin eser üzerindeki manevi ve mali haklarını güvence altına almayı amaçlar.[603] Başka bir deyişle hukuki koruma, eserin sahibi olan kişiye bu eser üzerindeki yaratıcılığından doğan manevi haklar ile eserin ekonomik değerini ifade eden mali haklar tanımaktadır.[604] FSEK'in 13/1 maddesinde yer alan "*Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür*" hükmü de bu doğrultudadır. Bu düzenleme "eser bağlamında korunma ilkesi"nin bir neticesidir.[605]

---

[599] Bkz: 1. B. 3.1.1.
[600] **Dalyan,** s. 32.
[601] **Dalyan,** s. 32.
[602] **Dalyan,** s. 33.
[603] **Tekinalp** (2012), s. 155.
[604] **Tekinalp** (2005), s. 146.
[605] **Tekinalp** (2012), s. 155.

FSEK m. 26 ve devamı maddelerinde, bir eser üzerindeki fikrî mülkiyet korumasının süreleri düzenlenmiştir. Kanun'un 26. maddesi[606], koruma süresinin sınırsız olmadığını açıkça ifade etmekle birlikte, bu korumayı yalnızca mali haklarla sınırlı tutmaktadır.[607] Bu düzenleme, eser sahibinin ekonomik çıkarlarının belirli bir süre boyunca korunmasını amaçlamaktadır. Ancak, manevi haklar açısından aynı sınırlamanın getirilmesi, fikri mülkiyet hukukunun özüne aykırıdır. Zira, bir eserin umuma arz salahiyeti ya da eser sahibinin isminin belirtilmesi salahiyeti gibi manevi haklar, eserin manevi değerini ve sahibinin kişisel bağlarını koruma altına alır. Bu nedenle, manevi hakların süreyle sınırlanması fikri mülkiyet hukukunun temel ilkeleriyle örtüşmez.[608]

Eserin korunma süresi, eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl olarak belirlenmiştir.[609] Bu süre dolduktan sonra, eser üzerindeki mali haklar kamusal alana geçer ve bu haklardan herkes serbestçe yararlanabilir.[610] Ancak, manevi hakların sürekliliği, eser sahibinin onurunu ve eserin bütünlüğünü koruma açısından son derece önemlidir. Manevi hakların zamanaşımına uğramaması, bu hakların eserle ve onun yaratıcısıyla olan bağını sürekli kılmaktadır.[611] Örneğin, bir eserin orijinal haliyle korunması veya eser sahibinin adının her daim belirtilmesi gibi haklar, eserin tarihsel ve kültürel değeriyle doğrudan ilgilidir ve bu nedenle zamana bağlı olarak sona ermemelidir.

---

606 FSEK m. 26: "*Eser sahibine tanınan mali haklar zamanla mukayyettir. 46 ve 47 nci maddelerdeki haller dışında koruma süresinin bitiminden sonra herkes, eser sahibine tanınan mali haklardan faydalanabilir. Bir eserin aslı veya işlenmeleri için tanınan koruma süreleri birbirine tabi değildir. Bu hüküm 9 uncu maddenin birinci fıkrasındaki eserler hakkında da uygulanır. Koruma süresi, eserin alenileşmesinden önce cereyana başlamaz.*
Forma veya fasikül halinde yayımlanan eserlerde son forma veya fasikülün yayımlandığı tarih, eserin aleniyeti tarihi sayılır. Fasıla ile yayımlanan mütaaddit ciltlerden müteşekkil eserlerin her bir cildi ile bülten, risale, mevkute ve yıllıklar gibi eserlerde aleniyet tarihi bunlardan her birinin yayımlanma tarihidir. Aleniyet tarihinden başlıyan süreler eserin ilk defa alenileştiği veya dördüncü fıkraya göre alenileşmiş sayıldığı yıldan sonraki senenin ilk gününden itibaren hesap olunur.
Eser sahibinin ölümünden itibaren başlıyan sürelerin hesabında, eser sahibinin öldüğü seneyi takip eden yılın ilk günü başlangıç tarihi sayılır. 10 uncu maddenin birinci fıkrasında zikredilen hallerde süre, eser sahiplerinden son sağ kalanının ölüm tarihinden sonra başlar."
607 **Tapcı,** s. 70.
608 **Tapcı,** s. 70.
609 Bkz. FSEK m. 27: "*Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder (Ek cümle: 21/2/2001 - 4630/16 md.) Bu süre, eser sahibinin birden fazla olması durumunda, hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl geçmekle son bulur.*
Sahibinin ölümünden sonra alenileşen eserlerde koruma süresi ölüm tarihinden sonra 70 yıldır. 12 nci maddenin birinci fıkrasındaki hallerde koruma süresi, eserin aleniyet tarihinden sonra 70 yıldır; meğer ki eser sahibi bu sürenin bitmesinden önce adını açıklamış bulunsun,
İlk eser sahibi tüzelkişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır."
610 **Erel** (1994), s. 236.
611 **Tapcı,** s. 70.

Fikri mülkiyet hukukunda bir eserin korunmaya başlaması için temel unsur, eserin umuma arz edilme (alenileşme) anıdır.[612] Eserin alenileşme süreci, eser sahibinin yarattığı eserin toplumla buluştuğu anı ifade eder. Buna göre, eserin alenileştiği veya hukuken alenileşmiş kabul edildiği tarihin ardından gelen yılın ilk günü, yasal koruma süresinin başlangıç noktası olarak kabul edilir.[613] Bu durum, eserin ne zaman ve nasıl korunmaya başlanacağı konusunda net bir çerçeve çizer.[614] Ancak, koruma süresinin başlangıcıyla ilgili istisnai durumlar da söz konusudur. Özellikle, eserin sahibinin ölümünden sonra eserin alenileşmesi durumu, bu istisnaya bir örnek teşkil eder. Bu durumda, eserin alenileşme tarihi, eser sahibinin ölüm tarihi ile ilişkilendirilir ve koruma süresi ölüm tarihinden itibaren hesaplanır.[615]

FSEK 19. maddesi, eser sahibinin ölümünden sonra manevi hakların kimlere devredileceği ve bu hakların ne kadar süreyle kullanılabileceğini içermektedir.[616] Kanun koyucu, bu madde ile hangi manevi hakkın kimler tarafından kullanılabileceğini düzenlemiştir. Eser sahibine, eserin ölümünden sonra umuma arz edilip edilmeyeceği, sunulacaksa zamanının ve şeklinin nasıl olacağı, eserin gerçek isimle mi, müstear adla mı yoksa adsız olarak mı kamuya sunulacağı konusunda karar verme yetkisi tanınmıştır.[617] Bu noktada eser sahibine miras hukuku kurallarından bağımsız olarak bu yetkileri kimlerin kullanabileceğini belirleme özgürlüğü verilmiştir.[618]

Eser sahibinin, bu konuda herhangi bir düzenleme yapmadan vefat etmesi durumunda ise kanun koyucu, bu yetkileri kullanabilecek kişileri sınırlı bir çerçevede ve

---

[612] **Tapcı,** s. 70.

[613] Bkz. FSEK m.26/5: "*Aleniyet tarihinden başlıyan süreler eserin ilk defa alenileştiği veya dördüncü fıkraya göre alenileşmiş sayıldığı yıldan sonraki senenin ilk gününden itibaren hesap olunur.*"

[614] **Tapcı,** s. 70.

[615] **Tapcı,** s. 70-71.

[616] Bkz. FSEK m. 19: "*Eser sahibi 14 ve 15 inci maddelerin birinci fıkralariyle kendisine tanınan salahiyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu her hangi bir kimseye bırakmamışsa bu salahiyetlerin ölümünden sonra kullanılması, vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasiyle sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçılarına, ana - babasına, kardeşlerine aittir.*
(Değişik: 21/2/2001-4630/12 md.) Eser sahibinin ölümünden sonra yukarıdaki fıkrada sayılan kimseler eser sahibine 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl kendi namlarına kullanabilirler.
Eser sahibi veya birinci ve ikinci fıkralara göre salahiyetli olanlar, salahiyetlerini kullanmazlarsa; eser sahibinden veya halefinden mali bir hak iktisap eden kimse meşru bir menfaati bulunduğunu ispat şartiyle, eser sahibine 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları kendi namına kullanabilir. Salahiyetli kimseler birden fazla olup müdahale hususunda birleşemezlerse; mahkeme, eser sahibinin muhtemel arzusuna en uygun bir şekilde basit yargılama usulü ile ihtilafı halleder.
(Değişik: 1/11/1983 - 2936/2 md.) 18 inci madde ile yukarıdaki fıkralarda sayılan salahiyetli kimselerden hiçbiri bulunmaz veya bulunup da salahiyetlerini kullanmazlarsa yahut ikinci fıkrada belirlenen süreler bitmişse, eser memleketin kültürü bakımından önemli görüldüğü takdirde, Kültür ve Turizm Bakanlığı 14, 15, 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında eser sahibine tanınan hakları kendi namına kullanabilir."

[617] **Erel** (1994), s. 98.

[618] **Erel** (1994), s. 98.

belirli bir hiyerarşi ile düzenlemiştir.[619] Öncelikli olarak bu hakların kullanımı, vasiyetin yerine getirilmesinden sorumlu kişiye verilmiştir. Eğer böyle bir kişi yoksa bu yetkiler sırasıyla; sağ kalan eşe, çocuklara, atanmış mirasçılara, anne ve babaya ve nihayetinde kardeşlere geçer. Bu kişiler, bahsi geçen manevi hakları yaşamları boyunca kullanma hakkına sahiptir. Ancak mali hakların bazı durumlarda manevi hakların kullanılmasına bağlı olabilmesi nedeniyle, eser sahibinin ölümünden sonra hem külli hem de cüzi mirasçılar bu manevi hakları da kullanma yetkisine sahip olurlar.[620] Bu düzenleme eser sahibinin mirasçılarının, eserin manevi değerini koruma ve eser üzerindeki hakları sürdürme konusundaki rollerini açıkça ortaya koyar. Bu bağlamda, manevi hakların kullanımı ve korunması, eserin bütünlüğü ve eser sahibinin manevi mirasının devamlılığı açısından büyük bir önem arz eder.

FSEK'in 13/2 maddesi, bir eserin bütününün yanı sıra parçalarının da yasal koruma altına alınacağını açıkça ifade etmektedir.[621] Bu noktada, "parça" kavramının ne anlama geldiği tartışmalı bir konudur.[622] Bir görüşe göre bir parçanın boyutu, önemi veya bağımsız bir bölüm olarak sunulup sunulmadığından bağımsız olarak, eğer parça sahibinin hususiyetini yansıtıyor ve kendi içinde bir bütünlük oluşturuyorsa, fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde korumadan yararlanabilir.[623] Bir fikrin devamı niteliğinde oluşturulan karalamalar ve taslaklar, eğer kendi içinde bir bütünlük oluşturuyorsa ve sahibinin hususiyetini yansıtıyorsa, fikri mülkiyet korumasından yararlanma hakkına sahiptirler.[624] Fikirlerin gelişim sürecinde oluşan bu ön çalışmalar, eser sahibinin hususiyetini ve fikrî katkısını taşıdıkları sürece telif hakkı koruması altına alınmaktadır.

Bu bağlamda, bilgisayar programları için özel bir durum söz konusudur. FSEK m. 2/1 hükmüne göre bir programın sonradan oluşması koşuluyla, bilgisayar programlarının hazırlık tasarımları da eser olarak kabul edilir ve fikri mülkiyet koruması kapsamına girer.[625] Bu düzenleme bilgisayar programlarının geliştirilmesinde önemli bir aşama olan hazırlık tasarımlarının, tıpkı tamamlanmış programlar gibi telif hakkı korumasından yararlanmasını sağlar. Hazırlık tasarımları, programın nihai şekline ulaşmadan önceki fikrî sürecin kritik bir parçasını oluşturur ve bu süreçteki fikrî emek kanun tarafından korunur.

[619] **Erel** (1994), s. 98.
[620] **Erel** (1994), s. 98.
[621] Bkz. FSEK m. 13/2: "*Eser sahibine tanınan hak ve salahiyetler eserin bütününe ve parçalarına şamildir*."
[622] **Tekinalp** (2005), s. 102.
[623] **Tekinalp** (2005), s. 102.
[624] **Tekinalp** (2005), s. 102.
[625] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 2-3.

Dolayısıyla fikrî mülkiyet hukuku yalnızca tamamlanmış eserleri değil, aynı zamanda bu eserlerin oluşum sürecindeki yaratıcı çalışmaları da koruma altına alarak geniş kapsamlı bir hukuki çerçeve sunmaktadır.

3.2.2 Bilgisayar Programlarında Korumanın Kapsamı

3.2.2.1 Genel Olarak

Yukarıda bilgisayar programlarının unsurlarını ayrıntılı şekilde incelemiş ve açıklamıştık.[626] Bilgisayar programlarının oluşturulması süreci genellikle hazırlık çalışmalarıyla başlar; ardından program akışının tasarlanması, algoritmaların geliştirilmesi ve arayüzlerin oluşturulmasıyla devam eder. Son aşamada ise kaynak kod yazılır ve bu kod nesne koduna dönüştürülerek tamamlanır.[627]

Bir bilgisayar programının hazırlanması sırasında hazırlık tasarımları, programın akışı, kaynak kodu ve nesne kodu; eser sahibinin fikri mülkiyet hakları çerçevesinde edebi eser olarak korunur.[628] Ancak algoritmalar ve kullanıcı arayüzleri bu korumadan yararlanmaz.[629]

3.2.2.2 Koruma Kapsamında Olan Unsurlar

a) Hazırlık Tasarımları

Hem FSEK hükümlerinde hem 2009 tarihli Yönerge'de, bilgisayar programlarının hazırlık tasarımlarına yönelik açık bir tanım bulunmamaktadır. Ancak FSEK'in 2/1 maddesi, Yönerge'ye uygun olarak hazırlık tasarımlarının bir sonraki aşamada program olarak sonuç vermesi durumunda, ilim ve edebiyat eserleri arasında değerlendirileceğini ifade etmektedir.[630][631] Bu bağlamda, FSEK'in 1B/1-g maddesinde yer alan bilgisayar programı tanımına yakından baktığımızda, "*bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını*" bilgisayar programı kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Hem FSEK m. 1B/1-g'deki bu tanım hem de FSEK m. 2/1'e dayalı olarak bilgisayar programlarının hazırlık

[626] Bkz: 1. B. 2.3.
[627] **Efe,** s. 73.
[628] **Sevinç,** s. 71.
[629] **Sevinç,** s. 71.
[630] Bkz. FSEK m. 2/1: "*İlim ve edebiyat eserleri şunlardır: 1. Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları.*"
[631] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 21.

tasarımlarının, sonrasında program çıktısı doğurması şartıyla telif hakkı korumasından yararlanabilecek eserler arasında yer aldığını söylemek mümkündür.[632]

Yasa koyucu, koruma altına alınacak hazırlık tasarımlarını tek tek saymak yerine daha kapsayıcı ve esnek bir yaklaşım benimsemiştir. Bu kapsamda hazırlık tasarımlarının, ilerleyen aşamalarda bir program olarak geliştirilmesi koşuluyla eser olarak kabul edileceğini ifade etmiştir.[633] Böylece, belirli bir süreçte eser niteliği kazanan hazırlık tasarımları için genel bir koruma ölçütü oluşturulmuştur. Bu yaklaşım, eser tanımına esneklik kazandırarak yeni tasarımların ve programların gelişimini desteklemektedir.

Burada asıl üzerinde durulması gereken nokta, koruma altına alınacak hazırlık tasarımlarının hangi aşamalarda değerlendirmeye tabi tutulacağıdır. Özellikle programın talimat dizisinin kodlanmamış bir şekilde, ancak programın organizasyonunu, yapısını ve genel aşamalarını belirli bir düzeyde ifade etmesi, bu tasarımın koruma kapsamına girip girmeyeceği hususunda önemli bir tartışma meydana getirmektedir.[634] Zira, programın talimat dizisinin organizasyonu ve yapısal planı, fikrî bir çaba ve zihinsel emekle ortaya konulmuş hususi bir çalışma niteliği taşıyabilir. Ancak bu noktada, korumanın kapsamını belirlemek için kullanılan ölçütler önemlidir. Özellikle, eserde hususiyetin bulunup bulunmadığının belirlenmesi, salt teknik çözümleri mi içerdiği yoksa yaratıcı bir fikri mi temsil ettiği, sonradan bilgisayar programına dönüşüp dönüşmediği hususunda detaylı bir değerlendirme yapılmalıdır.[635]

Hazırlık sürecinde programın işlevselliğini tarif eden belgelendirmeler oluşturulur, programın operasyonel akışını ve yapısal ilişkilerini gösteren akış şemaları çizilir. Ayrıca programın kullanacağı veri tabanlarının metinsel açıklamaları hazırlanır ve kullanıcı ara yüzünün ekran tasarımları yapılır.[636] Bütün bu hazırlık aşamalarının ardından ortaya çıkan nihaî ürün, programın etkili bir şekilde işlemesini sağlayan farklı bileşenlerin bir araya gelmesiyle oluşur. Bu nedenle hangi aşamadaki hazırlık çalışmalarının fikrî hukuk kapsamında korunacağı konusu büyük önem taşımaktadır.[637]

[632] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 21-22.
[633] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 21-22.
[634] **Kaypakoğlu, Serhat** (1997) Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunması, İzmir, İpekçi Yayıncılık, s. 64.
[635] **Kaypakoğlu,** s. 64.
[636] **Dalyan,** s. 74-75.
[637] **Dalyan,** s. 74-75.

Bu aşamaların eser olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunda "sonradan bilgisayar programına dönüşmesi" kaydını aramak yerinde olacaktır.[638] Dolayısıyla henüz tamamlanmamış planlar ve projeler olarak adlandırılan hazırlık tasarımlarının, fikri mülkiyet korumasından faydalanabilmesi için bir sonraki aşamada bilgisayar programına dönüştürülmeleri gerekmektedir. Bu yüzden, programın ilk geliştirme aşamalarında oluşturulan bilgisayar programına dönüşmeyecek olan hazırlık tasarımlarının korunması söz konusu değildir.[639]

b) Program Akışı

Yukarıda açıklanan program akışı[640], kısaca bir programın geliştirilmesi sürecinde algoritmaların görsel veya grafiksel olarak sunulmasını ifade etmektedir.[641] Bu akış, yazılım mühendisleri ve geliştiricileri için kodlamaya geçişte büyük bir rehberlik sağlar ve kodların düzenli, hatasız yazılmasına katkıda bulunur.[642] Program akışı, mimarların inşaata başlamadan önce hazırladıkları mimari projelere benzetilebilir. Nasıl ki mimarî projeler inşaatın aşamalarını ve yapılacak işlerin sırasını belirliyorsa, program akışı da program geliştiricilere bir yol haritası çizerek projenin tamamlanmasını kolaylaştıran önemli bir araçtır. Bu sayede geliştiriciler daha sistematik ve verimli bir şekilde çalışmalarını sürdürürler. Program akışı incelendiğinde, o programın hangi unsurları içerdiği ve işleyiş mekanizmasının nasıl olduğu rahatlıkla görülebilir.[643]

Bu bağlamda program geliştiricilerinin program akış şemasını oluşturmak için harcadıkları yoğun emek ve kaynak göz önüne alındığında, fikrî mülkiyet haklarının etkinliği için bu akış şemasının koruma altına alınması zorunludur. Çünkü program akış şemasına erişimi olan biri, kolaylıkla bu şemayı kodlama ortamında kullanarak bir program geliştirebilir.[644] Dolayısıyla eğer program akış şeması fikrî mülkiyet korumasından faydalanamazsa, bilgisayar programlarının korunması büyük ölçüde anlamsız hale gelecektir. Bu nedenle programın genel yapısı ve akış şemasının hukuki koruma kapsamında yer alması, programın kendisinin korunmasının etkinliğini ve anlamını doğrudan etkiler.[645]

---

[638] **Suluk / Orhan,** s. 252.
[639] **Suluk / Orhan,** s. 252.
[640] Bkz: 1. B. 2.3.3.
[641] **Dalyan**, s. 78.
[642] **Dalyan**, s. 78.
[643] **Dalyan**, s. 79.
[644] **Dalyan**, s. 79.
[645] **Dalyan**, s. 79.

c) Kodlar

Program geliştirme sürecinde kodlar, geliştiricinin tasarladığı programın işlevselliğine dair zihinsel tasavvurlarının algılanabilir birer yansımasıdır.[646] Bu bağlamda kodlar, programın işleyişine dair geliştiricinin ortaya koyduğu hususi fikrî yapıyı temsil eder ve bu nedenle de FSEK çerçevesinde korumaya alınır.[647] Bu yasal koruma, kodların yalnızca işlevsellik değil aynı zamanda hususiyet içeren entelektüel bir emek ürünü olarak kabul edilmesi gerekliliğini vurgular.

Bir bilgisayar programının geliştirilme sürecinin nihai evresi, programın programlama dilleri aracılığıyla kaynak kod olarak tasarlanmasıyla başlar.[648] Bu aşamada programın işlevlerini belirleyen ve insan tarafından okunabilir olan bu kodlar, belirli bir algoritmik dizin doğrultusunda şekillendirilir.[649] Ardından bu kaynak kodlar, bilgisayarın doğrudan işleyebileceği makine diline çevrilir. Bu işlem, derleyici ya da yorumlayıcı gibi araçlar kullanılarak gerçekleştirilir ve programın çalıştırılabilir nesne kodlarına dönüştürülmesini sağlar.[650] Bu süreç, bir programın sadece insan mantığıyla değil, aynı zamanda bilgisayarın donanım düzeyinde anlayabileceği bir yapıya kavuşmasını da mümkün kılar.

Kaynak ve nesne kodlarının yazım sürecinde, programın geliştirilmesine dair fikirlerin algılanabilir biçimde ifadesi gerçekleşir; bu nedenle hem kaynak kodlar hem de nesne kodları fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde koruma altına alınır.[651] Zira FSEK'in 2. maddesinin 1. fıkrası, bilgisayar programlarının her türlü ifade biçimiyle ilim ve edebiyat eseri olarak korunacağını açıkça hükme bağlamaktadır.[652] Bu hükümden hareketle, kodların da bir bilgisayar programının ayrılmaz bir parçası olarak aynı koruma kapsamına girmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

3.2.2.3 Koruma Kapsamında Olmayan Unsurlar

a) Algoritmalar

---

[646] **Topaloğlu** (1997), s. 24.
[647] **Topaloğlu** (1997), s. 24.
[648] **Ateş** (2007), s. 150.
[649] **Ateş** (2007), s. 150.
[650] **Ateş** (2007), s. 150.
[651] **Topaloğlu** (1997), s. 90.
[652] Bkz. FSEK m. 2/1: "*İlim ve edebiyat eserleri şunlardır: 1. Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları.*"

Yukarıda da açıklandığı üzere algoritma[653], her bir adımda ortaya çıkacak olan mantıksal sonuçlar ve olasılıkların sistematik bir şekilde gösterilmesini sağlar. Bu nedenle, algoritmalar genellikle temel akış şemalarından sonra hazırlanır ve bu şemalara göre daha ayrıntılı bir yapıya sahiptir.[654] Akış şemaları genel süreci ve ana adımları gösterirken, algoritmalar bu sürecin her adımını detaylandırarak hangi koşullarda hangi sonuçların elde edileceğini belirler. Bu bağlamda algoritmalar, karmaşık problemlerin çözümünde adım adım izlenecek yolları tarif ederek süreçlerin daha öngörülebilir ve yönetilebilir olmasını sağlar.[655]

Algoritmalar, soyut bir düşünce niteliği taşımaları ve bu nedenle ancak kodlama yoluyla algılanabilir bir ifade biçimine dönüştürülebilmeleri dolayısıyla fikrî mülkiyet hukukunun temel prensiplerinden biri olan düşüncenin kendisini değil onun ifade tarzını koruma ilkesine uygun şekilde, bağımsız bir koruma kapsamına alınmamaktadır.[656] Fakat öğretide, algoritmaların yalnızca soyut fikir niteliği taşımadığı sürece derleme eserler olarak kabul edilip fikri mülkiyet korumasından yararlanması gerektiğini savunan görüş de bulunmaktadır.[657] FSEK 1B/1-d maddesi, derleme eserleri "*Özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eser*" olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında algoritmaların belirli bir şekilde bir araya getirilmesi, eser sahibinin hususiyeti ve fikrî katkısını içeriyorsa, bu tür derleme eserler fikri mülkiyet koruması kapsamına alınabilecektir.[658]

Fakat bizim de katıldığımız genel görüş; algoritmaların özünde sistematik bir düşünme şekli olduğu, bu nedenle düşüncenin algılanabilir bir biçimde ifade edilmesini temsil etmediği, bu sebeple korunmaya layık olmadığıdır.[659] Bilgisayar programcılığında, algoritmalar metodik bir altyapı sağlamakla birlikte, soyut düşünce süreçlerini organize ederler. Ancak, bu soyut doğaları nedeniyle, algoritmalar fikrî hukuk korumasına tabi değildir.[660] Algoritmalar bir düşüncenin ifadesinden ziyade, bir problem çözme yöntemi veya bir düşünce modelidir. Bu durum, algoritmaların telif hakkı ile korunabilir olmasını

[653] Bkz: 1. B. 2.3.4.
[654] **Ateş** (2007), s. 150.
[655] **Ateş** (2007), s. 150.
[656] **Topaloğlu,** s. 91.
[657] **Dalyan,** s. 87.
[658] **Dalyan,** s. 87-88.
[659] **İçli,** s. 69; **Dalyan,** s. 87.
[660] **Dalyan,** s. 87.

zorlaştırır çünkü onlar, belirli bir ifade biçimi yerine, belirli bir mantık akışını veya çözüm yolunu temsil ederler.[661]

Kaldı ki FSEK'in 2. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "*arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir öğesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar*" ifadesi, algoritmaların fikrî mülkiyet hukukunca korunamayacağını açıkça belirtmektedir.[662] Örneğin bir bilgisayar programında kullanılan x algoritması programın amaçlanan şekilde çalışabilmesi için gerekli olsa da, bu algoritmanın kendisi bir düşünce modelinden ibaret olduğu için korunamaz.

Bununla birlikte algoritmaların korunamaması, inovasyon ve yaratıcılığın önünü açar zira çünkü bu durum farklı program geliştiricilerin aynı problemi çözmek için benzer algoritmaları kullanmalarına olanak tanır.[663] Yazılım dünyasında rekabet ve yenilikçiliği teşvik eden bu yaklaşım, bilgisayar bilimi ve mühendislik gibi alanlarda bilgi paylaşımını ve ilerlemeyi destekler.

b) Kullanıcı Arayüzleri

Yukarıda da açıklandığı üzere kullanıcı arayüzleri[664], kullanıcı ile bilgisayar arasında etkileşimi mümkün kılan unsurlar olup bilgisayarın sunduğu komut ve talimatlarla programların kullanımını kolaylaştırırken, kullanıcıya bilgisayar üzerinde işlem yapabilme imkânı tanır.[665]

FSEK'in 2. maddesinin 4. fıkrası, "*Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazla*r" ifadesiyle kullanıcı arayüzlerinin fikrî mülkiyet korumasından yararlanamayacağını net bir şekilde belirtmektedir. Bu hüküm, kullanıcı arayüzlerinin altında yatan düşünce ve ilkelerin soyut yapısı nedeniyle eser statüsünde kabul edilmediğini ortaya koymaktadır.

Kullanıcı arayüzleri, işlevsel ve görsel-işitsel olmak üzere iki ana bileşenden oluşur.[666] İşlevsel bileşen, kullanıcının belirli bir düğmeye basmasıyla bir işlemin gerçekleştirilmesini sağlarken; görsel-işitsel bileşen, yalnızca estetik amaçlara hizmet eder

[661] **Dalyan,** s. 87.
[662] **Dalyan,** s. 87.
[663] **Dalyan,** s. 87 vd.
[664] Bkz: 1. B. 2.3.6.
[665] **Topaloğlu** (1997), s. 91.
[666] **Topaloğlu** (1997), s. 91.

ve bilgisayar ile kullanıcı arasındaki iletişime doğrudan katkıda bulunmaz.[667] İşlevsel bileşen, yukarıda da belirtildiği üzere[668] fikrî mülkiyet korumasına tabi değildir.

3.3 Bilgisayar Programlarının Patent Hukuku Kapsamında Korunması

3.3.1 Genel Olarak Patent Koruması

Patent hukukunun[669] koruma alanını teknik nitelikli buluşlar oluşturur ve temel amacı, buluş sahiplerini teşvik ederek, teknik ve bilimsel gelişmeleri desteklemektir.[670] Çünkü genel olarak kabul gören bir anlayışa göre endüstrinin ilerlemesi, verimliliğin artırılması ve ekonomik büyüme, sürekli yenilikçi buluşların yapılmasıyla mümkün olabilir. Ancak patent hukukunun bazı koşulları vardır ve her buluş patent korumasından yararlanamaz.[671] Patent koruması, sadece belirli kriterleri karşılayan buluşlara verilir. Bir buluşun patent alabilmesi için yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirlik gibi özelliklere sahip olması gerekir.[672] Yenilik kriteri bir buluşun daha önce bilinmemesi veya kullanılmamış olması gerektiğini ifade ederken; buluş basamağı bu buluşun ilgili alandaki uzmanların kolayca anlayamayacağı kadar ileri bir yenilik barındırması gerektiğini; sanayiye uygulanabilirlik ise buluşun sanayi ya da teknolojik alanda pratik bir kullanıma sahip olması gerektiğini ifade eder.[673]

TRIPS Anlaşması'nın 27/1 maddesi de; patentlerin yeni olmaları, buluş basamağı içermeleri ve sanayiye uygulanabilir nitelikte olmaları koşuluyla teknoloji alanındaki tüm buluşlara uygulanabileceğini düzenlemektedir.[674]

---

[667] **Topaloğlu** (1997), s. 91.
[668] Bkz: 1. B. 2.3.6.
[669] Türk Patent Hukuku alanındaki başlıca mevzuatlar: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'tir. Bkz. <https://www.turkpatent.gov.tr/mevzuat> s.e.t. 05.08.2024.
[670] **Tekinalp** (2004), s. 485.
[671] **Tekinalp** (2004), s. 485.
[672] Bkz. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu m. 82/1: "*Teknolojinin her alanındaki buluşlara yeni olması, buluş basamağı içermesi ve sanayiye uygulanabilir olması şartıyla patent verilir*."
[673] **Yücel, Müjgan Tunç** / **Kale, Serdar** (2006) Patent Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. Maddesi Çerçevesinde Patent Verilemeyecek Konu ve Buluşlar, Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C:3 S:1, İstanbul, s. 305-323, s. 305.
[674] Bkz. TRIPS Anlaşması m. 27/1: *"Subject to the provisions of paragraphs 2 and 3, patents shall be available for any inventions, whether products or processes, in all fields of technology, provided that they are new, involve an inventive step and are capable of industrial application. (5) Subject to paragraph 4 of Article 65, paragraph 8 of Article 70 and paragraph 3 of this Article, patents shall be available and patent rights enjoyable without discrimination as to the place of invention, the field of technology and whether products are imported or locally produced."* Bu metin, "*Paragraf 2 ve 3 hükümlerine tabi olarak, patentler, yeni olmaları, buluş basamağı içermeleri ve sınai uygulama kabiliyetine sahip olmaları şartıyla, teknolojinin tüm alanlarında, ister ürün ister süreç olsun, her türlü buluş için kullanılabilir. (5) 65. maddenin 4. paragrafı, 70. maddenin 8. paragrafı ve bu maddenin 3. paragrafına tabi olarak, patentler, buluşun yeri, teknoloji alanı ve*

Dolayısıyla uluslararası genel kabul doğrultusunda Türk hukuk sistemi, bir buluşun patent korumasına uygun olması için üç temel koşul öngörmektedir: yenilik, tekniğin mevcut durumunu aşma ve sanayiye uygulanabilirlik. Bu koşulların sağlanması, buluşun patentle korunmasını mümkün kılmaktadır.[675]

Yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilir olma kriterleri, Sınai Mülkiyet Kanunu'nun (SMK) 83. maddesinde ayrı ayrı açıklanmıştır. Buna göre yenilik, "*Tekniğin bilinen durumuna dâhil olmayan buluşun yeni olduğu kabul edilir. Tekniğin bilinen durumu, başvuru tarihinden önce dünyanın herhangi bir yerinde, yazılı veya sözlü tanıtım yoluyla ortaya konulmuş veya kullanım ya da başka herhangi bir biçimde açıklanmış olan toplumca erişilebilir her şeyi kapsar*"[676] olarak; buluş basamağı, "*tekniğin bilinen durumu dikkate alındığında, ilgili olduğu teknik alandaki uzmana göre aşikâr olmayan buluşun, buluş basamağı içerdiği kabul edilir"*[677] olarak; sanayiye uygulanabilir olma ise "*buluş, tarım dâhil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikteyse, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir"*[678] olarak tanımlanmıştır.

SMK'da buluş kavramı geniş olarak ele alınmış ve net tanım yapmak yerine, nelerin buluş olarak nitelenemeyeceği düzenlenmiştir. Kanun'un 82. maddesinin 2. fıkrasına göre: "*Aşağıda belirtilenler buluş niteliğinde sayılmaz. Patent başvurusu veya patentin aşağıda belirtilen konu veya faaliyetlerle ilgili olması hâlinde, sadece bu konu veya faaliyetlerin kendisi patentlenebilirliğin dışında kalır: a) Keşifler, bilimsel teoriler ve matematiksel yöntemler. b) Zihni faaliyetler, iş faaliyetleri veya oyunlara ilişkin plan, kural ve yöntemler. c) Bilgisayar programları. ç) Estetik niteliği bulunan mahsuller, edebiyat ve sanat eserleri ile bilim eserleri. d) Bilginin sunumu."* Dolayısıyla, bir bilgisayar programının kendisi için koruma talep edildiğinde Türk Hukuku kapsamında patent verilmesi ve bu şekilde korunması mümkün görünmemektedir.[679]

ürünlerin ithal veya yerli üretim olmasına göre ayrım yapılmaksızın kullanılabilir ve patent haklarından yararlanılabilir." Olarak çevrilebilir. <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/trips_e.htm#part1> s.e.t. 08.08.2024.

[675] **Dalyan,** s. 34-35.

[676] Bkz. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu m. 83/1-2, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6769&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> s.e.t. 08.08.2024.

[677] Bkz. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu m. 83/4.

[678] Bkz. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu m. 83/6.

[679] **Kaypakoğlu,** s. 34

3.3.2 Bilgisayar Programlarının Patent Koruması

Sınai Mülkiyet Kanunu 82. maddesine göre göre bilgisayar programlarının patent koruması kapsamında korunmayacağının açıkça belirtildiğini yukarıda izah edilmiş idi.[680] AB üyesi ülkelerdeki mevcut patent mevzuatı da, bilgisayar programlarını patent koruması dışında tutmaktadır.[681] Avrupa Patent Sözleşmesi'nin[682] 52. maddesinin 2. fıkrası[683], patent koruması kapsamı dışında bırakılan konular arasında bilgisayar programlarını açıkça belirtmektedir. Bu hüküm, Avrupa Patent Sözleşmesi'nin 2000'de değiştirilen metninde (EPC 2000) de aynen korunmuştur. Bunun sebebi ilgili maddede belirtilen konu ve faaliyetlerin "teknik özelliklere sahip olmaması" ve "sanayiye uygulanabilirliklerinin bulunmaması" gerekçeleriyle buluş olarak kabul edilmemesidir. [684]

Türkiye'nin taraf olduğu[685] Avrupa Patent Sözleşmesi'nin 52/2 maddesi, bilgisayar programlarının patentlenebilir bir buluş olarak değerlendirilemeyeceğini açıkça ifade etmektedir.[686] Bu madde, bilgisayar programlarının patent koruması dışında tutulması gerektiğini belirtirken, Sözleşme'nin 52/3. maddesi, bilgisayar programlarının doğrudan kendisi için patent verilemeyeceğini vurgulamakta[687], ancak bu hüküm programların belirli

---

[680] Bkz: 2. B. 3.3.1.
[681] **Dalyan,** s. 38
[682] Avrupa Patent Sözleşmesi orijinal tam metni için bkz. <https://www.epo.org/en/legal/epc/2020/a52.html> s.e.t. 06.08.2024.
[683] Avrupa Patent Sözleşmesi m. 52/2: *"(2) The following in particular shall not be regarded as inventions within the meaning of paragraph 1: (a)discoveries, scientific theories and mathematical methods; (b)aesthetic creations; (c)schemes, rules and methods for performing mental acts, playing games or doing business, and programs for computers; (d)presentations of information. (3)Paragraph 2 shall exclude the patentability of the subject-matter or activities referred to therein only to the extent to which a European patent application or European patent relates to such subject-matter or activities as such."* Bu metin "*(2)Özellikle aşağıdakiler 1. paragraf anlamında buluş olarak kabul edilmeyecektir: (a)keşifler, bilimsel teoriler ve matematiksel yöntemler; (b)estetik yaratımlar; (c)zihinsel eylemleri gerçekleştirmeye, oyun oynamaya veya iş yapmaya yönelik şemalar, kurallar ve yöntemler ve bilgisayarlar için programlar; (d)bilgi sunumları"* olarak çevrilebilir. Bkz: <https://www.epo.org/en/legal/epc/2020/a52.html> s.e.t. 06.08.2024.
[684] **Dalyan**, s. 38-39.
[685] Bkz. 29.01.2000 tarih 4504 sayılı Avrupa Patent Sözleşmesi ve Eklerine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/avrupa-patent-sozlesmesi-ve-eklerine-katilmamizin-uygun-bulunduguna-dair-kanun-4504-1> s.e.t. 08.08.2024.
[686] **Dalyan,** s. 38.
[687] Avrupa Patent Sözleşmesi "*Patentlenebilir Buluşlar (Patentable Inventions)"* başlıklı m. 52: *"(1) European patents shall be granted for any inventions, in all fields of technology, provided that they are new, involve an inventive step and are susceptible of industrial application. (2) The following in particular shall not be regarded as inventions within the meaning of paragraph 1: (a)discoveries, scientific theories and mathematical methods; (b)aesthetic creations; (c)schemes, rules and methods for performing mental acts, playing games or doing business, and programs for computers; (d)presentations of information. (3)Paragraph 2 shall exclude the patentability of the subject-matter or activities referred to therein only to the extent to which a European patent application or European patent relates to such subject-matter or activities as such."* Bu metin, "*(1) Avrupa patentleri, teknolojinin tüm alanlarında, yeni olmaları, buluş basamağı içermeleri ve endüstriyel uygulamaya elverişli olmaları koşuluyla, her türlü buluş için verilir. (2)Özellikle aşağıdakiler 1. paragraf anlamında buluş olarak kabul edilmeyecektir: (a)keşifler, bilimsel teoriler ve matematiksel yöntemler; (b)estetik yaratımlar; (c) zihinsel eylemleri gerçekleştirmeye, oyun*

koşullar altında patentlenebilir buluşlara dâhil olabileceğini de ima etmektedir. Çünkü burada programların "doğrudan kendilerinin"[688] ifadesi bilgisayar programlarının sırf kendilerinin patent korumasına konu olamayacaklarını ancak programı içerir bütünleşik bir çalışmanın koruma kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmektedir.[689] Bu durum, bilgisayar programlarının patentlenebilirliği konusundaki esnekliği işaret etmektedir.

Avrupa Patent Ofisi'nin içtihatları da, bilgisayar programlarına ilişkin buluşların patentlenebilirliği hususunda belirli koşulların sağlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.[690] Özellikle bir bilgisayar programı, teknik bir meseleye yönelik tamamıyla yenilikçi bir buluş veya çözüm sunduğunda veya programın fonksiyonel özellikleri sanayiye uygulanabilir şekilde ön plana çıktığında patent korumasından yararlanabilecektir.[691] Dolayısıyla bilgisayar programları ile ilgili buluşların patentlenebilirliği, programın teknik karakteri ve endüstriyel uygulanabilirliği ile doğrudan ilişkilidir.

Öte yandan TRIPS Anlaşması'nın 27. maddesi[692] ise, bilgisayar programlarıyla ilgili herhangi bir özel sınırlama getirmemiş ve bu hususun düzenlenmesini taraf devletlerin takdirine bırakmıştır.[693]

Ancak anılan bu düzenlemeler, bilgisayar programlarının hiçbir şekilde patent korumasından yararlanamayacağı anlamına gelmemelidir.[694] Çünkü günümüzde küresel

---

oynamaya veya iş yapmaya yönelik şemalar, kurallar ve yöntemler ve bilgisayarlar için programlar; (d)bilgi sunumları. (3)Paragraf 2, burada belirtilen konu veya faaliyetlerin patentlenebilirliğini, sadece bir Avrupa patent başvurusu veya Avrupa patentinin bu konu veya faaliyetlerle ilgili olduğu ölçüde hariç tutar" olarak çevrilebilir. Bkz: <https://www.epo.org/en/legal/epc/2020/a52.html> s.e.t. 09.08.2024.

[688] Maddedeki "*as such*" deyiminden hareketle, orijinal metin için: <https://www.epo.org/en/legal/epc/2020/a52.html> s.e.t. 10.08.2024.

[689] **Dalyan,** s. 38.

[690] **Dalyan,** s. 38; **Topaloğlu** (1997), s. 73.

[691] **Kaya, Talat** (2007) 'A Comparative Analysis of The Patentability of Computer Software Under The TRIPS Agreement: The U.S., The E.U., and Turkey' Ankara Law Review, C:4, S:1, s. 43-81, s. 47.

[692] TRIPS Anlaşması'nın 27. maddesi "patentlenebilirlikten hariç tutulacaklar" kısmında bilgisayar programlarını saymamıştır. Bkz. TRIPS Anlaşması m. 27/3: *"Members may also exclude from patentability: (a) diagnostic, therapeutic and surgical methods for the treatment of humans or animals; (b) plants and animals other than micro-organisms, and essentially biological processes for the production of plants or animals other than non-biological and microbiological processes. However, Members shall provide for the protection of plant varieties either by patents or by an effective sui generis system or by any combination thereof. The provisions of this subparagraph shall be reviewed four years after the date of entry into force of the WTO Agreement."* Bu metin, "*3. Üyeler ayrıca patentlenebilirlikten hariç tutabilirler: (a) insan veya hayvanların tedavisi için teşhis, tedavi ve cerrahi yöntemler; (b) mikro-organizmalar dışındaki bitkiler ve hayvanlar ve biyolojik olmayan ve mikrobiyolojik süreçler dışındaki bitki veya hayvanların üretimi için esasen biyolojik süreçler. Bununla birlikte, Üyeler bitki çeşitlerinin korunmasını ya patentlerle ya da etkili bir sui generis sistemle ya da bunların herhangi bir kombinasyonuyla sağlarlar. Bu alt paragrafın hükümleri WTO Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihten dört yıl sonra gözden geçirilecektir*" olarak çevrilebilir. <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/trips_e.htm#part1> s.e.t. 08.08.2024.

[693] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 5-6.

ölçekte gelişen eğilim, bilgisayar programlarının da patent hukukunun sağladığı korumadan yararlanması gerektiği yönündedir.[695]

Bilgisayar programlarının tescil edilmiş koruma altına alınma ihtiyacı, sektörün giderek artan rekabetçi doğası nedeniyle önem kazanmaya başlamıştır. Ancak bilgisayar programları, yazılı bir formda ifade edilmeleri ve farklı bir yapıya sahip olmaları nedeniyle diğer teknik buluşlardan belirgin şekilde ayrılır.[696] Yukarıda bilgisayar programlarının unsurlarından olan program akışı, kaynak kodu, nesne kodu ve hazırlık tasarımlarının fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde korunduğundan bahsedilmiştir.[697] Bununla birlikte, algoritmalar ve işlevsel özelliklere sahip kullanıcı arayüzleri gibi unsurların patent hukuku tarafından korunup korunamayacağı sorusunun değerlendirilmesi için patent korumasının koşullarının varlığına ilişkin bir inceleme yapılması gerekmektedir.

Mevzuatlarında bilgisayar programlarına doğrudan patent verilmesini engelleyen açık hükümler bulunan ülkelerde bile, bilgisayar programlarını içeren buluşlara patent verilerek dolaylı bir koruma sağlanmaktadır.[698] Bu bağlamda, Sınai Mülkiyet Kanunu'nda yer alan hüküm de, bilgisayar programlarının hiçbir şekilde patent korumasından yararlanamayacağı şeklinde yorumlanmamalıdır.[699]

Bilgisayar programlarına patent verilmesi konusu tartışmalı olsa da günümüzde pek çok ülke, bu programlarla ilgili buluşların belirli koşullar altında patent alabilmesini kabul etmektedir.[700] Bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler nedeniyle, bilgisayar ve bilgisayar programlarının bir şekilde dahil olduğu ya da bunlardan kaynaklanan birçok buluşun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum, bilgisayar programlarının patent kapsamına alınmasını daha makul ve gerekli hale getirmiştir.[701] Böylece, hem program geliştiricilerinin hakları korunmakta hem de teknolojik ilerlemelerin teşvik edilmesi sağlanmaktadır.

Günümüzde bilgisayar programlarını içeren buluşlara yönelik patentlerin önemini daha iyi anlamak için, otomotiv endüstrisinde geliştirilen ve patent koruması kapsamında

---

694 **Topaloğlu, Mustafa** (2005), Bilişim Hukuku, 1. Baskı, Adana, Karahan Kitabevi, s. 59.
695 **Sevinç,** s. 76; **Aksu** (2006), s. 64; **Topaloğlu** (2005), s. 97; **Dalyan,** s. 36.
696 **Sevinç,** s. 75.
697 Bkz. 2. B. 3.2.2.2.
698 **Sevinç,** s. 77.
699 **Sevinç,** s. 77.
700 **Kaya** (2007), s. 62.
701 **Kaya** (2007), s. 62.

tartışılan otonom sürüş yazılımı teknolojisini ele alabiliriz.[702] Gelişmiş sensör ve yazılımlarla donatılan otonom araçların programları, aynı zamanda donanım ile birlikte çalışarak bütünleşik bir sistem halinde aracın mekanik aksamını da kontrol etmektedir.[703] Bu tür bir buluşun patent koruması altına alınması, geliştiricilere benzersiz teknolojilerini koruma ve pazarda rekabet avantajı sağlama imkânı sunar. Ayrıca patentin varlığı, yatırımcıların bu teknolojiye güven duymasını ve daha fazla finansman sağlanmasını kolaylaştırır. Bu durum teknolojik ilerlemeyi teşvik ederek hem tüketicilere hem de sektörün genel gelişimine olumlu katkılar sağlar. Otonom sürüş teknolojisi gibi örnekler, bilgisayar programlarını içeren buluşların patent korumasına dahil edilmesinin neden gerekli ve faydalı olduğunu gösterir.

Dolayısıyla teknik bir soruna çözüm getiren bilgisayar programı, bir makineye veya işleme ilişkinse ve yenilikçi olma, mevcut teknoloji düzeyini aşma ve sanayiye uygulanabilirlik gibi buluşun patentlenebilirlik kriterlerini sağlıyorsa, buluşun bir bileşeni olarak patent alabilmelidir. Ayrıca TRIPS Anlaşması'nın 27. maddesinin sadece belirli kategorileri koruma dışı bıraktığı ancak bunlar arasında bilgisayar programlarını saymadığı da göz önünde alındığında, bilgisayar programlarını içeren buluşların patent korumasından yoksun bırakılamayacağı açıktır.

3.4 Bilgisayar Programlarının Haksız Rekabet Hukuku Kapsamında Korunması

3.4.1 Genel Olarak Haksız Rekabet Hukuku

Serbest piyasa ekonomisinin canlılık kazanması ve etkin bir ticaret ortamı yaratılması için rekabetin korunması zorunlu bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik aktörlerin özgürce hareket edebileceği ve yenilikçi çözümler üretebileceği bir alan sağlanmalıdır.[704] Serbest piyasanın sunduğu fırsatların tam anlamıyla değerlendirilmesi, yalnızca katılımcıların eşit şartlarda rekabet edebilmeleriyle mümkün olur.[705] Dolayısıyla, piyasa mekanizmalarının işleyişi ve adil rekabet koşullarının temini,

[702] Otonom araç teknolojileriyle ilgili patentleri inceleyen bir çalışma için bkz: <https://ieeexplore.ieee.org/document/8893893> s.e.t. 20.11.2024; WIPO'nun otonom sürüş teknolojilerine dair patent başvurularındaki artışı ve bu teknolojilerin patent sınıflandırmalarını ele alan raporu için bkz: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_944_2019-chapter3.pdf> s.e.t. 20.11.2024.
[703] Otonom araçların yazılım sistemlerinin temel bileşenlerini ve bu yazılımların araçların algılama, planlama ve kontrol süreçlerine nasıl entegre edildiğine dair bir çalışma için bkz: <https://www.mdpi.com/2075-1702/5/1/6> s.e.t. 20.11.2024.
[704] **Erdil, Engin** (2012) Haksız Rekabet Hukuku, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 28.
[705] **Erdil** (2012), s. 28.

ekonomik büyümenin ve toplumsal refahın artırılması noktasında kritik bir rol oynamaktadır.

Serbest piyasanın sunduğu koşulların katılımcılar tarafından adil bir şekilde paylaşılması için bu alanın sınırlanması önem teşkil etmektedir ve bu sınırlama genel olarak haksız rekabet hükümleri ile sağlanır.[706]

Haksız rekabetin önlenmesine yönelik düzenlemeler, 6098 sayılı TBK madde 57[707] ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)[708] 54-63[709] maddeleri arasında kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu düzenlemeler çerçevesinde, rekabet hakkının 4721 sayılı TMK madde 2'de[710] ifade edilen dürüstlük ilkesi çerçevesinde kullanılmasının zorunlu olduğu ortaya konulmaktadır.[711] Bu bağlamda, ticari nitelikteki işlerde meydana gelen haksız rekabet durumları için TTK hükümleri devreye girerken, ticari olmayan ve adi nitelikteki işlerde yaşanan haksız rekabet vakalarında ise TBK'nın ilgili hükümleri uygulanacaktır.[712]

Bunun yanı sıra, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (RKHK)[713] ile serbest piyasa koşullarının düzenlenmesine yönelik kapsamlı tedbirler alınmıştır. Bu yasa çerçevesinde mal ve hizmetler açısından rekabeti sınırlayıcı anlaşmalar, uyumlu eylemler ve kararlar yasaklanmış, ayrıca piyasada hâkim durumda bulunan aktörlerin bu durumlarını kötüye kullanmalarının önüne geçilmiştir.[714] Haksız rekabetin düzenlenmesi bağlamında, TTK ve RKHK, farklı amaçlar doğrultusunda tasarlanmış olsalar da, uygulamada birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir.[715] TTK, ticari hayatın adil ve dürüst bir şekilde işlemesini hedeflerken, piyasa aktörleri arasında eşit şartlar sağlanmasını amaçlar. Öte yandan RKHK, piyasada rekabetin korunmasını ve tekelci davranışların önlenmesini gözetir.

---

[706] **İçli,** s. 29.
[707] TBK m. 57: "*Gerçek olmayan haberlerin yayılması veya bu tür ilanların yapılması ya da dürüstlük kurallarına aykırı diğer davranışlarda bulunulması yüzünden müşterileri azalan veya onları kaybetme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu davranışlara son verilmesini ve kusurun varlığı hâlinde zararının giderilmesini isteyebilir. Ticari işlere ait haksız rekabet hakkında Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır.*"
[708] Türk Ticaret Kanunu, T.C. Resmî Gazete, S: 6102, Tarih: 13 Ocak 2011.
[709] TTK Birinci Kitap "*Haksız Rekabet"* başlıklı Dördüncü Kısım hükümleri.
[710] TMK m. 2: "*Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz*."
[711] **Dalyan,** s. 41.
[712] **Dalyan,** s. 41.
[713] Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, T.C. Resmî Gazete, S: 4054, 13 Aralık 1994.
[714] **Eroğlu, Sevilay** (2000) Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, İzmir, Yetkin Yayınevi s. 224.
[715] **Eroğlu,** s. 225.

Ekonomik koşulların sürekli değişmesi ve buna bağlı olarak pazarlama ve reklam stratejilerinin hızla evrim geçirmesi nedeniyle, haksız rekabetin hangi şekillerde ortaya çıkacağını önceden kesin olarak belirlemek zordur. Bu belirsizliğin farkında olan kanun koyucu, TTK'nın 54. maddesinde haksız rekabetin tanımını yapmış, ardından 55. maddede[716] uygulamada sık karşılaşılan bazı haksız rekabet türlerini örnek olarak sıralamıştır.[717]

---

[716] TTK m. 55: "*(1) Aşağıda sayılan hâller haksız rekabet hâllerinin başlıcalarıdır:*
a) Dürüstlük kuralına aykırı reklamlar ve satış yöntemleri ile diğer hukuka aykırı davranışlar ve özellikle;
1. Başkalarını veya onların mallarını, iş ürünlerini, fiyatlarını, faaliyetlerini veya ticari işlerini yanlış, yanıltıcı veya gereksiz yere incitici açıklamalarla kötülemek,
2. Kendisi, ticari işletmesi, işletme işaretleri, malları, iş ürünleri, faaliyetleri, fiyatları, stokları, satış kampanyalarının biçimi ve iş ilişkileri hakkında gerçek dışı veya yanıltıcı açıklamalarda bulunmak veya aynı yollarla üçüncü kişiyi rekabette öne geçirmek,
3. Paye, diploma veya ödül almadığı hâlde bunlara sahipmişçesine hareket ederek müstesna yeteneğe malik bulunduğu zannını uyandırmaya çalışmak veya buna elverişli doğru olmayan meslek adları ve sembolleri kullanmak,
4. Başkasının malları, iş ürünleri, faaliyetleri veya işleri ile karıştırılmaya yol açan önlemler almak,
5. Kendisini, mallarını, iş ürünlerini, faaliyetlerini, fiyatlarını, gerçeğe aykırı, yanıltıcı, rakibini gereksiz yere kötüleyici veya gereksiz yere onun tanınmışlığından yararlanacak şekilde; başkaları, malları, iş ürünleri veya fiyatlarıyla karşılaştırmak ya da üçüncü kişiyi benzer yollardan öne geçirmek,
6. Seçilmiş bazı malları, iş ürünlerini veya faaliyetleri birden çok kere tedarik fiyatının altında satışa sunmak, bu sunumları reklamlarında özellikle vurgulamak ve bu şekilde müşterilerini, kendisinin veya rakiplerinin yeteneği hakkında yanıltmak; şu kadar ki, satış fiyatının, aynı çeşit malların, iş ürünlerinin veya faaliyetlerinin benzer hacimde alımında uygulanan tedarik fiyatının altında olması hâlinde yanıltmanın varlığı karine olarak kabul olunur; davalı, gerçek tedarik fiyatını ispatladığı takdirde bu fiyat değerlendirmeye esas olur,
7. Müşteriyi ek edimlerle sunumun gerçek değeri hakkında yanıltmak,
8. Müşterinin karar verme özgürlüğünü özellikle saldırgan satış yöntemleri ile sınırlamak,
9. Malların, iş ürünlerinin veya faaliyetlerin özelliklerini, miktarını, kullanım amaçlarını, yararlarını veya tehlikelerini gizlemek ve bu şekilde müşteriyi yanıltmak,
10. Taksitle satım sözleşmelerine veya buna benzer hukuki işlemlere ilişkin kamuya yapılan ilanlarda unvanını açıkça belirtmemek, peşin veya toplam satış fiyatını veya taksitle satımdan kaynaklanan ek maliyeti Türk Lirası ve yıllık oranlar üzerinden belirtmemek,
11. Tüketici kredilerine ilişkin kamuya yapılan ilanlarda unvanını açıkça belirtmemek veya kredilerin net tutarlarına, toplam giderlerine, efektif yıllık faizlerine ilişkin açık beyanlarda bulunmamak,
12. İşletmesine ilişkin faaliyetleri çerçevesinde, taksitle satım veya tüketici kredisi sözleşmeleri sunan veya akdeden ve bu bağlamda sözleşmenin konusu, fiyatı, ödeme şartları, sözleşme süresi, müşterinin cayma veya fesih hakkına veya kalan borcu vadeden önce ödeme hakkına ilişkin eksik veya yanlış bilgiler içeren sözleşme formülleri kullanmak.
b) Sözleşmeyi ihlale veya sona erdirmeye yöneltmek; özellikle;
1. Müşterilerle kendisinin bizzat sözleşme yapabilmesi için, onları başkalarıyla yapmış oldukları sözleşmelere aykırı davranmaya yöneltmek,
2. Üçüncü kişilerin işçilerine, vekillerine ve diğer yardımcı kişilerine, hak etmedikleri ve onları işlerinin ifasında yükümlülüklerine aykırı davranmaya yöneltebilecek yararlar sağlayarak veya önererek, kendisine veya başkalarına çıkar sağlamaya çalışmak,
3. İşçileri, vekilleri veya diğer yardımcı kişileri, işverenlerinin veya müvekkillerinin üretim ve iş sırlarını ifşa etmeye veya ele geçirmeye yöneltmek,
4. Onunla kendisinin bu tür bir sözleşme yapabilmesi için, taksitle satış, peşin satış veya tüketici kredisi sözleşmesi yapmış olan alıcının veya kredi alan kişinin, bu sözleşmeden caymasına veya peşin satış sözleşmesi yapmış olan alıcının bu sözleşmeyi feshetmesine yöneltmek.
c) Başkalarının iş ürünlerinden yetkisiz yararlanma; özellikle;
1. Kendisine emanet edilmiş teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden yetkisiz yararlanmak,
2. Üçüncü kişilere ait teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden, bunların kendisine yetkisiz olarak tevdi edilmiş veya sağlanmış olduğunun bilinmesi gerektiği hâlde, yararlanmak,

TTK m. 54'e göre haksız rekabet, "*Rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve hukuka aykırıdır*" olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda, rekabet hakkının kullanımı sırasında TMK'nın 2. maddesinde belirtilen dürüstlük ilkesinin[718] uygulanmasının gerektiği açıkça vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, rekabetin esasen kişinin kendi gayreti ve yeteneklerine dayanması gerektiği, dolayısıyla rakipleri karalamak veya onların çaba ve emeklerinden haksız yere yararlanmaya çalışmak gibi yöntemlerin kabul edilemez olduğu anlaşılmaktadır.[719] Aksi durumda, bu tür davranışlar haksız rekabeti oluşturarak hukuki sorumluluk doğurabilir.

3.4.2 Haksız Rekabet Hukuku Koruması Kapsamında Bilgisayar Programları

Bilgisayar programlarının rekabet hukuku ile olan ilişkisi genellikle, TTK'nın 55/1-d bendinde düzenlenen "üretim veya iş sırlarının açıklanması" hükmü üzerinden değerlendirilmektedir.[720] Söz konusu hüküm şu şekildedir: *"Üretim ve iş sırlarını hukuka aykırı olarak ifşa etmek; özellikle, gizlice ve izinsiz olarak ele geçirdiği veya başka bir hukuka aykırı yöntemle elde ettiği bilgileri, üretenin iş sırlarını değerlendiren veya başkalarına ileten kişi dürüstlük ilkesine aykırı davranmış olur."*

Örneğin bir yazılım firmasının, rakibinin geliştirdiği özel bir programın kaynak kodlarına hukuka aykırı yollarla erişmesi ve bu bilgileri kendi ürünlerinde kullanması veya üçüncü taraflarla paylaşması, TTK m. 55/1-d kapsamında hukuki ihlali gündeme getirir. Bir çalışanın görev aldığı şirkette geliştirdiği program algoritmalarını kendi kişisel bilgisayar programında izinsiz olarak kullanması da aynı kapsamda haksız rekabet ihlali oluşturur.

---

3. Kendisinin uygun bir katkısı olmaksızın başkasına ait pazarlanmaya hazır çalışma ürünlerini teknik çoğaltma yöntemleriyle devralıp onlardan yararlanmak.
d) Üretim ve iş sırlarını hukuka aykırı olarak ifşa etmek; özellikle, gizlice ve izinsiz olarak ele geçirdiği veya başkaca hukuka aykırı bir şekilde öğrendiği bilgileri ve üretenin iş sırlarını değerlendiren veya başkalarına bildiren dürüstlüğe aykırı davranmış olur.
e) İş şartlarına uymamak; özellikle kanun veya sözleşmeyle, rakiplere de yüklenmiş olan veya bir meslek dalında veya çevrede olağan olan iş şartlarına uymayanlar dürüstlüğe aykırı davranmış olur.
f) Dürüstlük kuralına aykırı işlem şartları kullanmak. Özellikle yanıltıcı bir şekilde diğer taraf aleyhine; 1. Doğrudan veya yorum yoluyla uygulanacak kanuni düzenlemeden önemli ölçüde ayrılan, veya 2. Sözleşmenin niteliğine önemli ölçüde aykırı haklar ve borçlar dağılımını öngören, önceden yazılmış genel işlem şartlarını kullananlar dürüstlüğe aykırı davranmış olur."

[717] **Arkan, Sabih** (1997) Ticari İşletme Hukuku, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 291.

[718] TMK m. 2: "*Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz."*

[719] **Dalyan**, s. 41-42.

[720] **Akdemir Kamalı**, **Tuğba** (2019) Fikri Hukuk Kapsamında Bilgisayar Programlarındaki Değişikliklerin Sonuçları, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 102.

FSEK'in 83[721] ve 84.[722] maddelerinde "haksız rekabet" başlığı altında özel hükümler yer alsa da, bu düzenlemeler esasen eserlerin, özellikle de bilgisayar programlarının korunmasına yönelik doğrudan hükümler içermemektedir.[723] Kanunun bu maddeleri, daha çok genel rekabet ilkeleri çerçevesinde haksız rekabetin önlenmesine odaklanmakta olup eser sahiplerinin haklarının korunmasına ilişkin doğrudan ve spesifik tedbirler içermemektedir.[724]

FSEK m. 83/1 uyarınca, "*bir eserin adı ve ayırt edici işaretleri, bu eserin çoğaltılmış nüshalarının biçimleriyle karıştırılmaya yol açabilecek şekilde başka bir eserde veya onun çoğaltılmış nüshalarında kullanılamaz*." Aynı maddenin son fıkrasında ise, "*ihlali gerçekleştiren kişi tacir olmasa dahi, birinci fıkraya aykırı hareket edenler hakkında haksız rekabete ilişkin hükümler uygulanır*" hükmü yer almaktadır. Bilgisayar programları, belirli bir adla piyasaya sunulur ve bu ad ile tanınır. Bu adın başka bir program üzerinde kullanılması, tüketicileri yanıltarak hak sahibinin menfaatlerine zarar verebilir ve haksız rekabete yol açabilir. Bu durum programın tanıtımında kullanılan işaretler ve semboller için de geçerlidir.[725] Eserin adı ve işaretlerinin haksız bir şekilde kullanılması durumunda haksız rekabet hükümlerine başvurulabilmesi için yalnızca adın kullanılmasının yeterli olmadığı, aynı zamanda eserin piyasaya sürülmüş olması veya piyasaya sürülme hazırlığında bulunması gerektiği vurgulanmalıdır.[726] Bu husus, eserin piyasada tanınırlığının ve ticarî bir değere sahip olduğunun göstergesidir.

Örneğin bir yazılım şirketi tarafından belirli bir isimle piyasaya sürülen bir bilgisayar programı, bu isimle tanınır ve isim, programın ticari itibarını temsil eder. Eğer

---

[721] FSEK m. 83: "*Bir eserin ad ve alametleri ile çoğaltılmış nüshaların şekilleri, iltibasa meydan verebilecek surette diğer bir eserde veya çoğaltılmış nüshalarında kullanılamaz.*
1 inci fıkra hükmü umumen kullanılan ve ayırt edici bir vasfı bulunmıyan ad, alamet ve dış şekiller hakkında uygulanmaz.
Bu maddenin uygulanması kanunun 1 inci, 2 nci ve 3 üncü bölümlerindeki şartların tahakkukuna bağlı değildir.
Basın Kanunu'nun 14 üncü maddesinin mevkute adları hakkındaki hükmü mahfuzdur.
Tecavüz eden tacir olmasa bile, birinci fıkra hükmüne aykırı hareket edenler hakkında haksız rekabete mütaallik hükümler uygulanır."

[722] FSEK m. 84: "*Bir işareti, resim veya sesi, bunları nakle yarıyan bir alet üzerine tesbit eden veya ticari maksatlarla haklı olarak çoğaltan yahut yayan kimse, aynı işaretin, resmin veya sesin 3 üncü bir kişi tarafından aynı vasıtadan faydalanılmak suretiyle çoğaltılmasını veya yayımlanmasını menedebilir.*
Tecavüz eden tacir olmasa bile birinci fıkra hükmüne aykırı hareket edenler hakkında haksız rekabete mütaallik hükümler uygulanır.
Eser mahiyetinde olmıyan her nevi fotoğraflar, benzer usullerle tesbit edilen resimler ve sinema mahsulleri hakkında da bu madde hükmü uygulanır."

[723] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 6-7.

[724] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 6-7.

[725] **Dalyan,** s. 54.

[726] **Dalyan,** s. 54.

bir başka program geliştiricisi, aynı ismi veya bu programı tanıtmak için kullanılan logoyu kendi programında kullanırsa bu durum alıcıları yanıltabilir ve programın sahibinin ticari haklarını ihlal edebilir. Bu tür haksız kullanım, tüketicilerde kafa karışıklığı yaratarak orijinal programın kalitesi hakkında olumsuz algılar oluşturabilir veya tüketicileri yanlış yönlendirebilir.

Aynı zamanda bir bilgisayar programının kopyalanması söz konusu olduğunda, bazı belirli koşulların gerçekleşmesi durumunda haksız rekabet hükümlerine başvurulabilir.[727] Örneğin ahlaka aykırı yollarla elde edilen bilgilerle oluşturulan bir kopya ürünün piyasaya sürülmesi, adil olmayan bir rekabet ortamı yaratır.[728] Bu tür durumlarda rekabet hukuku, haksız kazanç elde edilmesini ve piyasanın bozulmasını önlemek amacıyla devreye girer.

Haksız rekabet hukuku, bilgisayar programlarının korunması açısından tek başına yeterli bir güvence sunmamaktadır.[729] Bilgisayar programlarının korunmasında, fikrî mülkiyet hukuku ile rekabet hukuku arasındaki ilişkiyi değerlendirdiğimizde rekabet hukukunun daha çok tamamlayıcı nitelikte olduğu, doğrudan değil dolaylı bir koruma sağladığı görülmektedir.[730] Bu bağlamda fikrî mülkiyet hukuku, programlar üzerindeki fikrî hakları doğrudan korumaya alırken, rekabet hukuku haksız ticari uygulamalara karşı bir tür destekleyici mekanizma olarak işlev görmektedir. Örneğin bir programın izinsiz çoğaltılması veya benzer bir adla piyasaya sürülmesi durumunda fikrî mülkiyet hukuku doğrudan bir koruma sunarken, rekabet hukuku bu süreci tamamlayıcı bir koruma sağlayarak piyasadaki adil rekabet ortamını koruma işlevi üstlenir.

Fikrî mülkiyet hukuku, fikrî emek sonucunda ortaya çıkan eserleri koruma altına alarak, bu eserlerin sahibine hususiyetlerinden doğan haklar tanır. Bu hukuki koruma, eser sahibinin fikrî emeğinin karşılığını almasını sağlarken; diğer yandan haksız rekabet hukuku, rekabetin adil ve dürüst bir şekilde yürütülmesini temin ederek, piyasada rekabet hakkının kötüye kullanılmasına karşı bir koruma mekanizması oluşturur.[731]

Bir diğer yandan fikrî mülkiyet hukuku, bir fikrî faaliyetin bir ürünü olarak ortaya çıkan eseri bu eserin ekonomik olarak değerlendirilip değerlendirilmediğine bakmaksızın koruma altına alır. Yani yaratıcı bir eserin ekonomik getirisi olmasa dahi fikrî mülkiyet

[727] **Eroğlu,** s. 232.
[728] **Eroğlu,** s. 232.
[729] **Eroğlu,** s. 226.
[730] **Eroğlu,** s. 226.
[731] **Eroğlu,** s. 227.

hukuku eseri koruma kapsamına dahil eder.[732] Buna karşılık, haksız rekabet hukukunun sunduğu korumadan yararlanabilmek için söz konusu fikrî yaratımın ticari bir değere sahip olması ve ekonomik olarak kullanılması gereklidir.[733] Örneğin, bir yazarın henüz yayınlanmamış bir eseri fikrî mülkiyet hukuku tarafından korunabilir; ancak bu eserin haksız rekabet hukuku kapsamında koruma altına alınabilmesi için eserin ticari olarak piyasaya sürülmesi veya ticari bir faaliyette kullanılması gerekir. Bu durum haksız rekabet hukukunun ticari çıkarlar ve piyasa dinamikleri üzerine odaklandığını, fikrî mülkiyet hukukunun ise yaratıcılığı ve hususi fikrî emeği her koşulda koruma amacını güttüğünü göstermektedir.

[732] **Eroğlu,** s. 227.
[733] **Eroğlu,** s. 227.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLGİSAYAR PROGRAMLARI ÜZERİNDEKİ FİKRÎ HAKLARIN İHLALİ HALİNDE BAŞVURULABİLECEK YASAL YOLLAR

1. FİKRÎ HAKLARIN İHLALİ

1.1 Genel Olarak

Bu noktaya kadar, fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde "eser" kavramının niteliğini, bir fikrî ürünün eser olarak kabul edilmesinin doğurduğu hukuki sonuçları, esere bağlı hak sahipliğini ve hak sahipliğinden doğan hakları ele aldık.

Eser sahiplerinin eserleri üzerindeki maddi ve manevi haklara başkaları tarafından yapılan müdahaleler bu hakların ihlali anlamına gelir ve hak sahipleri (ya da bu hakların kullanımını devralmış olan kişiler) fikri mülkiyet hukuku çerçevesinde korunma talep etme yetkisine sahiptir. Bu tür ihlallerde ilk olarak FSEK devreye girecektir. Ancak, FSEK'in kapsamına girmeyen hususlar söz konusu olduğunda TMK, TTK, TBK'nın ilgili koruma hükümleri[734] devreye girer.

FSEK eser sahibine yalnızca dava açma yetkisi vermekle kalmaz, aynı zamanda haklarını etkin bir biçimde koruyabilmesi için çeşitli önleyici ve koruyucu tedbirler de öngörür.[735] Bu tedbirler arasında; mahkemelerden ihtiyatî tedbir talep etme, gümrüklerde ihlale konu olan ürünlere geçici olarak el konulmasını sağlama, ihlalin gerçekleştiği materyallerin zaptı ve müsaderesi gibi süreçler bulunmaktadır. Ayrıca ihlal teşkil eden eserlerin imha edilmesi ve hükmün kamuoyuna ilân edilmesi de eser sahibinin lehine işletilebilecek diğer hukuki mekanizmalardır.[736]

Mehaz 2009 tarihli Yönerge'de, bilgisayar programlarından kaynaklanan haklar ve bu hakların sınırlandırılmasına ilişkin çeşitli düzenlemelere yer verilmiş olmakla birlikte, ihlâl durumunda uygulanacak spesifik hukukî ve cezaî yaptırımların belirlenmesi konusuna doğrudan değinilmemiştir.[737] Bunun yerine Yönerge'nin 7. maddesi[738] ile üye devletlere,

[734] Bkz. yukarıda da açıklanan dürüstlük kuralı kaideleri ve haksız rekabet hükümleri.
[735] **Yazıcı**, s. 111.
[736] **Dalyan**, s. 248; **Yazıcı**, s. 111.
[737] **Dalyan,** s. 248-249.
[738] Bkz. 2009 tarihli Yönerge m. 7: *"1. Without prejudice to the provisions of Articles 4, 5 and 6, Member States shall provide, in accordance with their national legislation, appropriate remedies against a person committing any of the following acts: (a) any act of putting into circulation a copy of a computer program knowing, or having reason to believe, that it is an infringing copy; (b) the possession, for commercial purposes, of a copy of a computer program knowing, or having reason to believe, that it is an infringing*

program sahibinin haklarını, bu haklara getirilebilecek sınırlandırmaları ve ayrıştırma serbestisini[739] düzenleyen 4[740], 5[741] ve 6.[742] maddelerin hükümleri korunmak kaydıyla, ihlâl teşkil eden eylemleri gerçekleştirenlere karşı kendi ulusal mevzuatları çerçevesinde uygun ve yeterli yaptırımlar öngörme yükümlülüğü getirilmiştir.[743]

Anılan 7. maddeye göre *"bir bilgisayar programının bir kopyasını, ihlal eden bir kopya olduğunu bilerek veya buna inanmak için bir nedene sahip olarak dolaşıma sokma*", "*bir bilgisayar programının bir kopyasının, ihlal eden bir kopya olduğunu bilerek veya buna inanmak için bir nedene sahip olarak ticari amaçlarla bulundurulması*" ve "*tek amacı bir bilgisayar programını korumak için uygulanmış olabilecek herhangi bir teknik cihazın izinsiz olarak kaldırılmasını veya atlatılmasını kolaylaştırmak olan herhangi bir aracın dolaşıma sokulması veya ticari amaçlarla bulundurulması"* eylemlerinden herhangi birini gerçekleştirenlere karşı üye devletler uygun hukuki çözüm yolları sağlamak durumundadır.

Üye devletler bu hüküm doğrultusunda, ihlâl türüne ve ağırlığına göre orantılı cezaî ve hukukî yaptırımlar oluşturmak ve uygulamakla yükümlü kılınmış olup bu şekilde

---

copy; (c) any act of putting into circulation, or the possession for commercial purposes of, any means the sole intended purpose of which is to facilitate the unauthorised removal or circumvention of any technical device which may have been applied to protect a computer program. 2. Any infringing copy of a computer program shall be liable to seizure in accordance with the legislation of the Member State concerned. 3. Member States may provide for the seizure of any means referred to in point (c) of paragraph 1." Bu metin, "*1. 4, 5 ve 6. Maddelerin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Üye Devletler, ulusal mevzuatlarına uygun olarak, aşağıdaki eylemlerden herhangi birini gerçekleştiren bir kişiye karşı uygun çözüm yolları sağlarlar: (a) ihlal edici bir kopya olduğunu bilerek veya buna inanmak için bir nedene sahip olarak bir bilgisayar programının bir kopyasını dolaşıma sokma eylemi; (b) bir bilgisayar programının bir kopyasının, ihlale neden olan bir kopya olduğunu bilerek veya buna inanmak için bir nedene sahip olarak ticari amaçlarla bulundurulması; (c) tek amacı bir bilgisayar programını korumak için uygulanmış olabilecek herhangi bir teknik cihazın izinsiz olarak kaldırılmasını veya atlatılmasını kolaylaştırmak olan herhangi bir aracın dolaşıma sokulması veya ticari amaçlarla bulundurulması. 2. Bir bilgisayar programının ihlal eden her türlü kopyasına, ilgili Üye Devletin mevzuatına uygun olarak el konulabilir. 3. Üye Devletler, 1. paragrafın (c) bendinde atıfta bulunulan herhangi bir araca el konulmasını öngörebilirler"* olarak çevrilebilir. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 10.08.2024.

[739] "Ayrıştırma serbestisi", genellikle yazılım ve bilgisayar programları bağlamında kullanılan bir terimdir ve bir yazılımın veya bilgisayar programının kodlarını ya da yapısını inceleyip çözümleme yetkisini ifade eder. Bu, özellikle yazılımın işleyişini anlamak veya üzerinde değişiklik yapmak amacıyla yapılır. İngilizcede "*decompilation*" olarak bilinen bu işlem, belirli yasal çerçeveler ve sınırlamalar içinde gerçekleştirilebilir. Bu serbesti, bir programın işleyişini anlamak, uyumlu yazılımlar geliştirmek veya hata gidermek gibi meşru amaçlarla kullanılabilir, ancak telif haklarını ihlal etmeyecek şekilde yapılmalıdır. Bkz. 2009 tarihli Yönerge m. 6: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 10.08.2024.

[740] 2009 tarihli Yönerge "*Restricted acts*" (*Kısıtlanmış eylemler)* başlıklı 4. maddesi, eser üzerinde hak sahibi olan kişinin yapmayı ve izin verme hakkını haiz olduğu eylemleri düzenlemektedir. Bkz. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 10.08.2024.

[741] 2009 tarihli Yönerge "*Exceptions to the restricted acts*" (*Kısıtlanmış eylemlerin istisnaları)* başlıklı 5. maddesi ise isminden anlaşılacağı üzere 4. maddede sayılan istisnaları düzenlemektedir.

[742] 2009 tarihli Yönerge "*Decompilation*" (*Ayrıştırma)* başlıklı 6. maddesi birtakım zorunlu durumlarda belirli şartlar altında bazı eylemler için hak sahibinin izninin gerekmediğini düzenlemektedir. Bkz. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 10.08.2024.

[743] **Dalyan,** s. 248-249.

bilgisayar programlarına yönelik korumanın etkinliğini ulusal düzeyde garanti altına almak durumundadır.[744]

Bilgisayar programlarına ilişkin eser sahipliğinden kaynaklanan hakların ihlâline dair açılacak ceza ve hukuk davalarında, ilk olarak incelenmesi gereken en önemli nokta, ihlâle konu olan programın fikrî mülkiyet hukuku kapsamında koruma altına alınmış bir bilgisayar programı niteliğinde olup olmadığının belirlenmesidir.[745] Bir bilgisayar programına yönelik olarak eserin bütünlüğünü zedeleyebilecek herhangi bir müdahalenin var olup olmadığının belirlenmesi teknik bir inceleme gerektirdiğinden, bu tür uyuşmazlıklarda bilirkişi raporları büyük önem taşımaktadır.[746] Bu tespit sonrasında ele alınacak diğer bir husus ise, ihlâl iddiasına konu olan eylemi gerçekleştiren kişinin bu eylemi gerçekleştirirken herhangi bir hukuka uygunluk sebebine[747] dayanıp dayanmadığının değerlendirilmesidir. Eğer hukuka uygunluk sebebinin bulunmadığı, yani söz konusu eylemin program sahibinin haklarını sınırlayan yasal düzenlemelere uygun biçimde yapılmadığı tespit edilirse, bu durumda bir ihlâlin mevcut olup olmadığı detaylı şekilde incelenmelidir.[748]

Bilgisayar programlarının, edebi eserler sınıfına dahil olduğunu ve bu kapsamda fikrî mülkiyet hukukunun koruması altında bulunduğunu önceki bölümlerde ayrıntılı bir biçimde ele almıştık. Bu bağlamda bilgisayar programlarının herhangi bir özel düzenlemeye tabi tutulmaksızın doğrudan FSEK kapsamında korunacağını belirtmek gerekir. Dolayısıyla bu tür programlar FSEK tarafından sağlanan koruma çerçevesinde değerlendirilecek ve FSEK'te öngörülen dava türlerine konu olabilecektir.[749]

1.2 İhlalin Tespiti

Bilgisayar programlarıyla ilgili hukuk ve ceza davaları, diğer fikri eserlerle ilgili davalara kıyasla daha yüksek düzeyde teknik bilgi ve karmaşıklık gerektiren süreçler olarak öne çıkmaktadır.[750] Bu davaların doğasında bulunan teknik zorluklar, yargı sürecini genellikle karmaşık hale getirmekte ve adil bir sonuca ulaşabilmek için teknik uzmanlık

[744] **Erel** (1994), s. 153.
[745] **Dalyan,** s. 249.
[746] **Çolak, Uğur** (2005) 'Topluluk ve Türk Hukukunda Veri Tabanlarına Sağlanan Sui Generis Koruma ve Spin-Off Teori', Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C:5 S:1, s. 19-68, s. 1.
[747] Örneğin, FSEK madde 30 ve devamında düzenlenen durumlar veya hak sahibinin açık rızasının bulunması gibi hallerde, ihlal teşkil eden fiil, hukuka aykırı olarak değerlendirilemez.
[748] **Dalyan,** s. 249.
[749] **Tapcı,** s. 83.
[750] **Dalyan**, s. 250.

gerektirmektedir. Bu sebeple, bu tür uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında, çoğu durumda teknik bilirkişilerin uzman görüşlerine başvurulması zaruri hale gelmektedir.[751]

Örneğin bir bilgisayar programının koruma kapsamında bir eser olup olmadığına dair bir değerlendirme yapabilmek için yargıcın sahip olduğu hukuk bilgisi tek başına yeterli olmayabilir. Bu gibi durumlarda bilgisayar programlama dillerine, algoritmalara ve program bileşenlerine dair bilgi sahibi olan bir bilirkişinin incelemesi gerekmektedir. Bilirkişi, örneğin iki farklı programın kodları arasında benzerlikler olup olmadığını analiz edebilir ve bu benzerliklerin tesadüfi mi yoksa kopyalama sonucunda mı ortaya çıktığı konusunda mahkemeye yol gösterici olabilir.

Özellikle bilgisayar programlarının lisans sözleşmesi[752] olmaksızın hukuka aykırı bir şekilde kopyalandığına dair iddialar, yargı süreçlerinde sıklıkla karşılaşılan ve çözümü teknik açıdan karmaşık olan meselelerdir.[753] Programın izinsiz olarak kopyalanıp kopyalanmadığının tespiti, bazı durumlarda son derece güç olabilir. Bunun temel nedeni, ihlal iddiası yöneltilen kişilerin, lisans sözleşmelerini ibraz etmemeleridir.[754]

Böyle bir durumda, mahkemenin atayacağı bilirkişilerin görevleri oldukça geniş kapsamlıdır. Bilirkişile, bilgisayar ya da bilgisayarlarda yüklü olan programların hangi tarihlerde yüklendiğini, bu programların lisans sahiplerinin kimler olduğunu ve aynı lisans anahtarının birden fazla bilgisayarda kullanılıp kullanılmadığını araştırmak zorundadır.[755] Ayrıca ibraz edilen lisansların fatura tarihleri ile programın bilgisayara yüklenme tarihlerinin uyumlu olup olmadığını da incelemeleri gerekmektedir. Örneğin bir programın yüklenme tarihi, lisans sözleşmesinin düzenlenme tarihinden önceyse bu durum lisansın geçerliliği konusunda ciddi şüpheler doğuracaktır.[756]

---

[751] **Dalyan**, s. 250.
[752] "Lisans sözleşmesi", bir eser üzerindeki mali hakların belirli koşullar altında üçüncü kişilere kullanım yetkisini devreden hukuki bir anlaşmadır. Bkz: **Özkan, Yavuz** (2017) 'Fikir ve Sanat Eserlerinde Lisans Sözleşmelerinin Sağladığı Lisans Haklarının Haczi Ve Paraya Çevrilmesi' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi S:32, s. 367-389, s. 369.
[753] **Dalyan**, s. 252.
[754] **Dalyan**, s. 252-253.
[755] **Dalyan**, s. 253.
[756] **Dalyan**, s. 253.

2. FİKRÎ HAKLARIN İHLALİ HALİNDE AÇILABİLECEK DAVALAR

2.1 Hukuk Davaları

2.1.1 Genel Olarak

Eser sahibinin FSEK kapsamında sahip olduğu haklarının ihlal edilmesi durumunda başvurabileceği hukuki yollar, Kanun'un 66 ile 73. maddeleri arasında ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Kanunun sistematiği içerisinde eser sahibinin haklarını korumak amacıyla başvurabileceği yollar, hukuk davaları ve ceza davaları olarak iki ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Hukuk davaları ise kendi içinde, tecavüzün ref'i (m. 66, 67, 68), tecavüzün men'i (m. 69) ve maddi ve manevi tazminat talepleri (m. 70) olmak üzere farklı kategorilere ayrılmıştır.

FSEK'te yer alan hukuka uygunluk sebeplerinden birinin[757] mevcut olması durumunda, eser sahibinin haklarına yönelik gerçekleştirilen fiilin hukuka aykırılık niteliği ortadan kalkar. Bu bağlamda hukuka uygunluk sebebi ileri süren taraf bu iddiasını ispat etme yükümlülüğünü taşır.[758]

Örneğin FSEK m. 30 hükmü[759] gereğince; eser sahibine tanınan haklar, eserin mahkemelerde veya diğer resmi merciler nezdinde delil olarak sunulmasına yahut zabıta ve ceza işlerine konu olmasına engel teşkil etmez. Fotoğraflar, kamu güvenliği gerekçesiyle veya yargısal amaçlarla sahibinin rızası aranmaksızın resmi makamlar ya da bu makamların talimatıyla üçüncü kişiler tarafından her türlü yöntemle çoğaltılabilir ve dağıtılabilir.

Örneğin bir fotoğrafın terörle mücadele kapsamında delil olarak kullanılması, fotoğraf sahibinin onayı gerekmeksizin gerçekleştirilebilir. Benzer şekilde, trafik kazası sonucu düzenlenen bir tutanakta yer alan fotoğraflar kazanın oluş şekline ilişkin mahkemede delil olarak kullanılabilir; bu durumda fotoğraf sahibinin izni aranmaz. Ayrıca, toplumsal bir olay sırasında çekilmiş görüntüler, kamu düzenini sağlamak amacıyla ilgili

---

[757] Örneğin: "*FSEK m. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39 ve 40. maddelerdeki şartlar, eserden aşırma suçu için birer hukuka uygunluk sebebi oluşturmaktadır.*" Bkz: **Yaman, Dilara** (2010) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Bir Eserden Kaynak Göstermeksizin İktibasta Bulunma Suçu' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 12, Özel S., s. 1551-1567, s. 1563.

[758] **Yazıcı**, s. 111.

[759] FSEK m. 30: "*Eser sahibine tanınan haklar, eserin ispatı maksadiyle mahkeme ve diğer resmi makamlar huzurunda ve alelıtlak zabıta ve ceza işlerinde bir muameleye konu teşkil etmek üzere kullanılmasına mani değildir. Fotoğraflar, umumi emniyet mülahazasiyle veya adli maksatlar için sahibinin rızası alınmaksızın, resmi makamlar veya bunların emriyle başkaları tarafından her şekilde çoğaltılabilir ve yayılabilir.*
Eserin her hangi bir suretle ticaret mevkiine konmasını, temsilini veya diğer şekillerde kullanılmasını meneden yahut müsaade veya kontrole bağlı tutan kamu hukuku hükümleri mahfuzdur."

makamların talebiyle soruşturmalarda delil olarak değerlendirilebilir ve yayılabilir. Bu gibi durumlarda eserin hukuki süreçlerde delil olarak kullanılabilmesi, eser sahibinin haklarının kapsamı dışında tutulur.

Aynı şekilde FSEK m. 33[760] gereğince; yayımlanmış bir eserin eğitim ve öğretim kurumlarında doğrudan ya da dolaylı kâr amacı güdülmeksizin yüz yüze eğitim faaliyetlerinde kullanılmasına, eserin ve eser sahibinin adının usulüne uygun olarak belirtilmesi şartıyla izin verilir.[761] Örneğin bir derste bir şiirin analizi yapılırken, şairin ismi ve eserin orijinal başlığı zikredilmek kaydıyla bu şiirin öğrencilere okunması ve tartışılması hukuken serbesttir. Benzer şekilde bir derste, bir resmin sanat tarihi bağlamında incelenmesi sırasında ressamın adının ve eserin adının açıkça belirtilmesi koşuluyla eserin öğrencilere gösterilmesi ve analiz edilmesi mümkündür. Bu tür kullanımlar eğitimin amacına hizmet eden ve ticari çıkar gütmeyen faaliyetler olduğundan eser sahibinin onayına gerek duyulmaz.

Genel olarak dava açma hakkı, yaşadığı sürece -FSEK m. 14[762] ve 15[763]'deki hakları haiz olan- eser sahibine aittir. Ancak eser sahibi manevi haklarını ölümünden sonra geçerli olmak üzere üçüncü kişilere devretme yetkisini, hayatta iken bir başkasına verebilir.[764]

---

[760] FSEK m. 33: "*Yayımlanmış bir eserin; tüm eğitim ve öğretim kurumlarında, yüzyüze eğitim ve öğretim maksadıyla doğrudan veya dolaylı kâr amacı gütmeksizin temsili, eser sahibinin ve eserin adının mutat şekilde açıklanması şartıyla serbesttir.*"

[761] **Dalyan,** s. 167.

[762] FSEK "*Umuma arz salahiyeti*" başlıklı m. 14: "*Bir eserin umuma arzedilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını munhasıran eser sahibi tayin eder.*
Bütünü veya esaslı bir kısmı alenileşmemiş olan, yahut ana hatları her hangi bir suretle henüz umuma tanıtılmıyan bir eserin muhtevası hakkında ancak o eserin sahibi malumat verebilir.
Eserin umuma arzedilmesi veya yayımlanma tarzı, sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek mahiyette ise eser sahibi, başkasına yazılı izin vermiş olsa bile eserin gerek aslının gerek işlenmiş şeklinin umuma tanıtılmasını veya yayımlanmasını menedebilir. Menetme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür. Diğer tarafın tazminat hakkı saklıdır."

[763] FSEK "*Adın belirtilmesi salahiyeti*" başlıklı m. 15: "*Eseri, sahibinin adı veya müstear adı ile yahut adsız olarak, umuma arzetme veya yayımlama hususunda karar vermek salahiyeti munhasıran eser sahibine aittir.*
Bir güzel sanat eserinden çoğaltma ile elde edilen kopyelerle bir işlenmenin aslı veya çoğaltılmış nüshaları üzerinde asıl eser sahibinin ad veya alametinin, kararlaştırılan veya adet olan şekilde belirtilmesi ve vücuda getirilen eserin bir kopye veya işlenme olduğunun açıkça gösterilmesi şarttır.
Bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiği ihtilaflı ise, yahut her hangi bir kimse eserin sahibi olduğunu iddia etmekte ise, hakiki sahibi, hakkının tesbitini mahkemeden istiyebilir.
Eser niteliğindeki mimari yapılarda, yazılı istem üzerine eserin görülen bir yerine eser sahibinin uygun göreceği malzeme ile silinmeyecek biçimde eser sahibinin adı yazılır."

[764] **Yazıcı**, s. 111; **Tapcı**, s. 84-85; Ayrıca bkz. FSEK m. 19/1: "*Eser sahibi 14 ve 15 inci maddelerin birinci fıkralariyle kendisine tanınan salahiyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu her hangi bir kimseye bırakmamışsa bu salahiyetlerin ölümünden sonra kullanılması, vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasiyle sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçılarına, ana - babasına, kardeşlerine aittir.*"

2.1.2 Tespit Davası

FSEK m. 15/3 de: "*Bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiği ihtilaflı ise, yahut her hangi bir kimse eserin sahibi olduğunu iddia etmekte ise, hakiki sahibi, hakkının tesbitini mahkemeden istiyebilir*" hükmünü haizdir.

Eser sahipliğinin tespiti davası, eserin kimin tarafından yaratıldığının tartışmalı olduğu durumlarda veya başka bir kişinin eserin gerçek sahibinin kendisi olduğunu ileri sürdüğü hallerde açılabilmektedir.[765] Bu tür davalar, özellikle iki ana durumda gündeme gelir: İlk durumda bir eserin, örneğin bir bilgisayar programının, oluşturulma sürecine katkıda bulunan birden fazla kişi arasında, kimin "eser sahibi" sıfatını hak ettiği konusunda bir anlaşmazlık bulunur. Bu, ortak eserler veya kolektif çalışmalar gibi durumlarda daha sık karşılaşılan bir durumdur. İkinci durumda ise, kamuoyunda eser sahibi olarak bilinen bir kişinin yanı sıra, başka bir kişi de eserin gerçek sahibi olduğunu iddia eder. Bu tür davalarda mahkemenin kararı, eser sahipliği konusundaki belirsizliği ortadan kaldırarak, kime ait olduğunun tespitini yapar ve bu kişiyi resmen eser sahibi olarak tanır.[766] Dolayısıyla, eser sahipliğinin tespiti davası, bir "eda davası" olarak nitelendirilebilir, zira dava sonucunda hâkim, eserin sahipliğini belirlenen kişiye tevdi eder.[767]

Başka bir yaklaşıma göre ise bu dava bir eda davası niteliği taşımamakta, yalnızca bir tespit davası olarak değerlendirilmektedir. Çünkü tespit davalarının amacı, bir hukuki ilişkinin varlığını veya yokluğunu belirlemekten ibarettir ve bu davalar, taraflara herhangi bir edimi yerine getirme yükümlülüğü yüklemez.[768] Bu bağlamda tespit davası sonucunda mahkeme, davalıdan belirli bir eylemde bulunmasını, bir şeyi teslim etmesini veya bir eylemden kaçınmasını talep etmez; yalnızca davacının eserin gerçek sahibi olup olmadığını belirlemekle yetinir.[769] Bir başka görüşe göre de tespit davasının temel amacı, yalnızca bir hukukî ilişkinin varlığını veya yokluğunu belirlemekle sınırlıdır. Bu tür davalarda mahkeme, davalının bir şey yapması, bir şeyi teslim etmesi veya bir eylemden kaçınması yönünde karar vermemekte; yalnızca davacının ilgili eserin sahibi olup olmadığını tespit ederek hüküm tesis etmektedir.[770]

---

[765] **Tekinalp** (2012), s. 108; **Tapcı**, s. 84.
[766] **Tekinalp** (2012), s. 108.
[767] **Tekinalp** (2012), s. 108.
[768] **Erdil, Engin** (2003) Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayımcılık, s. 167.
[769] **Erdil,** s. 167.
[770] **Yasaman, Hamdi** (2002) Fikrî Haklarda Tazminat ile İlgili Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, Beta Yayımcılık, C.1, s. 806.

Kanaatimizce de tespit davası sonucunda mahkemenin bir kişiyi eser sahibi olarak tanıması ve eser sahipliğini tevdi etmesinin bir eda hükmü olarak nitelendirilmesi görüşüne katılmak güçtür. Zira mahkeme, yalnızca eserin aslen kime ait olduğunu belirlemekten başka; davalıya yapma, teslim etme veya kaçınma edimi yüklememektedir. O sebeple davanın tespit davası olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

FSEK'in 15. maddesinde yalnızca eserin sahibinin belirlenmesine yönelik bir dava hakkının düzenlenmiş olması, eserden kaynaklanan hakların ihlali durumlarında bu ihlalin tespitine yönelik bir dava açma olanağının yasaklandığı şeklinde yorumlanmamalıdır.[771] Kanun koyucu, eserin kime ait olduğuna ilişkin ihtilafların sıklığını dikkate alarak, bu tür uyuşmazlıkların çözümünde kullanılabilecek bir dava hakkını vurgulama amacını gütmüştür. Bu bağlamda, genel hukuk ilkelerine dayanarak, eser sahibi, haklarının ihlal edildiği kanaatindeyse, ihlalin hukuka aykırılığını ve kendi haklarının ihlal edilip edilmediğini, açacağı bir tespit davası ile her zaman ileri sürebilir.[772]

Tespit davasını açma yetkisine sahip kişiler, FSEK'in 19. maddesinde[773] belirtilen çerçevede belirlenmiştir. Bu düzenlemeye göre öncelikli olarak davayı açma hakkı, eseri meydana getiren eser sahibine aittir. Ancak eser sahibinin vefat etmiş olması ve manevi hakların kullanımına ilişkin herhangi bir talimat bırakmamış bulunması halinde, dava açma yetkisi önce vasiyeti tenfiz memuruna, böyle bir atama yapılmamışsa kanunda belirtilen yakınlarına geçecektir. Eğer bu kişiler de haklarını kullanmazsa, bilgisayar programından kaynaklanan mali bir hakkı devralmış olan kişi, meşru bir menfaatinin bulunduğunu kanıtlamak kaydıyla, bu davayı açabilecektir.[774] Bununla birlikte, mali hak sahibinin bu

---

[771] **Kılıçoğlu** (2006), s. 381.
[772] **Kılıçoğlu** (2006), s. 381.
[773] FSEK "*Hakları Kullanabilecek Kimseler"* başlıklı m. 19: *"(1) Eser sahibi 14 ve 15 inci maddelerin birinci fıkralariyle kendisine tanınan salahiyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu her hangi bir kimseye bırakmamışsa bu salahiyetlerin ölümünden sonra kullanılması, vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasiyle sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçılarına, ana - babasına, kardeşlerine aittir.*
(2) Eser sahibinin ölümünden sonra yukarıdaki fıkrada sayılan kimseler eser sahibine 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl kendi namlarına kullanabilirler. (3) Eser sahibi veya birinci ve ikinci fıkralara göre salahiyetli olanlar, salahiyetlerini kullanmazlarsa; eser sahibinden veya halefinden mali bir hak iktisap eden kimse meşru bir menfaati bulunduğunu ispat şartiyle, eser sahibine 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları kendi namına kullanabilir. (4) Salahiyetli kimseler birden fazla olup müdahale hususunda birleşemezlerse; mahkeme, eser sahibinin muhtemel arzusuna en uygun bir şekilde basit yargılama usulü ile ihtilafı halleder.
(5) 18 inci madde ile yukarıdaki fıkralarda sayılan salahiyetli kimselerden hiçbiri bulunmaz veya bulunup da salahiyetlerini kullanmazlarsa yahut ikinci fıkrada belirlenen süreler bitmişse, eser memleketin kültürü bakımından önemli görüldüğü takdirde, Kültür ve Turizm Bakanlığı 14, 15, 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında eser sahibine tanınan hakları kendi namına kullanabilir."
[774] **Yusufoğlu,** s. 143.

davada yalnızca eser sahibinin kimliğinin tespitini talep edebileceğini vurgulamak önemlidir.[775]

2.1.3 Tecavüzün Ref'i (Ortadan Kaldırılması) Davası

FSEK 66. maddesinin birinci fıkrası[776], manevi ve mali hakları ihlal edilen kişilerin, bu ihlale neden olanlara karşı tecavüzün ortadan kaldırılmasına yönelik dava açma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Öğretide, bu dava türünün açılma koşulları üzerinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, tecavüzün ref'i davası, ihlalin sürdüğü sürece ya da sona ermiş bir ihlalin etkilerinin devam etmesi durumunda açılabilir.[777] Buna karşılık, diğer bir görüş, tecavüzün ref'i davasının yalnızca başlamış ve halen devam eden bir ihlalin sona erdirilmesi amacıyla açılabileceğini savunmaktadır. Çünkü tecavüz sona ermişse, etkileri hala sürüyor olsa bile, davanın amacı ortadan kalkacağından, böyle bir davanın açılması artık mümkün değildir.[778] Dolayısıyla bizim de katıldığımız görüşe göre; kanun metninden de anlaşılacağı üzere, tecavüzün ref'i davası, olası tecavüz ihtimallerine karşı açılan men davasından farklı olarak, mevcut ve devam eden ihlallerin durdurulması amacıyla açılabilen bir dava türüdür.[779]

Genel olarak, hakkı ihlal edilen herhangi bir kişi, bu davayı açma hakkına sahiptir. Davalı taraf genellikle ihlal eylemini sürdüren kişidir. Ancak FSEK m. 66/2 hükmü[780] uyarınca davalı tarafın kapsamı genişletilmiştir. Bu maddeye göre, bir işletmenin temsilcisi veya çalışanı tarafından bir işin yapılması sırasında gerçekleştirilen ihlal eylemleri durumunda, sadece eylemi gerçekleştiren temsilci veya çalışan değil, aynı zamanda işletmenin sahibi de davalı olarak gösterilebilir.[781]

Örneğin bir yazılım şirketi bünyesinde geliştirilen bir bilgisayar programının kodunun, çalışanlardan biri tarafından izinsiz olarak başka bir projede kullanılması durumunda sorumluluk yalnızca ilgili çalışana yüklenmez. İşletme sahibi de bu ihlalden dolayı hukuki süreçlere tabi tutulabilir. Bu tür bir düzenleme işletme sahiplerini çalışanlarının faaliyetlerinden haberdar olmaya ve fikrî mülkiyet haklarının korunmasına yönelik daha etkili önlemler almaya teşvik etmektedir.

---

[775] **Dalyan,** s. 254.
[776] FSEK m. 66/1: "*Manevi ve mali hakları tecavüze uğrıyan kimse tecavüz edene karşı tecavüzün ref'ini dava edebilir."*
[777] **Tekinalp** (2004), s. 293.
[778] **Erel** (1998), s. 292.
[779] **Arslanlı**, s. 212.
[780] FSEK m. 66/2: "*Tecavüz edenin veya ikinci fıkrada yazılı kimselerin kusuru şart değildir*."
[781] **Arslanlı,** s. 210.

Bu tür bir dava açabilmek için ihlali gerçekleştiren kişinin kasıtlı olarak hareket etmesine gerek yoktur; diğer bir deyişle, ihlal eyleminin bilinçli bir şekilde yapılmış olması şartı aranmaz.[782] Yargılama sürecinde ihlali gerçekleştiren tarafın kusurunun olup olmadığı veya bu kusurun derecesi, mahkeme tarafından alınacak olası tedbirlerin ve verilecek kararların belirlenmesinde rol oynar.

Örneğin bir bilgisayar programcısı, üçüncü bir tarafın fikri mülkiyet hakkına sahip olduğu bir kod parçasını farkında olmadan kendi programına entegre edebilir. Bu durumda, söz konusu ihlal bilinçsizce gerçekleştirilmiş olsa da hukuki süreç başlatılabilir. Mahkeme, programcının veya çalıştığı şirketin bu kodu kullanırken yeterli özeni gösterip göstermediğini inceleyecektir. Burada kusurun derecesi, ihlalin ne ölçüde kasti ya da ihmalkâr olduğunu ortaya çıkarır ve alınacak cezaların veya uygulanacak düzeltici önlemlerin şiddetini etkiler.

Fakat her ne kadar FSEK m. 66/4'de hâkimin mütecavizin kusurunu ve varsa ağırlığını dikkate alacağı düzenlenmiş ise de; bu düzenlemenin tecavüzün ortadan kaldırılması talebi açısından değil, genellikle buna ek olarak ve aynı mahkemede açılacak tazminat davaları bakımından önem taşıdığı doktrinde ileri sürülmektedir.[783] Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre fıkrada kusura yapılan atıf, hâkime tecavüzün ortadan kaldırılması için uygun gördüğü tedbirleri belirlerken failin kusurlu olup olmadığını ve kusurlu ise bu kusurun derecesini dikkate alma yetkisi tanımaktadır.[784]

Bu dava, manevi ve mali haklara yönelik devam eden tecavüzün sona erdirilmesini, bir başka ifadeyle bu ihlalden doğan hukuka aykırılığın bertaraf edilmesini amaçlamaktadır.[785]

Ref davasının açılabilmesi için zarar meydana gelmiş olması gerekmez; zira bu dava tazminat davasından farklı olarak zararın giderilmesine değil, zarar doğmasının veya artmasının önlenmesine yöneliktir. Bununla birlikte, zarar meydana geldiği takdirde, tazminat davasının açılması elbette mümkün olacaktır.[786]

[782] **Tapcı,** s. 85.
[783] **Erel** (1998), s. 292.
[784] **Dalyan**, s. 255-256; **Kılıçoğlu** (2006), s. 386.
[785] **Dalyan,** s. 255.
[786] **Kılıçoğlu** (2006), s. 384.

2.1.3.1 Manevi Hakların İhlal Edilmesi Durumunda Tecavüzün Ref'i Davası

Bu başlık altında ihlale konu manevi haklar olarak; eseri umuma arz hakkı, eser sahibinin adını belirtme hakkı ve eserde değişiklik yapılmasını men etme hakları bilgisayar programları bağlamında incelenecektir.

a) Programı Umuma Arz Etme Hakkının İhlali

FSEK m. 67/1 hükmü[787] gereğince, sahibinin izni olmaksızın veya iradesine aykırı şekilde henüz alenileşmemiş bir programın yayımlanması durumunda, tecavüzün ref'i davası ancak programın çoğaltılmış kopyalarının yayılması yoluyla umuma arz edilmesinin gerçekleşmiş olması şartıyla açılabilir. Tecavüzün ref'i davasının açılabilmesi için öncelikle bilgisayar programının alenileşmemiş olması, ardından programın sahibinin izni bulunmaksızın veya iznine aykırı şekilde kamuya sunulmuş olması gereklidir. Bu koşullara ek olarak, mevcut ve devam eden bir saldırı durumunda, programın çoğaltılmış nüshalarının kamuya arz edilmiş olması da şarttır.[788]

Eğer programın kamuya sunulması teşhir veya temsil yoluyla gerçekleşmişse ve bu eylem süreklilik göstermiyorsa, tecavüzün ref'i davası açılamaz; ancak bu durumda zarar gören tarafın tazminat talebinde bulunması mümkün olacaktır.[789]

Bu doğrultuda bir program geliştiricisi, üzerinde çalıştığı ve henüz piyasaya sürmediği bir oyun kodunu izinsiz şekilde ele geçirilip sosyal medya platformlarında birkaç ekran görüntüsüyle paylaşılması durumunda, bu paylaşım süreklilik arz etmediğinden tecavüzün ref'i davası açamayacaktır. Ancak kodun tamamının kopyalanarak farklı bir platformda sürekli şekilde dağıtılması durumunda tecavüzün ref'i davası açılması mümkün olacaktır.

b) Program Sahibinin Ad Belirtme Hakkının İhlali

Bir bilgisayar programını oluşturan eser sahibi, programının anonim olarak ya da müstear bir adla yayımlanmasını isteyebilir ve bu talep doğrultusunda adının gizli tutulmasını talep etme hakkına sahiptir. Ancak, bu talebe aykırı şekilde programın kamuya sunulması ihtimali mevcuttur. Bu durumu düzenlemek amacıyla FSEK m. 67/1 hükmünde,

---

[787] FSEK m. 67/1: "*Henüz alenileşmemiş bir eser, sahibinin rızası olmaksızın veya arzusuna aykırı olarak umuma arzedildiği takdirde tecavüzün ref'i davası, ancak umuma arz keyfiyetinin çoğaltılmış nüshaların yayımlanması suretiyle vakı olması halinde açılabilir. Aynı hüküm, esere, sahibinin arzusuna aykırı olarak adının konulduğu hallerde de caridir.*"
[788] **Kılıçoğlu** (2006), s. 387.
[789] **Erel** (1998), s. 296.

eserin sahibinin isteğine aykırı olarak adı belirtilerek çoğaltılmış nüshalarının kamuya sunulması halinde, tecavüzün ref'i davasının açılabileceği hükme bağlanmıştır.[790]

Benzer şekilde, program sahibinin adının belirtilmesini talep etmesine rağmen, bu talebin hiç yerine getirilmemesi, yanlış ad kullanılması veya belirtilen adın karışıklığa neden olması durumunda, adın belirtilme hakkının ihlal edildiği kabul edilebilir.[791] Bu tür durumlarda da tecavüzün ref'i davası açılması gündeme gelebilir. Bu davanın amacı, programın orijinal nüshaları ile piyasaya sunulmuş nüshalarında, sahibinin adının doğru ve uygun bir şekilde belirtilmesini sağlamaktır.[792]

Örneğin bir program geliştiricisi, geliştirdiği bir muhasebe programının anonim olarak yayımlanmasını talep ettiği halde programın paketinde adının açıkça yazıldığını fark ederse adının gizli tutulması hakkı ihlal edilmiş olur. Aynı şekilde program geliştiricisinin adı yerine bir başka kişinin adı yazılmışsa, bu durumda da adın belirtilme hakkının ihlalinden söz edilebilir ve tecavüzün ref'i davası açılabilir.

Ancak adın düzeltilmesi veya doğru şekilde belirtilmesi genellikle, yukarıda ele alınan[793] tespit davasının sonuçlanmasının ardından gerçekleştirilebilecektir. Bununla birlikte, durdurma davası ile tespit davasının aynı anda açılmasının her zaman mümkün olduğunu da vurgulamak gerekir.[794]

Dava sonuçlandığında mütecaviz, eserin hem asıl nüshasında hem de tedavüldeki tüm kopyalarında eser sahibinin ismini belirtmekle yükümlüdür. Ayrıca mahkeme bu durumu kamuya duyurmak amacıyla masrafları davalıya ait olmak üzere en fazla üç gazetede ilan verilmesini de talep edebilir.[795]

c) Program Sahibinin Programda Değişiklik Yapılmasını Önleme Hakkı

Bir bilgisayar programında sahibinin rızası olmaksızın gerçekleştirilecek herhangi bir değişiklik, programın bütünlüğünü bozabilir ve böylelikle program sahibinin hususiyetini yitirebilir. Bu tür bir müdahale, eserin sahibinin manevi haklarına zarar verecek nitelikte sonuçlar doğurur.[796]

---

[790] **Dalyan,** s. 257.
[791] **Dalyan,** s. 257.
[792] **Dalyan,** s. 257.
[793] Bkz: 3. B. 2.1.2.
[794] **Erel** (1998), s. 297; **Dalyan,** s. 257.
[795] **Yasaman,** s. 87.
[796] **Dalyan,** s. 257.

FSEK m. 16/1 hükmü "*Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz"* diyerek bu tür değişiklikleri yasaklamıştır.

Ancak FSEK m. 16/2 hükmü doğrultusunda; Kanun'un ya da programın sahibinin onayı doğrultusunda; işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil ya da yayım tekniğinin zorunlu kıldığı değişiklikleri yapma hakkına sahiptir. Bu tür değişiklikler için ayrıca programın eser sahibinin özel bir onayının alınmasına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Buna göre örneğin bir şirket, bir hesaplama programını internet sitesinde kullanıma açarken programın hızlı çalışması için bazı kod değişiklikleri yapabilir. Bu değişiklikler için program sahibinden ayrıca izin almaları gerekmez. Zira yayım tekniği bunu zorunlu kılmaktadır.

Ancak, bir program üzerinde gerçekleştirilecek değişiklikler objektif olarak programın sahibinin itibarını zedeleyecek veya programın hususiyetini bozacak nitelikteyse, program sahibi önceden izin vermiş olsa bile bu tür müdahalelere engel olma hakkına sahiptir.[797]

Bu hakkın kullanımı çerçevesinde; hakkın ihlalinin sürmesi halinde, programın sahibi, açacağı tecavüzün ref'i davası yoluyla eserin değiştirilmiş nüshalarının çoğaltılması ve dağıtılmasının durdurulmasını talep edebilir. Ayrıca, ihlalde bulunan kişiden, piyasada bulunan değiştirilmiş nüshalardaki değişikliklerin düzeltilmesini, başka bir ifadeyle, bu nüshaların eski hallerine geri döndürülmesini isteme hakkına sahiptir.[798] Bu kapsamda bir program geliştiricisi, izinsiz olarak değiştirilip yayımlanan programının dağıtımının durdurulması için dava açabilir. Ayrıca, piyasaya sürülen değiştirilmiş kopyaların orijinal haline geri döndürülmesini talep edebilir.

2.1.3.2 Mali Hakların İhlal Edilmesi Durumunda Tecavüzün Ref'i Davası

Önceden belirtildiği üzere, kanun, mali hakları kullanma yetkisini münhasıran eser sahibine tanımaktadır.[799] Eser sahipliği devredilemez, ancak esere ilişkin mali haklardan yararlanma yetkisi, ancak eser sahibi ile yazılı bir sözleşme yapmış olan üçüncü şahıslara

[797] **Dalyan,** s. 258.
[798] **Erel** (1998), s. 298.
[799] Bkz. FSEK m. 16/1: "*Mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine aittir."*

devredilebilir.[800] Ancak, kanun, eser sahibinin rızası olmaksızın ya da mevcut bir sözleşmenin sınırlarını aşarak mali haklardan yararlanan üçüncü kişilerin bu eylemlerini, mali hakların ihlali olarak nitelendirmekte ve bu tür haksız fiillere karşı hukuki yaptırımlar öngörmektedir.[801]

Örneğin bir program geliştiricisi tarafından oluşturulan bir bilgisayar programı üzerindeki mali haklar, geliştiricinin yazılı izni olmaksızın üçüncü bir tarafça kullanılamaz veya dağıtılamaz. Eğer üçüncü bir taraf, geliştirici ile bir lisans sözleşmesi imzalamışsa, bu sözleşmenin sınırlarını aşarak programdan faydalanması, kanunun öngördüğü mali hakların ihlali olarak kabul edilir ve hukuki sonuçlar doğurur.

FSEK 68. maddesi, mali hakların ihlali durumunda açılabilecek tecavüzün ref'i davalarını düzenlemektedir.[802] Bu tür davalar, halk arasında "korsanlık" olarak bilinen yasa dışı kullanımlara karşı başvurulabilecek hukuki yollardan birini temsil eder[803] ve TBK'daki haksız fiil kavramına dayansa da, belirgin farklılıklar içerir.[804] Özellikle, tecavüzün ref'i davalarında kusur şartının aranmadığı ve bu nedenle genel haksız fiil davalarından ayrıldığı belirtilmelidir.[805] Yine bu davanın açılabilmesi için, öncelikle hukuki bir tecavüzün veya saldırının gerçekleşmiş olması şarttır. Eğer saldırı sona ermiş ya da henüz meydana gelmemişse, tecavüzün ref'inin talep edilmesi mümkün değildir.[806]

---

[800] Bkz. FSEK m. 18/3: "*Bir eserin yapımcısı veya yayımcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir.*"

[801] **Tapcı,** s. 88.

[802] FSEK "*Mali haklara tecavüz halinde"* başlıklı m. 68: "*Eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden, izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir.*
İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.
İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmışsa hak sahibi, tecavüz edenin elinde bulunan nüshalar hakkında ikinci fıkradaki şıklardan birini kullanabilir.
İkinci ve üçüncü fıkraların eser sahibinden başka hak sahiplerince uygulanabilmesi için eser sahibinin bu Kanunun 52 nci maddesine uygun yazılı çoğaltma izni aranır.
Hak sahiplerinden biri, ikinci ve üçüncü fıkralar uyarınca talepte bulunduklarında Ceza Muhakemesi Kanununun el koymaya ilişkin hükümleri delil elde etmek amacı dışında uygulanmaz.
Bedel talebinde bulunan kişi, tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapmış olması halinde haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilir."

[803] **İçli**, s. 84.

[804] **Erel** (2009), s. 331.

[805] **Erel** (2009), s. 331.

[806] **Erel** (2009), s. 331.

Ayrıca, FSEK'in 66/3 maddesinde[807], davacının zararını ispat yükümlülüğünün bulunmadığı açıkça ifade edilmektedir. Bunun yerine FSEK'in 68/2 hükmüne göre, taraflar arasında bir sözleşme yapılmış olsaydı, talep edilebilecek bedelin üç katına kadar tazminat talep edilebileceği öngörülmüştür. Normal şartlar altında tazminat miktarı fiilî zarara göre hesaplanırken, bu hüküm sayesinde talep edilebilecek bedel, büyük bir farklılık gösterir ve bu sebeple "özel hukuk cezası" olarak nitelendirilmektedir.[808]

Bilgisayar programları bağlamında bu düzenleme, program korsanlığı ihlallerine karşı geliştiricilerin haklarını korumak açısından kritik öneme sahiptir. Örneğin, bir program geliştiricisinin izni olmadan programın yasa dışı kopyalanması veya dağıtılması durumunda, FSEK'in m. 66 ve devamı hükümleri kapsamında tecavüzün ref'i davası açılabilir. Bu dava sonucunda zararın ispatı gerekmeksizin yasa dışı kullanım nedeniyle talep edilebilecek bedel, potansiyel lisans ücretinin üç katına kadar çıkabilir.

Mali hakları ihlal edilen eser sahipleri, FSEK m. 68 uyarınca, sözleşmeye dayalı veya rayiç bedele ek olarak en fazla üç kat bedel talep ettiklerinde, açtıkları tecavüzün ref'i davaları temyiz aşamasında Yargıtay'ın önüne gelmiştir.[809] Yargıtay'ın RKHK çerçevesinde rekabet ihlali durumunda üç kat tazminata hükmettiği bir kararı bulunmamakla birlikte, fikir ve sanat eserlerinin mali haklarının ihlaline ilişkin olarak üç kat bedel talep edilen davalarda birçok esasa dair kararı mevcuttur.[810] Genel olarak kararlarında Yargıtay'ın, tecavüzün ref'i davasında davacıya tanınan üç kat bedel isteme yetkisini kabul ettiği, davacı üç kat talep etmişken tek kat veya iki kat bedele hükmeden ilk derece mahkemesi kararlarını bozduğu, ancak üç katı istenecek bedelin hesaplanmasında davacının ortak kusurunu araştırdığı, FSEK' te kusur şartı aranmasa da ortak kusurun varlığı durumunda indirim yapmayan ilk derece mahkemesi kararlarını bozduğu görülmektedir.[811]

Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, FSEK m.68 uyarınca üç kat bedel talep etme hakkını kullanan davacının bu talebinin, ilk derece mahkemesini bağlayıcı nitelikte olduğuna işaret etmiştir. Buna binaen, davacının talep ettiği üç kat bedeli iki kata indiren ilk derece mahkemesi kararını hukuka aykırı bularak bozma yönünde hüküm tesis etmiştir: "*Dava, eser sahibinin haklarını ihlalden kaynaklanan maddi ve manevi tazminat*

[807] FSEK m. 66/3: "*Tecavüz edenin veya ikinci fıkrada yazılı kimselerin kusuru şart değildir.*"
[808] **Öztan**, s. 649.
[809] **Özkan, Aytül / Özkan, Ahmet Fatih** (2016) 'Fikir ve Sanat Eserleri Bağlamında Tecavüzün Ref'i Davası ve Üç Kat Bedel Sorunu' Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6 S:1, s. 103-134, s. 118.
[810] **Özkan / Özkan,** s. 118.
[811] **Özkan / Özkan,** s. 118.

istemlerine ilişkindir. FSEK'nin 68/1.fıkrasındaki eser sahibinin 'uğradığı zararın, en çok üç kat fazlasını isteyebilir' şeklindeki düzenleme, eser sahibinin mali haklarına tecavüz halinde gerektiğinde rayiç bedelin üç katının mütecavizden istenilebilmesi hususunda eser sahibine tanınmış bir seçeneğin kullanılması yetkisidir. Bu bakımdan, Kanun'da eser sahibine tanınan rayiç bedelin üç katı fazlasına kadar isteyebilme seçeneklerinden herhangi birisini kullanma yetkisi eser sahibi olan davacıya aittir. Mahkeme seçilen talebi değiştiremez. O halde, davacının ...'nin 68/1 fıkrası uyarınca belirlenen rayiç bedelin üç katına hükmedilmesine ilişkin talebi gözetilerek hüküm kurulması gerekir."[812] Yine başka bir kararında "*Mahkemece tazminat miktarı resen hesaplanmış ise de, davacının F.S.E.K.nun 68. maddesine göre istemiş olduğu rayiç bedel itibariyle uğradığı zararın üç kat fazlası talebi konusunda olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi hatalıdır"*[813] demek suretiyle talebin bağlayıcılığını vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin, FSEK m.68'in Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediğine dair verdiği karardan sonra, Yargıtay, temel yaklaşımında herhangi bir değişikliğe gitmemekle birlikte, bu görüşünü farklı gerekçelerle temellendirme yolunu tercih etmiştir:[814] *"...5846 Sayılı FSEK.'nun 68/1. fıkrası uyarınca... üç katına kadar arttırım seçeneğini kullanma yetkisinin davacıya ait olduğu, anılan hükmün iptali isteminin reddine dair Anayasa Mahkemesi›nin 28.2.2013 gün 133/33 Sayılı karar gerekçesindeki... açıklamanın da bağlayıcı olmamakla beraber yol gösterici mahiyette bulunduğu ve gerekçenin Dairemizin 27.11.2011 gün ve 14831/17744 Sayılı ve yine 4. Hukuk Dairesi'nin 30.9.2002 tarih 5472/10458 Sayılı kararlarında da açıklanan ödenecek rayiç bedelin bu sınır içinde tespitinde hakimin takdir yetkisi bulunduğu ve 5846 Sayılı FSEK 66/4 ve 818 Sayılı BK 42 ve 43 maddelerinin dikkate alınabileceğine dair görüşle de çelişkili olmadığı halde mahkemece kararda yazılı gerekçeyle rayiç bedelin (2) katına hükmedilmesi de doğru görülmediğinden kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir."*[815] Yargıtay'ın bu kararında, Anayasa Mahkemesi'nin vardığı sonucu "bağlayıcı nitelikte olmamakla birlikte yol gösterici özellik taşıdığı" şeklinde değerlendirmesi, Yargıtay'ın Anayasa Mahkemesi

[812] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E: 2015/14042, K: 2017/1973, T: 10.04.2017, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 20.11.2024.
[813] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E: 2001/10704, K: 2002/2885, T: 01.04.2002, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 20.11.2024.
[814] **Özkan / Özkan,** s. 118-119.
[815] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2014/1671, K: 2014/11833, T: 23.06.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 20.11.2024.

kararından önceki yerleşik içtihadını değiştirme yönünde bir irade taşımadığını ortaya koyduğu şeklinde yorumlanabilir.[816]

Yargıtay'ın kararları incelendiğinde, üç kat tazminat talebinin mahkemelerce bir veya iki katına indirilmesi hususunda hâkimin takdir yetkisi olduğu yönündeki ilk derece mahkemesi kararlarına istikrarlı bir şekilde karşı çıktığı, ancak talep edilen üç kat fazlası tazminat miktarının belirlenmesinde hâkimin takdir yetkisine sahip olduğunu sıkça vurguladığı görülmektedir.[817] Özellikle Yargıtay, taraflar arasında bir sözleşme bulunması hâlinde istenecek tazminat ve rayiç bedelin belirlenmesinde davacının varsa ortak kusurunun değerlendirilmesine öncelik tanımakta; üç kat fazla tazminata hükmedilecek bedelin belirlenmesinde ise TBK'nın haksız fiile ilişkin tazminat hükümlerinin uygulanmasını gerekli görmektedir.[818]

Bir kararında Yargıtay, taraflar arasında bir sözleşmenin mevcut olduğu durumlarda, bedelin somut olayın tüm koşullarının dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğine işaret etmiştir: "*Dava konusu yazılımların FSEK'nun 2. maddesinde belirtilen bilgisayar yazılımı türünde ilim ve edebiyat eseri olduğu, davacının mali hakka sahip olduğu eserin, davalıya ait işyerinde tespit yapılan 'PC' ve 'arzu' isimli bilgisayarlarda lisansız olarak yüklü olmakla, çoğaltma hakkının ihlal edilmiş olması nedeniyle davacının FSEK'nun 68. maddesi kapsamında üç kat varsayımsal bedel isteyebileceği ancak, taraflar arasında bir sözleşme yapılmış olması halinde, somut olayın tüm koşulları dikkate alınarak belirlenmesi gereken varsayımsal bedelin, davacı mutad uygulamaları çerçevesinde 2011 yılına ait %21.8 indirimli emsal faturanın dikkate alınması suretiyle tespit edilmesi gerektiği, buna göre varsayımsal bedelin 64.692,12 TL olarak kabul edilmesi gerektiği, ancak FSEK 66/4. maddesi uyarınca, tarafların ekonomik ve sosyal durumu, davalılara yüklenebilecek kusur, aynı iş yerinde bir başka bilgisayarda aynı işlemi gören lisanslı yazılımın da bulunması, ele geçirilen lisanssız yazılımın davalı işletmesi yönünden işlev ve değeri, işletmenin büyüklüğü, 3 kat telif tazminatının davalı yönünden doğuracağı ekonomik ve sosyal sonuçlar gözetilmek suretiyle telif tazminatının 2 kat olarak saptanması gerektiği gerekçesiyle, taleple bağlı kalınarak 50.000,00 TL'sinin 09.08.2011 tarihinden itibaren işleyecek reeskont faizi ile birlikte, şirket ve şirket adına temsil yetkisi ile hareket eden bu nedenle birlikte sorumluluğu bulunan davalılardan tahsiline karar*

[816] **Özkan / Özkan,** s. 119.
[817] **Özkan / Özkan,** s. 120.
[818] **Özkan / Özkan,** s. 120.

verilmiştir. Mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamaktadır."[819]

Madde metninde, bir sözleşme ilişkisinin varlığı faraziyesi sıkça gündeme getirilmiş olmakla birlikte, gerçekte taraflar arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmamaktadır. Burada farazi bir sözleşme ilişkisi tesis edilmektedir.[820] Bu tür bir farazi sözleşme kapsamında tazmin edilecek bedelin belirlenmesinde, anılan kararda da belirtildiği üzere ise hak sahibinin kişisel niteliklerinin dikkate alınması gereklidir.[821] Yargıtay bir kararında bu durumu şöyle belirtmiştir: *"...eser sahibinin malî hakları korunurken sadece bu tecavüzün haksız fiil olduğu varsayımından hareket edilmeyecektir. Somut olayın özelliğine göre varsayımsal sözleşme bedeli tayin edilirken eser sahibinin bilimsel/sanatsal yeteneği, üretim kapasitesi gibi sübjektif nitelikleri, eserin beğeni ölçüsü, sayfa sayısı, estetik görünümü, nitelik ve niceliği, ihlal edilen malî hakkın türü, coğrafi kapsamı, ihlal süresi, ihlalin yapıldığı vasıta, bunun geniş halk kitlesine ulaşımı gibi objektif kriterler dikkate alınarak eser sahibi izinsiz yayın yapanla sözleşme yapması halinde, bu sözleşme uyarınca isteyebileceği bedel, bunun faizi 68. madde uyarınca açılacak davada dikkate alınacaktır..."*[822]

Yargıtay'ın bu konuya ilişkin yerleşik bir içtihada sahip olduğu ifade edilebilir ve bu durum, tecavüzün ref'i davaları açısından davacılar için önemli bir hukuki öngörülebilirlik ve güvence sağlamaktadır.[823] Her ne kadar Yargıtay uygulamalarında, üç kat tazminat yerine tek kat ya da çift kat tazminata hükmeden ilk derece mahkemesi kararlarının onandığı bazı örneklere rastlanabilse de, bu kararların kendine özgü koşullara dayandığı (örneğin davacının kararı temyiz etmemesi, davasını ıslah etmemesi ya da davalının davayı kabul etmesi) ve bu sebeplerle Yargıtay'ın yerleşik içtihadıyla çelişki oluşturmadığı savunulabilir.[824]

Tecavüzün ref'i davalarına ilişkin genel bir düzenleme niteliğindeki 66. madde[825] ile mali haklara yönelik ihlalleri düzenleyen 68. madde[826] arasında, genel hüküm ve özel

---

[819] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2014/17337, K: 2015/1987, T: 16.02.2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 20.11.2024.
[820] **Yavuz / Alıca / Merdivan,** s. 2017.
[821] **Yavuz / Alıca / Merdivan,** s. 2017.
[822] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E: 2002/11-176, K: 2002/214, T: 20.03.2002, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 20.11.2024.
[823] **Özkan / Özkan,** s. 121.
[824] **Özkan / Özkan,** s. 121.
[825] FSEK "*Genel Olarak"* başlıklı m. 66: *"(1)Manevi ve mali hakları tecavüze uğrıyan kimse tecavüz edene karşı tecavüzün ref'ini dava edebilir. (2)Tecavüz, hizmetlerini ifa ettikleri sırada bir işletmenin temsilcisi*

hüküm ilişkisi bulunmaktadır.[827] Bu bağlamda, eser sahibinin mali haklarına yapılan tecavüzlerde, özel hüküm olarak değerlendirilen 68. maddenin uygulanamadığı durumlarda, genel hüküm niteliğindeki 66. maddeye başvurulması gerekmektedir.[828]

Bilgisayar programlarına ilişkin üç kat bedel talebi bakımından yukarıda açıklanan hususlar aynen uygulanmaktadır.[829] Davanın taraflar arasındaki bir sözleşmenin ihlaline dayanmaması durumunda, bilgisayar programları için bedel miktarı, davacının dava konusu programla ilgili olarak akdettiği emsal sözleşmeler temel alınarak hesaplanmaktadır.[830] Buna karşılık, taraflar arasında mevcut bir sözleşmenin ihlali söz konusu olduğunda –ki bu genellikle bilgisayar programlarının sözleşmede belirlenen kurulum veya çoğaltma sayısını aşacak şekilde kullanılması şeklinde ortaya çıkmaktadır– tazminat miktarının belirlenmesinde tarafların arasında kararlaştırılmış olan sözleşme bedeli esas alınmaktadır.[831]

M. 68/2: "*İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz"* hükmünü haizdir.

---

veya müstahdemleri tarafından yapılmışsa işletme sahibi hakkında da dava açılabilir. (3)Tecavüz edenin veya ikinci fıkrada yazılı kimselerin kusuru şart değildir. (4)Mahkeme, eser sahibinin manevi ve mali haklarını, tecavüzün şümulünü, kusurun olup olmadığını, varsa ağırlığını ve tecavüzün ref'i halinde tecavüz edenin düçar olması muhtemel zararları takdir ederek halin icabına göre tecavüzün ref'i için lüzumlu göreceği tedbirlerin tatbikına karar verir. (5)Eser sahibi, ikamet ettiği yerde de tecavüzün ref'i ve men davası açabilir."

[826] FSEK "*Mali Haklara Tecavüz Halinde"* başlıklı m. 68: *"(1) Eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden, izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir. (2) İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. (3) İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmışsa hak sahibi, tecavüz edenin elinde bulunan nüshalar hakkında ikinci fıkradaki şıklardan birini kullanabilir. (4) İkinci ve üçüncü fıkraların eser sahibinden başka hak sahiplerince uygulanabilmesi için eser sahibinin bu Kanunun 52 nci maddesine uygun yazılı çoğaltma izni aranır. Hak sahiplerinden biri, ikinci ve üçüncü fıkralar uyarınca talepte bulunduklarında Ceza Muhakemesi Kanununun el koymaya ilişkin hükümleri delil elde etmek amacı dışında uygulanmaz. (5) Bedel talebinde bulunan kişi, tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapmış olması halinde haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilir."*

[827] **Arslanlı**, s. 213.

[828] **Arslanlı**, s. 213.

[829] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 107.

[830] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 107.

[831] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 107.

Madde metninde de belirtildiği gibi, seçimlik hakların kullanılabilmesi için haksız çoğaltma yapan kişinin maddi bir kazanç elde etmesine gerek yoktur.

Örneğin; bir şirket, lisansını almadığı bir bilgisayar programını izinsiz olarak çoğaltıp ve bu kopyaları kendi çalışanlarına dağıtmadan şirketin veri merkezinde saklayabilir. Hak sahibi, bu durumda şirketin elindeki izinsiz çoğaltılmış kopyaların imhasını veya bu program kopyalarının üretim maliyetini geçmeyecek makul bir bedel karşılığında kendisine teslim edilmesini talep edebilir. Ayrıca şirketin bu programı kullanarak sağladığı avantajlar ve kaçınmış olduğu lisans maliyetleri göz önüne alındığında hak sahibinin sözleşme yapılmış olsaydı isteyebileceği bedelin veya FSEK kapsamında belirlenecek rayiç bedelin üç katına kadar fazlasını talep etme hakkı da saklıdır. Anılan hüküm gereğince bu talepler, izinsiz çoğaltmanın hukuki sorumluluğunu da ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla şirket ayrıca telif hakları ihlali nedeniyle de hukuki yaptırımlarla karşı karşıya kalabilir.[832] Bu hakkın ihlal edilmesinin en yaygın örneklerinden biri korsan programların kullanılarak lisanslı ürünlerin izinsiz olarak kopyalanması ve bilgisayarlara yüklenmesidir.[833]

Anılan hükümler çerçevesinde, hak sahibi olan davacının seçimlik hakları haiz olduğu söylenebilir.[834] Kanun; üç katına kadar tazminat talep etme olanağını düzenleyerek ihlal edilen hakkın sahibinin zararını kesin bir şekilde kanıtlamasının neredeyse imkânsız olduğu durumlarda, mali hak sahibinin daha fazla kayba uğramasını önlemeyi amaçlamaktadır.[835]

Son olarak FSEK'te hukuk davalarına özgü bir zamanaşımı süresi düzenlenmediği için, bu tür durumlarda Borçlar Kanunu'nun zamanaşımına ilişkin genel hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.[836] Yargıtay FSEK m. 68 kapsamında açılan davalarda, taraflar arasında varsayımsal bir sözleşme ilişkisinin varlığını kabul etmekte ve bu doğrultuda, zamanaşımı süresinin sözleşmeden kaynaklanan borçlara ilişkin olarak TBK m. 146'da öngörülen 10 yıllık genel zamanaşımı süresi olduğunu benimsemektedir.[837] Bir kararında bu görüşü şöyle belirmiştir: *"...maddi tazminat isteminin FSEK.nun 68. maddesine dayandığı, zamanaşımı süresinin farazi sözleşme söz konusu olduğundan 10 yıl olacağı, kaldı ki, davalıların eyleminin aynı zamanda cezai nitelikte bulunduğundan uzamış ceza*

[832] **Tapcı,** s. 109.
[833] **Tapcı,** s. 109.
[834] **Öztan,** s. 64.
[835] **Tekinalp** (2005), s. 302.
[836] **Çavuşoğlu Sancak**, s. 120.
[837] **Çavuşoğlu Sancak,** s. 121.

zamanaşımı süresinin söz konusu olacağı…"[838] Buna karşılık bazı yazarlar, söz konusu varsayımsal sözleşme karinesinin yalnızca telif tazminatının hesaplanmasını kolaylaştırmak amacıyla getirildiğini, hükmün esasında sözleşmeye aykırılığı değil haksız fiil sorumluluğunu düzenlediğini ileri sürerek, bu tür davalarda TBK m. 72'de yer alan haksız fiile ilişkin zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğini savunmaktadır.[839]

2.1.4 Tecavüzün Men'i (Önlenmesi) Davası

Eser sahiplerinin haklarına yönelik bir tecavüz gerçekleşmişse, bu durumun ortadan kaldırılması amacıyla tecavüzün ref'i davası açılabileceğini yukarıda açıklamıştık.[840] Bu dava, hak sahibinin ihlalden doğan zararını gidermek ve tecavüzün sona erdirilmesini sağlamak amacı taşır. Ancak henüz gerçekleşmemiş ama gelecekte gerçekleşme olasılığı bulunan tecavüzler söz konusu olduğunda, tecavüzün men'i davası gündeme gelir. Bu dava ise, muhtemel bir ihlalin önlenmesi ve hak sahibinin olası zararlarının engellenmesini amaçlar.[841]

Örneğin bir yazılım şirketi, lisanssız kullanımın yaygınlaştığı bir durumda bilgisayar programının izinsiz kopyalarının internet üzerinde dağıtıldığını tespit ettiğinde, bu durum eser sahibinin haklarına yönelik bir tecavüz niteliğindedir. Bu durumda yazılım şirketi, izinsiz çoğaltılan kopyaların yayılmasını durdurmak ve bu kopyaların toplatılmasını sağlamak amacıyla tecavüzün ref'i davası açabilir. Ancak programın henüz izinsiz çoğaltılmamış, ancak gelecekte lisanssız kopyalarının yayılması riski mevcutsa bu durumda tecavüzün men'i davası gündeme gelir.

Bu dava aynı zamanda, gerçekleşmiş bir tecavüzün hâli hazırda devam ettiği ya da yeniden vuku bulma ihtimali taşıdığı durumlarda da açılabilir.[842] FSEK m. 69/1 de "*Mali veya manevi haklarında tecavüz tehlikesine maruz kalan eser sahibi muhtemel tecavüzün önlenmesini dava edebilir. Vakı olan tecavüzün devam veya tekrarı muhtemel görülen hallerde de aynı hüküm caridir"* hükmünü haizdir.

---

[838] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2004/7312, K: 2005/5474, T: 24.05.2005, <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 20.11.2024.
[839] **Öztan,** s. 637; **Erel** (2009), s. 340.
[840] Bkz: 3. B. 2.1.3.
[841] **Erel** (1998), s. 302; **Öztrak, İlhan** (1977) Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara, Nadir Kitabevi, s. 79.
[842] **İçli,** s. 89-90.

Yine aynı maddenin ikinci fıkrasının[843] yaptığı gönderme gereğince tecavüzün önlenmesi davası; "*tecavüz, hizmetlerini ifa ettikleri sırada bir işletmenin temsilcisi veya müstahdemleri tarafından yapılmışsa işletme sahibi hakkında da"*[844] açılabilir; davanın açılması için kusur yine şart değildir ve "*Mahkeme, eser sahibinin manevi ve mali haklarını, tecavüzün şümulünu, kusurun olup olmadığını, varsa ağırlığını ve tecavüzün ref'i halinde tecavüz edenin düçar olması muhtemel zararları takdir ederek halin icabına göre"*[845] tedbirlere karar verebilecektir.

Mahkemenin alacağı tedbirler, ihlalde bulunan ya da bulunma ihtimali olan kişilere belirli bir eylemin gerçekleştirilmesini ya da durdurulmasını emretmek şeklinde olabileceği gibi, izinsiz olarak çoğaltılmış bilgisayar programı kopyalarının ve bu çoğaltma işleminde kullanılan araçların ihtiyati tedbir yoluyla geçici olarak zapt edilmesi şeklinde de uygulanabilir.[846] Örneğin, bir yazılım şirketinin telif hakkı ihlal edilerek izinsiz çoğaltılmış program kopyalarının internet üzerinden dağıtıldığını tespit etmesi durumunda, mahkeme bu kopyaların derhal toplatılmasına karar verebilir. Bu tedbirin icrasını da teknolojik imkanlar dahilinde düşünmek gerekir: Örneğin verilen mahkeme kararı, internet servis sağlayıcılarına iletilip web sitelerine erişim engellenebilir. Bu sayede bir programın korsan sürümlerini barındıran bir web sitesi, mahkeme kararıyla kapatılabilir veya ilgili içerik silinebilir.

Tecavüzün ref'i ve men'i davalarının amaçları farklı olduğundan, aynı anda birlikte açılabilmeleri mümkündür.[847] Ayrıca, tecavüzün ref'i davası açılamamışsa, gerçekleşmiş bir tecavüzün devam etmesini veya yeniden ortaya çıkmasını engellemek amacıyla tecavüzün men'i davası da açılabilir.[848] Bu şekilde, hak sahibinin menfaatleri korunmaya devam eder.

Tecavüzün men'i davası, niteliği gereği herhangi bir zamanaşımı süresine tabi değildir; çünkü bu dava ancak mevcut bir tecavüz tehlikesi ya da tecavüzün gerçekleşme ihtimali bulunduğunda gündeme gelebilir.[849]

---

[843] Bkz. FSEK m. 69/2: "*66 ncı maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının hükümleri burada da uygulanır."*
[844] Bkz. FSEK m. 66/2.
[845] Bkz. FSEK m. 66/4.
[846] **Erel** (1998), s.303.
[847] **Erel** (1998), s. 302.
[848] **Erel** (1998), s. 302.
[849] **Tekinalp** (2012), s. 307.

2.1.5 Tazminat Davası

2.1.5.1 Genel Olarak

FSEK 70. maddesi, bir eserden doğan hakların hukuka aykırı biçimde ihlâl edilmesi sonucunda oluşabilecek zararın tazmini amacıyla açılabilecek davaları düzenlemektedir.[850] Tecavüzün kaldırılması ve önlenmesi için açılan davalar, fikrî mülkiyet haklarının ihlal edilmesiyle ortaya çıkan hukuka aykırı sonuçları ortadan kaldırmak veya önlemek için başvurulan hukuki yollar iken buna karşın tazminat davaları; eser sahibinin veya onun haleflerinin, haklarının ihlali nedeniyle malvarlıklarında meydana gelen zararların veya yaşadıkları manevi zararın telafisi için açılmaktadır.[851]

Eser sahiplerinin veya onların haleflerinin uğradığı zararların tazmini için tazminat davası açabilmeleri, tecavüzün kaldırılması veya önlenmesi davalarının açılıp açılmadığına bakılmaksızın mümkündür.[852] Hatta uygulamada, tazminat davaları ile tecavüzün kaldırılması veya önlenmesi davalarının bir arada açıldığı görülmektedir.[853] Bu da eser sahiplerinin haklarını korumak ve tazmin etmek için hukukî süreçlerin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu göstermektedir.

FSEK'in 70. maddesinde tazminat davaları, "manevi haklara tecavüz" ve "mali haklara tecavüz" olmak üzere iki ayrı kategori altında sınıflandırılmıştır.

2.1.5.2 Manevi Haklara Tecavüz Halinde Tazminat Davası

FSEK m. 70/1: "*Manevi hakları haleldar edilen kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat ödenmesi için dava açabilir. Mahkeme, bu para yerine veya bunlara ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de hükmedebilir"* hükmünü haizdir.

Manevî hakların ihlali durumunda, manevî tazminat talep edebilmek için ihlalde bulunan kişinin kusurunun aranıp aranmayacağı, bu bağlamda maddi zararların tazmini talep edilip edilemeyeceği ve yalnızca hak ihlalinin varlığının manevî tazminat talebi için

---

[850] FSEK m. 70: "*Manevi hakları haleldar edilen kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat ödenmesi için dava açabilir. Mahkeme, bu para yerine veya bunlara ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de hükmedebilir.*
Mali hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere mütaallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir.
Birinci ve ikinci fıkralardaki hallerde, tecavüze uğrayan kimse tazminattan başka temin edilen karın kendisine verilmesini de istiyebilir. Bu halde 68 inci madde uyarınca talep edilen bedel indirilir."
[851] **İçli,** s. 90-91.
[852] **Tapcı**, s. 92.
[853] **Erel** (1998), s. 303.

yeterli olup olmayacağı veya bunun için ayrıca ihlalin bir manevî zarara yol açmış olması gerekip gerekmediği, öğretide tartışmalı konular arasında yer almaktadır.[854]

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, manevî hakların ihlali durumunda manevî tazminat talep edilebilmesi için, ihlalde bulunan kişinin kusurlu olması şart değildir.[855] Buna karşılık, diğer bir görüş, ilgili düzenlemede kusura açıkça değinilmemiş olsa da, manevî tazminat talebinin haksız fiil esasına dayanması nedeniyle, haksız fiillerde aranan kusur şartının da diğer unsurlarla birlikte aranması gerektiğini savunmaktadır.[856]

Bir görüşe göre ise; bir kişinin şahsiyet hakkına hukuka aykırı bir şekilde tecavüz edilmesi durumunda, meydana gelen zarardan sorumlu tutulabilmesi için ya fiili gerçekleştiren kişinin kusurlu olması ya da kanunun öngördüğü bir kusursuz sorumluluk halinin varlığı gerekmekte olduğundan bu düzenleme; kusursuz sorumluluk hali yaratmamış, ancak hem kusurun varlığında hem de kusursuz sorumluluk durumlarında manevî tazminat talep edilmesine olanak tanımıştır.[857]

Bizim de katıldığımız görüşe göre ise; bu değerlendirmeler çerçevesinde FSEK'in 70. maddesi gereğince bilgisayar programından kaynaklanan manevî hak ihlallerinde manevî tazminat talep edilebilmesi için ihlali gerçekleştiren kişinin kusurlu olması şarttır.[858] Maddenin metninde, ihlali gerçekleştirenin ya da onu istihdam edenin kusuru bulunmasa dahi sorumlu tutulabileceğine dair bir hüküm yer almadığından, böyle bir durumda 70/1. maddeye dayanarak ihlalde bulunan veya istihdam eden kişiyi manevî zarardan sorumlu tutmak mümkün değildir.[859]

Manevî hakların ihlali durumunda manevî tazminat talep edilebilmesiyle ilgili olarak bir görüş, eser sahibinin herhangi bir manevî hakkının ihlal edilmesinin yeterli olduğunu ve bu ihlalle bağlantılı olarak ayrıca bir "manevî zarar"ın varlığının ispatının gerekmediğini savunmaktadır.[860] Bu görüşe göre, FSEK manevî bir hakkın ihlaliyle birlikte ayrıca kanıtlanması gerekmeyen bir manevî zarar oluştuğunu ve bu zarar ile ihlal arasında yasal bir sebep-sonuç bağı bulunduğunu varsaymaktadır.[861] Ancak bizim de benimsediğimiz diğer görüşe göre, manevî tazminat talebinde bulunulabilmesi için, eser

[854] **Dalyan,** s. 275.
[855] **Tekinalp** (2004), s. 309.
[856] **Erel** (1998), s. 303.
[857] **Dural, Mustafa** (1995), Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 156.
[858] **Dalyan,** s. 277.
[859] **Dalyan,** s. 277.
[860] **Tekinalp** (2004), s. 307-308.
[861] **Tekinalp** (2004), s. 308.

sahibinin ya da FSEK m. 19'da belirtilen haleflerinin, manevî haklarının ihlali sonucunda bir manevî zarara uğramış olması gerekmektedir.[862]

Bununla birlikte, bu tür bir davanın açılabilmesi için eser sahibinin kişilik haklarının ihlal edilmesi şart değildir.[863] Yargıtay'ın yerleşik içtihatları da bu görüşü desteklemektedir. Bunu bir kararında şöyle ifade etmiştir: "*Dairemizin yerleşmiş içtihatlarına göre, manevi hakların ihlali sebebiyle manevi davası açabilmek için eser sahibinin kişilik haklarının da tecavüze uğramış olması koşul değildir. FSEK.nun 70. maddesi, manevi tazminat istemini kişilik haklarının ihlalinden bağımsız olarak hükme bağlamıştır. Bu bakımdan BK.nun 49. madde hükmünü, FSEK.nun 70. maddesinin tamamlayıcısı veya onun yerine ikame edilecek bir hüküm olarak görmemek gerekir. Zira, bu iki hükmün yaptırıma bağladığı menfaatler birbirinden farklıdır. Zarar miktarının tayini hususunda hâkim, BK.nun 42/2. maddesi hükmüne göre takdir yetkisine sahiptir.*"[864]

Manevî tazminat davasında, manevî haklara tecavüz olup olmadığı fikrî mülkiyet hukuku kapsamında incelenecek; ancak kusurun niteliği ve derecesi ile zararın miktarı, borçlar hukukunun genel ilkelerine göre belirlenecektir.[865] Mahkeme, manevî tazminat olarak yalnızca bir para ödenmesine karar verebileceği gibi, buna ek olarak veya bunun yerine başka bir tazmin biçimini de hükmedebilir.[866] Örneğin, mahkeme FSEK m. 78 uyarınca kararın ilan edilmesine hükmedebileceği gibi, ihlali gerçekleştiren kişinin eser sahibinden özür dilemesine veya tecavüz fiilinin kınanmasına da karar verebilir.[867] Bu doğrultuda bir program geliştiricisinin, kendisine ait bir bilgisayar programının yetkisiz şekilde değiştirilip dağıtıldığını tespit etmesi üzerine açtığı davada mahkeme, tecavüz fiilinin kınanmasına ve bu durumun kamuoyuna ilan edilmesine karar verebilir. Ayrıca programın orijinal halinin eser sahibinin rızası olmadan kullanıldığı her platformdan kaldırılmasını da hükmedebilir.

2.1.5.3 Mali Haklara Tecavüz Halinde Tazminat Davası

FSEK m. 70/2 "*Mali hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere mütaallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir*" hükmünü haizdir.

---

[862] **Erel** (1998), s. 304; **Dalyan,** s. 278; **Kılıçoğlu** (2006), s. 410.
[863] **Erel** (1998), s. 304-305.
[864] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E: 2000/864, K: 2000/1697, T: 02.03.2000 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 20.11.2024.
[865] **Dalyan,** s. 279.
[866] Bkz. FSEK m. 70/1: "*Manevi hakları haleldar edilen kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat ödenmesi için dava açabilir. Mahkeme, bu para yerine veya bunlara ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de hükmedebilir.*"
[867] **Dalyan,** s. 279.

Görüleceği üzere mali hakları ihlal edilen kişinin tazminat davası açması "kusur" şartına bağlanmıştır.

Mali hakların ihlalinde, eğer ihlali gerçekleştiren kişinin kusuru varsa, eser sahibinin tazminat talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu durumda, ihlali yapan kişi, TBK'da yer alan haksız fiilden doğan tazminat davalarına ilişkin hükümlerden faydalanabilir.[868] Bu sebeple, mali bir hakka yönelik ihlal iddiasında bulunulacaksa ve tazminat talep edilecekse, iddia edilen eylemin hukuka aykırı olması zorunludur. Bunun yanı sıra, ihlal sonucunda maddi veya manevi bir zararın meydana gelmesi, bu zarar ile ihlal fiili arasında uygun bir nedensellik bağının bulunması ve ihlali gerçekleştiren tarafın kusurlu olması gerekir.[869] Benzer biçimde, kusurun ve zararın ispatlanması, tazminat miktarının tayini, tazminatın şekli ile indirimi ve zamanaşımı hususlarında da TBK'daki haksız fiil hükümleri geçerli olacaktır.[870]

Eser sahibinin mali haklarının ihlal edilmesi durumunda, hem maddi hem de manevi tazminat davası açabileceği hususunda herhangi bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.[871] Bu durum, FSEK m. 70/2'de yer alan "*tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere ilişkin hükümler çerçevesinde tazminat talep edebilir*" ifadesiyle de desteklenmektedir. Ayrıca haksız fiillere dair hükümlerin hem maddi hem de manevi tazminat taleplerini kapsaması, bu sonuca ulaşılmasını mümkün kılmaktadır.[872]

Eğer bir eylemi hukuka uygun kılan bir sebep varsa, tazminata hükmedilmeyecektir.[873] Yine Borçlar Hukuku'nun genel ilkeleri gereğince; aranması gereken başka bir koşul ise zararın varlığıdır. Ancak, hukuka aykırı bir fiilin varlığı ve ortaya çıkan zararın bulunması da tek başına yeterli değildir. Bunlar arasında bir nedensellik ilişkisinin bulunması gereklidir. Ayrıca, ihlali yapan kişinin kusurlu olması da şarttır.[874]

[868] **Tekinalp** (2012), s. 309.
[869] **Dalyan,** s. 279; **Arslanlı,** s. 220.
[870] **Tapcı,** s. 93.
[871] **Tekinalp** (2012), s. 304.
[872] **Tekinalp** (2012), s. 304.
[873] **Tekinalp** (2012), s. 309.
[874] **Tekinalp** (2012), s. 309.

2.1.5.4 Mütecavizin Sağladığı Kâra İlişkin Hak Sahibinin Talep Hakkı

FSEK m. 70/3, *"Birinci ve ikinci fıkralardaki hallerde, tecavüze uğrayan kimse tazminattan başka temin edilen karın kendisine verilmesini de istiyebilir. Bu halde 68 inci madde uyarınca talep edilen bedel indirilir"* hükmünü haizdir.

Burada "gerçek olmayan vekaletsiz iş görme" durumu söz konusudur. Öğretide, gerçek olmayan vekâletsiz iş görme, iş görenin, başka bir kişiye ait olan bir işi kendi menfaatleri doğrultusunda yapması veya bu işin başkasına ait olduğunu bildiği halde o işi yapmaya yetkisi olmayan bir üçüncü kişinin yararına hareket etmesi şeklinde tanımlanır.[875]

Bu durumda ihlali gerçekleştiren kişi, elde ettiği kazançtan fayda sağlamaktadır. Hak sahibi, bu nedenle, elde edilen kârın kendisine aktarılmasını talep edebilir. Bu istek, bir tazminat talebi olarak nitelendirilmemektedir ve talep edilen miktar, tazminatın öngördüğü miktarı aşabilir.[876] Dahası, hakları ihlal edilen kişinin bir zararının bulunması zorunlu değildir. Ayrıca, bu talebin ileri sürülmesi için ihlali gerçekleştiren kişinin kusurlu olması şartı aranmaz.[877]

Örneğin, bir yazılım şirketinin izinsiz olarak başka bir program geliştiricisinin kodunu kendi ürünlerinde kullanarak piyasaya sürdüğü bir olayda; mütecaviz şirket, bu kodun kullanımını lisanslama anlaşmaları olmaksızın gerçekleştirmiş ve bundan önemli bir ticari kâr etmişse; program geliştiricisi ise hak sahibi olarak sadece doğrudan bir tazminat talep etme hakkıyla sınırlı kalmaz. Aynı zamanda yazılım şirketinin bu işten elde ettiği kârın kendisine aktarılmasını da isteyebilir. Bu talep bir tazminat talebi olarak değerlendirilmeyip doğrudan haksız kazancın sahibine iadesi niteliğindedir. Hak sahibinin zarar görmesi gerekmediği gibi, şirketin kusurlu olması şartı da aranmaz. Talep edilen miktar, fiilî tazminattan daha fazla olabilir, çünkü bu durumda amaç, haksız yere elde edilen tüm kazancın hak sahibine iadesidir.

2.2 Ceza Davaları

2.2.1 Genel Olarak

FSEK çerçevesinde, hak sahibinin haklarının ihlal edilmesi durumu yalnızca özel hukuk perspektifinden incelenmekle kalmayıp, aynı zamanda ceza hukuku yönünden de

[875] **Yavuz, Cevdet** (2004) Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), Yenilenmiş 3. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 471.
[876] **Tekinalp** (2012), s. 313.
[877] **Tekinalp** (2012), s. 313.

bazı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Hak sahibinin haklarına yönelik haksız müdahale durumunda uygulanacak cezai müeyyideler ise, Kanun'un 71. maddesi ve onu izleyen maddelerde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

FSEK 71. maddede "manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz" suçu, 72. maddede "teknolojik önlemleri etkisiz kılma" suçu, 75. maddede ise "soruşturma ve kovuşturma" düzenlenmiştir. Bunlara çalışmamızın ana konusunu ilgilendirdiği ölçüde genel olarak değinilmiştir.

2.2.2 Mali, Manevi ve Bağlantılı Hakları İhlal Suçu

FSEK'te yer alan malî ve manevî hakların korunmasına ilişkin hükümler, bu haklara yönelik tecavüz fiillerinin çoğu zaman iç içe geçmiş bir karakter taşımasından dolayı tek bir yapı altında ele alınmıştır. Zira, bir fiil hem manevî hem de malî hakları ihlâl edebileceği gibi, yalnızca bu haklardan birine de zarar verebilir.[878] Ancak, hangi hak ihlâl edilmiş olursa olsun, aynı fiilin iki ayrı suç olarak değerlendirilmesi, ceza hukukunun genel ilkeleriyle çelişir. Bu nedenle, hem malî hem de manevî hakların ihlâlinden doğan suçlar, bu hakların bir arada korunmasını sağlamak amacıyla, birlikte düzenlenmiştir.[879] Bu yaklaşımla, ihlâl fiillerinin ceza hukuku çerçevesinde daha tutarlı bir şekilde ele alınması sağlanmıştır.

Bu suça vücut veren fiiller FSEK'in 71. maddesinde 6 bent halinde sayılmıştır. Buna göre:

i. "Bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı hak sahibi kişilerin yazılı izni olmaksızın işleyen, temsil eden, çoğaltan, değiştiren, dağıtan, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma ileten, yayımlayan ya da hukuka aykırı olarak işlenen veya çoğaltılan eserleri satışa arz eden, satan, kiralamak veya ödünç vermek suretiyle ya da sair şekilde yayan, ticarî amaçla satın alan, ithal veya ihraç eden, kişisel kullanım amacı dışında elinde bulundurmak ya da depolamak";

ii. "*Başkasına ait esere, kendi eseri olarak ad koymak veya bu fiili dağıtmak veya yayımlamak suretiyle işlemek";*

iii. "Bir eserden kaynak göstermeksizin iktibasta bulunmak"[880]*;*

---

[878] **Dalyan,** s. 283.
[879] **Dalyan,** s. 283.
[880] Yaygın adıyla "intihal suçu" olarak bilinir. Bkz: **Demiral Bakırman, Büşra** (2015) 'İntihal Suçları' Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi C:3 S:2, s. 57-78, s. 58.

iv. "Hak sahibi kişilerin izni olmaksızın, alenileşmemiş bir eserin muhtevası hakkında kamuya açıklamada bulunmak";

v. "Bir eserle ilgili olarak yetersiz, yanlış veya aldatıcı mahiyette kaynak göstermek";

vi. "Bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı, tanınmış bir başkasının adını kullanarak çoğaltmak, dağıtmak, yaymak veya yayımlamak" eylemlerini işleyen kişiye madde hükmünde düzenlenen cezaî yaptırım uygulanacaktır.

3 ve 5. bentlerde belirtilen eylemler, esasen basılı eserlerle sınırlı bir mahiyet arz etmekte olup, bilgisayar programlarına uygulanma imkânı taşımamaktadır.[881] Buna karşın, diğer bentlerde yer alan eylemler, yalnızca basılı eserler için değil, aynı zamanda bilgisayar programları gibi farklı türdeki eserler için de geçerlilik ve uygulanabilirlik taşımaktadır.[882]

Örneğin bir program geliştiricisinin, henüz umuma arz edilmemiş bir bilgisayar programının kaynak kodlarını ilgili programın hak sahiplerinin izni olmaksızın bir konferansta paylaşması 4. bentteki ihlale konu olur.

2.2.3 Teknolojik Önlemleri Etkisiz Kılma Suçu

FSEK'in "*Teknolojik önlemleri etkisiz kılma"* başlıklı 72. maddesi; "*Bu Kanunda yer alan hakların korunması amacıyla eser, icra, fonogram, yapım ve yayınların kullanımının kontrolünü sağlamak üzere erişim kontrolü veya şifreleme gibi koruma yöntemi ya da çoğaltım kontrol mekanizması uygulamalarıyla sağlanan etkili teknolojik önlemleri etkisiz kılmaya yönelik;*

a) Ürün ve araçları imal veya ithal eden, dağıtan, satan, kiraya veren veya ticari amaçla elinde bulunduranlar,

b) Ürün ve araçların reklam, pazarlama, tasarım veya uygulama hizmetlerini sunanlar, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır" hükmünü içermektedir.

FSEK'in 72. maddesi, doğrudan bilgisayar programlarını ilgilendiren bir suç tipini tanımlamaktadır. Zira bilgisayar programlarının kolaylıkla kopyalanabilmesi, hak sahiplerini, bu eserlerin hukuka aykırı çoğaltılmasını engellemek amacıyla çeşitli teknolojik tedbirler almaya sevk etmektedir.[883] Bu tedbirlerden biri, programların izinsiz çoğaltılmasını engellemek için kullanılan koruyucu şifreleme yöntemleridir. Bu şifreler,

[881] **Dalyan,** s. 283-284.
[882] **Dalyan,** s. 283-284.
[883] **Dalyan,** s. 289.

programların yalnızca yetkili kullanıcılar tarafından erişilmesini ve kullanılmasını sağlayarak, yasadışı kopyalama girişimlerini zorlaştırmaktadır.[884]

Fakat belirtmek gerekir ki burada ihlalin konusu, doğrudan bilgisayar programı üzerindeki fikrî hakların ihlali olmayabilir; herhangi bir eseri koruyan teknolojik önlemlerin etkisiz kılınması eylemi de bu suça vücut verecektir. O halde burada bilgisayar programı veya donanımı, suçta yalnızca araç olarak da kullanılabilecektir.[885]

Suçun meydana gelmesi için, belirlenen amaca yönelik olarak geliştirilmiş program veya teknolojik donanımların üretilmesi, satışa sunulması, satılması ya da kişisel kullanım dışında bulundurulması eylemlerinden birinin gerçekleştirilmesi yeterlidir.[886]

Bu düzenlemenin de temel dayanağı, 2009 tarihli Yönerge'nin 7/1-c maddesidir.[887] Bu bent; "*tek amacı bir bilgisayar programını korumak için uygulanmış olabilecek herhangi bir teknik cihazın izinsiz olarak kaldırılmasını veya atlatılmasını kolaylaştırmak olan herhangi bir aracın dolaşıma sokulması veya ticari amaçlarla bulundurulması*" halinde üye devletin bu ihlale bir çözüm bulması gerektiğini düzenlemiştir.

2.3 İhtiyati Tedbirler

2.3.1 Genel Olarak

İhtiyati tedbirler, davanın esasına dair nihai karar verilene kadar geçen sürede davacının uğrayabileceği olası zararları önlemek ve geçici hukuki koruma sağlamak amacıyla yargı organlarınca verilen geçici kararlar olarak tanımlanabilir.[888] Bu tedbirler, Türk Hukukunda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK)[889] m. 389 ve devamı maddelerinde[890] genel bir çerçevede düzenlenmiş olmasına karşın, FSEK'in 77.

---

[884] **Dalyan,** s. 289.
[885] **Dalyan,** s. 289-290.
[886] **Dalyan,** s. 290.
[887] Bkz. 2009 tarihli Yönerge m. 7/1-c: *"Without prejudice to the provisions of Articles 4, 5 and 6, Member States shall provide, in accordance with their national legislation, appropriate remedies against a person committing any of the following acts: (c) any act of putting into circulation, or the possession for commercial purposes of, any means the sole intended purpose of which is to facilitate the unauthorised removal or circumvention of any technical device which may have been applied to protect a computer program."* Bu metin, "*4, 5 ve 6. Maddelerin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Üye Devletler, ulusal mevzuatlarına uygun olarak, aşağıdaki eylemlerden herhangi birini gerçekleştiren bir kişiye karşı uygun çözüm yollarını sağlarlar: (c) tek amacı bir bilgisayar programını korumak için uygulanmış olabilecek herhangi bir teknik cihazın izinsiz olarak ortadan kaldırılmasını veya atlatılmasını kolaylaştırmak olan herhangi bir aracın dolaşıma sokulması veya ticari amaçlarla bulundurulması"* olarak çevrilebilir. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 12.08.2024.
[888] **Dalyan**, s. 303.
[889] Hukuk Muhakemeleri Kanunu, T.C. Resmî Gazete, S: 6100, 12 Ocak 2011.
[890] Bkz. HMK "*Geçici Hukuki Korumalar"* başlıklı 10. Kısım, "*İhtiyati Tedbir"* başlıklı 1. Bölüm, m. 89-99 hükümleri.

maddesinde ise telif haklarına özgü bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. İhtiyati tedbir istemi, davanın açılmasından önceki aşamalarda yapılabileceği gibi, dava süreci devam ederken de ileri sürülebilir.[891]

FSEK'in "*ihtiyati tedbirler ve gümrüklerde geçici olarak el koyma*" başlıklı 77/1. fıkrası, "*Esaslı bir zararın veya ani bir tehlikenin yahut emrivakilerin önlenmesi için veya diğer her hangi bir sebepten dolayı zaruri ve bu hususta ileri sürülen iddialar kuvvetle muhtemel görülürse hukuk mahkemesi, bu Kanunla tanınmış olan hakları ihlal veya tehdide maruz kalanların ya da meslek birliklerinin talebi üzerine, davanın açılmasından önce veya sonra diğer tarafa bir işin yapılmasını veya yapılmamasını, işin yapıldığı yerin kapatılmasını veya açılmasını emredebileceği gibi, bir eserin çoğaltılmış nüshalarının veya hasren onu imale yarıyan kalıp ve buna benzer sair çoğaltma vasıtalarının ihtiyati tedbir yolu ile muhafaza altına alınmasına karar verebilir. Kararda, emre muhalefetin İcra ve İflas Kanununun 343 üncü maddesindeki cezai neticeleri doğuracağı açıklanır*" hükmünü haizdir.

İhtiyati tedbir talebinde bulunan kişi, öncelikle, mahkemeye sunulan taleplerin haklılığını kanıtlamak amacıyla, tedbir kararı verilmemesi durumunda yargılama süreci boyunca telafisi güç veya imkânsız zararlara maruz kalınacağı konusunda hâkimde güçlü bir kanaat oluşturmalıdır. Bu doğrultuda, tedbir isteyen taraf, başvurusunu desteklemek ve meşru kılmak adına, talebini haklı gösterecek nitelikteki delilleri sunmak zorundadır.[892]

Hâkim, yapılan talebi haklı bulduğu takdirde, davalı tarafa belirli bir işin gerçekleştirilmesini veya gerçekleştirilmemesini, iş yerinin kapatılmasını veya açılmasını emretme yetkisine sahiptir. Ayrıca, bir eserin izinsiz çoğaltılmış nüshalarının yahut yalnızca o eseri üretmeye yönelik kalıpların ve benzeri diğer çoğaltma araçlarının ihtiyati tedbir kapsamında koruma altına alınmasına karar verebilir.[893] Hâkim bu yetkisini kullanırken, dava konusu olan eserin telif haklarının korunması amacıyla, olası ihlallerin önüne geçmek ve hak sahibinin zarar görmesini engellemek adına hızlı ve etkin bir şekilde hareket eder. Bu tür tedbirler, eserin izinsiz kullanımı sonucu doğabilecek ekonomik ve manevi zararların önlenmesi açısından büyük bir önem taşır.

Örneğin bir yazılım şirketi kendisine ait olan ve pazarda büyük bir paya sahip olan bir bilgisayar programının, bir rakip firma tarafından izinsiz bir şekilde çoğaltıldığını ve bu

[891] **Tekinalp** (2004), s. 324.
[892] **Tekinalp** (2012), s. 324.
[893] **Dalyan**, s. 304.

kopyaların piyasa değerinin oldukça altında satışa sunulduğunu tespit ettiğinde, bu durumu engellemek amacıyla ihtiyati tedbir talebinde bulunabilir. Şirket mahkemeye başvurarak bu kopyaların piyasada dolaşımının durdurulmaması halinde, programının orijinal haline olan talebin azalacağı ve bunun telafisi imkânsız maddi kayıplara yol açacağı konusunda hâkimde güçlü bir kanaat uyandırmalıdır. Bunun için, programın kendilerine ait olduğunu ve rakip firmanın bu programı hukuka aykırı bir şekilde kopyaladığını kanıtlayan delilleri sunarak tedbirin gerekliliğini vurgulamalıdır. Hâkim bu delilleri inceledikten ve talebi haklı bulduktan sonra rakip firmaya programın satışını durdurma veya piyasaya sunulan kopyaların toplatılması emrini verebilir, ayrıca bu izinsiz kopyaların üretiminde kullanılan program kodlarının ve diğer çoğaltma araçlarının muhafaza altına alınmasına karar verebilir.

2.3.2 Gümrüklerde Geçici El Koyma Tedbiri

FSEK m. 77/2-3 fıkraları: "*Haklara tecavüz oluşturulması ihtimali hâlinde yaptırım gerektiren nüshaların ithalat veya ihracatı sırasında, 4458 sayılı Gümrük Kanununun*[894] *57 nci maddesi hükümleri uygulanır.*

Bu nüshalara gümrük idareleri tarafından el konulmasına ilişkin işlemler Gümrük Yönetmeliğinin[895] *ilgili hükümlerine göre yürütülür*" hükmünü haizdir. Anılan düzenleme uyarınca gümrük idareleri tarafından ihlale konu nüshalar; re'sen veya talep üzerine alıkonulabilir veya gümrük işlemleri durdurulabilir. Alıkonulan veya gümrük işlemleri durdurulan nüshalar, yetkili mahkeme tarafından verilecek karar doğrultusunda imha edilebilir veya aslî nitelikleri değiştirilerek tasfiye edilebilir.[896]

---

[894] Gümrük Kanunu, T.C. Resmî Gazete, S: 4458, 27 Ekim 1999.

[895] Gümrük Yönetmeliği, Resmî Gazete Sayısı: 27369, 7 Ekim 2009.

[896] 4458 sayılı Gümrük Kanunu m. 57: "*1. a) Fikri ve sınaî haklar mevzuatına göre korunması gereken haklar ile ilgili olarak hak sahibinin yetkilerine tecavüz eder mahiyetteki eşyanın alıkonulması veya gümrük işlemlerinin durdurulması hak sahibinin veya temsilcisinin talebi üzerine gümrük idareleri tarafından gerçekleştirilir. Durdurma veya alıkoyma kararı hak sahibi veya temsilcisi ile beyan sahibi veya 37 nci maddede belirtilen kişilere bildirilir.*

b) Gümrük idaresine henüz bir talepte bulunulmadığı durumda ve söz konusu eşyanın fikri ve sınaî mülkiyet haklarını ihlal ettiğine dair açık deliller olması halinde, hak sahibinin geçerli bir başvuruda bulunabilmesini teminen, gümrük idareleri tarafından eşya üç işgünü süresince re'sen alıkonulabilir veya eşyanın gümrük işlemleri durdurulabilir.

2. Fikri ve sınaî hakların ihlal edildiği gerekçesi ile gümrük idaresine yapılan başvurunun kabulü, söz konusu eşyanın gümrük idaresince gereğince muayene edilmeden bırakıldığı veya eşyanın alıkonulması için herhangi bir önlem alınmadığı gerekçesi ile hak sahibine tazminat hakkı doğurmaz. Fikri ve sınaî hakları ihlal eden eşya ile mücadele kapsamında, gümrük idaresince başvuru üzerine veya re'sen hareket edilmesi nedeniyle ilgili kişilerin zarara uğramasından gümrük idaresi ve yetkilileri sorumlu tutulamazlar.

3. Gümrük idaresince alınan durdurma veya alıkoyma kararının hak sahibine tebliğinden itibaren çabuk bozulabilir eşya için üç iş günü, diğer eşya için on iş günü içinde hak sahibince ihtiyati tedbir kararı getirilmemesi halinde, eşya hakkında beyan sahibinin talepte bulunduğu gümrük rejimi hükümlerine göre işlem yapılır. Haklı bir mazeretin bulunması halinde, hak sahibinin talebi üzerine, gümrük idaresince on iş

Bu yetkiler özellikle sahibinin rızası olmaksızın kopyalanmış bilgisayar programlarına dair kritik bir öneme sahiptir. Bu gibi eser kopyalarına yönelik olarak gümrük idarelerince el koyma işlemleri, Gümrük Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri[897] çerçevesinde gerçekleştirilecektir.[898] Bu idari tedbirin uygulanmasını, eser sahibi ya da onun temsilcisi talep edebileceği gibi, gümrük idaresi de kendiliğinden bu tedbiri uygulamaya koyabilir. Bu tedbir hukuki ve cezai davalardan bağımsız olarak, tamamen idari bir işlem niteliği taşımaktadır.[899]

Örneğin bir program geliştiricisinin izni olmaksızın kopyalanmış bir bilgisayar programının, çeşitli teknolojik araçlar kullanılarak yurtdışına çıkarılmaya çalışıldığı bir durumda bu tedbir söz konusu olabilecektir. Bu süreçte yasa dışı program kopyalarının CD, DVD, USB bellek, taşınabilir hard disk veya benzeri fiziksel depolama aygıtları kullanılarak bir kargo şirketi aracılığıyla başka bir ülkeye gönderilmesi söz konusu olabilir.

Bu tür fiziksel teknolojik aygıtların kullanımı, özellikle büyük ölçekli bilgisayar programlarının taşınması gerektiğinde tercih edilebilir. Örneğin bir kişi, savunma sanayisine ait gizli bir simülasyon programını yasa dışı olarak ele geçirip internet üzerinden tespit edilme riskinden kaçınmak için taşınabilir bir hard diskle yurtdışındaki bir alıcıya ulaştırabilir. Bu yöntem, dijital transfer sırasında oluşabilecek izlerin ve olası siber güvenlik önlemlerinin devreye girmesinin önüne geçme amacı taşıyabilir.

Bu durumlarda yukarıda anılan hükümler doğrultusunda gümrük idarelerinin müdahale yetkisi devreye girer. Gümrük idaresi, ithalat veya ihracat işlemleri sırasında söz konusu bilgisayar programının kopyalarının yasa dışı olduğuna dair bir ihbar veya şüphe üzerine bu kopyalara el koyabilir. Anılan Kanun ve Yönetmelik hükümlerine göre bu

---

gününe kadar ek süre verilebilir.
4. Gümrük idaresince gümrük işlemleri durdurulan veya alıkonulan eşya, yetkili mahkemece alınan karar doğrultusunda imha veya asli nitelikleri değiştirilerek tasfiye edilir.
5. Yolcuların kendi kullanımlarına mahsus kişisel eşya ile ticari mahiyette olmayan ve gümrük vergisi muafiyeti sınırları içinde kalan hediyelik eşya için bu madde hükümleri uygulanmaz. Aynı şekilde, fikri ve sınaî haklar mevzuatına göre korunması gereken haklar ile korunmuş ve hak sahibinin izni ile üretilmiş eşyanın; hak sahibinin rızası dışında bir gümrük işlemine tabi tutulması veya hak sahibinin onayladığından farklı şartlarda üretilmesi veya başka şartlarda bir marka taşıması halinde, söz konusu eşya bu madde hükümleri kapsamı dışında tutulur.
6. Gümrük idaresince gümrük işlemleri durdurulan veya alıkonulan eşyanın mahkemece fikri ve sınaî hakları ihlal ettiğinin tespitine gerek olmaksızın kolaylaştırılmış imha kapsamında gümrük kontrolü altında imhasına gümrük idaresi tarafından izin verilebilir. Kolaylaştırılmış imhaya ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.
7. Gümrük idaresince gümrük işlemleri durdurulan veya alıkonulan eşyanın hak sahibinin belirlediği tutarda teminatla iadesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir."
[897] Bkz. Gümrük Yönetmeliği *"Fikrî ve Sınaî Hakların Korunması"* başlıklı İkinci Kısım, m. 100-111.
[898] **Dalyan**, s. 304.
[899] **Dalyan**, s. 304-305.

süreç, gerek eser sahibinin başvurusu üzerine, gerekse de gümrük idaresinin re'sen hareket etmesi sonucu başlatılabilir.

Bu durumda, el konulan yasa dışı kopyalar, hak sahibinin veya temsilcisinin başvurusu üzerine imha edilebilir ya da mahkeme kararına istinaden imha edilebilir veya aslî nitelikleri değiştirilerek tasfiye edilebilir. Örneğin bir bilgisayar oyununun yasa dışı kopyaları bir ülkeye ithal edilmeye çalışılırken gümrük idaresi tarafından alıkonulduğunda, yetkili mahkeme bu kopyaların imha edilmesine veya veri içermeyen boş disklere dönüştürülerek yeniden kullanıma sunulmasına karar verebilir.

2.4 Alternatif Çözüm Yolları

Bilgisayar programlarına yönelik geliştirme ve araştırma çalışmaları, teknolojik ürünlerin geliştirilmesi ve bu süreçlere yapılan yüksek maliyetli yatırımlar göz önünde bulundurulduğunda, bilgisayar programlarının en önemli ticari değere sahip fikir ve sanat eserleri arasında yer aldığı söylenebilir. Bu yüksek ticari değer, bilgisayar programlarından doğabilecek ekonomik uyuşmazlıkların çözümünde yalnızca yargı yoluna değil, aynı zamanda alternatif çözüm yöntemlerine de başvurulmasını gerektirmektedir.[900] Bilgisayar programlarının ticari potansiyeli, taraflar arasındaki anlaşmazlıkların, daha esnek ve uzlaşıya dayalı yöntemlerle çözülmesini teşvik ederken, bu durum aynı zamanda ekonomik uyuşmazlıkların daha hızlı ve etkin bir şekilde ele alınmasına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla bilgisayar programlarından doğan uyuşmazlıkların çözümünde, hukuki süreçlerin yanında, arabuluculuk ve tahkim gibi alternatif yöntemler de önemli bir rol oynamaktadır.[901]

2.4.1 Arabuluculuk

2.4.1.1 Zorunlu Arabuluculuk Yönünden

TTK'ya eklenen 5/A[902] maddesi ile, belirli türdeki ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuğa başvurma zorunluluğu getirilmiştir. Bu bağlamda TTK m. 5/A'da öngörülen şartları taşıyan ticari davalarda, dava açılmadan önce arabuluculuk sürecinin işletilmesi bir

[900] **Tapcı,** s. 98.
[901] **Tapcı,** s. 98.
[902] TTK m. 5/A: *"(1) Bu Kanunun 4 üncü maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar para olan alacak, tazminat, itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında, dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.*
(2) Arabulucu, yapılan başvuruyu görevlendirildiği tarihten itibaren altı hafta içinde sonuçlandırır. Bu süre zorunlu hâllerde arabulucu tarafından en fazla iki hafta uzatılabilir."

dava şartı olarak kabul edilmiştir.[903] Söz konusu düzenleme, hangi ticari davaların zorunlu arabuluculuğa tabi olduğuna dair bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, FSEK'ten kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından zorunlu arabuluculuk kurumunun uygulanabilirliği ve işlerliği hususunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.[904]

FSEK'ten kaynaklanan uyuşmazlıklar, en az bir ticari işletmeyle ilgili olmaları durumunda ticari dava niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, TTK 5/A-1 maddesinde belirtilen konular arasında yer alan ve arabuluculuğa elverişli olan bu tür uyuşmazlıklar, zorunlu arabuluculuk sürecine tabi tutulur.[905] Ancak FSEK'ten doğan uyuşmazlıklar içinde değerlendirilen davalar arasında yalnızca maddi ve manevi tazminat talepleri, konu itibarıyla zorunlu arabuluculuk kapsamına girmektedir.[906]

FSEK'in 66. maddesi ref davasını genel olarak düzenlerken, 67. maddesi manevi hakların ihlaline ve 68. maddesi ise mali hakların ihlaline ilişkin hükümler içermektedir. Ancak bu maddelerde öngörülen talepler, üç kat bedel talebi dışında bir miktar paranın ödenmesini gerektirmediği için zorunlu arabuluculuk kapsamında değerlendirilmemektedir.[907] FSEK'in 68. maddesinde düzenlenen üç kat bedel talebi parasal bir talep gibi görünse de, hukuki niteliği medeni ceza olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle üç kat bedel talebi, tarafların serbestçe üzerinde tasarruf edebileceği bir konu olarak değerlendirilemez. Dolayısıyla bu tür talepler arabuluculuğa elverişli olmadığından, zorunlu arabuluculuk sürecine tabi tutulmamalıdır.[908]

2.4.1.2 İhtiyarî Arabuluculuk Yönünden

Meselenin ihtiyarî yönünde ise, olası uyuşmazlıkta taraflar, eğer üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri bir iş söz konusu ise kendi istekleri doğrultusunda alternatif çözüm yolu olan arabuluculuğa başvurabileceklerdir. Zira 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu[909] m. 1/2: "*Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir*" hükmünü içerir.

[903] **Işık Yaşlı, Şeyma** (2023) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Ref Davasının Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk Kapsamında Değerlendirilmesi' Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1 S:2, s. 429-470, s. 430.
[904] **Işık Yaşlı,** s. 430.
[905] **Işık Yaşlı,** s. 463.
[906] **Işık Yaşlı,** s. 463.
[907] **Işık Yaşlı,** s. 429.
[908] **Işık Yaşlı,** s. 429.
[909] Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, T.C. Resmî Gazete, S: 6325, 7 Haziran 2012.

Bilgisayar programlarının küresel nitelikleri göz önüne alındığında, yalnızca ülke bazında sağlanan korumanın çoğu durumda yetersiz kalabileceği ve bu nedenle uluslararası düzeyde çözüm mekanizmalarına ihtiyaç duyulacağı da açıktır. Bu bağlamda, uluslararası kuruluşlar nezdinde geliştirilen alternatif uyuşmazlık çözüm yolları büyük bir önem arz etmektedir.[910] Özellikle WIPO çatısı altında kurulan WIPO Alternatif Uyuşmazlık Merkezi[911] (*Alternative Dispute Resolution - ADR*), hem ulusal hem de uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde etkin bir rol oynamak üzere tasarlanmıştır. Bu merkez, özellikle fikri mülkiyet haklarıyla ilgili anlaşmazlıklarda, taraflara zamandan tasarruf sağlamak ve daha maliyet etkin çözümler sunmak amacıyla kurulmuş olup, tahkim ve arabuluculuk gibi alternatif çözüm yöntemlerini devreye sokmaktadır.[912] WIPO ADR, bilgisayar yazılımları gibi sınır ötesi kullanım ve koruma gerektiren alanlarda, taraflar arasında uzlaşı sağlamak için uygun bir platform sunmakta ve böylece fikri mülkiyetin korunmasında uluslararası standartlara uygun bir çözüm mekanizması olarak öne çıkmaktadır.[913]

2.4.2 Tahkim

HMK'nın 412. maddesi tahkim sözleşmesini; "*Tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşma"* olarak tanımlamış ve bu tanım, normatif bir düzenleme ile hukuk sistemimize dahil edilmiştir.[914] Bu tanıma dayanarak tahkimin, kanunun izin verdiği konular çerçevesinde, taraflar arasında mevcut ya da potansiyel uyuşmazlıkların devlet yargısı yerine hakemler aracılığıyla çözümlenmesini öngören bir anlaşma olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, tahkim sözleşmesi, tarafların bir uyuşmazlığın mahkemeler yerine, seçtikleri özel kişilerin yani hakemlerin çözümüne bırakılması konusunda mutabakata vardıkları bir anlaşmayı ifade eder.[915]

Tahkim sözleşmesi yapılabilmesi için; taraflar arasında bir hukuki ilişkinin bulunması, taraflar arasındaki uyuşmazlığın belirli veya belirlenebilir olması, karşılıklı bir

[910] **Tapcı**, s. 98.
[911] Detaylı bilgi için bkz: <https://www.wipo.int/amc/en/#:~:text=WIPO%20ADR%20is%20specialized%2C%20flexible,Read%20more%20on%20ADR%20advantages> s.e.t. 12.08.2024.
[912] **Tapcı**, s. 98.
[913] **Tapcı**, s. 98.
[914] **Lokmanoğlu, Salim Yunus** (2020) 'Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesinin Kurucu Unsurları ve Geçerlilik Şartları' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi C:1 S:41, s. 347-368, s. 349-350.
[915] **Lokmanoğlu,** s. 349-350.

tahkim iradesinin mevcudiyeti, sözleşmenin yazılı şekilde yapılması[916] gerekirken; olumsuz şart olarak ise uyuşmazlığın konusunun taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklara dayanmaması ve tarafların iradelerine tabi olmayan işlerden olmaması[917] gerekir.[918]

Öyleyse bu şartları sağlayan bilgisayar programları konulu uyuşmazlıkların tahkim yoluna taşınmasında herhangi bir mâni yoktur.

Bilgisayar programlarının geliştirilmesi, lisanslanması ve kullanımı süreçlerinde ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar, genellikle sözleşme kaynaklı olup, taraflar arasında oluşabilecek bu tür ihtilafların çözümlenmesi, tahkim yoluyla daha etkin ve teknik bilgiye sahip hakemler tarafından gerçekleştirilebilir.

[916] HMK m. 412/3: "*Tahkim sözleşmesi yazılı şekilde yapılır. Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması yeterlidir. Asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır."*
[917] HMK m. 408: *"Taşınmaz mallar üzerindeki ayni haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir."*
[918] **Lokmanoğlu**, s. 357-363.

SONUÇ

Bilgi ve teknoloji çağının hızlı ve kesintisiz bir şekilde ilerlemesine tanıklık ettiğimiz günümüzde, verinin işlenmesi, iletilmesi ve dönüştürülmesine duyulan ihtiyaç, bilgisayar programlarını modern yaşamın vazgeçilmez bir bileşeni haline getirmiştir. Bilgisayar programları, yalnızca bir dizi kod veya yazılım parçası olmanın ötesinde; donanım, yazılım ve veri unsurlarını içeren bütünleşik bilgisayar sistemlerinde, bu unsurlar arasındaki gerekli etkileşimi sağlama işlevini üstlenir. Bu programlar, verinin sistematik bir şekilde işlenmesini, organize edilmesini ve nihayetinde kullanıcıya anlamlı bir biçimde iletilmesini temin eder. Ayrıca, bilgisayar programlarının işlevselliği ve etkinliği, dijital ekonominin ve bilgi toplumunun sürdürülebilirliği açısından mühimdir.

Bilgisayar programları, özünde soyut nitelik taşıyan ve insan zihninin yaratıcı gücünün bir ürünü olarak ortaya çıkan, yoğun bir fikrî gayretin sonucudur. Bu programlar yaratıcı düşüncenin algılanabilir bir dışavurumu olarak; eser sahipliği, kullanım ve çoğaltma gibi konularda ihlallere son derece açık olup bu durum onları korunması gereken entelektüel varlıklar haline getirmektedir. Programların bu zayıf noktaları, telif haklarının ihlali gibi durumlarla karşı karşıya kalma olasılığını artırmakta; dolayısıyla, bu alanda güçlü ve kapsamlı yasal düzenlemelerin oluşturulması zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Hukuki korumanın sağlanması, yalnızca eser sahiplerinin haklarını güvence altına almakla kalmayıp, aynı zamanda bu tür programların geliştirilmesi ve inovasyonun teşvik edilmesi açısından da kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde değerlendirilmesi ve etkin bir şekilde korunması, bilgi toplumu ve dijital ekonominin sürdürülebilirliği için vazgeçilmez bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu alandaki yaygın terminoloji açısından ise sonuç itibariyle şunlar söylenebilir: FSEK ve bazı uluslararası düzenlemelerde "bilgisayar programları" terimi kullanılırken, diğer bazı yasal metinlerde "yazılım" ifadesine yer verilmiştir; ancak bu terimler, korunacak unsurlar açısından özünde aynı anlamı taşımaktadır. "Yazılım" kavramı, kelime anlamı itibarıyla yalnızca "bilgisayar programları"nı değil, aynı zamanda bu programların geliştirilmesi sürecinde ihtiyaç duyulan diğer bileşenleri de kapsayan daha geniş bir anlama sahiptir. Bununla birlikte, FSEK ve ilgili diğer mevzuatlar, "bilgisayar programları" terimini, yazılımın kapsamlı yapısını da içerecek şekilde kullanarak, bu kavramı daha geniş bir bağlamda ele almıştır. Bu nedenle her iki terim arasındaki fark,

teknik detaylara inildiğinde ortaya çıkmakla birlikte, hukuki koruma bağlamında işlevsel bir ayrım yaratmamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda; koruma alanının sınırları belirlenirken gerek "yazılım" gerekse "bilgisayar programları" terimleri, fikrî emeğin korunmasını hedefleyen hukuki çerçeve içinde eşdeğer nitelikte değerlendirilmiştir. Dolayısıyla, yasal düzenlemelerde hangi terim kullanılırsa kullanılsın, bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde koruma altına alınması, bu kavramların geniş anlamlarını da içerecek şekilde yorumlanmalıdır.

Bilgisayar programlarının telif hukuku kapsamında korunmasına ilişkin ilk yasal girişimler, 1970'li yılların sonlarına doğru ABD'de başlamıştır. ABD'deki bu öncü gelişmeleri takiben, AB ülkeleri de bilgisayar programlarının telif hakkı kapsamında korunmasını sağlayan yasal düzenlemeler oluşturmuşlardır. Avrupa Topluluğu mevzuatında bilgisayar programlarına yönelik telif hakkı koruması, ilk olarak 91/250 sayılı Avrupa Birliği Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunması Hakkında Yönerge (1991 tarihli Yönerge) ile düzenlenmiştir. Yönerge'nin hazırlanma sürecinde, bilgisayar programlarının klasik anlamda korunan eserlerden farklı özellikler taşıdığı ve bu nedenle kendine has bir koruma rejimi gerekip gerekmediği tartışılmıştır. Ancak, bilgisayar programlarının telif hukuku çerçevesinde korunması gerektiği yönündeki görüş, telif hakkının sağladığı daha uzun ve avantajlı koruma süreleri nedeniyle üstün gelmiş ve bu doğrultuda bir uzlaşı sağlanmıştır. Söz konusu Yönerge, sonraki yıllarda 2009/24/EC sayılı Bilgisayar Programlarının Hukuki Korumasına İlişkin Yönerge (2009 tarihli Yönerge) ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu gelişmeler, bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hukuku bağlamında giderek artan önemini ve bu alandaki koruma mekanizmalarının sürekli olarak evrildiğini göstermektedir.

Türkiye'de bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde korunmasına yönelik yasal düzenlemeler, ABD ve AB ülkelerindeki gelişmelerin ardından, genellikle 1990'lı yıllarda, bilgisayar programlarının ülkemizde giderek yaygınlaşmaya başladığı dönemde gündeme gelmiştir. Bu süreç, Türkiye'nin ulusal mevzuatını AB mevzuatıyla uyumlu hale getirme çabalarının bir parçası olarak şekillenmiştir. Dolayısıyla, bilgisayar programlarının fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde korunmasına ilişkin düzenlemeler yapılırken AB mevzuatı esas alınmış ve bu doğrultuda çeşitli hukuki uyarlamalar gerçekleştirilmiştir. Bu durum, Türkiye'nin AB ile yürüttüğü uyum sürecinin bir yansıması olarak, fikrî mülkiyet hukuku alanında AB normlarının ulusal hukuka entegre edilmesini sağlamıştır. Özellikle bilgisayar programlarının korunmasına yönelik

AB direktifleri ve diğer uluslararası standartlar, Türk hukuku üzerinde belirleyici bir etki yaratmış; bu alandaki düzenlemeler küresel ölçekte kabul gören prensipler doğrultusunda şekillendirilmiştir. Dolayısıyla Türk hukukunda bilgisayar programları, 1995 yılında yürürlüğe giren 4110 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonucunda, FSEK kapsamında edebi eser kategorisinde korunmaya başlanmıştır. Bu koruma kapsamında bilgisayar programlarının türü ve işlevi ne olursa olsun, sahibinin hususiyetini yansıtması koşuluyla, bu programların tamamının fikri mülkiyet hukuku kapsamında eşit düzeyde korunacağı benimsenmiştir.

Bilgisayar programlarının bir organizma gibi bütünsel bir yapıya sahip olması, bu yapıyı oluşturan unsurların çalışmamızda ayrı ayrı ele alınmasını gerektirmiştir. Bu doğrultuda, programın temel bileşenleri olan hazırlık tasarımları, program akışı, kaynak kod, nesne kodu, algoritma ve arayüzlerin fikrî mülkiyet hukuku çerçevesinde hangi düzeyde koruma altına alındığı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Özellikle program akışı, hazırlık tasarımları, kaynak kod ve nesne kodunun fikrî mülkiyet hukuku kapsamında koruma gördüğü hususunda genel bir mutabakat bulunmaktadır. Buna karşın algoritmaların, fikrî hukukun koruma altına aldığı ifade biçiminden ziyade, salt bir fikir olarak değerlendirilmesi nedeniyle koruma dışı bırakıldığı, öğreti ve uluslararası hukuk literatüründe tartışmalı bir konu olmakla birlikte, yaygın olarak kabul edilen bir yaklaşımdır. Algoritmaların bu durumu, fikrî mülkiyet hukukunda "fikir ve ifade ayrımı" ilkesine dayanmaktadır; zira fikrî mülkiyet hukuku genel bir ilke olarak sadece fikirlerin algılanabilir hususi ifadelerini koruma altına almakta, soyut fikirleri ise koruma dışında tutmaktadır.

Çalışmamızın özünü teşkil eden bilgisayar programlarında koruma konusunu ele almadan evvel, korumanın bizatihi konusu oluşturması sebebiyle eser sahipliğinin tespiti ve eser sahipliğinden doğan haklar konusu incelenmiştir.

Fikrî mülkiyet hukukunda eser sahipliği, eserin yasal korumaya tabi tutulması ve doğacak hakların kime ait olacağının belirlenmesi açısından mühimdir. Eser sahibi yaratıcı gücünü fikrî ürüne yansıtan kişi olup eser üzerindeki tüm haklar bu yaratım eylemiyle kendiliğinden doğar. Bu hakların doğumu için tescil veya kayıt gibi ek prosedürlere gerek yoktur. Yaratma gerçeği ilkesi gereği, bir eseri yalnızca insan oluşturabilir; bu nedenle tüzel kişiler doğrudan eser sahibi olamazlar. Ancak FSEK'teki çeşitli düzenlemeler eser sahipliği kavramının zamanla evrildiğini gösterir. Başlangıçta Kanun'da *"eseri meydana*

getiren gerçek kişi" ifadesi kullanılmışken, daha sonraki değişikliklerle *"eseri meydana getiren kişi"* ifadesi kullanılmıştır. Bu özellikle işveren-çalışan ilişkilerinde, işverenlerin bazı mali hakları kullanabilme yetkisine sahip olmasına imkan tanımıştır. Ancak bu haklar eser sahipliği sıfatından farklıdır zira FSEK'e göre eser sahibi gerçek kişi olup tüzel kişiler bazı şartlar altında eser üzerindeki mali hakları kullanabilir.

Bilgisayar programları gibi karmaşık eserlerde, birden fazla kişinin katkısıyla meydana gelen durumlarda iştirak halinde veya müşterek eser sahipliği söz konusu olabilir. İştirak halinde eser sahipliğinde eseri yaratanların katkıları birbirinden ayrılamazken, müşterek eser sahipliğinde her bir bölüm bağımsız birer eser niteliği taşır. İştirak halinde eser sahipliğinde eser sahipleri, eserin tamamı üzerinde ortak ve bölünmez haklara sahipken; müşterek eser sahipliğinde, her eser sahibi kendi yarattığı kısım üzerinde hak sahibidir. FSEK bu durumları 9 ve 10. maddelerinde düzenler. Bilgisayar programlarının geliştirilmesi genellikle bir işveren bünyesinde gerçekleştiği için işveren ve çalışan arasındaki hakların dengelenmesi önemlidir. FSEK m. 18/2 uyarınca iş ilişkisi çerçevesinde üretilen eserlerin mali hakları, aksi sözleşmeyle belirlenmedikçe işverene aittir. Bu düzenleme, işverenin yatırımını ve çalışanların yaratıcı emeğini korumayı amaçlar. Ancak manevi haklar her zaman eseri yaratan kişiye aittir.

Tüzel kişiler eser sahibi olamamalarına rağmen, iş ilişkisi içinde üretilen eserlerin mali haklarını kullanma yetkisine sahip olabilirler. Yargıtay'ın içtihatları da bu yönde olup tüzel kişilerin eser sahibi olamayacağı, ancak mali hakları kullanabileceği yönündedir. 2009 tarihli Yönerge ise, üye devletlerin ulusal mevzuatları izin verdiği ölçüde tüzel kişilerin de eser sahibi olabileceğini belirtir. Fakat Türk hukukunda bu durum henüz kabul görmemektedir. Bu nedenle, işverenler ve tüzel kişiler, özellikle bilgisayar programları gibi eserler üzerinde mali haklara sahip olsalar da manevi haklar her zaman eseri yaratan gerçek kişiye aittir. Bu yaklaşım, fikri mülkiyet hukukunda yaratıcılığın ve bireysel emeğin korunmasının temel ilke olarak benimsendiğini göstermektedir.

FSEK, fikrî hak kavramı açıkça tanımlanmamış olmakla birlikte, Kanun'da geçen *"eser sahibinin hakları"* ifadesinin, fikrî hakları kapsadığı kabul edilmektedir. Fikrî haklar, hem malî hem de manevi unsurları bünyesinde barındıran, eser sahibine geniş bir yetki alanı tanıyan çift yönlü haklar olup bu haklar, maddi mallardan ziyade fikir ve sanat eserlerini konu almakta; ekonomik değere sahip malî haklar ile şahsiyete ilişkin manevi haklar şeklinde iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Fikrî haklar mutlak ve inhisarî nitelikte

olup, eser sahibine bu hakları herkese karşı ileri sürebilme, doğrudan tasarruf ve kontrol yetkisi tanımaktadır. FSEK m. 13/2'ye göre eser üzerindeki haklar bir bütünlük teşkil etmekte ve hem eserin tamamını hem de parçalarını kapsamakta olup, bir hakka yönelik ihlal diğer hakları da etkilemektedir. Ayrıca, bu haklar sınırlı sayı ilkesine tabi tutulmuş, kanunda belirtilen sınırların dışına çıkılmasına izin verilmemiştir.

Manevi haklar, eserle eser sahibi arasındaki gayri maddi bağları düzenleyen ve eser sahibinin şahsına sıkı sıkıya bağlı olan, devredilemez nitelikte haklardır. FSEK kapsamında umuma arz hakkı, adın belirtilmesi hakkı ve eserde değişiklik yapılmasını menetme hakkı gibi sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Umuma arz hakkı, bir eserin yayımlanma zamanı, yöntemi ve kapsamına karar verme yetkisini eser sahibine bırakırken, bu yetki eser sahibinin rızası olmaksızın ihlal edilemez. Adın belirtilmesi hakkı, eser sahibinin kendisiyle eser arasındaki ilişkiyi tanıtma veya gizleme iradesini içerir; bu hak, anonim yayımlanan eserlerde bile sahibin kimliğini koruma işlevi görür. Eserde değişiklik yapılmasını menetme hakkı ise, eserin bütünlüğünü ve eser sahibinin hususiyetini koruma amacıyla, üçüncü kişilerin izinsiz müdahalelerini yasaklamaktadır. Ancak zorunlu teknik nedenlere dayalı değişiklikler bu yasak kapsamının dışında tutulmuştur. Özellikle bilgisayar programları gibi dinamik yapılar, güncelleme ve geliştirme süreçleri gerektirdiğinden, bu tür değişikliklerde eser sahibinin onayı aranabilir fakat eserin temel hususiyetlerini zedeleyen müdahaleler her durumda engellenebilir.

Eser sahibinin mali hakları eserin yaratılmasıyla doğan, ekonomik kazanım sağlayan ve mutlak nitelikteki haklardır. Bu haklar eserin aleniyet kazanmasıyla Kanun'da sınırlı olarak tanımlanır ve işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve elektronik araçlarla kamuya iletim yetkilerini içerir. Her biri birbirinden bağımsız olan bu haklar; devredilebilir, miras yoluyla geçebilir, mali bir değer taşıdıkları için rehin ve haciz gibi işlemlere konu olabilirler. Koruma süreleri, eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden sonra 70 yıl devam eder. İşleme hakkı mevcut bir eseri farklı bir biçime dönüştürme yetkisiyken; çoğaltma hakkı eserin kopyalarını üretme yetkisidir. Yayma hakkı, eserin ticari dolaşıma sunulmasıyla ilgili olup kural olarak ilk satışla tükenme ilkesine tabidir.

Yayma hakkı eserin ilk satışıyla birlikte tükenir, zira bu andan itibaren eseri satın alanlar eseri yeniden satışa sunabilir ve eser sahibi bu satışlara müdahale edemez. FSEK m. 23/2'de düzenlenen ve tükenme ilkesi olarak bilinen bu durum, eserin ülke sınırları içindeki ilk satışıyla sınırlıdır ve kiralama ile kamuya ödünç verme yetkileri bu ilkeye dahil

değildir. Tükenme ilkesi yalnızca yayma hakkını tüketirken diğer mali haklar bu kapsamda sona ermez. Bu ilkenin uygulanabilmesi için eserin mülkiyetinin devri sonucunu doğuran bir işlemin gerçekleşmesi, bu işlemin hak sahibinin izniyle gerçekleşmesi ve devralan tarafından eserin yeniden piyasaya sürülmesi gerekir. Dijital eserlerin, özellikle bilgisayar programlarının internet üzerinden indirilmesi durumunda tükenme ilkesinin uygulanabilirliği ise hâlâ tartışmalı bir konudur. Yaygın görüş, bu tür indirmelerin çoğaltma ve umuma iletim hakkı kapsamında değerlendirildiği ve tükenme ilkesinin uygulanamayacağı yönündeyken; ABAD'ın UsedSoft/Oracle kararı, bazı koşullar altında dijital eserlerde de tükenme ilkesinin geçerli olabileceğini kabul etmiştir. Bu karara göre, lisansla sunulan ve süresiz kullanım hakkı tanınan bir programın internetten indirilmesi "ilk satış" olarak değerlendirilebilir ve programı devreden kullanıcının kopyayı bilgisayarından kaldırması koşuluyla yayma hakkı tükenmiş sayılır.

Temsil hakkı eserin kamuya açık alanlarda gösterimi veya duyurulmasıyla ilgili iken; elektronik araçlarla kamuya iletim hakkı ise, eserin internet veya diğer dijital platformlar üzerinden kullanıcılara ulaştırılmasını ifade eder. Bu mali hakların kullanımı ve korunması FSEK tarafından düzenlenirken, bazı istisnalar ve sınırlandırmalar da getirilmiştir. Örneğin kişisel kullanım amacıyla yapılan çoğaltmalar genellikle izne tabi değilken, eserin ticari amaçla kullanılması veya yayılması mutlaka eser sahibinin rızasını gerektirir. Özellikle bilgisayar programları bağlamında, bu hakların ihlali sıkça görülmekte olup programların kopyalanması, yayılması veya işlenmesi gibi eylemler, telif haklarının ihlali olarak kabul edilir. Dijital eserlerin yayılması ve yayma hakkının tükenmesi gibi konularda ise, hukuki tartışmalar devam etmektedir. ABAD'ın kararları gibi emsal teşkil eden yargı kararları, dijital alanda telif haklarının kapsamının belirlenmesine katkı sağlamaktadır.

Fikrî mülkiyet hakları mutlak haklar prensibinden ayrışarak süreyle sınırlandırılmasıyla belirginleşir. Bu sınırlandırma, eserlerin sadece yaratıcılarının değil aynı zamanda toplumların kültürel mirasının parçası olduğu anlayışına dayanır. FSEK, mali hakların süresini eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden sonra 70 yıl olarak belirlerken, manevi haklar için süre sınırı olmaksızın koruma sağlar. Ancak manevi hakların kullanım süresi de eser sahibi dışındaki kişiler için mali haklar gibi sınırlı olup bu süre son hak sahibinin yaşamıyla sınırlıdır ve onun ölümünden sonra mirasçıları tarafından kullanılamaz, nihai olarak ise eser sahibinin ölümünden 70 yıl sonra sona erer. Kamusal sebeplerle getirilen sınırlamalar ise, kamu düzeni ve genel menfaat gibi gerekçelerle

hakların kullanımının kısıtlanabilmesine olanak tanır. FSEK m. 30; hakların kamu mercilerince kullanılabilmesine, hatta kamu hukuku düzenlemeleriyle kısıtlanmasına imkan tanır. Ayrıca eğitim ve öğretim amacıyla yapılan temsil ve iktibaslar belirli şartlar altında hak ihlali sayılmaz. Bu kapsamda yayımlanmış bir bilgisayar programının eğitim amaçlı temsil edilmesi serbesttir; aynı zamanda eğitim amacıyla seçme ve toplama eserler oluşturulurken yapılan iktibaslar, belirtilen şartlara uyulduğu takdirde serbest kullanım kapsamında değerlendirilir. Bu tür sınırlamalar fikri mülkiyet haklarının yalnızca bireysel çıkarı değil aynı zamanda toplumsal faydayı da gözeterek dengelenmesini amaçlar.

Bilgisayar programlarının hangi hukuk alanında korunması gerektiği konusu uzun süre tartışmalara yol açmış olsa da, günümüzde yaygın olarak kabul gören görüş bu programların fikir ve sanat eseri olarak telif hukuku çerçevesinde korunması gerektiği yönündedir. Bununla birlikte, bilgisayar programlarının korunması için öngörülen alternatif yollardan biri de patent hukuku kapsamında sağlanacak korumadır. Özellikle bilgisayar teknolojisi sektörünün son derece gelişmiş olduğu Amerika ve Avrupa ülkelerinde, patent korumasının uygulanması giderek yaygınlaşsa da; patent hukuku, bilgisayar programları için her zaman uygun ve etkili bir koruma mekanizması sunmamaktadır. Zira bir ürünün patent hukuku ile korunabilmesi için ilk ve en temel koşul, o ürünün yenilik taşımasıdır. Bu noktada, patent hukuku kapsamındaki yenilik kavramı, telif hukuku çerçevesindeki "hususiyet" kriterinden farklı olarak mutlak bir yeniliği ifade etmektedir. Bilgisayar programlarının üretim süreçleri dikkate alındığında bu tür bir yeniliğin sağlanabilmesi oldukça zordur ve bu durum, patent korumasından yararlanabilecek program sayısını ciddi şekilde sınırlamaktadır.

Türk Hukuku'nda 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 82. maddesi, bilgisayar programlarının patent koruması dışında bırakılacağını açıkça ifade etmektedir. Aynı şekilde, AB üyesi ülkelerin mevcut patent mevzuatı da bilgisayar programlarını patent korumasının dışında tutmaktadır. Avrupa Patent Sözleşmesi'nin 52. maddesinin 2. fıkrası, patent koruması dışındaki konular arasında bilgisayar programlarını açıkça belirtmiştir. Bu hüküm, 2000 yılında değiştirilen Avrupa Patent Sözleşmesi metninde de aynen muhafaza edilmiştir. Bu durumun temel nedeni, ilgili maddede belirtilen konuların ve faaliyetlerin "teknik özellikler taşımaması" ve "sanayiye uygulanabilirliklerinin bulunmaması" nedeniyle buluş olarak kabul edilmemesidir.

Bilgisayar programlarının işlevsel doğası tartışılmaz bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Bu programların patent koruması altında değerlendirilebilmesi için hukukumuzda gerekli düzenlemelerin yapılması elzemdir. Özellikle bilgisayar programlarının sui generis yapısı göz önünde bulundurulduğunda kanun ve sözleşmelerin patent korumasına uygun şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda hem patent korumasının hem de telif hakları çerçevesindeki korumanın eşzamanlı olarak uygulanması, bilgisayar programlarının korunması hususunda etkin ve kapsamlı bir çözüm sunabilir. Bu iki koruma türünün bir arada kullanılması, bilgisayar programlarının yaratıcı ve teknik yönlerinin daha geniş bir hukuki çerçeve içinde korunmasını sağlayarak hem yenilikçi fikirlerin hem de bu fikirlerin algılanabilir ifade biçimlerinin güvence altına alınmasını mümkün kılacaktır.

Bilgisayar programlarının haksız rekabet hukuku alanında korunmasında ise korumanın yeterli düzeyde sağlanamayacağı sonucuna varılmıştır. Haksız rekabet hukuku tek başına bilgisayar programlarının korunması için yeterli bir güvence sunmamakta; daha çok fikrî mülkiyet hukuku ile birleştiğinde anlamlı bir koruma mekanizması haline gelmektedir. Fikrî mülkiyet hukuku, bilgisayar programları üzerindeki fikrî menfaatleri doğrudan koruma altına alırken rekabet hukuku bu süreçte tamamlayıcı bir rol oynamakta ve haksız ticari uygulamalara karşı dolaylı bir koruma sağlamaktadır. Bu iki hukuk dalının birlikte işleyişi, bilgisayar programlarının piyasa içindeki varlığını sürdürebilmesi ve hukuki güvence altına alınması açısından mühimdir. Bu nedenle bilgisayar programlarının korunmasında fikrî mülkiyet hukuku esas alınırken rekabet hukukunun destekleyici ve tamamlayıcı işlevi de göz ardı edilmemelidir.

Çalışmamızda bilgisayar programlarına dair incelediğimiz bir diğer mühim nokta, bu programları geliştiren kişinin yahut hak sahibinin FSEK kapsamında sahip olduğu hakların ihlal edilmesi durumunda başvurabileceği hukuki yollardır. FSEK, bu tür ihlallere karşı hem özel hukuk hem de ceza hukuku çerçevesinde çeşitli dava imkanları sunmaktadır. Özel hukuk davaları genellikle bilgisayar programlarına yönelik ihlallerin önlenmesi veya gerçekleşmiş bir ihlalin sonuçlarının telafi edilmesi amacıyla açılırken, ceza davaları ise bu ihlalleri gerçekleştiren kişilerin cezalandırılmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda, bilgisayar programlarının korunması hususunda hukukun iki farklı alanı birlikte işlev görmekte; biri koruyucu ve önleyici tedbirler sunarken, diğeri ise cezai yaptırımlarla caydırıcılığı sağlamaktadır. Bunlara ek olarak Kanun; eser sahibine ihtiyatî tedbirler,

gümrüklerde geçici el koyma, zapt, müsadere, imha ve hükmün ilânı gibi çeşitli hukuki olanaklardan faydalanma imkânı da tanımaktadır.

Bilgisayar programı sahibinin mali ve manevi haklarının ihlal edilmesi durumunda FSEK; belirli koşullar sağlandığı takdirde hak sahibine tecavüzün men'i, tecavüzün ref'i, maddi tazminat ve manevi tazminat davaları açma imkânı tanımaktadır. Tecavüzün men'i ve ref'i davaları için yalnızca hukuka aykırılık şartı aranmakta olup mütecavizin kusurlu olup olmaması önem arz etmemektedir. Ancak maddi ve manevi tazminat davalarının açılabilmesi için haksız fiilin unsurlarının (hukuka aykırılık, kusur, zarar ve illiyet bağının) mevcut olması gerekmektedir.

FSEK kapsamında manevi tazminat talep edebilmek içinse genel hükümlerin aksine, eser sahibinin uğradığı zararı ispat etme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu durum, eser sahiplerinin haklarını savunmaları açısından önemli bir kolaylık sağlamaktadır. Ancak FSEK uyarınca manevi tazminat talebinin ileri sürülememesi durumunda eser sahibi, kişilik haklarının ihlal edildiğini ispatlayarak TBK çerçevesinde manevi tazminat talebinde de bulunabilir. Dolayısıyla bilgisayar programı sahipleri, haklarının ihlali durumunda hem FSEK hem de TBK hükümlerinden faydalanarak etkili bir hukukî koruma elde edebilirler.

Öte yandan FSEK, genel olarak tüm eserler için geçerli olan suç tiplerinin yanı sıra bilgisayar programlarına özgü olarak işlenebilecek suçları ve bunlara ilişkin yaptırımları da ihdas etmektedir. Bu bağlamda Kanun, bilgisayar programlarının sahip olduğu özgün niteliklerin korunması amacıyla, bu programlara yönelik ihlallerin önlenmesi ve cezalandırılmasına yönelik özel hükümler içermektedir.

KAYNAKÇA

Akdemir Kamalı, Tuğba (2019) Fikri Hukuk Kapsamında Bilgisayar Programlarındaki Değişikliklerin Sonuçları, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Aksu, Mustafa (2006) Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukukunda Korunması, İstanbul, Beta Yayınevi.

Aksu, Mustafa (2009) 'Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyinin Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunmasına Dair Yönergesi (2009/24/EG)' Terazi Hukuk Dergisi, C:4 S:37, s. 139-143.

Aksu, Mustafa (2016) 'İnternet Üzerinden Yayılan Eserlerde Tükenme İlkesi? (Dijital Tükenme İlkesi?)' AYBÜ Ticaret ve Fikrî Mülkiyet Hukuku Dergisi, C:2 S:1, s. 1-22.

Arıkan, Ayşe Saadet (1996) 'Bilgisayar Programlarının Korunması AB ve Türkiye' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C:8, S:3, s. 309-381.

Arkan, Sabih (1997) Ticari İşletme Hukuku, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Arslanlı, Halil (1954) Fikri Hukuk Dersleri II Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Ateş, Mustafa (2003) Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Ateş, Mustafa (2007) Fikrî Hukukta Eser, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

Ayiter, Nuşin (1981) Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Başpınar, Veysel / Kocabey, Doğan (2007) İnternette Fikrî Hakların Korunması, Ankara, Yetkin Yayınları.

Beşiroğlu, Akın (2002) Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar: Fikir Hukuku, C.1, 2. Baskı, Ankara, Ankara Patent Bürosu Ltd. Şti. Yayınları.

Beşiroğlu, Akın (2004) Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar: Fikrî Hukuk - Sınai Hukuk, 3. Baskı, İstanbul, Beta Basım.

Bozbel, Savaş (2012) Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları.

Bozgeyik, Hayri (2009) 'Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet' Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:25 S:3, s. 170-222.

Bromley, Allan G. (1982) 'Charles Babbage's Analytical Engine, 1838' IEEE Annals of the History of Computing, C:4 S:3, s. 196-217.

Burks Arthur W. / Burks Alice R. (1981) 'The ENIAC: First General-Purpose Electronic Computer' MD Computing, 1995, C:12 S:3 s. 206-212.

Çakır Çelebi, Fatma Betül (2023) 'Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tükenme İlkesi Çerçevesinde İkinci El Yazılımlarının Satışının Değerlendirilmesi' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:27, S:4, s. 129-165.

Çavuşoğlu Sancak, Emine (2014) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 68. Maddesi Kapsamında Bilgisayar Programlarının Korunması' (Yüksek Lisans) Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çataklar, Eda (2022) Çalışanların Eserleri İş Sözleşmesinin Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Doğurduğu Sonuçlar, 1. Baskı, İstanbul, Onikilevha Yayınevi.

Çolak, Uğur (2005) 'Topluluk ve Türk Hukukunda Veri Tabanlarına Sağlanan Sui Generis Koruma ve Spin-Off Teori', Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C:5 S:1, s. 19-68.

Dalyan, Şener (2009) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Hukukta Korunması' (Doktora), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demiral Bakırman, Büşra (2015) 'İntihal Suçları' Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi C:3 S:2, s. 57-78.

Dunn, Susan A. (1986) 'Defining the Scope of Copyright Protection for Computer Software' Stanford Law Review, C:38, S:2, s. 497-534.

Dural, Mustafa (1995), Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Efe, Elif Sema (2023) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Hukukta Korunması' (Yüksek Lisans) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ekiz Hüseyin / Vatansever Fahri / Zengin Ahmet / Demir Zafer (2000) 'Hesaplamanın Tarihi ve Bilgisayarların Gelişimi' Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi C:4 S:1-2, s. 73-81.

Eliri, İsa (2014) 'Güzel Sanat Eserlerinde İşlenme Eserler' Sanat-Tasarım Dergisi C:1 S:2, s. 45-52.

Ercan, Cannur (2021) 'Fikri Hak Kavramı ve Eser Sahibinin Manevi Haklarının Genel Anlamda Kişilik Hakkıyla İlişkisi' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S:46, s. 377-412.

Erel, Şafak N. (1994) 'Fikrî Hukukta Bilgisayar Programlarının Korunması, Prof. Dr. İlhan Öztrak'a Armağan' Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:49, S:1-2.

Erel, Şafak N. (1998) Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara, İmaj Yayınevi.

Erel, Şafak N. (2009) Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Erdil, Engin (2003) Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayımcılık.

Erdil, Engin (2012) Haksız Rekabet Hukuku, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Erişgin, Nuri (1999) 'Standart Yazılım Devrini Amaçlayan Sözleşmelerde Edimin Konusu Olarak Bilgisayar Programı' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:48 S:1-4, s. 213-253.

Ergin, Engin (2009) İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, C.1, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Eroğlu, Sevilay (2000) Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, İzmir, Yetkin Yayınevi.

Göksoy, Resul (2017) 'Ceza Muhakemesinde Dijital Delillerin Elde Edilmesi ve Güvenilirliğin Sağlanması' (Yüksek Lisans), İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökyayla, K. Emre (2001) Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Gökyayla, K. Emre (2005) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:7 S:1, s. 1-28.

Gönen, Coşkun (2010) 'Eser, Eserin Korunma Koşulları ve Bilgisayar Programlarının Eser Niteliği' Legal Fikrî ve Sınai Haklar Dergisi, C:6 S:21, s. 39-54.

Güneş, İlhami (2008) Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Hart, Robert (1989) 'Legal Protection: Patents, Copyright and Trade Marks' The Protection of Computer Software: Its Technology and Applications, der.Derrick Grover, Cambridge, Cambridge University Press on Behalf of the British Computer Society.

Hirsch, Ernst E. (1943) Hukuki Bakımdan Fikrî Say, C.2, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Işık Yaşlı, Şeyma (2023) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Ref Davasının Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk Kapsamında Değerlendirilmesi' Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:1 S:2, s. 429-470.

İçli, Şuayip (2019) 'Fikrî Mülkiyet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması' (Yüksek Lisans) İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasu, Rauf / Suluk, Cahit / Nal, Temel (2021) Fikrî Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Kaya, Talat (2007) 'A Comparative Analysis of The Patentability of Computer Software Under The TRIPS Agreement: The U.S., The E.U., and Turkey' Ankara Law Review, C:4, S:1, s. 43-81.

Kaypakoğlu, Serhat (1997) Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunması, İzmir, İpekçi Yayıncılık.

Keser, Hafize (2019) 'Bilgisayarın Evrimi' Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), C:24, S:2, s. 411-422.

Kılıçoğlu, Ahmet (2006) Sınaî Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Ankara, Turhan Kitabevi.

Kılıçoğlu, Ahmet (2017) Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

Kıyak, Emre (2021) 'Kişisel Bilgisayar Donanımı ve Yazılım Kullanım Lisansının Haczi' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:25 S:2, s. 49-96.

Korkut Emrağ, Sırma (2024) 'Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukuku Kapsamında Korunması' (Yüksek Lisans) İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçükali, Canan (2020) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Kapsamında Korunması' İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C:19 S:37, s. 104-127.

Lokmanoğlu, Salim Yunus (2020) 'Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesinin Kurucu Unsurları ve Geçerlilik Şartları' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi C:1 S:41, s. 347-368.

Memiş, Tekin (2016) 'FSEK Sisteminde ve İlkeler Işığında Umumi Mahallerde Eserin Kullanımı ve Haklar': Memiş, Tekin (Editör) Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2014, Ankara, Yetkin Yayınları.

Özden Merhacı, Selin (2023) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve Avrupa Birliği Direktifleri Kapsamında Bilgisayar Programlarının Kaynak Koda Çevrilmesi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:166 s. 193-220.

Özekes, Muhammet (2002) 'Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:4 S:2, s. 89-138.

Özkan, Aytül / Özkan, Ahmet Fatih (2016) 'Fikir ve Sanat Eserleri Bağlamında Tecavüzün Ref'i Davası ve Üç Kat Bedel Sorunu' Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6 S:1, s. 103-134.

Özkan, Yavuz (2017) 'Fikir ve Sanat Eserlerinde Lisans Sözleşmelerinin Sağladığı Lisans Haklarının Haczi Ve Paraya Çevrilmesi' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi S:32, s. 367-389.

Özkaya, Pelin / Samet, Refik (2020) 'Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması' Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi, C:6 S:1, s. 17-34.

Öztan, Fırat (2008) Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi.

Öztrak, İlhan (1977) Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara, Nadir Kitabevi.

Pala, Zeydin (2005) Bilgisayar Donanımı, Ankara, Türkmen Kitabevi.

Sevinç, Elif (2007) 'Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması' (Yüksek Lisans) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Suluk, Cahit / Orhan, Ali (2005) Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, C.2, İstanbul, Seçkin Yayınevi.

Şahan, Gökhan (2016) Bilgisayar Programı İmâl Sözleşmesi, Ankara, Yetkin Yayınevi.

Şahin, Onur (2021) 'Telif Hakları Bakımından Bilgisayar Programları: Araişlerlik Serbestisi ile Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Programlar' (Doktora) Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tapcı, Elif Nur (2022) 'Bilgisayar Programlarının Korunmasının Fikrî Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi' (Yüksek Lisans) İstanbul. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tekinalp, Ünal (2004) Fikrî Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi.

Tekinalp, Ünal (2005) Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş Dördüncü Bası, İstanbul, Arıkan Yayınevi.

Tekinalp, Ünal (2012) Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Vedat Kitapçılık.

Topaloğlu, Mustafa (1997) Bilgisayar Programları Üzerindeki Haklar ve Bu Hakların Korunması, İstanbul, Altan Matbaacılık.

Topaloğlu, Mustafa (2005) Bilişim Hukuku, 1. Baskı, Adana, Karahan Kitabevi.

Turing, Alan (1937) 'On Computable Numbers, with an Application to the Entscheidungsprob*'* Proceedings of the London Mathematical Society, C:2 S:42, s. 544-546.

Uğur, Cibrail (2020) Fikir ve Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Vitányi, Paul MB. (2012) 'Turing Machines and Understanding Computational Complexity' ArXiv, s. 1-9.

Yaman, Dilara (2010) 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Bir Eserden Kaynak Göstermeksizin İktibasta Bulunma Suçu' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 12, Özel S., s. 1551-1567.

Yarsuvat, Duygun (1984) Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.

Yasaman, Hamdi (2002) Fikrî Haklarda Tazminat ile İlgili Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C.1, İstanbul, Beta Yayımcılık.

Yasaman, Hamdi (2012) Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku: Fikir ve Sanat Eserleri Endüstriyel Tasarımlar Patentler ile İlgili Makaleler Mütalaalar Bilirkişi Raporları, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Yavuz, Cevdet (2004) Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), Yenilenmiş 3. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi.

Yavuz, Levent / Alıca, Türkay / Merdivan, Fethi (2014) Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, C.1, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Yazıcı, Emine Sena (2019) 'Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukuku Çerçevesinde Korunması' (Yüksek Lisans) İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, Mustafa Fadıl (1998) 'Standart Bilgisayar Programı Ayıplarından Sözleşmeye Dayalı Sorumluluk' Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2 S:1, s. 147-160.

Yıldırım, Mustafa Fadıl (2003) 'Bilgisayar Programlarında Akdî ve Teknik Kullanım Sınırlamaları ve Kullanıcının Hukukî Konumu' Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C:7 S:1-2, s. 563-580.

Yıldırım, Mustafa Fadıl (2010) Bilgisayar Programlarında İkinci El İşlemler, Fikrî Mülkiyet Yıllığı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Yılmaztekin, Hasan Kadir (2020) 'Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği ve Hak Sahipliği İle Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sıfatına Etkileri' Adalet Dergisi, S:65, s. 499-557.

Yusufoğlu, Fülürya (2002) 'Bilgisayar Programlarının Hukuki Koruması' (Yüksek Lisans) Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücel, Müjgan Tunç / Kale, Serdar (2006) Patent Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. Maddesi Çerçevesinde Patent Verilemeyecek Konu ve Buluşlar, Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C:3 S:1, İstanbul, s. 305-323.

<https://tdk.gov.tr/icerik/sikca-sorulan-sorular/turk-dil-kurumu-ithal-edilen-urunlere-turkce-isimler-verilmesini-nicin-saglamiyor/> s.e.t. 04.07.2024.

<https://sozluk.gov.tr/?ara=bilgisayar> s.e.t. 04.07.2024.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5846.pdf> s.e.t. 05.07.2024.

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22311.pdf> s.e.t. 05.07.2024.

<https://sozluk.gov.tr/?ara=yaz%C4%B1l%C4%B1m> s.e.t. 10.07.2024.

<https://www.wipo.int/about-wipo/en/> s.e.t. 10.07.2024.

<https://arxiv.org/abs/1201.1223> s.e.t. 10.07.2024.

<https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 10.07.2024.

<https://people.math.ethz.ch/~halorenz/4students/Literatur/TuringFullText.pdf> s.e.t. 11.07.2024.

<https://sozluk.gov.tr/?ara=yaz%C4%B1l%C4%B1m> s.e.t. 11.07.2024.

<https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332367/wipo-telif-haklari-anlasmasi-wct.html> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm> s.e.t. 15.07.2024.

<https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm> s.e.t. 15.07.2024.

<https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm> s.e.t. 07.07.2024.

<https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332365/ticaretle-baglantili-fikrî-mulkiyet-anlasmasi-trips.html> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm> s.e.t. 13.07.2024.

<https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332363/edebiyat-ve-sanat-eserlerinin-korunmasina-iliskin-bern-sozlesmesi.html#:~:text=%C4%B0li%C5%9Fkin%20Bern%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi-,Edebiyat%20Ve%20Sanat%20Eserlerinin%20Korunmas%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Bern%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi,uluslararas%C4%B1%20nitelikteki%20%C3%A7ok%20taraf%C4%B1%20anla%C5%9Fmad%C4%B1r> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283693> s.e.t. 05.07.2024.

<https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/1424> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 07.07.2024.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 12.07.2024.

<https://pascal.computer.org/sev_display/search.action> s.e.t. 10.11.2024.

<https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/algoritma-nedir> s.e.t. 11.10.2024.

<https://www.jstor.org/stable/1228702> s.e.t. 16.07.2024.

<https://sozluk.gov.tr/?ara=eser> s.e.t. 18.07.2024.

<https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm> s.e.t. 10.07.2024.

<https://www.wipo.int/wipolex/en/text/208107> s.e.t. 11.07.2024.

<https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4630.html> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/03/20040312.htm#1> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295157> s.e.t. 12.07.2024.

<https://www.lexpera.com.tr/resmi-gazete/metin/cesitli-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-iliskin-kanun-25400-5101-1> s.e.t. 17.07.2024

<https://www.turkpatent.gov.tr/mevzuat> s.e.t. 05.08.2024.

<https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/trips_e.htm#part1> s.e.t. 08.08.2024.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6769&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> s.e.t. 08.08.2024.

<https://www.epo.org/en/legal/epc/2020/a52.html> s.e.t. 06.08.2024.

<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/avrupa-patent-sozlesmesi-ve-eklerine-katilmamizin-uygun-bulunduguna-dair-kanun-4504-1> s.e.t. 08.08.2024.

<https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/trips_e.htm#part1> s.e.t. 08.08.2024.

<https://ieeexplore.ieee.org/document/8893893> s.e.t. 20.11.2024

<https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_944_2019-chapter3.pdf> s.e.t. 20.11.2024.

<https://www.mdpi.com/2075-1702/5/1/6> s.e.t. 20.11.2024.

<https://www.wipo.int/amc/en/#:~:text=WIPO%20ADR%20is%20specialized%2C%20flexible,Read%20more%20on%20ADR%20advantages> s.e.t. 12.08.2024.

https://www.egelilawoffice.com/wp-content/uploads/2017/07/5846-SAYILI-FIKIR-VE-SANAT-ESERLERI-KANUNUNDA-DEGISIKLIK-YAPILMASINA-ILISKIN-KANUN-TASARISI.pdf> s.e.t. 20.11.2024

<https://opencasebook.org/casebooks/432-sale-and-licensing-of-content-online-june-2017/resources/15-usedsoft-gmbh-v-oracle-international-corp-c-12811-july-3-2012-ecj-digital-distribution-exhaustion/> s.e.t. 20.11.2024.